ISSN 1725-5082

Euroopa Liidu Teataja

L 116

Eestikeelne väljaanne

Õigusaktid

48. aastakäik

4. mai 2005

Sisukord

I *Aktid, mille avaldamine on kohustuslik*

.....

II *Aktid, mille avaldamine ei ole kohustuslik*

Komisjon

2005/345/EÜ:

★ **Komisjoni otsus, 18. veebruar 2004, riigiabi kohta Saksamaa ümberstruktureerimisabist Bankgesellschaft Berlin AG kasuks** *(teatavaks tehtud numbri K(2004) 327 all)* ([1]) 1

2005/346/EÜ:

★ **Komisjoni otsus, 14. juuli 2004, Saksamaa riigiabi kohta MobilCom AG-le** *(teatavaks tehtud numbri C (2004) 2641 all)* ([1]) 55

Hind: 18 EUR

([1]) EMPs kohaldatav tekst.

ET

Aktid, mille pealkiri on trükitud harilikus trükikirjas, käsitlevad põllumajandusküsimuste igapäevast korraldust ning nende kehtivusaeg on üldjuhul piiratud.

Kõigi ülejäänud aktide pealkirjad on trükitud poolpaksus kirjas ja nende ette on märgitud tärn.

II

(Aktid, mille avaldamine ei ole kohustuslik)

KOMISJON

KOMISJONI OTSUS,

18. veebruar 2004,

riigiabi kohta Saksamaa ümberstruktureerimisabist Bankgesellschaft Berlin AG kasuks

(teatavaks tehtud numbri K(2004) 327 all)

(Ainult saksakeelne tekst on autentne)

(EMPs kohaldatav tekst)

(2005/345/EÜ)

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut, eriti selle artikli 88 lõike 2 punkti 1,

võttes arvesse Euroopa Majandusruumi lepingut, eriti selle artikli 62 lõike 1 punkti a,

võttes arvesse nõukogu 22. märtsi 1999. aasta määrust (EÜ) nr 659/1999 asutamislepingu artikli 93 rakendamise erieeskirjade kohta, [1] eriti artikli 7 lõiget 3,

olles palunud liikmesriigil ja muudel osapooltel esitada oma arvamused [2] ja võttes arvesse nende arvamusi

ning arvestades järgmist:

I. MENETLUS

(1) Pärast seda, kui komisjon kinnitas 25. juunil päästeabi e Bankgesellschaft Berlin AG ("BGB" või "pank") kasuks [3] ja Saksamaa oli 28. jaanuaril 2002 esitanud komisjonile ümberstruktureerimiskava, teatas komisjon Saksamaale 9. aprilli 2002. aasta kirjas oma otsuse alustada ümberstruktureerimisabi tõttu menetlust vastavalt asutamislepingu artikli 88 lõikele 2. [4]

(2) Pärast taotletud ja saadud tähtajapikendust ning läbirääkimisi komisjoni esindajatega esitas Saksamaa 17. juunil 2002. aastal oma arvamuse ning muud dokumendid ja andmed. Järgmine taotlus andmete saamiseks edastati Saksamaale 31. juuli 2002. aasta kirjaga.

[1] EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1. Määrust on muudetud 2003. aasta ühinemisaktiga.

[2] EÜT C 141, 14.6.2002, lk 2.

[3] EÜT C 130, 1.6.2002, lk 5.

[4] Vaata joonealune märkus 2.

(3) Menetluse alustamise otsuse avaldamisega *Euroopa Ühenduste Teatajas* ([5]) kutsus komisjon ka teisi asjassepuutuvaid isikuid avaldama oma arvamust. Pärast seda sai komisjon 9. juulil ja pärast tähtaja pikendamist 22. juulil 2002. aastal ühe konkurendi märkused ning veel ühe asjassepuutuva isiku märkused, kes taotles isikusamasuse mitteavaldamist. Kõnealused märkused edastati 1. augustil 2002. aastal Saksamaale arvamuse avaldamiseks. Saksamaa arvamus laekus pärast tähtaja pikendamist 23. septembri 2002. aasta kirjaga.

(4) Päringu alusel esitas Saksamaa täiendavaid andmeid deklareeritud abi kohta kirjades 16. ja 20. septembrist 2002, 14. ja 18. novembrist 2002, 18. detsembrist 2002 ning 14. veebruarist 2003 ja 14. märtsist 2003. Lisaks sellele teavitati komisjoni erinevatel kohtumistel Saksamaa, Berliini liidumaa ja BGB esindajatega ümberstruktureerimismenetluse käigust.

(5) Läbirääkimistel 26. märtsil 2003 teavitas Saksamaa komisjoni BGB erastamise 2002. aastal välja kuulutatud avaliku rahvusvahelise konkursi raames 25. märtsil 2003 korraldatud pakkumismenetluse ebaõnnestumise põhjustest. Muud asjassepuutuvad andmed ning 2002. aasta bilanss ja kasumiaruanne edastati 31. märtsil 2003.

(6) Pärast seda komisjoni poolt 15. aprillil, 6. mail ja 16. mail 2003 saadetud infopäringutele vastati 15. mai, 28. mai ja 24. juuni 2003 kirjadega. Edasist informatsiooni arutati 1. juuli 2003 kirjas ning kohtumistel Saksamaa, Berliini liidumaa ja BGB esindajatega 4. aprillil, 11. aprillil, 14. mail ja 9. juulil 2003.

(7) 14. juulil 2003 esitas komisjon Düsseldorfi audiitorfirmale Mazars Revision & Treuhandgesellschaft mbH tellimuse analüüsida eksperdina ümberstruktureerimiskava teatud aspekte. Tulemusi arutati 3. oktoobril 2003 Saksamaaga ja lõplik aruanne edastati Saksamaale 20. novembril 2003.

(8) Oktoobris 2003 arutati täiendavate kompensatsioonimaksete vajadust, osaliselt panga esindajate juuresolekul. Novembris 2003 teavitati Saksamaad komisjoni ettenähtud meetmetest ning Saksamaa ja pank said võimaluse esitada oma arvamuse meetmete majanduslike mõjude kohta pangale, mida arutati detsembris 2003. 18. detsembril 2003 lepiti kokku, et Saksamaa kohustub komisjoni ees 1. oktoobriks 2006 Berliner Banki eraldi võõrandama, tehingu jõustumisega hiljemalt 1. veebruariks 2007, ja kontserni erastamisega 31. detsembriks 2007 ning rakendama ka edasisi võõrandamismeetmeid.

(9) Saksamaa esitas komisjonile 29. jaanuaril 2004 ümbertöötatud ümberstruktureerimiskava, kus oli eriti arvesse võetud komisjoni ekspertide soovitusi ning 6. veebruaril 2004 ümbertöötatud ümberstruktureerimiskavaga seonduvad Saksamaa lubadused.

II. ABI KIRJELDUS

BGB

(10) BGB on 1994. aastal mitmete endiste Berliini liidumaa järelevalve all olnud krediidiasutuste ühinemisel asutatud BGB kontserni valdusfirma, mis tegutseb ka ise turul krediidiasutusena. Aastal 2000 oli BGB kontserni bilansimaht ligikaudu 205 mld eurot, aastal 2001 ligikaudu 189 mld eurot ja 2002 ligikaudu 175 mld eurot. Sellega oli ta Saksa pankade seas kümnendal (2001) ja kaheteistkümnendal (2002) kohal. Töötajate arv oli ligikaudu 17 000 aastal 2000, 15 000 aastal 2001 ja 13 000 aastal 2002. Esmaste omavahendite määr vastavalt krediidiasutuste seadusele ("KWG") moodustas 2001. a aastaaruande kohaselt 5,7 % (omakapitali suhe riskiinvesteeringutesse 9,4 %) ja 2002. a aastaaruande kohaselt 5,6 % (omakapitali suhe riskiinvesteeringutesse 9,4 %). Juunis 2001, enne päästeabi e kinnitamist, oli esmaste omavahendite määr langenud [...] (*) protsendile (omavahendite suhe riskiga kaalutud aktivatesse [...]* %).

(11) Berliini liidumaale kuulus enne kapitalieraldist augustis 2001 56,6 protsenti BGB aktsiatest, praegu kuulub talle ligikaudu 81 protsenti. Teised aktsionärid on ligikaudu 11 protsendiga Norddeutsche Landesbank (NordLB) ja Gothaer Finanzholding AG ligikaudu 2 protsendiga. Ligikaudu 6 protsenti aktsiatest on avalikus käibes.

(12) BGB kontsern hõlmab suurimate, samuti panganduses tegevate tütarettevõtete ja kontserni osakondadena pankasid Landesbank Berlin ("LBB") ja Berlin-Hannoversche Hypothekenbank AG ("BerlinHyp"). LBB on avalik-õiguslik asutus, milles BGB-le kuulub ebatüüpiline vaikimisi osalus 75,01 protsenti. Kehtiva kasumi ülekandmise lepingu tõttu tuleb BGB majanduslikult käsitleda kui aktsiate 100-protsendilist omanikku.

([5]) Vaata joonealune märkus 2.

(*) Konfidentsiaalne informatsioon. Käesoleva teksti osad on toimetatud väljajättudega tagamaks, et ei avalikustata konfidentsiaalset teavet; kõnealused osad on lisatud nurksulgudes ja tähistatud tärniga.

Pangas BerlinHyp, mis tegutseb kinnisvara finantseerimise valdkonnas, kuulub BGB-le 89,9 protsenti aktsiatest.

(13) Lisaks kuulub praegu kontserni ettevõte IBAG Immobilien und Beteiligungen Aktiengesellschaft ("IBAG"), mis tegutseb kinnisvarateenuste valdkonnas, ja mida varem juhtis Immobilien und Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH ("IBG") kinnisvara ja ehitusdivisjon. Lisaks sellele kontrollib või kontrollis BGB otseselt või kaudselt mitmesuguseid muid koduja välismaiseid ettevõtteid, näiteks Weberbank, Allgemeine Privatkundenbank AG ("Allbank", vahepeal müüdud), BGB Ireland, BGB UK, BG Polska (jaemüük ja internetimüük "Inteligo", vahepeal müüdud, järelejäänud "kesta" likvideerimist on alustatud) ning Tšehhi Zivnostenská Banka a.s. (vahepeal müüdud).

(14) BGB tuumikäri on era- ja äriklientide pangandus (jaepangandus) kaubamärkide "Berliner Sparkasse" ja "Berliner Bank" all. Kummagi puhul ei ole tegemist juriidiliselt iseseisvate tütarühingutega, vaid kaubamärkide ja filiaalidega. Alates 1. juulist 2003 kuulub "Berliner Bank", nagu enne seda juba "Berliner Sparkasse", LBB-le. ([6]) Äriklientide puhul on peamiselt tegemist piirkonna väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjatega.

(15) Lisaks jaepanganduse, kinnisvara finantseerimise ja kinnisvarateenuste ärivaldkondadele tegutsevad BGB ja tema tütarettevõtted ka kapitaliturgude valdkonnas (raha- ja väärtpaberitehingud) ning likvideeritavates või tugevalt vähendatava mahuga suurklientide ja välismaa äritegevusvaldkondades (näiteks projektide ja ekspordi finantseerimine) ning avaliku sektori valdkonnas (laenutegevus). Investeerimispanganduse valdkonnas hõlmab tegevus üksnes suhteliselt väikeses mahus aktsiate ja võlakirjade emissioone ning see ei mängi edaspidi enam iseseisvat rolli. Geograafilises plaanis keskendub BGB tegevus Berliini ja Brandenburgi liidumaale, eriti mis puudutab jaepangandust. BGB tegutseb, näiteks kinnisvara finantseerimise valdkonnas, siiski ka üleriigilisel ja näiteks kapitaliturgude valdkonnas lisaks ka rahvusvahelisel tasandil.

(16) Berliini piirkonnas on BGB jaepanganduse alal turuliider, kellele kuulub üksikutes segmentides ligikaudu 20 protsenti kuni üle 50 protsendi turust. ([7]) BGB enda andmetel oli tema turuosa ja kasutajate arv aastal 2002, mõõdetuna esimese jooksevkontoga eraklientide arvu järgi, 48 protsenti. ([8]) Kogu Saksamaad hõlmava kinnisvara finantseerimise valdkonnas (kõik hüpoteeklaenud) oli BGB aruande andmete kohaselt oma ligikaudu 5-protsendilise osaga aastal 2000 Saksamaal kolmandal kohal. Ajakohasemate andmete järgi ta sellel kohal enam ei ole. ([9]) Rohkem kui 90 protsenti BGB hüpoteekidest seisuga 31. detsember 2001 väärtuses 33 mld eurot asub Saksamaal, ülejäänu puudutab kinnisvara finantseerimist välismaal. Muudes valdkondades ei kuulu BGB ei Saksamaal ega rahvusvahelises võrdluses juhtivate pankade hulka. Seetõttu ei ole meie käsutuses andmeid konkreetsete turuosade ja segmendiosade kohta.

(17) BGB aastal 2001 avalikult ilmsiks tulnud raskused said alguse eelkõige kinnisvarateenuste valdkonnast, kuid ka kinnisvara finantseerimise valdkonnast. Oluline osa 90ndatel aastatel tütarfirma IBG teostatud kinnisvarateenuste tehingutest olid fonditehingud, arendusprojektid ja tegevus ehituste tellijana. IBG, mis asutati 90. aastate algul LBB tütarettevõttena, aktsionärid olid 90. aastate keskel ja lõpus ennekõike BGB AG ise (10 %), Berliner Bank AG (30 %), LBB (30 %) ja Berlin Hyp (30 %). Pärast Berliner Bank AG ühinemist BGB-ga sai viimane ka Berliner Banki aktsiad IBG-s. Praegu on omandistruktuur järgmine: 40 % BGB, 30 % LBB ja 30 % Berlin Hyp.

(18) IBG oli aastaks 2000 järjest suuremas mahus moodustanud kinnisvarafonde. Investoritele anti seejuures ulatuslikke garantiisid, ennekõike pikaajalisi rendi-, dividendi- nagu ka revitaliseerimisgarantiisid. Uute fondide moodustamiseks omandati või moodustati järjest uut kinnisvara. Garantiide aluseks oli ootus, et kõrged kinnisvarahinnad püsivad ka edaspidi või tõusevad veelgi, mis aga tegelikkuses tugevalt langevate hindade ja üüride juures, eriti Berliinis ja uutel liidumaadel põhjustas riskide kumuleerumise.

(19) Kui need probleemid 2000. aastal esile hakkasid kerkima, kavatses BGB müüa IBG tuumikäritegevuse. Seetõttu kanti detsembris 2000 peamine osa IBG äritegevusest üle uuele asutatud ettevõttele IBAG, välja arvatud kuni 31. detsembrini 2000 IBG ja tema

([6]) Enne seda oli Berliner Bank osa BGB-st ja Berliner Sparkasse osa LBBst.

([7]) Vaata joonealune märkus 2 ja juhatuse esimehe Vetter'i kõne üldkoosolekul 4. juulil 2003 (http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/20_ir/30_hauptversammlung/index.html); vaata servanumber 298.

([8]) Vaata http://www.bankgesellschaft.de/bankgesellschaft/50_pk/index.html (eraklientide valdkond, esimene jooksevkontosuhe).

([9]) Saksamaa arvamus juunist 2002; vastavalt SLV Kartelliameti otsusele "Eurohypo" 19. juunist 2002 olid asutatud Eurohypo, Hypovereinsbankgruppe, Depfa-Gruppe, BHF-Gruppe ja BayLB erinevates kinnisvara finantseerimise turuosades niihästi olemasolevate kui uute tehingute järgi 2001. aastal juhtival positsioonil. Ka Deutsche Bank ise (s.t ilma Eurohypposse toodud osaluseta) on selle järgi veel eespool BGB-d, keda selles otsuses juhtivate konkurentide seas ei nimetata.

tütarettevõtete põhjustatud "vanad" riskid ja kohustused, mis läksid üle uuele asutatud ettevõttele LPFV Finanzbeteiligungs- und Verwaltungs-GmbH ("LPFV"). IBAG-i müümise plaanid siiski vilja ei kandnud. Praegu on nii IBAG kui ka LPFV 100-protsendiliselt BGB valduses. IBG-sse jäi ainult tegevus kõrvalise tähtsusega valdkondades.

(20) Edasised kõnealusel perioodil esilekerkinud probleemid puudutasid kinnisvara finantseerimise valdkonda, kus tegutsevad ennekõike BerlinHyp, aga ka LBB ja BGB ise. Tegevusvaldkond hõlmab laenude andmist suuremate kinnisvaraprojektide finantseerimiseks, eelkõige tööstussektoris, mitte hüpoteeklaenude andmist erakinnisvara finantseerimiseks, mis jääb jaepanganduse valdkonda. Seoses kinnisvaraturu jahenemisega kasvanud raskused kinnisvara finantseerimise valdkonnas tulenesid eelkõige seni ebapiisavast riskiennetusest.

(21) 2001. aasta I poolel tabas BGB-d tõsine kriis. Põhjuseks olid eelkõige probleemsed laenud kinnisvara finantseerimise valdkonnas ja IBG/IBAG/LPFV akumuleerunud garantiikohustused fondide valdkonnas, mis põhjustasid 2000. a aastaaruandes reservide moodustamise mahus ligikaudu 1 mld eurot ja viisid ehitusprojektide väärtuse korrigeerimise vajaduseni ning põhjustasid riskieraldiste suurendamise kinnisvara finantseerimise valdkonnas. Mais vähenes BGB vastutav omakapital seetõttu niivõrd, et BGB ei vastanud enam seadusega kehtestatud 8-protsendilisele kapitali adekvaatsuse nõudele. Finantseerimistühiku suuruseks, mis tuli täita, et saavutada esmaste omavahendite määr 5,0 % ja võimaldada nii kapitali adekvaatsuse kriisieelse taseme 9,7 % saavutamist, hinnati sel hetkel ligikaudu 2 mld eurot. Berliini liidumaa lubas mais 2001 kavatsuste protokollis kindlalt liidumaa poolt antava kapitalieraldisena selleks vajaliku summa. Pärast seda, kui komisjon oli kõnealuse päästeabi kinnitanud, sai BGB augustis 2001 kapitalieraldise summas täpselt 2 mld eurot: 1,755 mld eurot Berliini liidumaalt, 166 mln eurot NordLB-lt, 16 mln eurot Parionilt (Gothaer Finanzholding AG) ja 63 mln eurot väikeaktsionäridelt.

(22) Järgnevatel kuudel avastati siiski täiendavaid riske, eelkõige IBAG/IBG/LPFV kinnisvarateenuste valdkonnas. Esines oht, et BGB kapital võib jälle langeda alla nõutavat likviidsusmäära. Kõnealused riskid puudutasid taas garantiikohustusi fondide valdkonnas ning olid seotud edaspidiseks uute fondide moodustamiseks ostetud kinnisvara ("tagavara-kinnisvara") väärtuse vähenemisega. Olemasolevate kasumi ülekandmise lepingute, patronaažiavalduste ja laenude omavahelise kontsernisisese põimumise tõttu vastutab Saksamaa esitatud andmete kohaselt suurema osa kõnealuste riskide eest BGB.

(23) Novembris 2001 ähvardas tolleaegne Krediidiasutuste Järelevalve Föderaalamet (BAKred, praegu BAFin) ([10]) BGB ajutiselt sulgeda, kui 2001. aasta lõpuks ei ole kõnealuste riskide katmiseks meetmeid võetud. Seetõttu kirjutasid 20. detsembril 2001 Berliini liidumaa, BGB, LBB, Berlin Hyp, IBAG, IBG ja LPFV alla põhiprintsiipe sisaldavale lepingule kõnealuste riskide katmiseks ulatuslike garantiide ja tagatistega. Põhiprintsiipe sisaldav leping asendati 16. aprillil 2002 lõplikult sõlmitud detaillepinguga. Kõnealuse lepinguga üle võetud garantiisid nimetatakse "riskikaitseks" ja alljärgnevalt kirjeldatakse neid lähemalt.

Ümberstruktureerimisabi

(24) Abi on osa algselt jaanuaris 2002 esitatud, viimati jaanuaris 2004 kontrollimise käigus ümber töötatud ümberstruktureerimiskavast, mis näeb ette BGB kontserni äritegevuse olulist vähendamist ja kontsentreerumist era- ja äriklientide valdkonnale Berliini piirkonnas. Sellega paralleelselt tuleb vastavalt väiksemas mahus jätkata tegevust kapitaliturgudel ja kinnisvara finantseerimise valdkonnas (vaata servanumbreid 172 ja järgnevad). Muud ärivaldkonnad nagu suurklientide ja välismaa äritegevusvaldkond, kaasa arvatud struktureeritud finantseerimine ja nõustamistegevus ühinemistel ja ülevõtmistel, tuleb likvideerida; tegevust muudes valdkondades, nagu avalik sektor, tuleb tugevalt vähendada. Algselt oli ette nähtud jätkata tegevust ka kinnisvarateenuste valdkonnas. Saksamaa nõustus siiski juba menetluse varases staadiumis hoolitsema selle valdkonna eraldamise ja Berliini liidumaale võõrandamise eest (vaata servanumbreid 277 ja 278). Samuti on Saksamaa vahepeal andnud nõusoleku BGB väga suure turuosa vähendamiseks Berliini jaeturul Berliner Banki eraldi võõrandamise kaudu.

(25) Nagu eespool juba mainitud, tuleb Berliini liidumaa osalused BGB-s võõrandada. Komisjon on vastava nõusoleku saanud. BerlinHyp võõrandatakse BGB erastamise raames koos sellega või eraldi (vaata servanumbrit 285). Lisaks tuleb BGB-st eraldada IBB ja IBB erireservid (eespool juba nimetatud, omal ajal LBB-le üle kantud endise elamuehitusvaldkonna krediidiasutuse "WBK" kapital), kui see ei too kaasa esmaste omavahendite määra vähenemist riskiinvesteeringutesse alla 6,0 % ega kapitali adekvaatsuse langemist alla 9,7 %, 1. jaanuariks 2004 Berliini liidumaale tagasi maksta (vaata servanumbrit 279).

([10]) Alates 1. maist 2002, pärast panganduse, kindlustuse ja börsijärelevalve liitmist: Föderaalne Finantsjärelevalveamet (BAFin).

Kapitalieraldised

(26) Esiteks on 28. jaanuaril 2002 deklareeritud ümberstruktureerimisabi puhul tegemist pärast nõusoleku andmist komisjoni poolt 25. juulil 2001 ([11]) Berliini liidumaa augustis 2001 päästeabina antud kapitalieraldisega suuruses 1,755 mld EUR, mis antakse BGBle tähtajatusse käsutusse.

Riskikaitse

(27) Teiseks on tegemist eelnimetatud riskikaitsega, mille eraldamises leppisid Berliini liidumaa, BGB, LBB, BerlinHyp, IBAG, IBG ja LPVF põhimõtteliselt kokku detsembris 2001. Kokkuleppe punkte muudeti, täiendati ja asendati 16. aprillil 2002 sõlmitud detailleppinguga. See hõlmab järgmisi garantiisid, vabastusi, täitmiskohustuste ülevõtmisi ja tagatisi, mida Berliini liidumaa annab 30 aastaks, et katta tütarettevõtete IBAG, IBG ja LPFV kinnisvarateenuste valdkonna riske:

— *Laenugarantiid*: garantiid BGB-le, LBB-le ja BerlinHypile seoses lepinguliste intressi- ja põhiosa maksetega laenude puhul, mis need ettevõtted on andnud IBAG-le ja IBG-le ning nende tütarühingutele ja mõnedele teistele äriühingutele enne 31. detsembrit 2001. Asjaomased äriühingud ja laenusuhted on lõplikult nimetatud detailleppingu lisades. Detailleppinguga on reguleeritud ka piirangud teatud laenugarantiide puhul ja selgesõnalised välistused ("must nimekiri").

— *Bilansilise väärtuse garantiid*: garantiid IBAG-ile ja IBG-le nagu ka grupi teatud teistele ühingutele, eelistatult nimetatud ettevõtete otsestele ja kaudsetele tütarühingutele, seoses üksikute varaliste objektide väärtusega vastavas auditeeritud bilansis, välja arvatud teatud spetsiifilised varad nagu mittemateriaalne vara, raha, hoiused keskpangas ja krediidiasutustes või debitoorne ja kreditoorne võlgnevus. Ka bilansilise väärtuse garantiide piirangud ja välistused ("must nimekiri") on reguleeritud detailleppinguga.

— *LPFV täitmiskohustuste ülevõtmine*: LPFV vabastamine kohustustest — kui need ületavad summat 100 mln eurot (omavastutus) — mis tulenevad IBG ja selle endiste tütarettevõtete Bavaria, Arwobau ja Bankgesellschaft Berlin GmbH ("IBV") kinnisvaraärist täitmiskohustuse ülevõtmise kaudu. Täitmiskohustuse ülevõtmine ei puuduta kohustusi, mis on seotud fondide asutamisega pärast 31. detsembrit 2000 ega detailleppingus kirjeldatud IBAGI uusi tehinguid.

— *BGB vabastamine patronaažist*: BGB vabastamine kõigist patronaažiga seonduvatest kohustustest, mis ta on IBG, IBV ja Bavaria eest enne 31. detsembrit 1998 üle võtnud. Ka see vabastamine ei puuduta kohustusi, mis on seotud fondide asutamisega pärast 31. detsembrit 2000 ega detailleppingus kirjeldatud IBAGI uusi tehinguid.

(28) Detailleppingu artiklis 45 on maksimaalne summa, mis nimetatud kohustustest Berliini liidumaale tekkida võib, määratletud summaga 21,6 mld eurot. Vastavalt artiklile 45 on siinkohal tegemist garanteeritud riskide mitmekordsest kirjendamisest puhastatud teoreetilise nimiväärtusega. Põhiprintsiipe sisaldavas lepingus oli veel näidatud maksimaalne summa väärtuses 35,34 mld eurot, kuna eelnimetatud garantiid katavad järelevalveõigusest tulenevatel põhjustel kohati samu riske. Nagu detailleppingu artiklis 45 näidatud, võib liidumaa näiteks kolmandast isikust võlausaldaja üürigarantiil põhineva nõude eest vastutada esiteks LPFV täitmiskohustuse ülevõtmise kaudu, teisalt patronaažist vabastamise kaudu. Detailleping kehtestab siiski ka, et taolistel juhtudel vastutab liidumaa asjaomase riski eest ainult üks kord. Nii osutus võimalikuks teoreetilise maksimumsumma puhastamine sellisest mitmekordsest kirjendamisest ja määrata kindlaks summa 21,6 mld eurot. Summast 21,6 mld eurot moodustab LPFV vabastamine Saksamaa esitatud ajutiste arvestuste kohaselt suurima summa (ligikaudu [...]* eurot, millest [...]* eurot langeb LPFV vabastamisele üüri- ja dividendigarantiidest ja [...]* eurot vabastamisele hoonete niinimetatud revitaliseerimisgarantiidest).

(29) Nimetatud teoreetiline maksimumsumma lähtub siiski kõikide riskide täielikust materialiseerumisest. LPFV vabastamise puhul üürigarantiidest (maksimumsumma [...] eurot) tähendab see näiteks, et kogu üür aastani 2025 jääks saamata, LPFV vabastamise puhul revitaliseerimisgarantiidest ([...]* eurot) on aluseks kõigi hoonete ja välisrajatiste täieliku taastamise kulud. Üüri 100-protsendiline saamatajäämine ning kõigi hoonete lammutamine ja uuesti ülesehitamine on aga siiski ka kõige pessimistlikumate ootuste puhul ebareaalne. Artiklis 45 selgitatakse seetõttu ka, et praeguse teadmiste taseme kohaselt ja oluliste majan-

([11]) EÜT C 130, 1.6.2002, lk 5.

dusriskide hoolika kontrollimise põhjal on tegelik vajadus oluliselt väiksem. Selle järgi oleks tegelik risk 2,7 mld eurot optimistlikul juhul ("*Best-Case*-stsenaarium"), 3,7 mld eurot "baasjuhtumi" ("*Base-Case*-stsenaarium") ja 6,1 mld eurot pessimistliku juhtumi (niinimetatud "*Worst-Case*-stsenaarium") puhul. Eeldused, mille põhjal sellised hinnangulised väärtused on saadud, esitati menetluse käigus (vaata servanumbrit 138).

(30) Lisaks näeb detailleping garantiimaksete minimeerimiseks ette võimaluse, et liidumaa teeb detaillepingu lepinguhalduse osaliselt või täielikult ülesandeks kolmandale isikule. Liidumaa on seda võimalust kasutanud ja asutanud tema ainuomandis oleva "BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH", kes täidab liidumaa korraldusel seda ülesannet alates 2003. aasta jaanuarist. Lisaks sellele näeb detailleping liidumaa jaoks ette tasu pangagarantii eest ja kasumi korral eelisõiguse sellele 15 majandusaasta vältel. Selle kohaselt saab liidumaa BGB-lt kindlaksmääratud tasu pangagarantii eest aastas 15 mln eurot kuni aastani 2011, viimane kaasa arvatud. Alates aastast 2012 võidakse seda summat riskikaitse ülejäänud perioodiks vastastikusel kokkuleppel korrigeerida. Lisaks maksab BGB, juhul kui majandusaasta ühel või mitmel kuul on saavutatud kapitali adekvaatsus 12,5 % ja esmaste omavahendite määr 7 %, 15 % oma muidu tekkivast aasta netokasumist Berliini liidumaale.

(31) Seaduses, mis volitab senatit andma liidumaa garantiid Bankgesellschaft Berlin AG ja mõnede tema tütarühingute kinnisvarateenuste valdkonna riskidele ([12]) on lisaks kindlaks määratud, et Berliini liidumaa osalus BGB-s tuleb niipea kui võimalik Berliini liidumaa jaoks vastuvõetavatel tingimustel võõrandada ning seoses BGB omandistruktuuri uue korraldusega eraldada BGB-st Investitionsbank Berlin (IBB) kui iseseisev avalik-õiguslik arenduspank (vaata lähemalt alljärgnevat).

Leping Euroopa Komisjoni abi-kontrolli menetlusest Landesbank Berlin — Arvelduskeskus asjas tulenevate võimalike Berliini liidumaa tagasimaksenõuete käsitlemise kohta

(32) Oma menetluse algatamise otsuses ([13]) viitas komisjon lisaks olulisele faktile, mida algses ümberstruktureerimiskavas polnud arvestatud. 1992. aasta lõpus kanti WBK koos kogu tema varaga üle LBB-le; samal ajal läksid kõik WBK ülesanded üle siis asutatud IBB-le. Selle ülekandega suurenes LBB vastutav omakapital ligikaudu 1,9 mld DEM võrra. LBB maksis alates 1995. aastast iga kasutatud summa eest hüvitist keskmiselt 0,25 %. Kahtluste tõttu sellise hüvitise vastavuses turumajanduslikult tegutseva kapitaliandja põhimõttele algatas komisjon juulis 2002 menetluse C 48/2002. ([14]) Kui komisjon peaks tulema järeldusele, et makstud hüvitis ei ole ühitatav turumajanduslikult tegutseva kapitaliandja põhimõttega, kujutab vahe makstud hüvitise ja sellise investeeringu turul tavapärase tulususe vahel, kui asutamislepingu ühildumisnormi eeldused puuduvad, enesest ühisturuga sobimatut abi, mille LBB peab Berliini liidumaale tagasi maksma.

(33) Tagasimakse nõude võimalus kujutab enesest olulist riski ümberstruktureerimiskava perspektiividele rentaabluse taastamisel. Komisjon nõudis seetõttu Saksamaalt menetluse algatamise otsuses sobiva lahenduse leidmist ja võttis teadmiseks, et Saksamaa töötab sellise lahenduse kallal.

(34) Nimetatud põhjusel sõlmiti Berliini liidumaa ja BGB vahel 23. detsembril 2002 *leping Landesbank Berlin — Arvelduskeskus Euroopa Komisjoni riigiabi kontrollimenetlusest (C48/2002) tulenevate Berliini liidumaa võimalike tagasimaksenõuete käsitlemise kohta* ("tagasimakseleping").

(35) Kõnealune leping näeb komisjoni tagasimaksmist nõudva otsuse korral ette, et Berliini liidumaa kohustub deponeerima LBB-s saneerimisabi sellises suuruses, mis on vajalik, et vältida ähvardava tagasimaksekohutuse tõttu kapitali adekvaatsuse määrade langemist LBB-s ja/või BGB kontsernis lepingus nimetatud määradest madalamale. Tagasimakselepingus nimetatud minimaalsed kapitalimäärad on 9,7 % (kapitali adekvaatsus) ja 6 % (esmaste omavahendite määr). Leping sisaldab edasilükkavat tingimust, mille kohaselt peab komisjon selle abi kinnitama.

(36) Kuigi seda meedet ei olnud menetluse algatamise otsuse hetkeks veel võetud ja see ei olnud niisiis ümberstruktureerimiskava osa, mainiti komisjoni võimaliku tagasinõudeotsuse korral esinevaid riske

([12]) Gesetz- und Verordnungsblatt für Berlin, 58. aastakäik, nr 13, 24.4. 2002.

([13]) EÜT C 141, 14.6.2002, lk 11.

([14]) EÜT C 239, 4.10.2002, lk 12.

panga rentaablusväljavaadetele menetluse algatamise otsuses menetluse puhul arvessevõtmist nõudva tegurina. Tagasimakseleping sõlmiti lõpuks selleks, et kõnealuseid kahtlusi arvesse võtta. Kuna see meede on ümberstruktureerimise õnnestumiseks vältimatu, peab komisjon otstarbekaks hinnata tagasimakselepingut koos teiste abimeetmetega pärast seda, kui ta on suutnud määratleda riigiabi maksimaalse summa.

Menetluse algatamise põhjused

(37) Komisjon klassifitseeris oma otsuses ametliku kontrollimenetluse algatamise kohta vastavalt asutamislepingu artikli 88 lõikele 2 kontrollitavad meetmed esialgu riigiabina asutamislepingu artikli 87 lõike 1 ja Euroopa Majandusruumi lepingu artikli 61 lõike 1 alusel, kuna need on antud riiklikest vahenditest ja on võimelised mõjutama ettevõtte finantsolukorra paranemise kaudu teistest liikmesriikidest pärit konkurentide majanduslikku olukorda, ([15]) ning seega moonutama või ähvardada moonutama konkurentsi ja kahjustama liikmesriikide vahelist kaubandust.

(38) Esialgse hinnangu alusel oli komisjon jõudnud järelduseni, et abi tuli hinnata ühenduse suuniste alusel raskustes olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta ([16]) (edaspidi "suunised") ning muud asutamislepingu sätted ja ühenduse muud suunised ei ole kohaldatavad. Komisjon nõustus Saksamaa arvamusega, et BGB puhul oli tegemist raskustes oleva ettevõttega suuniste lõike 2.1 tähenduses. Riigiabi sobivus ühisturuga tekitas siiski märkimisväärseid kahtlusi.

Ettevõtte pikaajalise rentaabluse taastamine

(39) Vastavalt suuniste punktidele 31 — 34 kontrollib komisjon põhjalikult ümberstruktureerimiskava konkreetse abi lõikes selle suhtes, kas kavaga suudetakse realistlikest eeldustest lähtuvalt taastada ettevõtte pikaajaline rentaablus mõistliku aja vältel.

(40) Komisjon heitis algselt esitatud ümberstruktureerimiskavale esmalt ette, et selgitatud ei olnud tulevasi strateegiaid investeerimispanganduse turul. Lisaks nõudis komisjon kinnisvaraäri tulevase strateegia raames kinnisvarateenustega tegeleva tütarfirma IBAG likvideerimise ja jätkamise kulude erinevuse täpsemat määratlemist.

(41) Komisjon kahtles, kas algse ümberstruktureerimiskava eeldused turu ning nõudluse ja pakkumise arengu suhtes olid piisavalt täpsed, et võimaldada järeldusi pakutud ümberstruktureerimismeetmete eduväljavaadete kohta. Oli raske näha, millistel turueeldustel ümberstruktureerimismeetmed põhinevad.

(42) Komisjoni nentis lisaks, et Saksamaa varem esitatud andmed ettevõtte raskuste põhjuste kohta olid suhteliselt pealiskaudsed. Nimetatud olid järgmised kolm põhjust: a) probleemsed laenud, b) ulatuslike garantiide andmine kinnisvarafondide valdkonnas ja c) süstemaatilise riskijuhtimise hilinenud juurutamine (1999) ja aeglane elluviimine. Esitatud andmed kujutavad enesest peamiselt finantsraskuste kokkuvõtet. Esitati aga ainult üks kõnealuste raskuste tegelik põhjus, nimelt ebaefektiivsed kontserni ja juhtimisstruktuurid, sealhulgas mittetoimiv riskijuhtimine. Nimetatud struktuuride ja juhtkonna konkreetsete möödalaskmiste, sealhulgas riikliku omandi mõju põhjalik analüüs puudus. Komisjon peab sellist analüüsi BGB ümberstruktureerimise väljavaadete hindamiseks siiski vajalikuks. Seetõttu kahtles komisjon, kas ümberstruktureerimiskavas on piisaval määral näidatud ja käsitletud BGB raskuste põhjuseid. Saksamaal paluti seetõttu esitada põhjalik mineviku vigade ja tulevaste väljavaadete analüüs kontserni struktuuride, juhtimis- ja järelevalvemeetodite, kontrolli- ja aruandluskontseptsioonide ning majanduslikult põhjendatud otsustusprotsesside evitamise tehnikate kontekstis.

(43) Võimalikku erastamist arvestades oli Saksamaa maininud läbirääkimisi potentsiaalsete ostjatega, kuid mitte esitanud üksikasju kavandatava menetluse, tingimuste ja muude oluliste tegurite kohta. Komisjon küsis seetõttu endalt, kas erastamist — osalist või täielikku — on tõsiselt kaalutud ja kas vajadusel on tagatud, et see viiakse läbi avatud, läbipaistva ja mittediskrimineeriva menetluse raames.

(44) Loataotluses algselt nimetatud eesmärgiks seatud napilt 7-protsendilise tulumäära suhtes kahtles komisjon esiteks, kas seda tegelikult on võimalik saavutada, eriti arvestades kontserni problemaatilisi ettevõtte- ja

([15]) Euroopa Ühenduste Kohtu otsus 14.9.1994 ühises asjas C-278-280/92, Hispaania/Komisjon, kogu 1994, lk I-4103.

([16]) EÜT C 288, 9. 10. 1999, lk 2.

juhtimisstruktuure, ebaselgeid turueeldusi, millel ümberstruktureerimismeetmed põhinesid, ja probleemaatilise kinnisvaraäri jätkamist. Isegi kui eesmärgiks seatud napilt 7-protsendiline tulusus saavutataks, olid komisjonil teiseks kahtlused, kas selline intressitulu on piisav, et see oleks ühildatav turumajanduslikult tegutseva kapitaliandja põhimõttega.

(45) Lisaks juhtis komisjon tähelepanu sellele, et tagasinõude võimalus LBB menetluse puhul kujutab enesest olulist riski ümberstruktureerimiskava eduväljavaadetele, ja nõudis seetõttu menetluse algatamise otsuses Saksamaalt lahendusettepanekute väljatöötamist.

Konkurentsi lubamatu moonutamise vältimine

(46) Asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktist c on lubatud erandid määral, mil abi ei mõjuta kaubandustingimusi, mis oleks vastuolus ühiste huvidega. Suuniste punktid 35 — 39 määravad kindlaks, et konkurente halvemusse seadva abi mõju võimalustekohaseks leevendamiseks tuleb võtta meetmeid. Harilikult konkretiseerub see tingimus ettevõtte turuosa piiramise või vähendamisega asjaomasel tooteturul, tootmisrajatiste või tütarühingute võõrandamise või tegevuste likvideerimise kaudu. Piiramine või vähendamine peab olema proportsioonis abiga põhjustatud moonutusefektidega ja eriti ettevõtte suhtelise kaaluga tema turul või turgudel.

(47) Kokku peaksid algselt välja pakutud kohustused või siis kompensatsioonimeetmed nagu oluliste osaluste võõrandamine, raha- ja väärtpaberitega kauplemise vähendamine, laenukapitali valdkonna, kinnisvaraäri, filiaalide arvu, personali, avaliku sektori valdkonna vähendamine ning asukohtadest loobumine, välismaaärist ja suurklientide ärist loobumine viima BGB bilansimahu vähendamiseni 26 % võrra (190 mld eurolt 140 mld eurole). Kompensatsioonimeetmete ning BGB vara ja tegevuse suhtes soovitud mõjude saavutamiseks tehtava omapoolse vastava panuse kohati ebamäärase kirjelduse tõttu oli komisjonil võimatu hinnata, kas kõnealuse koguefekti saavutamine on realistlik ning kuidas võiksid meetmed mõjuda BGB tulevasele positsioonile Saksamaast eraldatud turgudel või segmentides. Komisjon vajas seetõttu üksikasjalikku informatsiooni iga meetme mõju kohta BGB varale, töötajatele ning tulevasele positsioonile turgudel ja turusegmentides.

(48) Isegi kui saavutatakse vähendamine kogu eespool nimetatud mahus (26 % bilansimahust ehk 50 mld eurot), peab komisjon küsitavaks, kas selline vähendamine, arvestades abisumma märkimisväärset suurust ja komisjoni praktikat seoses pankade ümberstruktureerimisabiga, ([17]) on piisav. Kõnealuses seoses nimetas komisjon seadusega ettenähtud kapitali adekvaatsuse nõuet võimaliku orientiirina võetavate kohustuste sobivuse hindamisel, kuna panga alakapitaliseerituse korral peab see oma äritegevuse mahtu vastavalt vähendama (1 mld euro suuruse alakapitaliseerituse korral, võttes aluseks seadusega ette nähtud esmaste omavahendite miinimummäära 4 % oleks seega teoreetiliselt nõutav riskidega kaalutud aktivate vähendamine kuni 25 mld EUR). Sellised "vähendamised loobumise kaudu" võiksid olla ligikaudseks pidepunktiks turu moonutamise astme ja seetõttu nõutavate kompensatsioonimeetmete määratlemisel. Ainuüksi Berliini liidumaa kapitalieraldis suuruses 1,755 mld eurot 2001. aasta suvel vastaks nende kaalutluste kohaselt varaliste väärtuste teoreetilisele vähendamisele kuni 44 mld euro võrra. Siiski juhtis komisjon tähelepanu sellele, et seda pidepunkti ei tohi kohaldada "mehaaniliselt", vaid siin peab jääma mänguruumi eriliste asjaoludega arvestamiseks nagu näiteks tegurid, mis on olulised panga püsimajäämise ja rentaabluse seisukohast.

(49) Kui pärast kapitalieraldisi avastati uued riskid, ähvardas jälle oht, et likviidsuskoefitsiendid ei ole piisavad. Uue kapitalieraldise vältimiseks valis Berliini liidumaa lahenduseks üldiste garantiide pakkumise riskikaitse kaudu. Seetõttu on garantiidel sarnane toime nagu kapitalieraldistel. Riskikaitse probleem seisnes siiski selles, et abisumma, mis lõpuks antakse, ei olnud ühemõtteliselt kindlaks määratud. Teoreetiline maksimaalne nominaalsumma, mis on nimetatud detailleppingu punktis 45, on 35,34 mld eurot. Kui mitmekordne riskikate välja jätta, on maksimumsumma 21,6 mld eurot. See on aga ikka veel nimiväärtus, s.t lähtutakse kõigi riskide täielikust materialiseerumisest, mis ei ole tõenäoline (vaata eeltoodut). Seetõttu pidi komisjon, et olla hoolikas, töötama ainsa tema käsutuses oleva maksimumpiiriga, s.t 35,34 mld euroga. Kuna selline summa aga tõenäoliselt ei realiseeru, oleks selle kasutamine nõutavate kompensatsioonimeetmete kindlaksmääramise alusena ebaproportsionaalne. Komisjonil oli seetõttu võimatu hinnata, kas pakutud kompensatsioonimeetmed oleksid abisummat arvestades piisavad. Muus osas kahtles komisjon, kas *Best-Case*-stsenaariumi rakendumisel, kus abi realiseerub mahus ligikaudu 3 mld eurot, mis lisandub kapitalieraldisele, oleks kompensatsioonimeetmed ülalkirjeldatud üldise

([17]) Vaata näiteks komisjoni 20. mai 1998. aasta otsust 98/490/EÜ Prantsusmaa kontsernile *Crédit Lyonnais* abi andmise kohta, (EÜT L 221, 8.8.1998, lk 28).

pidepunkti alusel piisavad. Lisaks sellele on kogemused ümberstruktureerimisjuhtumitega näidanud, et *Best-Case*-stsenaariumid realiseeruvad harva.

(50) Komisjon teatas, et kompensatsioonimeetmete kohasuse lõplikul hindamisel tuleb arvestada BGB äärmiselt tugevat turupositsiooni jaepanganduse valdkonnas kohalikul ja piirkondlikul tasandil. Arvestades piisava informatsiooni puudumist, oli komisjonil siiski võimatu hinnata vähendamismeetmete mõju turule või sektoritele. Eesmärgiks võetud vähendamine era- ja äriklientide valdkonnas Weberbanki ja Allbanki kavandatud võõrandamise kaudu tundus siiski olevat suhteliselt tühine ja võibolla ei vähendaks piisavalt riigiabi konkurentsi moonutavat toimet. Arvestades asjaolu, et BGB ei tundu ka kinnisvaraäri valdkonnas tähtsusetu turuosaline olevat, esitas komisjon endale edasi küsimuse, kas kavandatud vähendamismeetmed on antud kontekstis piisavad.

(51) Kokkuvõtvalt puudus komisjonil oluline informatsioon pakutud kompensatsioonimeetmete mõju asjakohaseks ja piisavalt üksikasjalikuks hindamiseks. Seetõttu omas ta käsutuses olevate faktide põhjal tõsiseid kahtlusi, kas kavandatud vähendamismeetmed on piisavad, et vähendada kõnealuse väga suuremahulise abi, mille täpset suurust või maksimumväärtust ei saanud isegi kindlaks teha, konkurentsi moonutavat mõju. Kõnealuses kontekstis tuli arvestada ka BGB tugeva positsiooniga kohalikul ja piirkondlikul turul, eelkõige jaepanganduse valdkonnas.

Miinimumiga piirduv abi

(52) Vastavalt suuniste punktidele 40 ja 41 peab abi piirduma ümberstruktureerimiseks vältimatult vajaliku miinimumiga, et ettevõttele ei antaks sellega liigset likviidsust, mis võiks põhjustada agressiivset ja turgu moonutavat käitumist või mida võidaks kasutada koguni laienemiseks. Suunised ütlevad ka, et abisaajalt oodatakse ümberstruktureerimiskavasse olulise panuse tegemist oma vahenditest, ka vara müügi kaudu, kui vara ei ole hädavajalik ettevõtte püsimajäämiseks.

(53) Komisjoni käsutuses oleva informatsiooni põhjal ei olnud komisjonil võimalik täpselt hinnata, kas abi — mille summagi polnud täpselt teada — kujutas endast vältimatult vajalikku miinimumi, ja kas näiteks riskid ümberstruktureerimise faasis võisid olla ülehinnatud, või kas riskide mitmekordse katte tegelikuks välistamiseks on evitatud või evitatakse kontrollimeetmeid.

(54) Komisjon küsis endalt, kas päästeabina ajutiselt lubatud esmaste omavahendite määr 5 % ja kapitali adekvaatsus 9,7 % nagu ka alates aastast 2003 eesmärgiks võetud esmaste omavahendite määr ligikaudu 7,5 % ja kapitali adekvaatsus ligikaudu 12 % on ettevõtte jätkamiseks, kaasa arvatud reitinguagentuuridelt heade reitingute saamiseks tõepoolest vajalikud. Kõnealuses kontekstis kahtles komisjon lisaks ka selles, kas BGB oma panusega vara või tütarühingute, mis ei ole ettevõtte pikemas perspektiivis püsimajäämise seisukohast vajalikud, müügi kaudu, arvestades isegi *Best-Case*-stsenaariumi suurt abi mahtu, oleks täidetud "olulise panuse" kriteerium. BGB, kaasa arvatud tema tütarühingute ja tema või nendega ühinenud ettevõtete tugeva positsiooni tõttu paljudel turgudel ja paljudes segmentides kerkis küsimus, kas ei oleks saanud toimuda rohkemate või suuremate tütarühingute või varaliste väärtuste müük — mitte ainult kompensatsioonimeetmete aspektist lähtuvalt, vaid ka kui oluline, maksumaksjate panust täiendav omapoolne panus.

III. SAKSAMAA ARVAMUS

(55) Saksamaa avaldas sel ajal olemasoleva ümberstruktureerimiskava alusel, mis põhijoontes kehtis veel 2003. aasta suvel ja mis oli aluseks komisjoni nõustajate hinnangule, oma arvamuse menetluse algatamise kohta, ja esitas ka täiendavaid, esialgse ümberstruktureerimiskava ulatusest kaugemale minevaid andmeid, eriti järgnevate, komisjoni otsuse jaoks otsustava tähtsusega punktide kohta.

Ettevõtte pikaajalise rentaabluse taastamine

(56) Investeerimispangandus ei kujuta enesest tulevikus kapitaliturgudel kauplemine tegevusvaldkonna strateegilist keskpunkti ega sihttoodet. Kapitaliturgude äri keskendub suure tulupotentsiaaliga valdkondadele nagu klienditehingud aktsia-, intressi- ja laenutoodetega ning väiksemas mahus kauplemisele oma vahenditega, ning selle maht väheneb edaspidi veelgi.

(57) IBAG-i likvideerimise ja jätkamise kulude vahe määratleti täpsemalt. Likvideerimiskulud kokku koosnevad likvideerimistegevuse kuludest [...] eurot ja bilansilisest puudujäägist. Viimase leidmiseks on koostatud kontserni fiktiivne bilanss kolme stsenaariumi jaoks (*best case, real case, worst case*), mille kohaselt saadi vastavalt [...]* eurot, [...]* eurot ja [...]* eurot. Jätkamise korral kujuneksid perioodil 2001 — 2005 kulud vastavalt stsenaariumile alates [...]* kuni [...]* eurot (*base-case* [...]* eurot). Seega tekiksid IBAG-i likvideerimise korral jätkamisega võrreldes olenevalt stsenaariumist suuremad kulud alates [...]* kuni [...]* eurot. Lisaks loobutaks likvideerimise korral 2006.

aastast alates iga-aastasest positiivsest kasumipanusest summas [...]* eurot.

(58) Täpsemalt selgitati kinnisvara- ja fondide valdkonna turgude arengut puudutavaid eeldusi. Pärast viimast ligikaudu 2-protsendilist langust aastal 2002 jääb Saksamaa kogu ehitusmaht Saksa Ehitustööstuse Keskliidu andmete kohaselt aastal 2003 enam-vähem samale tasemele. Elamuehituses arengusuund ei muutu (2003: langus ligikaudu 1 protsenti pärast ligikaudu kolmeprotsendilist langust aastal 2002), kusjuures Ida-Saksamaal on langus korterite ülepakkumise tõttu oluliselt suurem kui vanades liidumaades. Tööstuslikus ehituses on 2003. aastal oodata ainult kerget ligikaudu üheprotsendilist kasvu. Bavaria võimsusi ja käibeootusi on seda arvestades kohandatud ja määratletud on tegevuse täpsem suunitlus. Bavaria keskenduks edaspidi nii elamuehituses kui tööstusvaldkonnas turu kvaliteetsegmendile ja elamuehituse piirkondlikult väga erineva arengu tõttu Lääne-Saksa piirkondadele Hamburg, München, Stuttgart ja Rhein-Main. Fondide valdkonnas on kinniste fondide turusegmendis pärast 2001. aasta langust arvestatud märgatava kasvuga. Kinnisvarafondid oma ligikaudu 50-protsendilise investeerimismahuga mängivad ka edaspidi olulist rolli, kujutades endast alternatiivset, tulu ja riske sisaldavat investeerimisvõimalust kindla intressimääraga väärtpaberite ja aktsiate vahel. Uued fondid nagu IBV moodustataks veel ainult kvaliteet-tööstuskinnisvara jaoks ja neile antaks oluliselt väiksemad garantiid. Selliste kõrgekvaliteediliste objektide abil saaks tõsta ka tulu saamise kindlust, kusjuures äritegevust vähendataks siiski kokku rohkem kui poole võrra.

(59) Eraklientide turu arengut puudutavate eelduste osas tõi Saksamaa eriti esile, et üleasustatud Berliinis tuleb ühel pangafiliaalil teenindada keskmiselt ligi 4 000 elanikku, seega oluliselt rohkem kui Saksamaal keskmiselt (1 400). Kuigi Berliinis ei ole filiaale ülearu palju, tuleb järgnevatel aastatel täiendavate kanalite nagu kõnekeskuse ja Interneti tõttu arvestada filiaalide arvu edasise vähenemisega. Eraklientide valdkonna rentaabluse järjepideva parandamise kontseptsioon puudutaks samaaegselt nii tulude kui kulude poolt. Peamiste kulude vähendamise meetmete hulka kuulub filiaalide arvu vähendamine sõltuvalt tegelikust rentaablusest, piirkonna katmise vajadusest ning sulgemise ja ühendamise eeldatavatest kuludest. Eesmärgiks on suurendada 2003. aasta lõpuks põhiklientide arvu filiaali kohta Berliner Sparkasses arvuni [...]* ja Berliner Bankis arvuni [...]*, vastupidi keskmiselt 2 300 kliendile otseste konkurentide juures Berliinis. Edasine kokkuhoid tuleks kulumahukate harilike kassade asendamisest moodsamate seadmetega, mis vähendaks vajaliku tööjõu mahtu [...]*. Tulu saaks veelgi suurendada kliendinõustajate teistsuguse jaotamisega võimalikult atraktiivsete kliendirühmade võitmiseks. Tehingud ise peaksid järjest rohkem toimuma *online*- ja iseteenindussüsteemide kaudu, samas kui turustuskanal filiaal peaks järjest enam keskenduma klientide nõustamisele. Nõudluse arengu prognoos eraklientide valdkonnas põhineb Landeszentralbank Berlin andmetel, maaklerite aruannetel ja Statistika Föderaalameti viimaste aastate analüüsidel. Mis puudutab BGB turupositsiooni eraklientide kohaliku ja piirkondliku turu üksikutes segmentides, esitas Saksamaa väiksemaks parandatud arvud, mis näitavad mahu alusel hinnatud turuosaks Berliinis 20 kuni rohkem kui 40 protsenti (vaata servanumber 291 ja järgnevad). Kasvuprognoos Berliinis kui nõrga struktuuriga piirkonnas on allpool Saksamaa keskmist 2,5 % ja moodustab 2 %. Saksamaa selgitas, et vaatamata 40-protsendilisele turuosale eraklientide hoiuste valdkonnas ei saa rääkida BGB domineerivast positsioonist, kuna Berliini jaeturgu iseloomustab tugev konkurents ning klientidel on võimalik ilma suurte kulude ja vaevata panka vahetada. Lisaks on turuosa ebaproportsionaalselt suur säästuhoiuste osas, samas kui BGB tulusamate investeerimisvormide osas nagu tähtajalised hoiused, säästuvõlakirjad, väärtpaberid ja muude keerulisemate investeerimistoodete nagu kindlustus osas oma ülekaalukalt väiksema sissetulekuga klientuuri tõttu on kasutajate arvu järgi turul pigem liiga nõrgalt esindatud.

(60) Äriklientide turu arengut puudutavad eeldused põhinevad muuhulgas maaklerite aruannetel ja Statistika Föderaalameti analüüsidel. Sihipärase portfellijuhtimise ja sellega seotud riskantsete laenude eemaldamise, riskipõhise hinnakujunduse sisseviimise ning äritegevuse keskendamisega põhisegmentidele nagu tööstuskliendid ja piirkondlikud ärikliendid, saavutataks Berliinis ajavahemikus 2001 — 2006 vaatamata turu keskmisele 1-protsendilisele kasvule laenumahu kerge vähenemine [...]* eurolt [...]* eurole. Riskiinvesteeringuid vähendatakse suurte koondriskide vältimiseks eriti suuremate äriklientide segmendis, kelle käive on üle 50 mln eurot. Väljaspool Berliini vähendataks mahtu täiendava [...]* euro võrra. Äriklientide hoiuste maht peaks vaatamata sihipärasele suure mahuga laenutegevuse vähendamisele ristmüügi tõttu jääma ligikaudu samaks. Ka piirkondliku ja kohaliku ärikliendituru osas esitas Saksamaa väiksemaks parandatud arvud, mis näitavad Berliinis turuosa suuruseks vähemalt või nappi 25 protsenti (vaata servanumber 291 ja järgnevad). Berliinis eeldatakse keskmist aastast kasvumäära 2 %. Rentaablust suurendataks oluliselt turustus- ja teeninduprotsesside optimeerimise kaudu ning standardtoodete sisseviimisega. Kõigis kliendisegmentides vähendatakse asukohtade arvu 73-lt 35-le. Suuremad positiivsed kattesummad tulenevad Berliner Banki ja Berliner Sparkasse hinnamudeli ümberkujundamisest, ühtlustades hinna (tõstetud)

alampiiri ja pidevalt paremini ära kasutades ristmüügi potentsiaali ning suurendades klienditeenindajate tööjaotust.

(61) Probleemsete kinnisvaralaenude ja kinnisvarafondide valdkonnas garantiide andmise põhjused olid — nagu deklaratsioonis juba mainitud — Saksamaa taasühinemise tõttu äärmiselt optimistlikud kinnisvara väärtuse arengu prognoosid Berliinis ja uutes liidumaades. Nende alusel andis BGB suures mahus kinnisvaralaenusid tööstusele ja kuni 1999 järjest kasvava mahuga kinnisvarafondidele ulatuslikke garantiisid, mis seoses 90ndate aastate lõpu kinnisvarakriisi algusega nõudis tungivat väärtuste korrigeerimist ja reserve. Kõnealuseid riske ei teadvustatud piisavalt, kuna kogu kontserni hõlmav riskide varase tuvastamise süsteem ei olnud täielikult sisse viidud ja panga osakondades ei hinnatud riske asjatundlikult, seega puudusid õigeaegsed vastuabinõud. Alles aastal 2000 toimus kontserni juhatuse ja audiitori algatusel ning BAKredi kohaldatud erikontrolli alusel väärtuste kontrollimine rangema mõõdupuu alusel, mis tähendas paljude objektide andmete ajakohastamist. Seejuures tehti kindlaks, et riskide varase tuvastamise süsteem ei vastanud oma ülesehituse ja praktilise rakenduse osas veel seadusega kehtestatud nõuetele.

(62) 1994. a läbiviidud eri pangaosade ühendamisega BGB katuse alla soovis Berliini liidumaa kui osanik luua võimalikult suure sünergiaga strateegilise üksuse. Krediidiasutuste seaduse mõttes ühtset asutust ei saanud luua ilma, et § 40 tõttu poleks kaduma läinud nimi "Berliner Sparkasse" ja BerlinHypile kuuluv pantkirjade väljastamise privileeg. Äriühinguõiguse alusel toimiva ühtse juhtkonna puudumine viis selleni, et kogu kontserni hõlmava riskijuhtimissüsteemi loomine õnnestus vaid sammhaaval. Lisandusid IT-valdkonna tehnilised piirangud ja viivitused piisava andmekvaliteedi saavutamisel. Riskijuhtimine leidis vähest abi ja töötajad olid sunnitud riski seisukohast olulisi andmeid käsitsi koguma. Neid iseloomustasid seetõttu alati vead, need olid ebatäielikud ja töötlemisajad olid väga pikad. Kontsernisiseseid reitingumeetodeid ei olnud statistiliselt hinnatud.

(63) Tõhusa riskijärelevalve ja uue andmebaaside süsteemi juurutamine 2002. aasta lõpuks pidi siiski mikroökonoomiliselt kindlalt tagama, et edaspidi saab valed arengud õigeaegselt tuvastada ja likvideerida. Kõik riski seisukohast olulised tehingud kogu pangast kogutakse konsolideeritult ühte andmepanka. Need andmed on aluseks limiidijuhtimissüsteemile, mille alusel hinnatakse krediiti selle riskipotentsiaali suhtes ja mille alusel saab kehtestada erinevaid limiite. Nii on laenuvaldkonna käsutuses pidevalt iga päev ajakohastatavate andmetega infoplatvorm kõigi riskianalüüside jaoks. Selle alusel on välja töötatud ka krediidiriski aruanne juhatusele ja nõukogule. Välja on töötatud täiesti uus reitingumeetod koostöös DSGV ja Landesbank-pankadega. Riskide paremale kontrollimisele aitab kaasa ka juhtivtöötajate ulatuslik vahetumine ja divisjonide vähendamine 63-lt 34-le.

(64) Kontserni ja juhtimissüsteemide lihtsustamine ning efektiivse sisekontrolli süsteemide juurutamine seisneb muuhulgas kinnisvarateenustega tegelevate tütarettevõtete haldamise, riskikontrolli, järelevalve ja juhtimise **v**aldkondade infrastruktuuri parandamises ja IT-infrastruktuuri ühtlustamises. Uus struktuur tähendab seda, et BGB hõlmab edaspidi ise hulgimüügi ja kinnisvara finantseerimise valdkonnad ja tsentraliseerib juhtimise. Landesbank Berlini koondatakse, välja arvatud hulgimüügitehingud ja tööstusliku kinnisvara finantseerimine, kogu turustustegevus, kaasa arvatud kogu äri- ja eraklientide valdkond. Kontserni ühtse juhtimise eesmärk on ulatuslikult saavutatud. Struktuuri ja tööprotseduuride parendamise meetmed seisnevad riskihindamiskomiteede kokkukutsumises kõigi kontserni riskide kõikehõlmavaks analüüsimiseks, kontserniriski juhtimiseks iseseisva divisjoni moodustamises tegevusriskide hindamiseks ning riskijuhtimisüksuste moodustamises äriklientide ja kinnisvara finantseerimise valdkondades. Lisaks on moodustatud projektrühm kontrolliaruannete pretensioonide järjekindlaks struktureerimiseks ja nendega tegelemiseks. Olemasolevate kõrge ohutasemega laenude üle teostab edaspidi riskide paremaks hindamiseks keskset järelevalvet riskijuhtimise divisjon.

(65) BGB aastaks 2006 eesmärgiks võetud tulumäär enne maksusid vahemikus 6 — 7 protsenti (esialgse deklaratsiooni kohaselt) ja [...]* protsenti (vastavalt ümbertöötatud keskpikale kavale 24. juunist 2003) on piisav. Tulumäärad enne maksusid liikusid Saksamaal ajavahemikus 1995 — 2000 Landesbank-pankades ja hoiukassades ning võrdluseks kõigis pankades (Top 100) vahemikus vastavalt 12,6 %—17,6 % ja 13,0 %—16,5 %. Aja jooksul võib aga täheldada omakapitalilt saadava maksueelse tulu vähenemist. Eriti Landesbank-pankade sektoris on see vähenenud 17,6 protsendilt 1995. aastal 12,6 protsendile aastal 2000. Sellele lisanduva konjunktuuri halvenemise ja Saksamaa seiskunud konsolideerumisprotsessi tõttu vähenevad need arvud järgnevatel aastatel järjepidevalt ja jõuavad aastatel 2001 — 2006 Landesbank-pankade ja hoiukassade sektoris vahemikku 7,0 protsenti (2001) ja 8,5 protsenti (2006) ning kogu sektoris vahemikku 9,9 protsenti (2001) ja 12,0 protsenti (2006). Landesbank-pankade ja hoiukassade sektoris on paranemise potentsiaal nii riigi kui avalik-

õiguslike asutuste laenude eest vastutaja äralangemise kui ka Basel II tõttu tugevalt piiratud. Eesmärgiks võetud maksude-eelne tulumäär vahemikus 6 — 7 protsenti (esialgse deklaratsiooni kohaselt) ja [...]* protsenti (vastavalt ümbertöötatud keskpikale kavale 24. juunist 2003) ei ole otseselt võrreldav konkureerivate asutuste tuluga, kuna BGB esmaste omavahendite määr sisaldab ümberstruktureerimise faasis kapitaliturru refinantseerimise tagamiseks "tagatispuhvrit", mis peab osaliselt kompenseerima varjatud reservide täielikku puudumist. Seetõttu peaks edaspidi ette nähtud esmaste omavahendite määr [...]* % olema oluliselt kõrgem keskmisest Landesbank-pankade ja hoiukassade esmaste omavahendite määrast 6,1 % ajavahemikus 1995 — 2000. Ligikaudu [...]*-protsendilise tagatispuhvri korral väheneksid — kusjuures kasum enne maksusid oleks sama — omakapitali tootlus samuti ligikaudu [...]* % võrreldes konkureerivate krediidiasutustega, kuna saadud kasum enne maksusid seataks suhtesse suurema omakapitaliga.

(66) Avalik-õigusliku omandi fakt üksi ei muuda kontserni saneerimise võimalikkust ja selle saneerimise väärilisust küsitavaks. Asutamislepingu artikli 295 kohaselt on riigiettevõtte halvemusse seadmine seadusevastane. Berliini Saadikutekoja uurimiskomisjon ja Berliini prokuratuur uurivad võimalikke õigusvastaseid mõjutusi seoses avaliku omandiga. Berliini liidumaa kavandab BGB erastamist.

(67) Muide mõjutavad BGB äritegevust olulisel määral kaks iseärasust. Esiteks peab LBB vastavalt LBB seaduse § 3 lõikele 6 ka edaspidi täitma teatud ülesandeid nagu näiteks säästmise toetamine ja piiratud krediidivõimega eraklientide jooksevkontode pidamine ("konto igaühele"). Seetõttu on tal keskmisest rohkem kliente väikese sissetulekuga elanikkonnast, mis tuntavalt vähendab tulupotentsiaali. Muudatusi on võimalik teha ainult pikemas perspektiivis. Panga teine probleem on Berliini piirkonna majandusliku infrastruktuuri nõrkus, mis kajastub eraklientide ligikaudu 15 % võrra väiksemates sissetulekutes võrrelduna Saksamaa keskmisega. Enamik konkurentidest saab seda kompenseerida esindatusega muudes piirkondades. Endise Ida-Berliini Hoiukassa ülevõtmise tõttu on LBBl oluliselt suurem osa eriti nõrga infrastruktuuriga Ida-Berliinis. 55 % LBB klientidest on Ida-Berliinist, mis hõlmab siiski vaid 37,5 % kõigist Berliini elanikest. Nende iseärasuste mõju ei kao ka pärast erastamist.

(68) Saksamaa esitas samuti 24. juuni 2003 ümbertöötatud keskpika kava alusel arvuliselt mõjud, mida avaldavad komisjoni nõustajate ettepanekud (näiteks riskiennetuse suurendamine), kinnisvarateenuste äri väljaviimine ja IBB eraldamine uue juriidilise isiku loomise näol, mille suhtes on juba nõusolek antud, ning selgitas, et nimetatud kolme meetme mõju keskpikas ja pikas perspektiivis on väike.

(69) Komisjoni edasise päringu peale esitasid Saksamaa ja pank lisaks Berliner Banki 2005. aastaks eraldi võõrandamise tagajärjed ülejäänud kontserni võimele püsima jääda. Saksamaa arvamuse kohaselt avaldaks selline võõrandamine kontserni planeerimisele keskpikas perspektiivis negatiivset mõju. Kokkuvõtteks oleks ühekordsed efektid ajavahemikus 2003 — 2005 ligikaudu miinus [...]* eurot, sellest [...]* erakorralised müügikulud, ülejäänu reservid personali, IT, hoonete ja täiendavate ümberstruktureerimiskulude jaoks. Keskpikas ja pikas perspektiivis väheneks kavandatud maksude-eelne tulu aastal 2006 summalt [...]* eurot (ümbertöötatud keskpika kava kohaselt kolme eelnimetatud meetme baasil ligikaudu [...]* eurolt napile [...]* eurole, kuna [...]* jääks Berliner Bank kasumiosa äralangemise tõttu kontsernil saamata, ülejäänu töötajate koondamise viibimise tõttu, vahendustasude kavandatud tõstmise ärajäämise tõttu ja jääk(püsi) kulude (eelkõige tehingubüroo väikestest mahtudest tingitud halvemuste tõttu). Omakapitali tootlus langeks [...]* protsendi võrra [...]* protsendile aastal 2006. See arvestus põhineb siiski eeldusel, et Berliner Bank müüakse pakkujate ringi maksimeerimiseks iseseisva pangana, mis toob kaasa suuremad kulud kui varade või ettevõtte osade müük. Lisaks väheneks Berliner Banki eraldamise tõttu jaepanganduse tuluosa BGB koguäritegevuses vähemalt [...]* protsendilt ligikaudu [...]* protsendile ja kapitaliturgude osakaal suureneks vähemalt [...]* protsendilt ligikaudu [...]* protsendile [...]*.

(70) Komisjon palus Saksamaalt ja pangalt lisaks järgmise päringuga BerlinHypi keskpika tähtajaga aastaks 2006 eraldi võõrandamise tagajärgede mõju arvulist esitamist ülejäänud kontserni võimele püsima jääda. Saksamaa ja panga andmete kohaselt oleks sellel ülejäänud kontsernile järgmine negatiivne mõju ja see seaks ostjatele järgmised, ostjate poolt mitte tingimata täidetavad nõudmised: ostja peaks suures ulatuses ja võrreldavatel tingimustel üle võtma kontsernisisese refinantseerimise (praegu ligikaudu [...]* eurot), s.t tal peaks olema vähemalt sama hea reiting nagu Landesbank Berlinil, ja ta peaks üle võtma BGB patronaaži BerlinHyp üle, et vältida suurlaenude juurdearvestamist (praegune hinnanguline maht: ca [...]* eurot). Lisaks peaks ostja pakkuma ostuhinnaks vähemalt BerlinHypi bilansilise väärtuse, kuna vastasel korral [...]* tekiks bilansilise väärtuse amortisatsioon, mis võib ohustada ülejäänud kontserni võimet püsima jääda. Ka pakkumismenetluse negatiivse tulemuse

korral esineks edasiste bilansiliste väärtuste amortiseerimise oht. Lisaks on võõrandamine ilma ümberstruktureerimiskava olulise kahjustamiseta võimalik ainult siis, kui oleks võimalik säilitada BerlinHyp ja kontserni koostööd turustuse alal. Eraldi võõrandamise kohustus nõuaks BerlinHypi praeguse bilansilise väärtuse [...]* eurot ühekordset amortiseerimist [...]* euro võrra omakapitali bilansilisele väärtusele 519 mln eurot. Aastaks 2006 oodatav tulem enne maksusid väheneks ülejäänud kontserni jaoks ligikaudu veel [...]* euro võrra (vahe BerlinHypi plaanitud kasumi ca [...]* eurot ärajäämise ja intressitulu vahel eeldatavast müügitulust [...]* eurot). Selle tagajärjeks oleks — koos Berliner Banki eraldi müügiga — ülejäänud kontserni 2006. aastaks plaanitud omakapitali tootluse täiendav vähenemine ligikaudu [...]* % võrra kokku [...]* % ning esmaste omavahendite määr napilt üle [...]* %.

Konkurentsi lubamatu moonutamise vältimine

(71) Saksamaa on esitanud niinimetatud keskpika kava üksikute bilansikirjete arenguks ja kasumiaruanded aastateks 2001 (hetkeseis) kuni 2006 (plaan) ja neid menetluse käigus korduvalt ajakohastanud vastavalt nõusolekute andmisele edasistele võõrandamis-, sulgemis- ja vähendamismeetmetele. Vastavalt juunis 2003 esitatud keskpikale kavale, mis näeb juba ette kinnisvarateenuste äri ja IBB eraldamise ning arvestab ka kõiki algselt kavandatud meetmeid, tekiksid ümberstruktureerimisperioodil 2001 — 2006 konkreetsetes tegevusvaldkondades järgmised mõjud, kusjuures siinkohal on erinevatest keskpikas kavas loetletud positsioonidest esitatud näitena peamiselt ainult segmendivara ja töötajate arv.

(72) Eraklientide valdkonnas väheneks segmendivara võõrandamis-, sulgemis- ja muude vähendamismeetmete tõttu [...]* eurolt napile ([...]* eurole ehk [...]* protsendi võrra), kusjuures ligikaudu 90 protsenti langeb osaluste võõrandamisele (eelkõige Allbank, Weberbank, BG Polska, Zivnostenka Banka). Töötajate arv vähendatakse ebaproportsionaalselt ligikaudu [...]* protsendi võrra. Siinkohal ei ole veel arvestatud hilisema nõusolekuga võõrandada Berliner Bank.

(73) Teises jaepanganduse tegevusvaldkonnas — äriklientide valdkonnas, s.t väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete vallas (mitte suurkliendid) oodatakse segmendivara vähenemist napilt [...]* eurolt aastal 2001 ligikaudu [...]* eurole aastal 2006 (napi [...]* euro ehk [...]* protsendi võrra). Samal ajal vähendatakse töötajate arvu vähemalt [...]* protsendi võrra. Siinkohal ei ole veel arvestatud hilisema nõusolekuga võõrandada Berliner Bank.

(74) Kompensatsioonimeetmed kinnisvara finantseerimise valdkonnas põhinevad eelkõige riskiportfelli vähendamisel ja keskendumisel vähese riskiga tegevusele. Seeläbi väheneks segmendivara ligikaudu [...]* eurolt aastal 2001 ligikaudu [...]* eurole aastal 2006 (ligikaudu [...]* protsendi võrra). Töötajate arvu vähendataks ligikaudu [...]* protsendi võrra.

(75) Kapitaliturgude valdkonna tegevusmahtude vähendamine viiks töötajate arvu vähendamisele ligikaudu [...]* protsendi võrra; segmendivara vähendatakse ligikaudu [...]* protsendi võrra ligikaudu [...]* eurolt aastal 2001 ligikaudu [...]* eurole aastal 2006. Võrreldes algse plaaniga keskendutaks tugevamalt vähese riskiga klienditehingutele. Segmendi kohustused väheneksid rohkem kui [...]* protsendi võrra ehk ebaproportsionaalselt palju.

(76) Suurklientide/välismaa tegevusvaldkonna järkjärguline likvideerimine põhjustaks segmendivara vähenemise ligikaudu [...]* ja töötajate arvu vähenemise ligikaudu [...]* protsenti. Ümberstruktureerimisfaasi lõpus eelkõige teatud lepingute ja kokkulepete pikaajalisuse tõttu veel eksisteerivate kohustuste likvideerimist jätkataks ka pärast 2006. aastat.

(77) Avaliku sektori valdkonnas tegevusest loobumine kogu piirkonnas vähendaks segmendivara peaaegu [...]* protsendi võrra. Avaliku sektori tehingud viidaks üle äriklientide valdkonda.

(78) Kinnisvarateenuste kavandatava eraldamisega, mida pakuti edasise kompensatsioonimeetmena, likvideeritaks tegevusvaldkonna vara peaaegu täielikult.

(79) Koos edasiste varapositsioonide vähendamisega, näiteks intressijuhtimises või IBB abitegevuse eraldamise kaudu (segmendivara ligikaudu 20 mld eurot), ja konsolideerumisefekti tõttu saavutataks lõpuks kokku bilansimahu vähenemine ligikaudu 189 mld eurolt aastal 2001 ligikaudu [...]* euro ehk [...]* protsendi võrra ligikaudu [...]* eurole aastal 2006. Arvestamata IBB eraldamist, mille hindamine kompensatsioonimeetmena on küsitav, ([18]) saavutataks bilansimahu vähenemine ligikaudu [...]*.

(80) Mis puudutab turuosasid, siis piirduvad need era- ja äriklientide osas Berliiniga, kuna siin on tegemist piirkondliku äriga. Kinnisvara finantseerimise ja

([18]) Komisjoni märkus selle kohta: abitegevus kujutab enesest Saksa abipankade kohta käiva kokkuleppe kohaselt avalikku ülesannet ja seetõttu mitte konkurentsi seisukohast olulist kommertstegevust, mida seetõttu ei saa ka tunnustada kompensatsioonimeetmena. Riik kui vastutaja võib abipankades abitegevuse tagajana alles jääda ainult sellise tegevuse eraldamisel iseseisvasse abipanka.

kapitaliturgude valdkondade turud on seevastu üleriigilised, viimane suures osas ka rahvusvaheline. Turuosad Berliini era- ja äriklientide segmentides on võrreldes deklaratsioonis esitatud arvuga väiksemaks parandatud (erakliendid napile 20 kuni vähemalt 40 protsendile ja ärikliendid vähemalt või napile 25 protsendile), kuna BGB deklaratsioonid liidumaa keskpangale antud asjas kasutatud statistika jaoks olid esitatud ilma siinkohal vajaliku piirkondliku ja sisulise eristamiseta (vaata servanumbreid 291 ja järgnevad).

(81) Eraklientide laenutegevuse osas prognoositakse Berliini turul väikest BGB turuosa suurenemist aastani 2006, samas kui see hoiuste osas ainult veidi väheneb. Selline areng põhineb BGB keskendumisel äritegevusele Berliini turul. Samas väljub ta aga vastavalt ümberstruktureerimiskavale piirkonnaüleselt turult täielikult. Kompensatsioonimeetmed erakliendiäris kajastuksid Berliini turuosa näitajates vaevalt, kuna äritegevust vähendataks ennekõike piirkonnaüleses valdkonnas.

(82) Äriklientidele antavate laenude valdkonnas turuosa aastatel 2001 — 2006 veidi väheneks, samas kui hoiuste osas jääks turuosa ligikaudu samaks.

(83) Kinnisvara finantseerimise valdkonnas tuleb algselt esitatud üleriigiline turuosa ajakohastatud statistiliste andmete kohaselt ligikaudu 5 protsendilt vähendada 3 protsendile, mis aastaks 2006 väheneb ligikaudu 2 protsendile. Kapitalituru valdkonnas ei ole aastani 2006 eeldatavasti muudatusi oodata.

(84) Saksamaa selgitas menetluse jätkudes, et BGB on hoolikalt uurinud täiendavate kompensatsioonimeetmete võimalikkust. Juba ühes varasemas uuringus lisaks algsele plaanile antud nõusolekule võõrandada kinnisvarateenuste valdkond ei ole siiski mingid täiendavad kohustused [...]* võimalikud.

(85) Kompensatsioonimeetmed on kokkuvõttes ka asjakohased. Abi kogusumma kui pidepunkt asjakohasuse kontrollimisel hõlmab liidumaa kapitalieraldisi suuruses 1,755 mld eurot ja riskikaitse abi väärtust, mis majanduslikult vastavad maksimaalselt *Worst Case*-stsenaariumile 6,07 mld eurot. Hüvitisena riskikaitse eest tasub BGB aastas garantiitasu suuruses 15 mln eurot.

(86) Pidepunktina turu moonutuste küsimuses on komisjon oma menetluse algatamise otsuses kasutanud äritegevuse laiendamise võimalust panganduse järelevalveõigusega kehtestatud likviidsusnõuete alusel. Eeldus, et esmasesse omakapitali tehtud eraldistega suuruses 1 mld eurot võiks riskidega kaalutud aktivaid suurendada kuni 25 mld euroni, ei saa Saksamaa arvates siiski panganduse järelevalveõiguse raamtingimustest tuletada. Ainult samaaegsel eraldiste tegemisel esmasesse ja täiendavasse omakapitali võib pank riskidega kaalutud aktivaid suurendada esmaste omavahendite eraldise 25-kordsega võrduva summa võrra. Kui pangal ei ole seni mittearvestatavat täiendavat omakapitali esmaste omavahendite eraldisele vastavas suuruses, ei saa tegurit 25 nagunii kasutada. Ei näi asjakohane vaadelda äritegevuse laiendamist, mis sai võimalikuks tänu pangas nagunii olemasolevale täiendavale omakapitalile, turumoonutusena, mida on põhjustanud abina kvalifitseeritav eraldis esmasesse omakapitali. Seetõttu on asjakohane juba lähtepunktis piirata maksimaalne võimalik turumoonutus kapitalieraldise kujul antud abi 12,5-kordse summaga.

(87) Berliini liidumaa on eraldanud BGB-le ainult esmast omakapitali summas 1,755 mld eurot, ent mitte täiendavat omakapitali. Esmaste omavahendite eraldise tagajärjeks oli see, et seni mittearvestatavat täiendavat omakapitali suuruses 877,5 mln eurot sai arvestada, mida aga, nagu selgitatud, ei tule hinnata esmaste omavahendite eraldisest põhjustatud turumoonutusena.

(88) Lisaks sellele on (teoreetilise) esmaste omavahendite määr 4 % ja kapitali adekvaatsuse 8 % puhul tegemist seadusega kehtestatud kapitali adekvaatsuse miinimumnõuetega. Reguleeritud äritegevuseks nagu ka finantsturgudel osalemiseks vajaliku mänguruumi jaoks vajavad krediidiasutused oluliselt paremat kapitali adekvaatsust. BAFini hinnangu kohaselt on praegu turu seisukohast tungivalt nõutav esmaste omavahendite määr [...]* % ja kapitali adekvaatsus [...]* %, et tagada BGB likviidsust ja mitte ohustada ümberstruktureerimise jätkumist (vrdl BAKredi kiri 29. juunist 2001).

(89) Selliste kaalutluste ja praegusel ajal prevaleeriva kapitali adekvaatsuse määrade alusel saadaks kapitali suurendamisele vastavaks turumoonutuseks seega ligikaudu 18 mld eurot (esmaste omavahendite eraldis ligikaudu 1,8 mld eurot korrutatuna teguriga, mis võrdub ligikaudu 10ga).

(90) Saksamaa on juba vastusena menetluse algatamisele komisjoni poolt edasise kompensatsioonimeetmena pakkunud kinnisvarateenuste valdkonna (IBAG, IBG, LPFV) eraldamist BGB-st. Riskikaitse mõju on keskendunud kinnisvarateenuste valdkonnale, mis omaette

võetuna ei allu likviidsusnõuetele ja mida võib samamoodi teha iga muu ilma pangategevusloata äriühing. Riskikaitse puudutab vanu tehinguid, peamiselt juba paigutatud fonde ja mitte uusi tehinguid. Võibolla on aga alust arvamusel, et uued tehingud said võimalikuks ainult tänu riskikaitsele. Turumoonutuste maht võiks siis aga maksimaalselt olla võrdne uute tehingute kogumahuga. IBV-s oodatakse aastal 2002 fonditurustuse mahuks kokku [...]* eurot. Bavaria puhul eeldatakse aastal 2002 projektimahtu kokku [...]* eurot. IBAG-i uued tehingud oleksid seega ligikaudu [...]* eurot. IBAG-i uutele tehingutele võiks riskikaitse avaldada mõju maksimaalselt kuni ümberstruktureerimise faasi lõpuni aastal 2006. Pärast seda oleks IBAG saneeritud ja funktsioneeriv ettevõte, mis tuleb konkurentsiga toime oma jõududega. Seetõttu võiks riskikaitset arvestada turumoonutusena kõige enam IBAG-i uute tehingute osas kuni 2005. aasta lõpuni, mis perioodil 2002 — 2005 oleks kokku [...]* eurot. See turumoonutuse kogusumma jääb Berliini liidumaa riskikaitse tegeliku kasutamise *Best-Case*-stsenaariumi (2,7 mld eurot) ja *Worst-case*-stsenaariumi (6,1 mld eurot) vahele. Seetõttu on kohane, kui komisjon võtab riskikaitsest põhjustatud turumoonutuse hindamisel IBAG-i uute tehingute osas aluseks ümberstruktureerimisfaasi lõpuni leitud väärtuse [...]* eurot. Igal juhul võiks selle asemel riskikaitse turumoonutuse kindlaks määrata riskikaitse abi väärtuse alusel, mis vastaks *Worst Case*-stsenaariumile (6,07 mld eurot).

(91) Tulemuseks saadaks seega järgmine kompensatsioonimeetmete suuruse määramisel lähtepunktiks olev turumoonutus:

— BGB kasuks kapitali suurendamise kaudu: 18,3 mld eurot,

— eraldatava kinnisvarateenuste valdkonna kasuks riskikaitse kaudu: [...]* eurot — 6,1 mld eurot

(92) Teisiti kui komisjoni poolt menetluse algatamise otsuses siis kasutada olnud andmete põhjal eeldatuna, ei õigustaks BGB tegelikult madalamad turuosad lähtumist BGB äärmiselt tugevast turupositsioonist ega teha sellest järeldusi kompensatsioonimeetmete määramiseks. Kokku näivad pakutud meetmed turumoonutuse kompenseerimiseks kohased, ja nimelt ka arvestades WBK vara riigiabi õiguslikke probleeme LBB-s.

(93) Saksamaa selgitas lisaks, et Berliner Banki võõrandamine ei oleks konkurentsiga arvestamise vajaduse tõttu mõistlik enne Berliini liidumaa osaluse müümist. Võetava kohustusena oleks piisav jaepanganduse valdkonnas Weberbanki, Allbanki ja välismaiste tütarettevõtete BGB Polska ja Zivnostenska Banka eraldamine ning 6 Saksamaal asuvast erakliendikeskusest loobumine ja ligikaudu 90 filiaali sulgemine enamasti Berliinis. Lisaks sellele oleksid kompensatsioonimeetmed kokku selle raames või isegi üle selle, mida komisjon on senistes pankade ümberstruktureerimise otsustes nõudnud.

(94) Pärast komisjoni edasisi vastuväiteid, eriti arvestades fakti, et seni võetud või veel võetavate sulgemis- ja võõrandamismeetmetega jääb BGB positsioon Berliini jaepangandusturul peaaegu muutumatuks, otsustasid Saksamaa ja Berliini liidumaa lõpuks siiski nõustuda Berliner Banki võõrandamisega. Vastavalt sellele nõusolekule kohustub Saksamaa tagama, et kontsern võõrandab "Berliner Banki" kui majandusüksuse koos kaubamärgi, kogu kliendibaasi, filiaalide ja juurdekuuluva personaliga avaliku, läbipaistva ja mittediskrimineeriva menetlusega tehingu jõustumisega 1. oktoobriks 2006.

(95) "Berliner Banki" võõrandamine vähendab segmendivara kogu jaepanganduse valdkonnas [...]* euro võrra ([...]* eurot eraklientide valdkonnas ja [...]* eurot äriklientide valdkonnas). Koos juba kavandatud meetmetega vähendatakse segmendivara kokku [...]* euro võrra. Bilansimaht väheneb ümberstruktureerimise perioodil 189 mld eurolt praegusele [...]* eurole.

Miinimummääraga piirduv abi

(96) Ümberstruktureerimise käigus ei ole riske üle hinnatud. Hinnangud põhinesid siiski LPFV teadmiste tasemel jaanuaris 2002. Hinnangud võivad makromajanduslike tegurite ja intensiivse kinnisvarajuhtimise tõttu garantiide kehtivusaja jooksul muutuda. Niihästi LPFV ja IBG vaheliste vabastamislepingute kui ka Berliini liidumaa poolt antud LPFV riskikaitse tingimused tagavad, et Berliini liidumaa kompenseerib ainult tegeliku garantiide kasutamise. Juhtimise kõrge kvaliteedi tagamiseks on Berliini liidumaal LPFV suhtes sekkumise ja juhiste andmise õigused.

(97) Samuti on juurutatud sobivad kontrollimeetmed riskide mitmekordse katmise tegelikuks välistamiseks. Revitaliseerimisest ja ülekandmisest tulenevad riskid on nimelt mitte liidetavad, vaid asendavad üksteist. LPFV riskide esitamisel on seda arvestatud. Tegelik mitmekordne riskikate esineb seevastu BGB kontserni üürigarantii ja laenugarantii osas. LPFV kontrollib

üürigarantiide kasutamise nõuetekohasust õiguslikult, faktiliselt ja arvutuslikult. Kontrolli, mis välistab samaaegse laenugarantii kasutamise, teostab Berliini liidumaa tellimusel alates jaanuarist 2003 liidumaa ainuomandis olev "BCIA Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH". Kõiki LPFV teenuseid, mida puudutab täitmiskohustuse ülevõtmine liidumaa poolt, kontrollib BCIA üksikasjalikult õiguslikult, faktiliselt ja arvutuslikult nagu ka laenugarantii ja bilansigarantiide iga kasutamise õiguspärasust. BCIA näol on liidumaal jõuline ja efektiivne aparaat kahjude minimeerimiseks. 16. aprilli 2002 tagatiste seadus näeb selgesõnaliselt ette, et seoses kaitstud riskidega ei tohi teha mingeid makseid kolmandatele isikutele ilma vastava õigusliku kohustuseta.

(98) Konkreetselt on liidumaal ja BCIA-l, mille tegevuse kohta tuleb Saadikutekojale kord kvartalis esitada aruanne, detaillepingu alusel järgmiste kooskõlastus-, kontrolli-, korralduste tegemise ja sarnased õigused riskikaitsega soodustatud äriühingute suhtes, mille kasutamist reguleerib täpsemalt pädevuste ja menetluskord:

— õigus nõuda nõusoleku saamist teatud piirväärtusi ületavate otsustatud krediitide puhul enne väljamakse sooritamist,

— kaasatus lubatud laenude nimekirja koostamisse ja bilansigarantiide iga-aastasel tasaarveldamisse,

— õigus nõuda nõusoleku saamist bilansilise väärtuse garantiile alluvate varade võõrandamisel teatud piirväärtuste ületamisel,

— teatud piirväärtuste ületamisel õigus nõuda nõusoleku saamist investeeringute puhul, mis toovad kaasa tagantjärele tekkivad hanke- ja tootmiskulud,

— õigus nõuda nõusoleku saamist LPFV-i teatud maksete korral,

— korralduste tegemise õigus IBG-le ja LPFV-le seoses kaitsega garantiide kasutamise vastu,

— nõusoleku hankimise tingimus loobumiste ja muude korralduste puhul seoses nõuetega detaillepingust,

— ulatuslik teavitamis- ja tutvumisõigus,

— nõusoleku andmise tingimus seoses audiitorite tellimisega IBG, IBAG ja LPFV poolt,

— Berliini Audiitorkoja kontrolliõigus,

— nõusoleku hankimise tingimus ümberstruktureerimise korral.

(99) Pank teeb olulise omapoolse panuse, müües varalised väärtused või tütarettevõtted, mis ei ole püsimajäämiseks pikemas perspektiivis tingimata vajalikud. Siinkohal on tegemist oluliste, ka kasumlike osalustega, mis võõrandatakse avaliku ja läbipaistva menetlusega. Sellele lisandub ettenähtud kinnisvarateenuste valdkonna võõrandamine. Veel suurem omapoolne panus ei ole võimalik, kuna BGB tegi juba aastal 2001 riskantsete varade vähendamise teel kõik temast sõltuva, et ulatuslikult vähendada omavahendite jätkuvat kaotust ja tõsta kapitali adekvaatsust.

(100) Päästeabina esialgu kinnitatud ja alates aastast 2003 ümberstruktureerimiskava kohaselt eesmärgiks võetud esmaste omavahendite ja omakapitali suhted riskiinvesteeringutesse on samuti vajalikud. Esialgu kinnitatud esmaste omavahendite määr 5 % ja kogukapitali määr 9,7 % nagu ka alates aastast 2006 eesmärgiks võetud esmaste omavahendite määr ligikaudu 7,5 % ja omakapitali suhte riskiinvesteeringutesse ligikaudu 12 % saavutamine on ettevõtte edasise eksisteerimise jaoks, kaasa arvatud reitinguagentuuridelt soliidse reitingu saamiseks tungivalt vajalik. Eriti arvestades [...]* nagu ka [...]* BGB likviidsuse taset, on keskmisest suurem kapitali adekvaatsus vältimatu, ligikaudu [...]*.

(101) Keskmised Landesbank-pankade ja hoiukassade esmaste omavahendite ja omakapitali suhted riskiinvesteeringutesse aastatel 1995 — 2000 kõikusid vastavalt vahemikus 5,7 % kuni 6,8 % ja 8,9 % kuni 10,2 %. BGB-le esialgu kinnitatud esmaste omavahendite määr 5 % on seega allpool võrreldavate pankade pikaajalist keskmist, samas kui esialgu kinnitatud omakapitali suhe riskiinvesteeringutesse on 0,1 protsendiga ainult veidi kõrgem kui aastate 1995 — 2000 keskmine väärtus. Sellised suhted näivad väga konservatiivsed ja ei arvesta BGB spetsiifilisi probleeme.

(102) Koguturu, s.t Saksamaa era- ja avalike pankade, maksevõime määrad liikusid — muuhulgas erapankade sektoris puuduva riikliku vastutaja puudumise tõttu — vahemikus 7,3 % (esmaste omavahendite määr) ja 10,4 % kuni 11,3 % (omakapitali suhe riskiinvesteeringutesse). Juba enne riigi omandis olevate pankade eest vastutuskohustuste äralangemist ühtlustuksid tõenäoliselt aegamisi Landesbank-pankade ja hoiukassade likviidsusmäärad erapankade kõrgema tasemega. Selle mõjul tõuseks Landesbank-pankade ja hoiukassade keskmine kapitali adekvaatsus aastal 2006 *ceteris paribus* 9,6 protsendilt ligikaudu 10,9 protsendile. Seega väheneks BGB omakapitalipuhver 2006. aastaks saneerimiskontseptsioonis prognoositud BGB kapitali adekvaatsust aluseks võttes [...]* protsendilt üksnes ligikaudu [...]* protsendile.

(103) Kapitali adekvaatsuse hindamisel ei ole seega oluline seadusega kehtestatud miinimum 8 %, mille BAFin on tegelikult tõstnud juba 8,4 protsendile ja mis volatiilsuse tõttu on praktiliselt ligikaudu 8,6 %. Palju olulisemaks peavad kapitaliturg ja reitinguagentuurid tüüpiliselt asjakohaseid *bench-mark*'e (e võrdlusbaase), mis näitavad oluliselt suuremat kapitali adekvaatsust ja vastavalt sellele vähendavad näiliselt kõrgemat omavahendipuhvrit napilt [...]* protsendilt ligikaudu [...]* protsendile.

(104) Keskmisest kõrgem kapitali adekvaatsus aastal 2006 on [...]* vältimatult vajalik. Reitinguagentuurid omistavad oma reitingute andmisel kapitalistruktuurile väga suurt tähtsust ja on juba varem nõudnud, et BGB parandaks esmaste omavahendite määra. Tiheda vastastikuse sõltuvuse tõttu finantstugevuse ja pikaajalise reitingu vahel on riigipoolse vastutuse äralangemise korral tingimata vajalik finantstugevuse reitingu märkimisväärne parandamine, et vältida negatiivset mõju refinantseerimise mahule ja kuludele. Lisaks tuleneb riskiinvesteeringute ümberhindamisest vastavalt Basel II nõuetele eeldatavasti alates aastast 2006 riskiaktivate kasvavast volatiilsusest vajadus suuremate omavahendite järgi.

IV. TEISTE ASJASSEPUUTUVATE ISIKUTE SEISUKOHAD

(105) Komisjon sai pärast menetluse avamise otsuse avaldamist *Euroopa Ühenduste Teatajas* kahe asjassepuutuva isiku seisukohad, nimelt Berliner Volksbank ja isik, kes taotles isikusamasuse mitteavaldamist.

Berliner Volksbanki seisukoht

(106) Berliner Volksbank on seisukohal, et deklareeritud ümberstruktureerimisabi ei kuulu ei avalik-õigusliku rahastamiskohustuse ega ka tagatiseandja vastutuse õiguse instituudi alla, selle kinnitamine asutamislepingu artikli 87 lõike 3 kohaselt ei ole võimalik ja seega ei ole tegemist olemasoleva abiga.

(107) BGB kantud abi ületas seni tavapäraseid mahtusid. BGB finantsraskused tulenevad ennekõike ettevõtte äärmiselt kahjumlikest tehingutest kinniste kinnisvarafondidega. BGB kahjumite põhjus seisneb selles, et objektide omandamisel kontroll praktiliselt puudus. Ometi garanteeriti fondiinvestoritele tulu. Ettevõtet peeti — küllap eelkõige investoritele soodsate tingimuste tõttu — turuliidriks kogu riigi ulatuses.

(108) Ümberstruktureerimisabi võiks küll üksikutel juhtudel, arvestades panga maksejõuetuse tõsiseid negatiivseid tagajärgi pangandussüsteemile ja usaldusele üldsuse silmis olla õigustatud. Erinevalt seni komisjoni poolt otsustatud juhtudest on siin siiski tegemist piiratud piirkondliku tegevusraadiusega abisaajaga, nii et abi mõju kontsentreerub vähestele konkurentidele. Neid tabaksid konkurentsi moonutavad mõjud seda tugevamalt, eriti Berliner Volksbanki, kes konkureerib BGBga kõikides tegevusvaldkondades.

(109) Abi suurus ja intensiivsus peaks piirduma ümberstruktureerimiseks vajaliku miinimumiga. Seda ei ole aga märgata. Liidumaa garantii kinnisvara valdkonna riskidele tähendab lisamakse kohustust, kuna sellega seotud piiramata nõuete rahuldamise kohustust Berliini liidumaa poolt ei saa praegu hinnata ja see vastab seega "blankotšekile" tulevaste kahjumite jaoks. Ettevõttele ei tohi aga liigset likviidsust anda. Juba oma suuruse (21,6 mld eurot) ja kestuse (30 aastat) poolest on kõnealune garantii ebaproportsionaalne, andes pangale praktiliselt piiramatu tagatise ja moonutades seega olulisel määral konkurentsi. Panga täielik vabastamine kinnisvarateenuste äri riskidest operatiivpanganduses annab BGBle "loa" pakkumiste tegemiseks näiteks kinnisvara võõrandamisel või väljaüürimisel mistahes tingimustel. Isegi kui pank teeniks sellega kahjumit, hüvitaks Berliini liidumaa selle jälle täies ulatuses. Selle tulemusena vastab garantii seega summaliselt piiramatule lisamakse kohustusele, mis juba oma olemuse poolest ei ole lubatav ja mis aluseks olevas seaduses ei ole konkretiseeritud, kuigi see on vajalik. Lisaks toob kumuleeruv kapitalieraldiste tegemine ja riskikaitse garantii kaasa riskide topeltkatte. Garantiile vastava abi määramisel tuleks arvestada, et seda kasutatakse kindlasti olulises ulatuses. Kõige ebasoodsamal juhul lähtuks liidumaa summast 6,1 mld eurot. Kuivõrd reaalselt tuleb arvestada garantiijuhtumi tekkimisega (mida ilmselt ei saa arvuliselt esitada), vastab garantii abisumma garantii nimiväärtusele.

(110) Finantsteenuste turgu iseloomustab tugev konkurents tingimuste osas märkimisväärse survega marginaalile. Seetõttu võib oodata, et BGB annab abi näol saadud eelised edasi täies mahus turule ja moonutab siin oluliselt konkurentsi oma konkurentide kahjuks. See on eriti murettekitav, kuna abi antakse Berliini/Brandenburgi piirkonna turuliidrile, kelle turuosa

piirkonnas kogu aktivaäris tema enda hinnangu kohaselt on napilt 50 % ja kellele kuulub tublisti üle 50 % kõigist Berliini krediidiasutuste filiaalidest. BGB on Berliner Volksbanki otsene konkurent nende peamistes tegevusvaldkondades, eraklientide valdkonnas ja keskmise suurusega äriklientide valdkonnas, ja tema turuosa ületab mitmekordselt Berliner Volksbanki turuosa. Abi suurendaks seega veelgi Berliini pangandusturul majandusliku "võimu kindlustamist". BGB suhteliselt suur turuosa on ka BGB mitme kaubamärgi strateegia tulemus, kuna BGB osaleb turul mitme erineva kaubamärgi ja ärinimega asutuse kaudu. BGB järgib äristrateegiat, mis on eraldunud rentaablusstrateegiatest ja tänu subventsioneeritud tingimustele on toonud kaasa konkurentide kõrvaletõrjumise.

(111) Esitatud ümberstruktureerimiskava ei sobi loogilise kontseptsiooni puudumise tõttu jätkusuutlikuks tervendamiseks, et võimaldada ettevõtte rentaabluse taastamist pikaajalises perspektiivis. See põhineb liiga optimistlikel eeldustel, ei ole piisavalt konkreetne ja rõhutab liigselt positiivseid aspekte. Lisaks ei ole see sobiv, et tagada ettevõtte rentaablus pikaajalises perspektiivis ja seega selle elujõulisus, kuna lähtutakse ainult ligikaudu 6 — 7 protsendilise rentaabluse eesmärgist, mis on ainult pool panganduses tavalisest keskmisest. Lõpuks ei ole ümberstruktureerimiskontseptsioonis mainitud tulevasi riigiabiõigusel põhinevaid tagasimaksekohustusi seoses poolelioleva kontrolli menetlusega WBK ülekandmise asjas Landesbankile aastal 1993.

(112) Komisjoni suuniste kohaselt esineva vajadusega leevendada kahjulikke mõjusid konkurentidele abisaaja kohalolu piiramisega asjaomastel turgudel pärast ümberstruktureerimise lõpuleviimist ei ole piisavalt arvestatud, kuna äritegevust asjaomastel turgudel isegi laiendatakse. Ümberstruktureerimiskontseptsiooni kohaselt peaks tulu suurenemine era- ja äriklientide valdkonnas ja kompensatsioon erinevate asukohtade sulgemise eest väljaspool Berliini saama eelkõige võimalikuks nimetatud äritegevusele keskendumise ja selle laiendamise kaudu Berliinis. BGB kavandab ainult tagasitõmbumist geograafilistelt turgudelt, millel ta seni pole märkimisväärset tähtsust saavutanud. Väljakuulutatud filiaalide sulgemine ei saa viia BGB turul esindatuse vähenemiseni, vaid vastab pigem üldisele arengusuunale Saksamaa finantsteenuste turgudel, mida loetakse "ülepangastunuks". BGB poolt osutatava kohustuse ulatust tuleks mõõta BGB praegu turgu valitseva positsiooni alusel Berliini pangandusturul, kuna siin ilmnevad konkurentsi moonutavad tagajärjed kõige tugevamalt. Komisjoni poolt ettenähtud kohustusena tasakaalustada abi põhjustatud konkurentsimoonutusi võiks kõne alla tulla BGB kontserni mingi valdkonna võõrandamine. Selleks sobiks hästi näiteks Berliner Banki võõrandamine, millele kuuluvad asjaomastes turusegmentides turuosad, mis vastavad Berliner Volksbanki omadele. Berliner Banki võõrandamisel on see eelis, et siinkohal on tegemist organisatsiooniliselt ulatuslikult iseseisva asutusega, kes tegutseb turul iseseisvalt ja kelle konkurendi poolt ülevõtmise tehniline külg ei põhjusta suuremaid probleeme. Sellega loovutatud äritegevuse suurusjärk oleks abi suurust arvestades kohane kompensatsioon selle olulisel määral konkurentsi moonutavate mõjude eest.

(113) Käesolev abi on riiklike vastutusgarantiide (avalik-õiguslik rahastamiskohustus ja tagatiseandja vastutus) ja ülekandmise kõrval Landesbank Berlinile ainult üks riikliku sektori arvukatest finantsabimeetmetest BGB kasuks. See viib kumuleerumiseni, mida tuleb arvestada ka ümberstruktureerimisabi eest vastuteenuste määramisel.

(114) Kapitali adekvaatsuse tõstmine 9,7 protsendile ei ole vajalik. Ainult krediidiasutuste seaduses ette nähtud 8 % miinimum on õiguslikult siduv ja kuulub täitmisele ning on komisjoni suuniste kohaselt "vältimatult vajalik miinimum".

(115) Riskikaitse ja kapitalieraldise kumuleerumine ei ole nõutav, kuna esimene juba peab katma kinnisvaraärist tulenevate kahjumite riski. Kapitalieraldis tooks kaasa "kahjumi kahekordse hüvitamise" Berliini liidumaa poolt. BGB võiks täiendavalt saadud vahendeid kasutada teistel tegevusaladel.

(116) Lisaks sellele on viiteid edasistele abidele. Senat peab valitud investoritega läbirääkimisi panga ülevõtmise üle. Ülevõtmine ei toimuks turuhinnaga, kuna pakkumine ei ole kõigile avatud, ei ole läbipaistev ega kulge mittediskrimineerivalt.

Isiku selgitused, kes taotles oma isikusamasuse mitteavaldamist

(117) Panga tulevane strateegia näib seisnevat eelkõige selles, et vähendada panga tegevusi, võimsusi ja infrastruktuuri ning keskenduda panga tegevuses piirkondlikule era- ja äriklientide valdkonnale. Selline kontseptsioon peab põhinema eeldusel, et need piirkondlikud turud kasvavad ja samuti panga osa neis. Panga osa kohta nimetatud turgudel esineb aga mõningaid kahtlusi ja vastuolusid. Teiseks ei ole selge, kas pank üldse saab toetuda soliidsele kliendibaasile. Kaubamärk "Berliner Bank" viitab seejuures nõrkusele. Varasemate probleemide tõttu kinnisvara finantseerimise valdkonnas on

panga tulevase edu suhtes kahtlusi. Kapitaliturgudel kauplemises olulise osa hoidmine ei ole piirkondliku panga jaoks tüüpiline.

(118) Ümberstruktureerimiskava elluviimise edu sõltub olulisel määral sellest, kas õnnestub töötajate arvu vähendamise ja uue riskikontrollisüsteemi sisseviimise ning infosüsteemide parendamise auahned plaanid realiseerida. Selles võib kahelda, kuna seni võetud meetmed töötajate arvu vähendamiseks on olnud seatud eesmärkidest väiksemad ja arvestada tuleb töötajate ja ametiühingute vastupanuga. Lisaks on suur osa seni läbi viidud vähendamistest sisuliselt teenuste sisseostmise meetmed. Selle baasil ei saa aga oodata kulude vähenemist pikaajalises perspektiivis. Palju enam võib oodata, et pangal tekivad tööjõukulude asemel suuremad kulud teenustasude näol.

(119) Pank peaks vastavalt suuniste punktile 34 edaspidi olema suuteline oma jõududega turul püsima. On kahtlusi, kas eesmärgiks seatud omakapitali tootlus 7 % aastaks 2006 on selleks piisav. Seetõttu ei saa lähtuda elujõulisuse taastamisest pikemas perspektiivis. Sellist madalat tootlust ei saa õigustada ka hoiukassa avalike ülesannete täitmisega, kuna tootluse hindamisel ei oma see tähtsust.

(120) Avalik-õigusliku omandi jätkumisel esineksid märkimisväärsed kahtlused, kas panga elujõulisust on võimalik taastada ja tagada. Berliini liidumaad tabaks töösuhete lõpetamisel tõsine poliitiline surve. Üldiselt ei oleks Berliini liidumaa suuteline ümberstruktureerimiskava ellu viima. Panga organid moodustataks poliitiliste kaalutluste alusel, see aga tooks kaasa huvide konflikte. Kõnealused probleemid püsiksid ka ülevõtmise korral mõne muu Saksa Landesbank-tüüpi panga poolt.

V. SAKSAMAA VASTUS TEISTELE ASJASSEPUUTUVATELE ISIKUTELE

(121) Saksamaa esitas oma seisukoha Berliner Volksbanki ja anonüümse kolmanda isiku arvamuse kohta. Berliner Volksbanki etteheide väidetava varasema abi suhtes on väär. Mingeid väidetava abi toel loodud suuri finantsressursse ei ole. Vastasel korral ei oleks kontsern tõsistes raskustes. Muus osas hindas komisjon õiguse instituuti kui olemasolevat abi avalik-õigusliku rahastamiskohustusena ja tagatiseandja vastutusena ning seda ei tohiks seetõttu vaadelda BGB kahjuks. Päästeabi näol saadud kapitalieraldis tuleks tõepoolest anda tähtajatult panga käsutusse, see aga vastab suunistele ja komisjoni praktikale ümberstruktureerimisabi raames. WBK toomist LBBsse uurib komisjon eraldi kontrollmenetlusega, ent Saksamaa seda abina ei kvalifitseeri.

(122) BGB turupositsioon Berliini pangandusturul on küll era- ja äriklientide valdkonnas suhteliselt tugev. Panga turuosad ei ole aga nii suured kui seda väidab Berliner Volksbank. Mahu järgi hinnatud turuosad on oluliselt väiksemad kui klientide arvu järgi hinnatud turuosad, kuna hoiukassal Berliner Sparkasse on palju väikeste laenu- ja hoiusemahtudega kontosid, mis pigemini kujutab endast täiendavat kulufaktorit.

(123) Ümberstruktureerimiskava sisaldab kõiki vajalikke ja piisavalt üksikasjalikke dokumente. Saksamaa näeb esitatud BGB rentaabluse tagamise kavas stabiilset baasi. Saksamaa kogu pangandussektori rentaablus on kogu majanduse raske olukorra tõttu oluliselt vähenenud. Keskmine omakapitali tootlus on vähenenud 11,2 protsendilt aastal 1999 9,3 protsendile aastal 2000, ainult 6,2 protsendile aastal 2001. Liitvabariigi teadaannetes on aastate 2001 — 2006 tulemused tegevusvaldkondade lõikes ühekaupa järjekindlalt esitatud ja jälgitavate astmetena tuletatud. Seejuures koostatakse samm-sammult üldplaan — tulude summa, kasum äritegevusest ja pärast riskieraldisi ja kasum enne maksusid.

(124) Ümberstruktureerimiskava elluviimiseks vajalikud sammud on BGB kavandanud kahes järgus:

— kontseptsiooni tasandil on esmalt välja töötatud kontseptsioonid olemasolevate tegevusvaldkondade jaoks ühekaupa, sõltumata sellest, kas need kuuluvad säilitatavate, likvideeritavate, vähendatavate või võõrandatavate valdkondade hulka,

— praktilisel tasandil varustati iga osakontseptsioon selle elluviimiseks vajalike meetmetega ja seejärel hinnati nende meetmete kulusid.

(125) Seega on olemas täielik kontseptsioon. Pärast seda konkretiseeriti üksikuid meetmeid täiendavalt ja tegevusvaldkondade tasandil esitati meetmete üksikasjad ning võeti ulatuslikku üldplaani. Elluviimiseks on välja töötatud kaks spetsiaalset, tavapärast kasumi sisekontrolli täiendavat instrumenti, üks üldiste abinõude jälgimiseks, teine personaliabinõude jälgimiseks. Need võimaldavad plaanitud ja tegelike väärtuste igakuist võrdlemist ja seega plaani elluviimise edukuse pidevat kontrollimist.

(126) Pank peab aga kinnisvara finantseerimist tüüpiliseks piirkondliku panga ülesandeks. Siia alla ei kuulu kinnisvarateenuste valdkond, kus tekkisid ulatuslikud kahjumid, mis üldse tingisid panga saneerimise ja riikliku riskikaitse vajaduse. Kõnealuse valdkonna loovutamist on BGB pakkunud kompensatsioonimeetmena. Kinnisvaralaenud on varustatud ka piisava suurusega riskireserviga.

(127) Edaspidi võetakse arvukalt meetmeid nii uute kui olemasolevate tehingute kui sisekontrolli valdkonnas, et märgatavalt vähendada riske kinnisvara finantseerimise valdkonnas. Uute tehingute puhul keskendataks tegevus atraktiivsetele asukohtadele, riske hajutataks piirkonnaülese tegevusega Saksamaal, suuremas ulatuses lõpetataks tegevus välismaal ja kõrge riskitasemega ärisegmentides, eriti tegevus ehituse peatöövõtjana. Põhitegevuses kasutataks ohus olevate projektide puhul riskispetsialiste ning viidaks läbi olemasolevate tehingute kriitiline analüüs ja ümberhindamine. Sisekontrolli täiendataks kogu kontserni läbiva riskikontrolliga, mis omakorda on raamiks üksikutele sisekontrolliinstrumentidele. Nende hulka kuuluvad turu ja väärtuskao riskid, varase hoiatuse süsteem, saneerimisstrateegiad ja töörühm osapankadeüleste algatuste läbiviimiseks.

(128) Ümberstruktureerimine viib vastupidiselt Berliner Volksbanki väitele esindatuse vähenemisele turul suurklientidest ja avalikust sektorist loobumise ning muude tegevusvaldkondade kokkutõmbamise tõttu. Jaepanganduse tegevusvaldkondadest loobumine ei ole mikroökonoomiliselt mõistlik, kuna see kahjustab ettevõtte tuumikut ja ohustab seega erastamisväljavaateid. Lisaks sellele ei suurendata turul kohalolekut ka jaepanganduse tegevusvaldkondades. Brandenburgi liidumaalt, välja arvatud Potsdam, tõmbuks pank täielikult tagasi. Berliini liidumaal vähendataks panga kohalolekut tunduvalt filiaalide sulgemisega.

(129) Riskikaitse ei kujuta enesest "blankotšekki tulevaste kahjumite katteks", kuna riskikaitsega hõlmatud riskid on kõik vanad riskid. Pärast 31. detsembrit 2001 sõlmitud tehingute riskid siia alla üldiselt ei kuulu, kinnisvarafondide riskid ainult siis, kui vastavad fondid on moodustatud enne 31. detsembrit 2000.

(130) Riskikaitse ei ole ka "luba pakkumiste tegemiseks mistahes tingimustel, näiteks kinnisvara võõrandamisel või väljaüürimisel". Detailleping sisaldab artikli 17 lõikes 2, artikli 35 lõikes 2 ja artikli 42 lõikes 5 mitmesuguseid nõusoleku andmise tingimusi liidumaa kasuks. Lisaks kehtestab detaillepingu artikkel 46 ulatusliku kahjude vähendamise kohustuse, mille kohaselt soodustatud äriühingud on kohustatud tegema kõik neist sõltuva, et võimalikult vähe kasutada liidumaa antud garantiid ja realiseerida bilansilise väärtuse garantii alla kuuluvad varad võimalikult soodsalt, samuti üürima objekte välja optimaalsetel tingimustel või muul viisil neid optimaalselt kasutama. Rikkumine tooks äriühingu jaoks kaasa kahjude hüvitamise kohustuse.

(131) Riskikaitse ei tähenda ka summaliselt piiramata lisamakse kohustust. Erinevalt näiteks ühinguõiguslikust lisamakse tegemise kohustusest on Berliini liidumaa riskikaitsest tulenev kohustus ühest küljest piiratud summaliselt, teisest küljest aga objektidega, nimelt nende riskidega, mille lõplik loetelu on toodud detaillepingus ja mis võeti enne 31. detsembrit 2001. Riskikaitse on ka piisavalt konkreetne. Juba põhimõttelises lepingus 20. detsembrist 2001 sisaldub laenugarantiide ja bilansigarantiidega soodustatud äriühingute lõplik nimekiri, ja detaillepingus on seda loetelu muudetud ainult mõnes üksikasjas. Osalused ja õigussuhted on detaillepingus ja seal viidatud lepingutes loetletud. Ka kaetud riskide riskikaitse määr on siin piisavalt konkretiseeritud.

(132) BGB eesmärgiks seatud omakapitali määr ei ole liiga kõrge, kuna kapitali andjate ja investorite usaldus BGB suhtes on pikaks ajaks rikutud. Pangale ei kuulu lisaks mingeid [...]*, mida harilikult kaasatakse lisaks omakapitali määrale, kui hinnatakse panga kapitalituru-kõlbulikkust. Lisaks eeldab panga erastamine, et pärast liidumaa osaluse äralangemist tuleb omakapitali vastuvõetavatel tingimustel hankida kapitaliturult. See nõuab pidevalt ja märkimisväärselt seadusega ettenähtud miinimummäära ületavat omakapitalimäära.

(133) Muus osas ei sisalda erastamismenetlus riigiabi elemente ja menetluses ei esine puudusi. Menetluses ei ole esinenud diskrimineerimist.

VI. **ABIMEETMETE HINDAMINE**

Riigiabi vastavalt asutamislepingu artikli 87 lõikele 1

(134) Kapitalieraldised, riskikaitse ja tagasimakselepingus lubatud hoiuse on andnud Berliini liidumaa ja need sisaldavad riiklikke vahendeid. Vahendid anti tingimustel, mis ei ole turumajanduslikult tegutsevale kapitaliandjale vastuvõetavad. Kokku on tegemist

mitme miljardi euro suuruse summaga, mis anti alalisse kasutusse tõsistes finantsraskustes ettevõttele.

(135) Kapitalieraldisega summas 1,755 mld EUR, mille eest liidumaa kohast tootlust oodata ei saanud, suurendas ta oma osalust BGB-s napilt 57 protsendilt ligikaudu 81 protsendile.

(136) Riskikaitse anti 30 aastaks. Lepingulised garantiid hõlmavad teoreetilist maksimaalset nominaalsummat 21,6 mld eurot. See summa katab kõik teoreetilised mõeldavad riskid ja see sisaldab näiteks garantiid kõigi üüride täielikku saamatajäämise puhuks ([...] eurot), kõigi hoonete ja välirajatiste täielikke taastamiskulusid niinimetatud revitaliseerimisgarantiide näol ([...] eurot) või IBG/IBAG ja nende tütarettevõtete garanteeritud bilansilise väärtuse täieliku kao garantiid ([...]* eurot). 100-protsendiline üüri saamatajäämine, kõigi hoonete lammutamine ja uuesti ülesehitamine ning bilansiliste väärtuste täielik kadu isegi väga pessimistlike eelduste kohaselt on ebareaalne. Saksamaa on seega esitanud järgmised hinnangulised väärtused tõenäolise kasutamise asemel: 2,7 mld eurot optimistlikul juhul ("*Best-Case*-stsenaarium"), 3,7 mld eurot "baasjuhul" ("*Base-Case*-stsenaarium") ja 6,1 mld eurot pessimistlikul juhul (niinimetatud "*Worst-Case*-stsenaarium").

(137) Menetluse käigus on Saksamaa esitanud ka nende hinnanguliste väärtuste alused. Seejuures tehakse kolme stsenaariumi puhul eeldusi mitmesuguste ärajäämisriskide suhtes. Üürigarantiide puhul puudutab see näiteks mitmesuguseid üüri saamatajäämise eeldusi seoses inflatsiooniga (tegelik inflatsioon on prognoositud inflatsioonist väiksem), väiksema üüri või tühjaksjäämise tõttu. Seejuures on prognoositava saamatajäänud üüri suurus *Best-Case*-stsenaariumi puhul 1,4 mld EUR, *Base-Case*-stsenaariumi puhul 1,9 mld eurot ja pessimistliku stsenaariumi puhul 3,5 mld eurot.

(138) Saksamaa on ka selgitanud, et mikroökonoomiliselt võiks eeldada garantiide kasutamist *Worst-Case*-stsenaariumi puhul hinnanguliselt 6,1 mld euro ulatuses ([...]* eurot üürigarantiide puhul, [...]* eurot maksimumhinna garantiide puhul, [...]* eurot revitaliseerimisgarantiide, [...]* eurot bilansilise väärtuse garantiide ja [...]* eurot ülejäänud garantiide puhul) vastab seega abi tegelikule majanduslikule väärtusele. Seda majanduslikku väärtust põhjendas Saksamaa alternatiivse kaalutlusega: ilma riskikaitse garantiideta oleks tulnud kõik riskid "maandada" kapitalieraldisega suuruses ligikaudu [...]* eurot kuni [...]* eurot. Seejuures langeks ligikaudu [...]* eurot kapitalist eelkirjeldatud garantiide rahalisele väärtusele (majanduslik nimiväärtus: 6,1 mld eurot); [...]* eurot kuni [...]* eurot kapitalieraldistele kontsernipankade samal eesmärgil nõusoleku saanud ja kasutusele võetud, kinnisvarateenindusfirmadele antud laenude kindlustamiseks (mis arvestades üüri-, revitaliseerimis- ja bilansilise väärtuse garantiide nominaalsete teoreetiliste maksimumriskide mittetäielikku katet tuleb arvestada riskivarade hulka suuruses kuni [...]* eurot nagu ka [...]* kuni [...]* ettenägematute asjaolude riskipreemia.

(139) Kõnealuses seoses on Saksamaa samuti selgitanud, riskikaitse vastutuse maksimumsumma piiramine majandusliku väärtusega 6 mld eurot ei ole järelvalveõiguslikel põhjustel siiski võimalik. Ainult summaga 21,6 mld eurot on kõik teoreetiliselt mõeldavad, eelnimetatud riskid kaetud, nii et kontsernipankade laenud kinnisvarateenuste ettevõtetele, millega on samuti nõustustud ja mida on kasutatud riskide tõttu üüri-, revitaliseerimis- ja muudest eelnimetatud garantiidest, ei mängi osapankade ja kontserni omavahendite määra arvutamisel mingit rolli, kuna neid on arvutamisel kaalutud 0 protsendiga ja sellele vastavalt ei ole nendega arvestatud ja samuti ei ole neid juurde arvatud suurte laenude limiitidele. Vastutuse maksimumsumma piiramine majanduslikult reaalse riskiga viiks järelevalveõiguse alusel selleni, et laenud suuruses kuni [...]* eurot tuleks arvestada riskivarade hulka, ületataks suurte laenude maksimumpiir ja langevad omavahendite näitajad teeksid nõutavaks järgmise suure kapitalieraldise. BAFin on 7. märtsi 2003 kirjaga kinnitanud järelevalveõiguslikku vajadust eeldada kõigi teoreetiliste riskide esinemist vaatamata väiksemale majanduslikule väärtusele.

(140) Komisjon tunnustab seda järelevalveõiguslikku vajadust eeldada kõigi teoreetiliste riskide esinemist summas 21,6 mld eurot. Lisaks lähtub ta meetme abiandmise õiguslikuks hindamiseks Saksamaa esitatud põhjenduse alusel riskikaitses sisalduva abi majanduslikust väärtusest suuruses 6,1 mld eurot. See summa vastab Saksamaa poolt eeldustega põhjendatud realistliku *Worst-Case* või pessimistlikule stsenaariumile ja on seetõttu juba ettevaatuse põhjustel hinnangu andmiseks asjakohane. Samuti jõutaks ligikaudu sama summani ka riskide alternatiivsel katmisel kapitalieraldistega.

(141) Võttes arvesse Berliini liidumaa poolt tagasimakselepingus lubatud sissemakset, tuleb kõigepealt märkida, et see tuleb kasutusele ainult siis, kui komisjon lõpetab menetluse C 48/2002 ("LBB/IBB") ([19]) tagasinõudeotsusega ja ka sellisel juhul tehakse saneerimiseraldis ainult suuruses, mis on vajalik, et tagada lepingus nimetatud kapitalimäärade täitmine LBB ja/või BGB-kontserni poolt. Kuna kontroll menetluses "LBB/IBB" ei ole veel lõpetatud, ei ole praegu võimalik

([19]) EÜT C 239, 4. 10. 2002, lk 12.

määratleda selle abi täpset majanduslikku väärtust. Konkurentsiõigusliku hinnangu eesmärgil võib siiski teoreetilise ülempiirina nimetada 1,8 mld eurot. ([20])

(142) Meetmed sobivad selleks, et BGB finantsseisukorda oluliselt parandada. Need on tänaseni takistanud järelevalveõiguslikke sekkumisi, nagu kontserni oluliste osavaldkondade ajutist sulgemist ja tõenäolist maksejõuetust ja seega on need sobivad konkurentsi moonutama. Ettevõte koos oma tütarettevõtetega on üks suuremaid Saksa panku. 2002 oli kontsern bilansimahuga ligikaudu 175 mld eurot kaheteistkümnendal kohal. BGB on oma tähtsamates tegevusvaldkondades tegev piirkondlikul, üleriigilisel ja rahvusvahelisel tasandil. Finantsteenuste sektorit üldse iseloomustab järjest tugevam integratsioon, ja olulisemates osavaldkondades on siseturg realiseeritud. Eri liikmesriikide finantsasutuste vahel valitseb tugev konkurents, mis pärast ühise valuuta sisseviimist järjest tugevneb. Meetmed ja nende mõju tegelikele ja potentsiaalsetele konkurentidele moonutab konkurentsi — või ähvardab seda moonutada. Konkurentsi moonutamine kahjustab ka liikmesriikide vahelist kaubandust. Seetõttu kujutavad meetmed enesest riigiabi asutamislepingu artikli 87 lõike 1 kohaselt. Saksamaa ei ole seda vaidlustanud.

(143) Menetluse algatamise otsuses viitas komisjon sellele, et kapitalieraldistes osales mitte ainult Berliini liidumaa, vaid ka NordLB — seda siiski summaga, mis oma osakaalu poolest oli väiksem kui tema aktsiaomand enne eraldisi (166 mln eurot vastavalt 8,3 % kapitali suurendamisest, aktsiaomandi 20 % juures enne kapitalieraldisi). Komisjon ei saanud omal ajal seda meedet täiendava info puudumise tõttu hinnata ega seega välistada, et NordLB eraldatud kapitali puhul on samuti tegemist riigiabiga asutamislepingu artikli 87 lõike 1 tähenduses. Ta palus Saksamaad esitada vajalikud andmed.

(144) Saksamaa selgitas selle peale, et NordLB kapitali suurendamine ei sisalda abi, kuna see anti turumajanduslikult tegutseva kapitaliandja põhimõtte kohaselt. NordLB osales — nagu eraosanik Parion ja nagu avalikus käibes olevate aktsiate omanikud — kapitali suurendamises ebaproportsionaalselt, kuigi Berliini liidumaa ja BGB oleksid oodanud tema osalusele vastavat osalemist. NordLB 20 % osalusele kapitalis oleks vastanud kapitalieraldis vähemalt 400 mln DEM. NordLB-le ei tundunud selline panus ettevõtja seisukohast siiski põhjendatud. Teisest küljest oleks loobumine osalemisest kapitali suurendamises vähendanud NordLB osaluse 4 %. NordLB oleks seeläbi kaotanud vähemalt 10-protsendilise osalusega seotud kaasotsustamisõigused, nagu näiteks erirevisjoni kohtuliku määramise nõudmine või äriühingu nõuete esitamine juhatuse või nõukogu liikmete vastu. Lisaks oleks NordLB augustis 2001, võttes arvesse veel lahtisi kaalutlusi koostöö süvendamise nagu ka võimaliku liitumise osas, loovutanud "huvi säilitava pakkumise". Ilma mingi osalemiseta kapitali suurendamises oleks see vaevalt usutav olnud. Kokkuvõttes oli tegemist NordLB ettevõtjahuve hoolikalt arvestava otsusega.

(145) Kuna selle meetme osakaal kõnealuste abid kogumis on tühine ja Nord LB kapitalieraldise kvalifitseerimine abi või turutavadele vastava tegutsemisena komisjoni hinnangut antud küsimuses ei muuda, ei ole komisjoni sellekohane lõplik hinnang vajalik.

(146) Menetluse algatamise otsuses on komisjon viidanud sellele, et kapitalieraldisi ja riskikaitset tuleb käsitleda koos kui deklareerimata abi määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 13 lõike 2 õiguslike tagajärgedega, kuna vaatamata deklareerimisele ja ühe abiandmise õigusliku loa edasilükkavale tingimusele detaillepingus ei saa kumbagi meedet välistada, ilma et see tooks kaasa BaFini järelevalveõiguslikke meetmeid nagu BGB ajutine sulgemine. Nagu ka Saksamaa on selgitanud, on mõlemad meetmed — riskikaitse nagu ka iseenesest ajutiselt päästeabina lubatud kapitalieraldis — üheainsa ümberstruktureerimiskava osad. Komisjon peab seda siiski hindama tervikuna. Meetmeid ei saa seega õiguslikult erinevalt klassifitseerida.

(147) Saksamaa on oma arvamuses selgitanud, et edasilükkav tingimus jätab lahtiseks võetud meetmete õigusliku jõustumise küsimuse, kuid tunnistas siiski, et kapitalieraldis ja riskikaitse on tegelikult mõju avaldanud, kuna ainult nende meetmete tõttu sai BGB oma

([20]) See teoreetiline ja ümardatud maksimumsumma saadakse komisjoni otsuse 2000/392/EÜ ("WestLB") kohaldamisel (EÜT L 150, 23.6.2000, lk 1) kasutatud metoodikaga turul tavapärase kompensatsiooni arvutamiseks arvestades Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu otsust 6. märtsist 2003 ühendatud kohtuasjades T-228/99 ja T-233/99, Westdeutsche Landesbank Girozentrale ja Nordhrein-Westfaleni liidumaa *v.* komisjon, kogu 2003, lk II-435 nagu ka LBB jaoks olulisi andmeid ja liitintressi.

majandustegevust jätkata. Kõnealuses seoses on Saksamaa pidanud oluliseks fakti, et raskustes olevatele ettevõtetele abi andmise lõpuleviimise keeld enne komisjoni lõpliku otsuse vastuvõtmist kujutab enesest menetlusõiguslikku probleemi, kui arvestada kooskõlastusmenetluse kestust.

(148) Nagu ka Saksamaa on tunnistanud, on toetused tervikuna avaldanud tegelikku mõju enne komisjoni lõplikku otsust, kuna ainult tänu nendele meetmetele sai BGB oma majandustegevust jätkata. See puudutab mitte ainult kapitalieraldisi ja riskikaitset, vaid ka tagasimakselepinguga reguleeritud liidumaa sissemakse tegemise kohustust. See tuleb kasutusele küll ainult komisjoni tagasinõudeotsuse korral LBB/IBB menetluses — ja ka siis ainult sel juhul, kui tagasimaksesumma põhjustab lepingus nimetatud kapitalimäärade mittetäitmise. Siiski oleks ümberstruktureerimise, kaasa arvatud mõlema meetme edu ilma niisuguse ettevaatusabinõuta ohustatud, nii et ka see meede vaatamata edasilükkavale tingimusele, arvestades komisjoni luba ja seega enne selle kinnitamist, on avaldanud märkimisväärset mõju. Komisjon võtab siiski teadmiseks, et Saksamaa on ilmutanud igakülgset koostöövalmidust, viies tagasimakselepingusse sisse edasilükkava tingimusena abile õigusliku kooskõlastuse saamise ja edastades viivitamata ulatuslikke andmeid.

(149) BGBle antud ümberstruktureerimisabiga Berliini liidumaale tekkinud finantskohustus on — nagu alljärgnevalt näidatud — väiksem kui kohustus, mis oleks tekkinud veel kuni 2005. aastani Landesbank-pankade suhtes kehtinud riiklike garantiide, avalik-õigusliku rahastamiskohustuse ja tagatiseandja vastutuse õiguse instituudi rakendamisel. See siiski ei tähenda, et BGB kasuks võetud meetmed oleksid kooskõlas turumajanduslikult tegutseva kapitaliandja põhimõttega ega kujutaks enesest seetõttu riigiabi. Ühest küljest on eksisteerivad riiklikud garantiid ise, isegi kui need kehtivad ainult kuni 2005. aastani, ühisturuga kokkusobiv abi. ([21]) Teiseks teeb komisjon kindlaks, et kõnealune abi võimaldab BGB majandustegevuse jätkamist ümberstruktureerimise eesmärgil ja annab eelise kogu kontsernile, kaasa arvatud kontserni mitmesugused eraõiguslikud ettevõtted. Need erinevad seetõttu õigusliku iseloomu ja konkreetse ulatuse poolest puhtalt avalik-õigusliku rahastamiskohustuse ja tagatiseandja vastutuse rakendamisest, mis kehtivad ainult Landesbank LBB, see tähendab kontserni ühe osa suhtes. Nimetatud põhjustel on kõigi siin kontrollitavate abimeetmete puhul tegemist uute abimeetmetega.

([21]) Vaata EÜT C 146, 19.6.2002, lk 6 ja EÜT C 150, 22.6.2002, lk 7.

Abi kokkusobivus ühisturuga

(150) Kuna abi ei antud kinnitatud lubatava abi regulatsiooni alusel, peab komisjon kontrollima abi kokkusobivust ühisturuga vahetult asutamislepingu artikli 87 alusel.

(151) Asutamislepingu artikli 87 lõike 1 kohaselt on, kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.

(152) Asutamislepingu artikkel 87 lubab siiski erandeid riigiabi näol, mida võib pidada ühisturuga kokkusobivaks. Asutamislepingu artikli 87 lõike 2 erandite määratlused võivad põhjendada abi kokkusobivust ühisturuga. Kontrollitavat abi ei saa aga lugeda sotsiaalabiks üksiktarbijatele (punkt a) ega loodusõnnetuste ja erakorraliste sündmuste tekitatud kahju korvamiseks antavaks abiks (punkt b), samuti mitte Saksamaa jagamisest kahjustatud Saksamaa Liitvabariigi teatud piirkondade majandusele antavaks abiks (punkt c). Kõnealused erandid ei ole seetõttu käesoleva juhtumi puhul kohaldatavad.

(153) Pidades silmas erandite määratlusi vastavalt asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkidele b ja d tuleb nentida, et abi ei ole abi üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti elluviimiseks või mõne liikmesriigi majanduses tõsise häire kõrvaldamiseks, samuti ei saa neid vaadelda abina kultuuri edendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks.

(154) Sellest tulenevalt kontrollib komisjon abi asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkti c alusel. Komisjoni hinnang teatud majandustegevuse arengut soodustavale abile, mis ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühiste huvidega, tugineb selgetele ühenduse suunistele. Komisjoni arvamuse kohaselt ei ole käesoleval juhul kohaldatavad muud kui juba nimetatud suunised raskustes

olevate äriühingute päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta ([22]) ("suunised"). Komisjon on lisaks arvamusel, et kirjeldatud abimeetmed aitavad kaasa ettevõtte ümberstruktureerimise finantseerimisele ja neid võib seetõttu vaadelda ümberstruktureerimisabina.

(155) Suuniste kohaselt on ümberstruktureerimisabi lubatav ainult juhul, kui see ei ole vastuolus ühiste huvidega. Suunistes on abi lubamine komisjoni poolt seotud kindlate eeldustega:

Äriühingu abikõlbulikkus

(156) Komisjon peab piisavalt tõendatuks, et BGB-d tuleb vaadelda raskustes oleva ettevõttena suuniste lõike 2.1 tähenduses (punkt 30 koos punktidega 4 — 8).

(157) Suuniste punktis 4 lähtutakse sellest, et ettevõte on raskustes, "kui ta ei ole suuteline oma finantsvahenditega või võõrvahenditega, mille annavad käsutusse tema omanikud/osanikud või võlausaldajad, teha lõppu kahjumile, mis põhjustaks lühemas või keskpikas perspektiivis sama hästi kui kindlalt majandusliku huku, kui riik ei sekku". BGB puhul on sellised asjaolud ühemõtteliselt olemas. Kõnealused meetmed, mis hoidsid ära majandustegevuse seiskamise, võttis küll Berliini liidumaa, seega BGB enamusaktsionär. Ent siiski on selge, et turumajanduslikult tegutsev kapitaliandja kõnealuseid vahendeid antud tingimustel andnud ei oleks.

(158) Ilma liidumaa abita oleksid kapitaliadekvaatsuse määrad langenud alla krediidiasutuste seadusega kehtestatud miinimumväärtusi, nii et BAFin (siis BAKred) oleks pidanud võtma vajaliku meetmed vastavalt krediidiasutuste seaduse paragrahvidele 45 — 46a nagu näiteks ajutine sulgemine. Lisaks sellele vastas BGB abi andmise momendil ka muudele raskustes oleva ettevõtte määratlemise kriteeriumidele vastavalt suuniste punktile 6; siia kuuluvad kasvavad kahjumid, suurenev võlakoormus ja intressikohustus nagu ka puhasvara väärtuse vähenemine.

Põhimõte

(159) Ümberstruktureerimisabi võib suuniste punkti 28 kohaselt anda ainult siis, kui täidetud on ranged kriteeriumid ja kui on kindel, et võimaliku konkurentsimoonutuse tasakaalustavad ettevõtte tegevuse jätkamisega seonduvad eelised, eriti kui pankrotiga põhjustatud vallandamiste lõplik mõju teravdaks tõendatavalt kohaliku, piirkondliku või riikliku tasandi tööhõiveprobleeme, kui ettevõtte kadumine tooks kaasa monopoli või kitsa oligopoli tekke.

(160) Viimase võib Berliini piirkonna puhul seal esindatud pankade arvu ning era- ja äriklientide valdkonna turustruktuuri tõttu, kus BGB oma kaubamärkidega "Berliner Bank" ja "Berliner Sparkasse" endiselt on turuliider, välistada. Piirkonna juhtiva panga pankroti ja sellele eeldatavasti järgneva panga osade müügi puhul ei tule seetõttu arvestada konkurentsistruktuuri halvenemisega. See on mõeldav ainult äärmiselt ebatõenäolise ja seetõttu teoreetilise stsenaariumi puhul, mille korral pärast maksejõuetuse väljakuulutamist ostaks piirkonna üks tugevamatest konkurentidest kõik BGB tütarettevõtted ja varad, mis moodustavad tema tugeva positsiooni piirkonnas. Isegi sel juhul on siiski järgneva ühinemiskontrolli tõttu monopoli või kitsa oligopoli kujunemine välistatud. Üleriigilistel ja rahvusvahelistel turgudel ei ole BGB positsioon piisavalt tugev, et põhjustada võimaliku pankroti ja sellele järgnevate võõrandamistega monopoli või oligopoli kujunemist. Saksamaa ei ole sellele juba menetluse algatamise otsuses esitatud komisjoni hinnangule vastuväiteid esitanud.

(161) Majandusliku ja sotsiaalse mõju suhtes Berliinis on Saksamaa esitanud hinnangu, kus võrreldakse BGB ümberstruktureerimise mõjusid selle tegevuse lõpetamise/pankroti mõjudega, eelkõige seoses Berliini liidumaa tööhõive ja maksutuludega. Toodi välja, et maksejõuetus tooks Berliinis aastaks 2006 kaasa 7 200 töökoha kadumise (miinus 59 %), võrreldes 3 200 töökoha kaotusega (miinus 26 %) ümberstruktureerimise stsenaariumi korral. Liidumaa aastased maksutulud aastal 2006 langeksid ümberstruktureerimisega 70 mln euro võrra, ilma ümberstruktureerimiseta 150 mln euro võrra. Menetluse algatamise otsuses märkis komisjon, et ta ei saa neid hinnangulisi väärtusi täiendavate selgituste puudumise tõttu kontrollida.

(162) Saksamaa esitas seepeale täiendavaid andmeid, muuhulgas Saksa Majandusuuringute Instituudi (DIW) kalkulatsiooni. Selle kohaselt oleks BGB tolleaegne maksejõuetus põhjustanud 7 000 — 10 000 töökoha kadumise Berliinis (aastal 2001 olemasolevast 12 200 töökohast Berliinis), ümberstruktureerimine seevastu oleks aastaks 2006 ajakohastatud kava kohaselt põhjustanud ligikaudu 3 500 Berliini töökoha kadumise. Komisjoni peab maksejõuetuse puhul eeldatavat töökohtade kadu ülepakutuks, kuna ka sellise stsenaariumi puhul põhimõtteliselt rentaabliks hinnatud valdkondades võiksid ostjad ümberstruktureeritud vormis tegevust jätkata. Lisaks on ümberstruktureeri-

([22]) EÜT C 288, 9.10.1999, lk 2.

misega põhjustatud töökohtade kadu Berliinis ajakohaste hinnangute järgi ligikaudu 5 000 töökoha võrra suurem kui algselt eeldatud. Siiski tuleb nõustuda Saksamaa hinnanguga, et järsu maksejõuetuse korral oleks kaotatud rohkem töökohti kui korraldatud pikaajalise ümberstruktureerimise käigus, kuna esimesena nimetatud juhtumi korral oleks olnud tegemist niinimetatud "kiirmüügi" ja ümberstruktureeritavate valdkondade sulgemisega. Seejuures tuleb arvestada ka doominoefektist põhjustatud kaudse töökohtade kadumisega. See oleks avaldanud otsest ja kaudset mõju ka maksudele igal aastal Berliini liidumaal laekumata jäänud maksude näol, mis ulatudes ligikaudu 300 mln eurole aastas tähendaks märkimisväärselt suurt kadu. Seda eelkõige põhjusel, et see ulatub läbi aastate. Seega nõustub komisjon Saksamaaga, et ettevõtte püsimajäämisega on seotud majanduslikud ja sotsiaalsed eelised.

(163) Deklaratsioonis viitas Saksamaa hüpoteetilise maksejõuetuse stsenaariumi kontekstis samuti LBB kahjumite allikatele ja liidumaa kohustustele nende tagamisel. Kuna kõnealuseid vastutusest tulenevaid riske ei olnud võimalik selgelt tuvastada ja kvantifitseerida, siis ei saanud komisjon asjaomaseid majanduslikke mõjusid siiski nõuetekohaselt hinnata. Saksamaa esitas seejärel menetluse käigus õigusliku ekspertiisiakti ning arvestused BGB hüpoteetilise maksejõuetuse eelnimetatud tulude laekumata jäämisest kaugemale ulatuvate mõjude kohta Berliini liidumaale. Seejuures on tegemist nende mõjudega, mida oleksid põhjustanud väga keeruline kontsernisisene riskide põimumine (muuhulgas kontsernisisesed laenud, patronaaž, tulude liitmise lepingud) koosmõjus LBB suhtes veel kuni 2005. aastani kehtiva avalik-õigusliku rahastamiskohustuse ja tagatiseandja vastutusega.

(164) Saksamaa sõnul viiks BGB maksejõuetuse stsenaarium ebatüüpilise äriregistris registreerimata osalusega ("vaikiv osalus"), laenude ja garantiidega seotud LBB ligikaudu 18,5 — 25 mld euro suuruse kahjumini, kusjuures need koosneksid peamiselt LBBle kuuluvate BGB vastu olevate krediidinõuete väärtuse vähenemisest (asjaomase bilansimahu [...]* euro juures vastavalt vähenemismäärale ligikaudu [...]* kuni [...]* eurot), kliendinõuete väärtuse vähenemisest (asjaomase bilansimahu ligikaudu [...]* euro juures vastavalt vähenemismäärale [...]* kuni [...]* eurot), Dublini BGB Finance'le antud garantiide kasutuselevõtmisest (ligikaudu [...]* kuni [...]* eurot) ja maksejõuetuse kuludest (ligikaudu [...]*eurot).

(165) Saksamaa andmete kohaselt koormaks selline stsenaarium liidumaad 31 mld eurot kuni 40 mld euro ulatuses. Seejuures süüdistati, et liidumaa otsustab LBB tegevuse seisata ja seega ei käivitu mitte avalik-õiguslikust rahastamiskohustusest tulenev vastutus, vaid liidumaa kui tagatiseandja vastutus — ehk vastutus LBB varaga katmata kohustuste eest. ([23]) Tagatiseandja vastutuse kasutamise suurust hinnati ligikaudu [...]* eurole (baasjuhtum) kuni [...]* eurole (*Worst-Case*). Liidumaa edasised kohustused suuruses ligikaudu [...]* eurot (*Base-Case*) kuni [...]* eurot (*Worst-Case*) oleksid selle stsenaariumi kohaselt tulenenud Saksa erapankade investeeringute tagamise fondide regressinõuetest. ([24]) Lisaks lähtuti liidumaa napilt 2 mld euro suuruse kapitalimahutuse luhtumisest nagu ka likvideerimismenetluse ajal likviidsuse tagamise eest makstavate intresside summast ligikaudu 5 mld eurot.

(166) Komisjon on neid andmeid ja arvestusi kontrollinud ja nõudnud täiendavaid selgitusi. Seejuures on komisjon jõudnud tulemuseni, et hüpoteetilise maksejõuetuse stsenaariumi korral põhjustaksid LBB veel eksisteerivad riiklikud garantiid liidumaale kohustusi, mille suurust saab siiski ainult väga jämedalt hinnata, kusjuures siiski tuleb eristada alastsenaariume, kus LBB kas jätkab või ei jätka avalik-õiguslik rahastamiskohustusele alluvana.

(167) Komisjon lähtub oma hinnangutes tuginedes Saksamaa andmetele sellest, et liidumaa kohustused LBB jätkamise korral oleksid suurusjärgus ligikaudu 13 mld eurot kuni üle 20 mld euro. Seejuures oleks liidumaa puhul esmalt otseselt tuntav Berliini liidumaa osaluse kaotamine BGB põhikapitalis (napilt 2 mld eurot). Lisaks peaks liidumaa tulenevalt LBB avalik-õiguslikust rahastamiskohustusest LBB poolt BGB Finance'le Dublinis antud garantiide kasutamise (komisjoni hinnangul ligikaudu [...]* eurot) nagu ka LBBle BGB vastu olevate krediidinõuete väärtuse kao (hinnanguliselt ligikaudu [...]* eurot) sel määral kompenseerima, et nende äritegevust saaks nõuetekohaselt alal hoida, arvestades likviidsusnõudeid. Võttes arvesse Saksamaa nimetatud Saksa erapankade hoiuste tagamise fondi võimalikke regressinõudeid, esineb ebakindlust [...]*. Lisaks esinevad suured juriidilised kahtlused, võttes arvesse LBB vastutuse õigusjõulisust teatud kolmandate isikute nõuete eest kinnisvarateenuste valdkonna fonditehingutest (näiteks prospektivastutus, fondide ja kinnisvarafirmade

([23]) Juulini 2005 kehtiva avalik-õigusliku rahastamiskohustuse õiguse instituudi tõttu on Berliini liidumaa LBB kohustatud varustama LBBd kui avalik-õiguslikku asutust vahenditega selliselt, et ta suudab oma ülesandeid täita. Kui liidumaa siiski otsustab äritegevuse lõpetada, vastutab ta tekkinud kohustuste eest.

([24]) Berliini liidumaa andis 1993. aastal Saksa erapankade hoiusekindlustusfondile vahepeal BGBga liitunud Berliner Bank AG kinnitused, mille alusel Berliini liidumaa vastutuse riski Saksa hoiusekindlustusfondi ees ei saa välistada. Hinnangulised väärtused põhinevad sellel asjal.

isiklikult vastutavate osanike vastutusest vabastamise avaldused). Võimalikke riske ei saa seetõttu arvuliselt esitada.

(168) LBB majandustegevuse lõpetamise stsenaariumi puhul tuleb lähtuda liidumaa täiendavatest kohustustest suuruses ligikaudu 8 mld eurot (ligikaudu 6 mld eurot LBB nõuete (klientide tasumata arved) väärtuse vähenemine maksejõuetuse tõttu tekkiva doominoefekti tõttu (klientidel tekkivad likviidsusprobleemid) — eriti fondide-, varusid omavate ja elamuehitusettevõtete puhul nagu ka ligikaudu 2 mld eurot osaluste amortisatsiooni).

(169) Saksamaa on menetluse käigus esitanud ka andmed, et need stsenaariumid kinnisvarateenuste valdkonna hüpoteetilise maksejõuetuse korral (eraldamine ja likvideerimine ilma riskikaitseta) kontsernisisese riskide põimumise tõttu oluliselt ei muutu. Selle jaoks on määrava tähtsusega esiteks laenud, mis laieneva ja järjest enam raskustesse sattuva kinnisvarateenuste valdkonna tütarfirmad (IBAG/IBG/LPFV, kaasa arvatud IBAG-i tütarettevõte IBV ja Bavaria) on saanud kontserni osapankadelt (BGB, LBB ja BerlinHyp) suurtes mahtudes, nagu ka teisalt kasumi ülekandmise lepingud IBAG-i ja tema tütarühingute Bavaria ja IBV vahel ühelt poolt ning BGB ja IBAG-i vahel teiselt poolt. Lisaks sellele on BGB teinud kõigi kuni 1998. aasta lõpuni tekkinud IBG, Bavaria ja IBV kohustuste suhtes patronaažiavaldused. Komisjonil ei ole alust Saksamaa sellises esituses kahelda. Komisjon jagab selles osas Saksamaa arusaama, et kinnisvarateenuste valdkonna IBAG/IBG/LPFV eraldamine ja likvideerimine ilma riskikaitseta riskide omavahelise põimumise tõttu tooks samuti kaasa BGB maksejõuetuse ülalkirjeldatud tagajärgedega.

(170) Lõpetuseks tuleb nentida, et BGB teoreetilise maksejõuetuse mõjud — LBB jätkamisega või ilma — on raskesti kalkuleeritavad ja hinnangud on seotud suure ebakindlusega. Liidumaa kohustusi saab seetõttu ainult üldjoontes — vahemikus ligikaudu 13 kuni üle 30 mld eurot — prognoosida. Nende pooluste vahelise tõenäolise väärtusega saab siiski kindlalt lähtuda sellest, et ümberstruktureerimine siinkohal kõne all oleva abi arvelt toob enesega Berliini liidumaa jaoks kaasa suured kohustused.

(171) Saksamaa ei ole menetluse käigus väitnud, et BGB või muud kontserni ettevõtted osutavad üldist majandushuvi esindavaid teenuseid asutamislepingu artikli 86 lõike 2 tähenduses. Seetõttu on komisjon, nagu juba menetluse algatamise otsuses mainitud, lähtunud sellest, et see aspekt ei ole kõnealuse meetme hindamisel oluline ja jõudis järeldusele, et abi ei saa asutamislepingu artikli 86 lõike 2 tõttu tunnistada lubatavaks.

Pikaajalise rentaabluse hinnang

(172) Vastavalt suuniste lõike 3.2.2 punktile b tehakse abiandmine sõltuvaks ümberstruktureerimiskava elluviimisest, kusjuures komisjon peab kõik abimeetmed ükshaaval heaks kiitma ja kontrollima nende sobivust ettevõtte pikaajalise rentaabluse taastamiseks mõõduka tähtaja jooksul. Ümberstruktureerimiskava kestus peab seejuures olema piiratud ja see peab põhinema realistlikel eeldustel. See peab kirjeldama asjaolusid, mis on ettevõtte raskused põhjustanud, et oleks võimalik hinnata, kas kavandatud meetmed on asjakohased. See võimaldab ettevõtte üleminekut uuele struktuurile, mis pikemas perspektiivis pakub rentaablusväljavaateid ja võimalusi omal jõul toimida, s.t võimaldab ettevõttel katta kõik kulud, kaasa arvatud amortisatsioon ja finantseerimiskulud ning saavutada ettevõtte konkurentsis püsimiseks vajalik omakapitalitootlus.

(173) Komisjon toetus oma hinnangus Saksamaa andmetele, muuhulgas konkreetsete ümberstruktureerimismeetmete üksikasjalikule kavale, prognoositavatele kasumiaruannetele ümberstruktureerimisperioodil 2001 — 2006 optimistliku, pessimistliku ja baasstsenaariumi alusel, probleeme põhjustanud infrastruktuuri puudujääkide ning kavandatud ümberstruktureerimismeetmete kulude analüüsile. Lisaks toetus komisjon oma hinnangu andmisel Saksamaa andmetele ümberstruktureerimiskava senise elluviimise kohta ja üksikute meetmete muudatuste kohta, kaasa arvatud teatud võõrandamiste ajakava muutumine.

(174) Arvestades esialgse erastamiskatse ebaõnnestumist ja BGB suurt majandusaasta kahjumit ligikaudu 700 mln eurot 2002. a pidas komisjon pärast Saksamaalt sellekohase teatise saamist vajalikuks esmalt oma vahenditega uuesti süvendatult uurida panga elujõulisust ja kui ka see ei võimaldanud teha ühemõttelisi järeldusi, lasta kontroll läbi viia sõltumatutel välisekspertidel. Komisjoni eesmärk oli piisava kindlusega teada saada, kas BGB suudab edaspidi omal jõul ilma riigiabita konkurentsis püsida. Ilma sellise piisava kindluseta ning kahtluste püsimise korral oleks komisjon pidanud tegema negatiivse otsuse kõigi esitatud ümberstruktureerimiskontseptsiooni alusel antavate abimeetmete kohta. Erilisi kahtlusi allesjääva kinnisvara finantseerimise valdkonna jätkusuutlikkuse kohta tekitas erastamise ebaõnnestumine. Majandusaasta kahjum ligikaudu 700 mln eurot (pärast maksusid) oli suuremas osas tingitud erakorralistest mõjudest (miinus 593 mln eurot), eriti Euro-Stoxx-osaluste ulatuslikust mahakandmisest 399 mln euro väärtuses, samas kui kasum äritegevusest pärast riskieraldisi oli ainult veidi negatiivne (miinus 23 mln eurot) ja ligikaudu 30 mln euroga koguni ületas

2002. aasta plaani (miinus 53 mln eurot). Aga selline suur kahjum avaldas siiski olulist negatiivset mõju võimalike edasiste kahjumite jaoks puhvriks mõeldud ja seetõttu elujõulisuse jaoks määravale esmaste omavahendite määrale, mis langes seeläbi 5,6 %-le ja oli seega [...]* oluliselt väiksem kui algselt 2002. aasta plaanis ette nähtud [...]*.

(175) Kõnealuses kontekstis tuleb märkida, et komisjon oli juba 2003. aastal pidanud Saksamaaga läbirääkimisi selle üle, kas edasised kompensatsioonimeetmed jaepanganduse valdkonnas oleksid võimalikud. Saksamaa esitas põhjalikud arvulised andmed Berliner Banki eraldi võõrandamise mõjude kohta tolleaegsel taustal, kuid komisjon ei saanud piisavat selgust, kas allesjääv kontsern suudaks omal jõul edasi turul püsima jääda.

(176) Komisjoni uuringud olid suunatud eriti krediidiriskidele ja riskieraldistele kinnisvara finantseerimise valdkonnas ja vähesemal määral ka tegevusele kapitaliturgudel. Komisjoni arvates oleks saanud kahtlused elujõulisuses kõrvaldada, kui kinnisvara finantseerimise valdkond või vähemalt suurem osa sellest koos nende ülejäänud kontserni mõjutavate riskidega oleks isoleeritud selle tegevusvaldkonna varase eraldi müügiga. Saksamaa esitas siiski kuni juunini 2003 arve, mis lasksid sellisel kiirel efektiivsel isoleerimisel komisjonile teostamatuna paista. Peamise põhjusena nimetati, et müük tooks viivitamatult kaasa kinnisvara finantseerimise valdkonna varaliste väärtuste ümberkirjendamise (eriti BGB osalus BerlinHypis bilansilise väärtusega [...]* EUR) põhivarast käibevarasse. See oleks nõudnud nende varaliste väärtuste hindamist tegeliku turuhinnaga, [...]*. Nii tekkinud erakorralised kulud oleksid olnud BGB kapitaliadekvaatsusele nii suureks koormaks, et ilma edasise riigiabita ei oleks see enam olnud elujõuline.

(177) Pärast seda, kui seetõttu ülejäänud kontserni kiire isoleerimine kinnisvara finantseerimise valdkonna riskidest näis võimatu, ei jäänud komisjonile muud valikut, kui tellida BGB elujõulisuse kontrollimiseks olemasoleva ümberstruktureerimiskontseptsiooni baasil sõltumatud väliseksperdid. Esikohal oli siinjuures eriti küsimus, kas riskieraldisi, arvestades olemasolevaid kinnisvara finantseerimise valdkonna riske, võib pidada kohaseks. 14. juulil 2003 komisjoni nõustajaks valitud audiitorfirmale Mazars esitatud tellimus oli aga ulatuslik ja kattis ka muid panga elujõulisust ohustavaid riske (näiteks ka kapitaliturgude valdkond ja suurklientide/välismaa valdkond).

(178) Ekspertiisiakti projekt esitati vastavalt lepingule 30. septembril 2003. Kõige olulisemaid tulemusi arutati 3. oktoobril 2003 Saksamaaga. Ekspertiisiakti lõplik versioon esitati Saksamaale 20. novembril 2003. Mazarsi ekspertiisiakti alusel tuli komisjon ümberstruktureerimiskavale toetudes, nagu see oli suvel 2003 ja seega ei sisaldanud veel alles pärast ekspertiisiakti valmimist Saksamaa väljendatud nõusolekut eraldada Berliner Bank, alljärgnevalt toodud järeldustele panga elujõulisuse suhtes.

Komisjonile esitatud turu-uuringu analüüs

(179) Saksamaa esitas komisjonile deklaratsiooniga jaanuaris 2002 üksikasjaliku, panga ja Morgan Stanley koostatud turu-uuringu, milles kujutati käesolevat ja edaspidi oodatavat pangandusturu olukorda Saksamaal ja eriti Berliinis. Komisjon peab turu-uuringut pärast menetluse algatamist esitatud andmete kaasamist täielikuks ja iseenesest loogiliseks. Menetluse avamise otsuses märgitud punktide suhtes viitab komisjon täiendavatele servanumbrite 58 jj all esitatud Saksamaa selgitustele.

(180) Saksamaa viitas eriti sellele, et BGB jaepangandus (erakliendid ja ärikliendid) keskendus Berliini liidumaale ja vahetult sellega piirnevatele aladele, mis kujutab enesest olulist tururuumi. Tähtsamates turusegmentides, s.t eriti hoiuste ja laenude valdkonnas täheldati kriisieelsetel aastatel BGB turuosas ainult kergeid positiivseid või negatiivseid muutusi või seiskumist. Berliinis teenindab üks pangafiliaal 4 000 elanikuga tunduvalt rohkem kliente kui keskmiselt Saksamaal (1 300) või Euroopas (1 800). Edaspidi filiaalide arv veidi väheneb, kuna kliendid sooritavad järjest rohkem tehinguid Interneti kaudu. Ka muidu ei ole põhimõtteliselt liigseid võimsusi, kuid valitseb tugev konkurents, mis suurendab veelgi survet marginaalidele ja lubab oodata edasist konsolideerumist.

(181) Kinnisvara finantseerimise valdkonnas on Saksa hüpoteeklaenude intressimäär muude Euroopa riikidega võrreldes väga madal, ja hüpoteeklaenude andjate osas on täheldatav järjest tugevam konsolideerumisprotsess. Lisaks ei ole hüpoteeklaenude valdkonnas viimastel aastatel tulnud juurde uusi pakkujaid. Pakkujate heterogeenne struktuur ja sellest tulenev konkurents on ka oluline põhjus, miks on Saksa hüpoteeklaenude valdkonnas kasumlikkus ja rentaablus väga väikesed. Varasematel aegadel said turul osalejad tagada kasvu ainult agressiivse hinnakujundusega, mis paljudel juhtudel tõi aga hiljem kaasa märkimisväärse väärtuse korrigeerimise, nagu on näha ka BerlinHyp ja BGB näite varal. Turu tugev fragmenteerumine tõi kaasa intensiivse konkurentsi ja tugeva surve marginaalile. Samas kui nõudlus Lääne-Saksamaal suureneb, toimub Ida-Saksamaal edasine üürihindade ja olemasoleva vara hindade konsolideerumine. Kokku võib osades kinnisvaraturu

valdkondades järgnevatel aastatel Saksamaal lähtuda nõudluse kasvust. Intensiivse konkurentsi ja regulatsioonide rangemaks muutumise tõttu pole siiski oodata Saksamaa hüpoteeklaenude turu kui terviku märkimisväärset elavnemist.

(182) Kinnisvarateenuste valdkonna osas (fondid ja ehitusprojektide tellimine/projektijuhtimine) ei ole üleriigilisel fonditurul üleliigsed mahud otseselt täheldatavad. Konkurents on siiski tugev, kuid pikemas perspektiivis suures osas muutumatu. Siinkohal tuleb märkida, et menetluse käigus on antud nõusolek kogu BGB kinnisvarateenuste valdkond eraldada.

(183) Kapitaliturgude valdkonnas on BGB Saksamaa andmetel tegev aktsiate ja laenudega kauplemisel (oma ja klientide tehingud), derivaatide emissioonis ja kauplemisel nendega, nagu ka valuutaga kauplemisel ja muudes rahaturutehingutes peamiselt Saksa klientidega. Kapitaliturgude kriis tõi kaasa tugeva vähendamise. Liigsete mahtude küsimusele ei saa hetkel lõplikku vastust anda. Oodata võib aga konkurentsi teravnemist ja väiksemate osalejate nagu BGB tugevamat marginaliseerumist suuremate pakkujate kasuks.

(184) Komisjon märgib Saksamaa selgituste kohta kokkuvõtvalt, et ta hindab turukeskkonna ja BGB turuväljavaadete edasisi arenguid jaepanganduse ja kapitaliturgude valdkondades põhimõtteliselt positiivseks. Uuemate andmete alusel lähiaastateks oodatava soodsama majandusliku arengu tõttu võiks siin suhteliselt stabiilseid tulusid saada. Sõltub peamiselt ettevõttest endast, kas ta suudab oma turustrateegiad edukalt ellu viia. Seevastu võib olukord kinnisvara finantseerimise valdkonnas ilmselt veel mitte lõppenud konsolideerumisprotsessi tõttu olla vähem soodne. Pangale võiks seetõttu soovitada kohandada oma strateegia tulevastele arengutele selles valdkonnas, vajadusel tegevusmahtusid veelgi vähendades, kui see peaks vajalikuks osutuma. Pärast kinnisvarateenuste eraldamist pangast aastaks 2005 mängib turu areng antud valdkonnas panga jaoks ainult tühist rolli.

Probleeme põhjustanud struktuuriliste ja tegevusalaste puuduste analüüs

(185) Komisjon tugineb oma hinnangus panga probleeme põhjustanud infrastruktuuri ja tegevuse juhtimise puudustele Saksamaa poolt esitatule. Komisjon peab varasemate puuduste analüüsi kokkuvõtvalt kohaseks ning nende ületamisele ja ümberstruktureerimiskava väljatöötamisele sobivaks lähtepunktiks.

(186) Komisjon järeldab sellest, et BGB kriis põhineb eriti kinnisvarateenuste valdkonna riskide kumuleerumisel järjest suuremas mahus pikaajaliste üüri-, dividendi- ja revitaliseerimisgarantiide väljaandmise tõttu, mis mikroökonoomiliselt ei olnud ohjatav ja mida ei saanud ka kulude-tulude suhte järgi kohaseks pidada. Pigem põhinesid need täiesti ebareaalsetel turuhinnangutel, mida võib pigem kirjeldada soovunelmatena. Sama kehtib ka kinnisvara finantseerimise valdkonnas: agressiivne, turuosa suurendamisele suunatud hinnapoliitika, mis ei katnud kohaselt laenude andmise riske, ja tagatiste lohakusest tingitud vale hindamine viisid majanduse languse perioodil alates 90ndate aastate lõpust hulgaliste tagastamata laenude ja vastavate kahjumiteni.

(187) Sellele lisandus niihästi kinnisvarateenuste kui ka kinnisvara finantseerimise valdkonnas osade liidumaa poliitikute tugev sekkumine, mille puhul ei pööratud tähelepanu panga majandushuvidele või siis puudusid vajalikud majandusalased teadmised ja prioriteet omistati palju enam liidumaa poliitikale olulistele arengueesmärkidele. Seda, kuivõrd selline sekkumine on kriminaalkorras karistatav, selgitavad välja Berliini õigusorganid. Olulisel määral hõlbustas sellist majanduslikult vastuvõetamatut tegevust riskide tuvastamise ja ohjamise süsteem, mida võib nimetada rudimentaarseks ja mis mingilgi määral ei vasta turul tavapäraselt efektiivsele riskijuhtimissüsteemile esitatavatele nõuetele. Sel ajal ei tulnud ilmselt ei panga juhatus ega nõukogu asjakohaselt toime vastutusega ettevõtte nõuetekohase juhtimise ja kontrollimise eest. Lisada tuleb siiski, et ka vastavad audiitorid ja pädevad järelevalveasutused märkasid pangale üle jõu käivate riskide kumuleerumist liiga hilja ja alles veidi enne kriisi avalikuks tulekut võtsid vastavaid meetmeid.

(188) Kriisi puhkemine viibis muuhulgas ka seetõttu nii kaua, et Landesbank Berlin kui kontserni osa sai kasu avalik-õigusliku rahastamise kohustuse ja tagatiseandja ulatuslikust vastutusest, refinantseerides kogu kontserni odavalt kapitaliturgudel sõltumatult tõelistest tegevusriskidest või siis laiendas sel viisil riigi kui avalik-õigusliku rahastamise kohustuse kandja ja tagatiseandja vastutuse majanduslikku mõju eraõiguslike vastutuskonstruktsioonide abil teistele kontserni ettevõtetele, võimaldades sellega üldse alles paljusid panga jaoks mõttetuid tehinguid. Avalik-õigusliku rahastamise kohustuse ja tagatiseandja vastutuse kui õiguse instituutide likvideerimine juuliks 2005 hoolitseb selle eest, et taolise tekkemehhanismiga kriis edaspidi enam võimalik ei olek või vähemalt et selline

kriis tuntaks turul õigeaegselt ära ja seda ei peaks miljardilistes mahtudes hüvitama maksumaksjad.

Komisjonile 2003. aasta suvel esitatud ümberstruktureerimiskava ja uute äristrateegiate põhjalik kirjeldus

(189) Mazars uuris üksikasjalikku ümberstruktureerimiskava nagu see oli esitatud 2003. aasta suvel ja mis seetõttu ei sisaldanud veel Berliner Banki eraldamist. Kava näeb ette meetmeid, mis komisjoni arvates ja kooskõlas Mazarsi hinnanguga on tervikuna sobivad lahendama varasemaid probleeme põhjustanud infrastruktuuri ja juhtimise puudujääke ja taastama ettevõtte pikaajalise rentaabluse.

(190) Ümberstruktureerimiskava panga infrastruktuuri ja juhtimise puudujääkide kõrvaldamiseks seisneb ühest küljest meetmetes seoses tütarettevõtete või tegevusvaldkondade võõrandamisega, liitmisega ja likvideerimisega, et edaspidi keskenduda panga põhitegevusalale (saneerimisring) hindade alandamise, tegevuste kontsentreerimise ja riskantsete positsioonide vähendamisega. Osasid ümberstruktureerimismeetmeid, niihästi tuumikäris kui väljaspool seda, võib samas vaadelda kompensatsioonimeetmetena konkurentidele, kuivõrd nende tulemuseks on panga turul kohaloleku vähendamine. Ümberstruktureerimiskava hõlmab perioodi 2001 — 2006.

(191) Ümberstruktureerimiskava eesmärk, nagu see oli esitatud komisjonile 2003. aasta suvel, on piirkondlik pank, mille tuumikäriks on jaepangandus (erakliendid ja ärikliendid, kaubamärkidega Berliner Sparkasse ja Berliner Bank), mida täiendab kõrgema marginaaliga tegevus kapitaliturgudel (BGB ja LBB) ning kinnisvara finantseerimise valdkonnas (BGB, LBB ja BerlinHyp). Jaepangandus peaks seejärel aastal 2006 andma vähemalt [...]* kontserni tuludesse (napilt [...]* eurot), kapitaliturgude valdkond ligikaudu [...]* % (ligikaudu [...]* eurot) ja kinnisvara finantseerimise valdkond ligikaudu [...]* % (ligikaudu [...]* eurot). Vaatamata jaepanganduse suhteliselt suurtele kuludele peaksid jaepanganduse ja kapitaliturgude valdkond siiski andma äritegevuse kasumit [...]*.

(192) Ümberstruktureerimise peamised printsiibid on püsiva tulususe taastamine ja panga kulude järjepidev vähendamine, riskide vähendamine turul tavapärasele tasemele ja seeläbi kapitaliturgudel osalemise võime parandamine. Konkreetselt peaksid ümberstruktureerimisperioodil 2001 — 2006, nagu see komisjonile 2003. aasta suvel esitati, kasum äritegevusest pärast riskieraldisi paranema selgelt üle [...]* aastas ja selleks tuleb eelkõige ebaproportsionaalses ulatuses vähendada halduskulusid vähemalt [...]* võrra. Esmaste omavahendite määra arvutamiseks olulisi riskipositsioone tuleb aastatel 2001 — 2006 vähendada napilt [...]* eurolt ligikaudu [...]* % võrra vähemalt [...]* eurole. Panga eesmärgiks on keskpika tähtajaga tõsta esmaste omavahendite määr vähemalt 7 protsendile.

Konkreetsete tegevusvaldkondade infrastruktuuri ja tegevusalaste meetmete analüüs

(193) Arvestades BGB varasemate valede arengute peamisi põhjuseid on peamised meetmed nagu töötajate arvu radikaalne vähendamine rohkem kui poole võrra (ligikaudu 15 tuhandelt ligikaudu 6 500-le), riskantsete või piirkondliku jaepanganduspanga tuumiktegevuse hulka mitte kuuluvast tegevusest loobumine, selle vähendamine või korraldatud likvideerimine, paremad sisekontrollimehhanismid ja lamedam sisemine struktuur nii pangas kui osalustes komisjoni ja tema nõustajate arvates mõistlikud, et muuta ettevõte uuesti rentaabliks ja mineviku vead parandada. Tegevuse parendamine tuleneks sisemistest meetmetest ja hõlmaks kahjumit toovatest tegevustest loobumist. Komisjon peab kooskõlas Mazarsi analüüsiga ettenähtud meetmeid põhimõtteliselt sobivaks. Suur osa neist on juba ellu viidud või plaani võetud. Konkreetselt kehtib järgmine.

Jaepangandus eraklientide valdkonnas

(194) Jaepanganduse osas eraklientide valdkonnas seisnes ümberstruktureerimiskontseptsioon algselt keskendumises äritegevusele oma piirkonnas kaubamärkide Berliner Sparkasse ja Berliner Bank all (viimased on nüüd Saksamaa eraldatud) optimeerides tööprotseduure ja vähendades oluliselt töötajate arvu. Suures osas juba elluviidud kontseptsioon näeb ette määratletud piirkondliku tuumiktegevusega sobimatute osaluste võõrandamise ja filiaalide sulgemise. Tulude summa peaks 2001 — 2006 aasta saneerimisringis olema [...]*, sellal kui sama perioodi halduskulude summa peaks rohkem kui [...]* % vähenema ja kasum enne maksusid peaks kasvama miinus [...]* eurolt [...]* eurole. Riskipositsioone tuleb oluliselt vähendada. Töötajate arv peaks ligikaudu 6 000-lt aastal 2001 vähenema vähemalt [...]* saneeritud kontsernis aastal 2006. Eraklientide valdkonna tulude-kulude suhe peaks napilt [...]* % aastal 2001 tõusma napile [...]* % aastal 2006.

(195) Kõnealused meetmed on plaanikohaselt ligikaudu juba suures ulatuses ellu viidud. Ainult Weberbanki võõrandamine varalise väärtusega kokku 4,4 mld eurot on viibinud, mis aga viiakse tõenäoliselt 2004.

aasta jooksul läbi. Kooskõlas Mazarsi analüüsiga peab komisjon kava selles staadiumis sobivaks baasiks eraklientide valdkonna pikaajalise rentaabluse loomiseks.

Jaepangandus äriklientide valdkonnas ning tulevased avaliku sektoriga jäänud tehingud

(196) Algse kontseptsiooni alusel eraklientide valdkonnas võetud või plaanitud meetmed avaldavad samal ajal ulatuslikku mõju äriklientide valdkonnas, millega edaspidi liidetakse avaliku sektori tegevusvaldkonna allesjäänud varade jääk. Kontseptsioon näeb ette, et tegevus äriklientidega väljastpoolt Berliini lõpetatakse. Tulusumma peaks ainult veidi vähenema, samas kui halduskulude summa samas ajavahemikus väheneb napi [...]* % võrra ja kasum enne maksusid peaks suurenema [...]* eurolt ligikaudu [...]* eurole. Riskipositsioone tuleks samuti oluliselt vähendada. Töötajate arvu tuleks vähendada rohkem kui [...]* % võrra. Äriklientide valdkonna tulude-kulude suhe peaks paranema napilt [...]* % aastal 2001 vähemalt [...]* protsendile.

(197) Nagu Mazars kinnitab, on need meetmed suures ulatuses juba ellu viidud ning elluviimist jätkatakse plaanipäraselt. Komisjon peab tõenäoliseks, et selles kava staadiumis annavad meetmed äriklientide ja avaliku sektori valdkonna rahuldava rentaabluse ja pank piirdub ka selles valdkonnas oma tuumiktegevusega Berliini ja Brandenburgi piirkonnas.

Kapitaliturуäri

(198) Kapitaliturgude valdkonna ümberstruktureerimisel on eesmärgiks vabastada omakapitali riskipositsioone vastava vähendamise arvelt ja tõsta tööprotsesside efektiivsust. Sel eesmärgil tuleks ühendada kõigi kapitaliturуvaldkondade oma varaga kauplemine (aktsia- ja laenutooted), eraldada see selgelt klienditehingutest ja kokku vähendada. Tegevust tuleks piirata Saksamaa, Euroopa ja USA-ga, samas tuleks loobuda tehingutest kasvuturgudel. Samuti tuleks oluliselt vähendada derivaatinstrumentide portfelli ja piirduda kliendikesksete positsioonidega. Teisest küljest tuleks arendada vähem riskantseid klienditehinguid, eelkõige intressi- ja omakapitalitooteid. Tulude summa perioodil 2001 — 2006 peaks ainult veidi vähenema, samas kui halduskulude summa samas ajavahemikus väheneks ligikaudu [...]* % ja kasum enne maksusid suureneks ligikaudu [...]* %. Riskipositsioone nagu ka töötajate arvu tuleks vähendada ligikaudu [...]* %. Kavas on parandada kapitaliturуäri tulude-kulude suhet vähemalt [...]* protsendilt aastal 2001 ligikaudu [...]* protsendile aastal 2006.

(199) Kavandatud meetmed on — nagu Mazars kinnitas — vahepeal ulatuslikult ellu viidud või teostatakse neid vastavalt ajakavale. Komisjon peab neid piisavaks, et kindlustada edaspidi selle valdkonna tulusust ja samal ajal vähendada panga riske ohjatava määrani. Keskendumine klienditehingutele ning enda omandiga kauplemise liitmine ja organisatsiooniline eraldamine parandab komisjoni arvates läbipaistvust, vähendab riske ja aitab pangal nendega paremini toime tulla. Riskipositsioone oluliselt vähendades vabastatakse omakapitali, mis suurendab kapitali adekvaatsust ja tagab seetõttu tulevikus panga vastavuse kapitaliturу nõuetele mis on pärast riigi kui vastutaja äralangemist oluline.

Kinnisvara finantseerimise valdkond

(200) Kinnisvara finantseerimise valdkonna ümberstruktureerimisel on ülim prioriteet riski vähendamine. Sel eesmärgil tuleks järkjärguliselt läbi viia riskide inventuur halbade riskide elimineerimiseks ja uute tehingute piiramiseks vähese riskiga klientidega. Välja tuleb arendada riskiohjamisvaldkond. Tööprotsessid tuleb optimeerida ja riskikontrolli tõhustada. Tuumiktegevuse hulka peaksid edaspidi kuuluma tööstusinvestorite finantseerimine ning elamuehitusettevõtete finantseerimine ennekõike valitud, kinnisvaraturu kriisi all vähem kannatavates Lääne-Saksamaa suurlinnades ning teatud määral ka Berliinis ja Brandenburgis. Tööstusinvestorite finantseerimine on suhteliselt stabiilne ja vähese riskiga tegevusvaldkond. Piirkonnaülest tähelepanu nõuab ainult riskide mitmekesistamine ja portfelli adekvaatse koosseisu tagamine, et kasutada piirkondlikke kasvupotentsiaale ja juba olemasolevat piirkondliku turu tundmist. Ilma piirkonnaüleste komponentideta kinnisvara finantseerimisel ohustab panka reitingu ja refinantseerimismäärade oluline halvenemine. Likvideerida tuleks seevastu kõrge riskitaseme ja mitterahuldava marginaaliga kinnisvaratehingud. Pank peab tulemuste paranemist uute tehingute osas nende teistsuguse suunitluse tõttu reaalseks.

(201) Jääkvaratehingute tulemuste parandamiseks tuleks ohustatud vara puhul intensiivsemalt kasutada riskispetsialiste. Jääkvara läbitöötamise ja kriitilise ümberhindamisega tegeletakse, kasutades ka väliseekspertide abi, toetudes oma ekspertorgani nõuetele ja tegutsedes selle järelevalve all. Edasi tuleks 2005. aastaks vähendada otseseid materjalikulusid ja personalikulusid ligikaudu [...]* % võrra. Oluline vahend tulemuste parandamiseks on ka saneerimisstrateegiate väljatöötamine halbadele kahjuriskidele nagu ka kogu kontserni hõlmava riskijärelevalve sisseviimine aastal 2002, mis seni eksisteeris ainult üksikutes valdkondades, ning sobivate varase hoiatuse instrumentide kasutuselevõtmine.

(202) Tulude summa peab perioodil 2001 — 2006 kasvama vähemalt [...]* % [...]*. Halduskulude summa seevastu peaks samal perioodil vähenema ligikaudu [...]* % võrra. Kasum enne maksusid peaks suurenema selgelt negatiivsetelt numbritelt aastaks 2006 ligikaudu [...]* eurole. Riskipositsioone tuleb vähendada rohkem kui [...]* % võrra ning tulude ja kulude suhe kinnisvara finantseerimise valdkonnas peaks ligikaudu [...]* protsendilt ka esitatud kulumahukate meetmete tõttu paranema riskiohjamissüsteemi ülesehitamiseks vähemalt [...]* % võrra.

(203) Need meetmed on juba suures ulatuses ellu viidud või jätkub nende plaanipärane elluviimine. Põhimõtteliselt näeb komisjon eesmärgiks võetud meetmetes samme õiges suunas. Siiski lonkab komisjoni ja tema nõustajate arvates andmekvaliteedi kavandatud parenduste elluviimine ega jõua plaanile järele. Sellise ebarahuldava olukorra jätkumist võiks samuti takistada toimimisvõimeline riskiohjamissüsteem.

(204) Lisaks kahtles komisjon kooskõlas Mazarsi analüüsiga, kas pangal õnnestub eesmärgiks võetud kõrgete marginaalidega saavutada edaspidi piisav tegevusmaht madala riskiprofiiliga klientide baasil. Sest Saksamaa enda andmete kohaselt valitseb kinnisvara finantseerimise turul intensiivne konkurents ja konsolideerumisprotsess on alles käimas. BGB sihikule võetud kliente kui kinnisvara finantseerimise valdkonna kõige atraktiivsemaid kliente püüavad endale võita ka teised pakkujad. Eesmärgist kõrvale kalduv tegevuse suunamine avaldaks otsest mõju tulevasele planeeritud intressikasumile. 2003. aasta suvel komisjoni nõustajate käsutusse antud arvude põhjal oleks tolleaegne eesmärgile allajäämine uute tehingute sõlmimisel tulevikku üle kantuna põhjustanud intressitulu olulise saamatajäämise. Kui eesmärgist edaspidi veel kaugemale maha jäädakse, suureneksid vastavalt saamatajäänud intressid. Tulevikus piisava mahuga uute tehingute sõlmimine sõltub otsustaval määral Berliini ja Brandenburgi piirkonna turu arengust, kus nagu ennegi asub BGB tegevuse raskuspunkt. Kui pank ei peaks piisavat edu saavutama, avaldaks see kestvat mõju eriti BGB osaluse väärusele BerlinHypis ja teeks vajalikuks praegu [...]* euro suuruse bilansilise väärtuse edasised mahakandmised, mis avaldaks negatiivset mõju tulemusele ja ka panga esmaste omavahendite määrale. Allpool käsitletakse kõnealust küsimust põhjalikumalt (servanumber 249). Komisjon ei näe kooskõlas Mazarsiga siiski, et kinnisvara finantseerimise valdkonnas allesjäävad probleemid ohustaksid panga kui terviku elujõulisuslisust.

Tegevusvaldkonna suurklientide ja välismaa äritegevusvaldkondade likvideerimine

(205) Pank kavandab täielikku eemaldumist tegevusvaldkonnast suurkliendid/välismaa, mis hõlmab ka konsultatsioonide andmist ühinemiste ja ülevõtmiste alal nagu ka struktureeritud finantseerimisel ja projektide finantseerimisel, mida ei peeta panga tuumiktegevuse hulka kuuluvaks. Seetõttu lõpetas ta uute tehingute sõlmimise põhimõtteliselt juba 2002. aastal. Pikaajaliste kahjuriskide tõttu eriti struktureeritud finantseerimise valdkonnas ei ole viivitamatu väljumine äritegevusest siiski võimalik, vaid üksnes ligikaudu [...]* % riskipositsioonide ulatuslik vähendamine kuni ümberstruktureerimisperioodi lõpuni aastal 2006. Ülejäänu likvideeritakse niipea kui võimalik, välja arvatud piiratud mahus ekspordikrediidiagentuuride poolt kaetud rahvusvahelised ekspordifinantseeringud ning keskpika kuni pika tähtajaga kaubatehingute finantseerimised Ida- ja Kesk-Euroopa valitud sihtriikides tõestatud riigiekspertiiside tõttu, mis integreeritakse kapitaliturgude valdkonda ja kuuluvad säilitamisele.

(206) Seni läbiviidud vähendamised vastavad plaanile. Komisjoni ja Mazarsi arvates on need sobivad, et see tegevusvaldkond niipea kui võimalik organiseeritult lõpetada ja riskipositsioonide suuremahulise vähendamise kaudu vabastada olulisel määral omakapitali edasise kapitalituru nõuetele vastavuse tagamiseks. Ülesanne see tuumtegevuse hulka mitte kuuluv suhteliselt kõrge riskiga, suure mahuga üksikfinantseerimisi nõudev tegevusvaldkond lõpetada vabastab olulisel määral ka juhtkonna nende prioriteetsemate ülesannete paremaks täitmiseks olulistes valdkondades. Siiski kohandati algset vähendamiskava juunis 2003, võtmaks arvesse 2002. aasta ebasoodsaid turutingimusi. See võis endaga kaasa tuua teatud, kokku siiski mitte olulise viivituse riskipositsioonide vähendamisel.

Kinnisvarateenuste valdkonna vähendamine ja võõrandamine

(207) Täienduseks oma deklaratsioonile pakkus Saksamaa oma vastuses menetluse algatamisele komisjoni poolt lisaks kinnisvarateenuste valdkonna vähendamisele selle täielikku eraldamist ja — arvestamata mõndasid väheseid turul võõrandamiskõlblikke, veel määratletavaid ettevõtteid — võõrandamist Berliini liidumaale 2005. aasta lõpuks kui täiendavat kompensatsioonimeedet. Kõnealune meede sai seega ümberstruktureerimiskontseptsiooni osaks. See hõlmab kõiki kinnisvarateenuste ettevõtteid, mis jäävad 2002. aasta aprilli riskikaitse alla, eriti IBAG, Bavaria, IBV, IBG ja LPFV.

(208) 2002. aasta aprilli riskikaitse katab kõik riskid panga kinnisvarateenuste valdkonnas vanadest tehingutest, mis on sõlmitud enne asjaomaseid, eelnimetatud

kuupäevasid. See viib selleni, et pangal tekib kinnisvarateenuste valdkonnas riske ainult uutest tehingutest, mis on sõlmitud pärast kõnealuseid kuupäevasid. Kuna kinnisvarateenuste turgu tuleb ka edaspidi pidada problemaatiliseks ja seda on raske täpselt prognoosida, peab komisjon — nagu kinnitab ka tema nõustaja Mazars — kinnisvarateenuste valdkonnas uute tehingute pidevat olulist vähendamist oluliseks panuseks pikaajalise elujõulisuse taastamisel ja keskendumisel piirkondliku panga tuumiktegevusele. Riskikaitse alla langevate vanade tehingute võõrandamine Berliini liidumaale turuhinna eest võimaldab pangal ka vabastada seni väljaspool tuumiktegevust seotud ressursse, isegi kui juba kaetud vanade tehingute võõrandamine iseenesest ei avalda panga riskidele olulist mõju.

(209) Komisjon peab kinnisvarateenuste valdkonna täielikku loovutamist kooskõlas Mazarsiga selgeks ja majanduslikult põhjendatuks, mis võiks anda oma panuse panga tulemi stabiliseerimisse pikemas perspektiivis. Ka kapitaliturg peaks seda meedet positiivselt hindama ja see peaks hõlbustama panga kavandatud erastamist.

Personal

(210) Kavandatud personali koondamine ümberstruktureerimisperioodil 2001 — 2006 oleks kogu kontsernis ligikaudu 8 500 töötajat, s.t vähendamist ligikaudu 60 % võrra rohkem kui 15 000 töötajalt umbes 6 600 töötajale. 30. septembriks 2003 saavutati kokku arv ligikaudu 10 000 töötajat, s.t vähendamist ligikaudu 5 200 töötaja ehk ligikaudu 35 % võrra. Need arvud vastavad plaanile.

Finantsmeetmete analüüs

(211) Finantsmeetmed on komisjoni arvates, kooskõlas tema nõustajatega Mazarsist, vajalikud ja kohased, et tagada BGB finantsstabiilsus likviidsuse ja kapitali adekvaatsuse seisukohast ning BGB refinantseerimine kapitaliturgudel, aga ka BGB ümberstruktureerimise finantseerimine. Finantsmeetmed koosnevad nii omakui võõrkapitali puudutavatest meetmetest. Konkreetselt tähendab see järgmist:

(212) Komisjon on arvamusel, et varaliste väärtuste ja osaluste müük annab pangale likviidsuse ja vähendab riskipositsioone väljaspool tuumiktegevust. Siiski ei ole võimalik näha, et seejuures oleks võimalik saavutada kokku olulist bilansilist kasumit.

(213) Panga refinantseerimine tugineb kolmele sambale: hoiused (ligikaudu üks kolmandik), sissemaksed (ligikaudu üks kolmandik) ja võõrandamata kohustused (ligikaudu üks neljandik). Konsolideeritud kohustused vähenesid 185 mld eurolt 2001. aasta lõpus 32 mld euro võrra 153 mld eurole 2003. aasta keskel. See ületas oluliselt 2003. aasta plaanilist eesmärki 160 mln eurot. 2006. aastaks peaksid need jälle langema napile [...]*eurole.

(214) Pank on võtnud eesmärgiks, valmistudes riikliku vastutaja äralangemiseks, muuta oma seni suhteliselt suurte lühiajaliste kohustuste varu keskpika ja pika tähtajaga kohustusteks ja siseneda uuesti kapitaliturule tagatiseta kohustuste valdkonnas. Sel eesmärgil on pank püstitanud eesmärgid tagatisega ja tagatiseta kohustuste loovutamiseks ja püüab nii luua enese vastu usaldust kapitaliturul ja laiendada investorite baasi. Pank on pidanud reitinguagentuuridega läbirääkimisi reaalselt saavutatava reitingu üle ümberstruktureerimiskontseptsiooni eduka elluviimise korral baasjuhtumi stsenaariumi alusel (“A-” või “A3”). [...]*. Kokku lähtutakse seejärel refinantseerimiskulude suurendamisest keskmiselt [...]* baaspunkti võrra, mis on seotud riikliku vastutaja äralangemisega 2005. aasta keskel.

(215) Komisjon peab — nagu Mazars kinnitas — panga refinantseerimisstrateegiat ja seejuures eriti väljatöötatud baasstsenaariumi ja eriti vastavalt suuremaid refinantseerimiskulusid põhimõtteliselt põhjendatuks. Siiski esineb ebakindlust panga edasise refinantseerimise osas, mis tuleneb turul osalejate võimalikust tagasihoidlikkusest, mis võib tekkida eriti siis, kui panga tulemused ei vasta ootustele. Sellisel juhul tuleks arvestada uuesti kasvavate refinantseerimiskuludega. Lisaks ei saa praegu veel kindlalt prognoosida, mil määral võib turg 2005. aasta keskel olla küllastunud, kui kõik riiklikud pangad Saksamaal kaotavad riikliku vastutaja. See võib teatud väärtpaberite paigutamisel raskusi põhjustada.

(216) Sel põhjusel näeb komisjon riskipositsioonide edasises vähendamises ümberstruktureerimiskava eduka elluviimise eeldust. Kui tulevikus peaks tekkima kirjeldatud probleeme, võiks pank nende mõju vähendada riskipositsioonide intensiivsema vähendamisega ja sel moel äratada kapitaliturul suuremat usaldust.

(217) Kapitaliturgude usalduse tagamise oluline eeldus on piisava esmaste omavahendite määra saavutamine, mis võib olla võimalike tekkivate kahjumite korral puhvriks. Esmaste omavahendite määr sõltub ühelt poolt riskipositsioonide mahust, teiselt poolt esmastest omavahenditest endast. Pank püüab ümberstruktureerimisperioodi lõpuks saavutada esmaste omavahendite määra, mis on üle 7 %. 2001. aasta augusti kapitali suurendamisest suuremat kapitalieral-

dist kaasomanike poolt panka kapitali adekvaatsuse parandamiseks ei ole siiski enne erastamist 2007. aasta lõpus oodata. Seda arvestades peab pank oma esmaste omavahendite määra suurendamiseks kasutama riskipositsioonide vähendamist ja vara müüki.

(218) Komisjoni on teadlik sellest, et minimaalne seadusega ettenähtud Esmaste omavahendite määr 4 % ei ole piisav, et anda pangale tema igapäevases tegevuses piisavat mänguruumi. 25. juuli 2001 otsuses päästeabi kohta pidas komisjoni seetõttu panga püsimajäämiseks vajalikuks esmaste omavahendite määra 5 %. Sellise otsuseni jõuti peamiselt tolleaegse BAKred.-i kirja alusel. Lisaks on komisjon teadlik ka sellest, nagu Mazars on kinnitanud, on finantsturgudel esmaste omavahendite määr 6 % tavaliselt lävieväärtus, millest väiksem väärtus tekitab kahtlusi asjaomase asutuse soliidsuses ja vähendab finantsturgude usaldust. Mazarsi järgi kalduvad reitinguagentuurid nägema esmaste omavahendite määras panga finantstugevuse näitajat nii, et krediidiasutused üldiselt ületavad seadusega kehtestatud kapitali adekvaatsuse nõuet, et tagada enesele vastav reiting, mis on eelduseks mõistlikel tingimustel juurdepääsule rahvusvahelistele kapitaliturgudele. Kõrgem kui 6-protsendiline kapitalimäär võib olla põhjendatud ka siis, kui võtta arvesse rahvusvaheliste lepingute reformi Basel II raames ja riikliku vastutaja äralangemist, et rahuldada turu ootusi eriti Landesbank-pankade suurema soliidsuse suhtes ja saavutada nii parem reiting. Pank püüab saavutada A-reitingut ja peab seetõttu nõutavaks esmase omakapitali määraks vähemalt 7 %. Turul vaadeldavate võrreldavate andmete põhjal (mille järgi sektori Saksamaa 6-protsendiline keskmine esmaste omavahendite määr on rahvusvahelises võrdluses pigem madal ning Euroopa hea mainega krediidiasutuste keskmine on 8 % ja rohkem) peavad Mazarsi nõustajad keskpikas perspektiivis vältimatult vajalikuks esmaste omavahendite määra ligikaudu 6 — 7 %.

(219) Komisjoni peab kooskõlas Mazarsiga keskpikas perspektiivis esmaste omavahendite määra kasvu üle 6 % aga samuti eesmärgipäraseks. Kasv üle 6 % on aga komisjoni arvates ainult panga enda üldistes ärihuvides ja vastutusalas ning seda ei saa finantseerida riigiabiga. Panga konkurendid seisavad nimelt sama turuolukorra ees, peavad aga oma vastavat esmaste omavahendite määra tõstma oma vahenditega ilma riigiabita. Luba esmaste omavahendite määra suurendamiseks riiklike vahenditeta üle 6 % asetaks panga seega õigustamatult konkurentidest paremasse olukorda, ilma et see panga elujõulisuse üle otsuse tegemise ajal tingimata vajalik oleks. Abi ei piirduks seega enam hädavajaliku miinimumiga.

(220) Sel põhjusel nõudis komisjon, et Berliini liidumaa ja panga vahel 26. detsembril 2002 sõlmitud lepingus liidumaa võimalike tagasimaksenõuete kohta komisjoni abimenetlusi käsitleva otsuse C 48/2002 alusel nähtaks ette, et panka jääb ainult võimalik tagasinõudesumma hoiuse vormis, kuivõrd see on vajalik esmase omakapitali määra 6,0 % (või kogukapitali määra 9,7 %, mida tunnustati juba otsuses päästeabi kohta) saavutamiseks 2002. aasta aastaaruande baasil. Komisjon saab kõnealuse lepingu kinnitada aga ainult sedavõrd, kuivõrd pärast seda leitud summa ka 1. jaanuaril 2004 ja komisjoni otsuse tegemise ajal kehtivate arvude alusel ei too kaasa esmase omakapitali määra 6,0 % ületamist BGB-kontsernis (arvestades Saksamaa nõusolekul toimuvat ja servanumbri 279 all kirjeldatud IBB eraldumist).

(221) Samadel kaalutlustel mõjutas komisjon Saksamaad jätma IBB-reserv abitegevuse eraldamise raames aastal 2005 panka ainult nii palju, kui see on vajalik esmase omakapitali määra 6 % saavutamiseks 1. jaanuariks 2004. Seda abinõud tuleb pidada osaks kompensatsioonidest, mida pank peab ette võtma, et konkurentide huvides piirata abi põhjustatud konkurentsimoonutusi. IBB-reservi tagastamisel nimetatud mahus on tagatud, et pank ei saavuta abitegevuse eraldamise raames pikaajalise elujõulisuse jaoks vajalikust miinimumist suuremat esmase omakapitali määra, mida ta võiks kasutada ekspansiivsete, konkurente kahjustavate äristrateegiate elluviimiseks. Kui pank tahab edaspidi saavutada suuremat esmase omakapitali määra, peab ta selle saavutama, tehes vastavaid muutusi riskiaktivates või omal jõul reservi moodustades või erastamisel või pärast erastamist täiendavate omavahendite hankimisega turult.

(222) Kokkuvõttes lähtub komisjon kooskõlas Mazarsi arvamusega sellest, et pank oma mõistetavate ärihuvide tõttu teeb pikemas perspektiivis kõik temast sõltuva, et saavutada selline esmase omakapitali määr, mis annab talle teda rahuldava reitingu. Panga andmetel on see vähemalt 7 %. Esmase omakapitali määra suurendamiseks oma jõududega [...]* protsendilt 7 või enamale protsendile on panga käsutuses ümberstruktureerimisperioodi lõpuni aastal 2006 peaaegu kolm aastat. Komisjoni peab esmase omakapitali suurendamiseks asjaomaste meetmete edukat elluviimist kõnealuse ajavahemiku jooksul reaalseks.

Olemasolevate riskide realiseerumise kvantifitseerimine ja tõenäosus ning riskiennetuse analüüs

(223) Pärast seda, kui komisjon 2003. aasta kevadel oma analüüsis jäävaid, privatiseerimise ebaõnnestumise ja 2002. aasta negatiivse üldtulemuse tõttu tingitud kahtlusi panga elujõulisuses kõrvaldada ei suutnud ja vastav eelkõige kinnisvara finantseerimise valdkonnas eksisteerivate krediidiriskide efektiivne isoleerimine Saksamaa andmetel edasise abita näis teostamatu, veendus komisjon sõltumatute ekspertide abiga, et pank on mõnede eranditega piisavalt hoolitsenud olemasolevate riskide ennetamise eest ja moodustanud vastavad reservid. Komisjoni nõustaja Mazars soovitas nende erandite jaoks meetmeid ümberstruktureerimiskava kohandamiseks komisjonile oma suvel 2003 esitatud ettepanekus. Pank võttis need komisjoni soovitusel tarvitusele ja ümbertöötatud ümberstruktureerimiskava esitati komisjonile 29. jaanuaril 2004. Konkreetselt sisaldas see järgmist.

Laenutegevuse riskid

(224) Panga laenuportfelli sobivate pisteliste proovide analüütilise kontrollimise alusel soovitasid nõustajad komisjonile suurendada riskieraldisi järkjärgult kuni ümberstruktureerimisperioodi lõpuni baasstsenaariumi puhul [...]* euro võrra ja *Worst-case*-stsenaariumi korral [...]* euro võrra. Lisaks määratlesid nad saamatajäävad summad *Worst-case*-stsenaariumi puhuks, mille tasakaalustamiseks on vaja täiendavaid riskieraldisi [...]* eurot. Viimased jagunevad aastate lõikes [...]* eurot aastaks 2003, [...]* eurot aastaks 2004, [...]* eurot aastaks 2005 ja [...]* eurot aastaks 2006. Muidu võib riskieraldisi pidada kohaseks. Siiski võiks üheainsa suure laenu mittetagastamine põhjustada riskieraldistest suurema rahavajaduse. See on eriti oluline projektide finantseerimisel lennunduse, energeetika ja telekommunikatsiooni valdkonnas. *Worst-case*-stsenaariumi puhul oleks siinkohal vajalikud täiendavad riskieraldised [...]* eurot. Arvestades suurte krediitide suhteliselt suurt hulka on komisjon — nagu Mazars kinnitab — teadlik sellest, et riskireservide ületamine on vähemalt [...]* euro suuruse suurlaenu laekumata jäämisel põhimõtteliselt võimalik. Kui vastavad konkreetsed, seni veel mitte esinevad märgid peaksid ilmnema, peaks pank oma riskieraldisi vastavalt suurendama. Komisjon lähtub Mazarsi analüüsi valguses sellest, et pank saaks sellise meetme võtmisega hakkama oma jõududega.

(225) Pärast ümberstruktureerimiskava vahepeal aset leidnud parandamist, võttes arvesse komisjoni nõustaja Mazarsi esitatud soovitusi, peab komisjon riskide ennetamise meetmeid adekvaatseks. Komisjon märkis seejuures positiivselt ära, et panga juhtkond on võtnud kohaseid meetmeid, sobiva riskikontrolli süsteemi loomiseks. Selle loomine edeneb hästi, kuid ei ole veel lõpule viidud. Komisjoni loodab, et pank jätkab oma mõistetavatest ärihuvidest lähtuvalt sama otsustavat tegevust kui seni. Komisjon on teadlik sellest, et panga edasine rentaablus sõltub olulisel määral majanduslikust arengust eelkõige Berliinis ja viiel uuel liidumaal. Neid riske ei saa aga komisjoni arvates praegu usaldusväärselt prognoosida, ja need puudutavad erineval määral piirkonna kõiki ettevõtteid. Komisjon on arvamusel, et ümberstruktureerimiskavas sisalduvad, igal juhul õigesti suunatud meetmed on piisavad. Absoluutne kindlus ei ole majanduses loomulikult kunagi saavutatav.

Kapitaliturgudel kauplemise riskid

(226) Panga kapitaliturutehingud annavad ümberstruktureerimisperioodil ligikaudu [...]* % tegevustuludest. See näitab, et need tehingud on panga rentaabluse seisukohast väga olulised. On selge, et selles valdkonnas sisalduvaid riske peab panga elujõulisuse huvides nõuetekohaselt kontrollima. Ühest küljest tehakse seda, kandes raskuspunkt üle tehingutelt oma varaga klientide tehingutele. Panga riskipositsioone vähendatakse kõnealuses seoses aastatel 2002 — 2006 [...]* võrra, samas püütakse saavutada keskmist tulu [...]* eurot. Teisest küljest kontrollitakse riske riskijuhtimissüsteemi abil, mida komisjoni nõustajad oma uuringute põhjal sobivaks peavad. Nad soovitavad siiski vähendada panga sõltuvust intressikõikumistest, vähendades positsioone pangaraamatus. Komisjon peab seda soovitust arvestades kapitalituru riske siiski ohjatavateks ja peab selle valdkonna kandejõudu tagatuks.

BGB-le kuuluva BerlinHyp osaluse hindamisest tulenevad riskid

(227) Komisjoni nõustaja Mazars on põhjalikult tegelenud probleemiga, mis tuleneb riskidest seoses BGB osalusega BerlinHypis. Osaluse bilansiline väärtus on [...]* eurot. Kui BerlinHyp näiteks olukorra edasise halvenemise tõttu kinnisvaraturul püstitatud eesmärke ei saavuta, tuleks äriplaan ümber töötada. Arvestades

olenevalt asjaoludest sel juhul suurenevat riski tuleks kohandada ka diskonteerimistegurit ja nõuda võidakse täiendavaid riskiintresse. Selline stsenaarium võiks põhjustada koguni BerlinHypi turuhinna [...]*, [...]*.

(228) Erinevus osaluse bilansile väärtuse [...]* eurot ja netoomakapitali vahel suuruses ligikaudu [...]* eurot kujutab endast baasstsenaariumis väärtuse vähenemise riski. See on seega ligikaudu [...]* eurot. Kohandatud, konservatiivsem äriplaan hõlmaks seda riski ja arvestaks sellega ka 2003. ja 2004. aasta aastaaruannetes. Komisjoni nõudmisel töötati ümberstruktureerimiskava ümber ja arvestati vastavalt väärtuse vähenemise riski. Seejuures suurendati ka vastavalt komisjoni nõustajate soovitustele maksimaalset väärtuse vähenemise riski pessimistlikus stsenaariumis [...]* euro võrra. Viimane ei avalda aga otsustavat mõju komisjoni üldhinnangule.

(229) Komisjon pidas riskide piiramise huvides ja arvestades edasise arengu ebakindlust kinnisvara finantseerimise valdkonnas panga pikaajalise elujõulisuse kindlustamiseks soovitavaks, et kontsern loobuks vähemalt suuremast osast sellest tegevusest või vähendaks selle mahtu. Sel eesmärgil soovitab komisjon Saksamaale BerlinHypi eraldi müüki ülejäänud kontserni erastamise väljavaadete parandamiseks. BerlinHyp moodustab ligikaudu kaks kolmandikku kontserni kogu kinnisvara finantseerimise valdkonnast ja on tehniliselt kergesti võõrandatav BerlinHypi osaluste müügi teel. Ülejäänud kolmandik on kontsentreerunud BGB-sse ja LBB-sse ja tuleks vastavalt pangas kinnisvara finantseerimise valdkonna jaoks välja töötatud strateegiale ümber struktureerida. Sellega vähendatakse kogu kontserni tulevasi riske kogumahu poolest rohkem kui poole võrra.

(230) Saksamaa esitas siiski komisjonile andmed, mille kohaselt BerlinHypi kohene müük võiks endaga kaasa tuua panga jaoks liiga raskeid tagajärgi. Komisjon palub seetõttu Saksamaad uurida mingil hilisemal ajal, kas ja millal BerlinHypi müümine pangale vastuvõetavatel tingimustel võiks reaalselt edukas olla, s.t BerlinHypi omakapitalile ligikaudu vastava hinnaga. Sellisel juhul võiks võimalikud kahjumid bilansilise väärtuse amortisatsiooni piirides hoida ja samal ajal saaks pank likviidseid vahendeid ning vabaneks omakapital. Saksamaa on sellele vastavalt esitanud komisjonile oma kavatsuse, võõrandada BerlinHyp kas eraldi või kogu BGB erastamise käigus 2007. aasta lõpuks.

BGB kasumi- ja likvideerimistulu nõude hindamise riskid (24,99 %) seoses LBB-ga

(231) BGB-l on Berliini liidumaa suhtes õigus 24,99 % LBB kasumist ja vastavale osale likvideerimistulust ja lisaks sellele 75,01 % osalus LBB äriregistris registreerimata osaluse vormis.

(232) Komisjoni nõustaja Mazars väidab, et seda nõuet BGB raamatupidamises tuleb kontrollida, kuna aluseks olev LBB väärtus peaks olema asjassepuutuvast aastast 1998 alates oluliselt vähenenud. Võimalik väärtuse vähendamine koormaks kontserni konsolideeritud kasumit enne maksusid ühekordse toimega aastal 2005 pessimistliku stsenaariumi kohaselt ligikaudu [...]* euro võrra ja optimistliku stsenaariumi korral [...]* euro võrra.

(233) Nagu nõustajad on soovitanud, peab komisjon seetõttu nõutavaks, et seda väärtuse vähendamise mõju võetaks ümberstruktureerimiskavas kohaselt arvesse, ja nimelt väärtuse vähendamisega [...]* euro võrra baasstsenaariumis ja seni ette nähtud väärtuse vähendamisest [...]* euro võrra ja suurema väärtuse vähendamisega [...] * euro võrra *Worst-case*-stsenaariumis. Sellised esialgsed hinnangulised kohandamised sõltuvad LBB täpsest hindamisest ja need tuleb lõplikult sisse viia niipea, kui LBB lahtised punktid on konkretiseeritud (pärast IBB eraldamist jääva IBB-reservi täpne suurus, komisjoni otsus IBB abivara hüvitamise kohta). Komisjon ei pea seetõttu panga konsolideeritud tuumkapitalile tekkivat mõju siiski selliseks, et see võiks ohustada kontserni elujõulisust, kuna esmaste omavahendite määra [...]* % või isegi suurema puhul saab pank selle absorbeerida.

Rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite (IAS) sisseviimisega seonduvad riskid

(234) BGB konsolideeritud aruandluse muutmine vastavaks rahvusvahelistele raamatupidamisstandarditele (International Financial Reporting Standards) aastal 2005 nõuab muuhulgas pensionireservide ümberhindamist. See võiks komisjoni nõustaja Mazarsi hinnangul avaldada konsolideeritud omakapitalile negatiivset mõju ligikaudu [...]* euro ulatuses. Tuleb siiski arvestada, et ka rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite sisseviimine võib avaldada vastupidist mõju seoses muude bilansipositsioonide kohandamisega. Neid ei saa komisjoni ja tema nõustajate arvates praegu usaldusväärselt hinnata. Isegi kui mõju bilansile peaks kokkuvõttes olema negatiivne, ei ole oodata, et see kokku võiks mõjutada panga elujõulisust. Rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite sisseviimine toob kaasa ainult juba teadaolevate asjaolude väikese ümberhindamise ja ei vii uute riskide avastamiseni. Lisaks puudutab see kõiki Euroopa ettevõtteid, kes peavad läbi viima kohandamisi

rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite sisseviimise tõttu ja peavad lahendama võimalikke tekkivaid üleminekuprobleeme koostöös pädevate järelevalveasutustega. Panga elujõud sõltub palju enam majanduslikust võimekustest ja võimest tulla toime panga riskidega, mida tuleb hinnata sõltumatult.

Uute tehingute sõlmimise võime

(235) Panga võime sõlmida uusi tehinguid erinevates tegevusvaldkondades on otsustav tegur panga elujõu ja erastamisväljavaadete seisukohast. Pank on teostanud uuringuid oma turupositsiooni ja tulevaste turuvõimaluste kohta, ning toetub neile oma edasises äristrateegias.

(236) Siit saab selgeks, et enamikul tegevusaladel on plaanid ja strateegiad realistlikud. Pangal on kavas töötada välja uusi tooteid ja võtta kasutusele uusi turustuskanaleid. Kvaliteedi ja kvantiteedi alaseid eesmärke ja strateegiat kinnisvara finantseerimise valdkonnas peab komisjon siiski nagu eespool juba käsitletud, liiga optimistlikuks [...]*. See sõltub olulisel määral kogu majandusliku olukorra arengust, kuid ka panga võimest reageerida turusituatsiooni ja klientide vajaduste muudatustele, ja seetõttu ei saa komisjon seda praegu lõplikult hinnata. Kui pangal ei õnnestu järjepidevalt oma eesmärke saavutada, näib tema elujõulisus ohustatuna, eriti kui kinnisvara finantseerimise valdkond praeguses mahus alles jääb. Kui eesmärgid siiski peaks õnnestuma saavutada kinnisvara finantseerimise valdkonna oluliselt vähendatud mahtude juures, oleks ka kvantitatiivne mõju oluliselt väiksem ja panga ülejäänud valdkonnad tuleksid selle absorbeerimisega paremini toime.

Komisjoni nõue täiendavate kompensatsioonimeetmete võtmiseks sügisel 2003 ja panga ümberstruktureerimiskava vastav ümbertöötamine talvel 2003/2004

(237) Pärast seda, kui komisjoni sügisel 2003 esitatud ümberstruktureerimiskava kohta oli komisjoni nõustaja Mazars koostanud ekspertiisiakti (milles jõuti piisavale veendumusele panga elujõulisuses ja eriti riskieraldiste põhimõttelises sobivuses) tuli alles üldse kõne alla positiivne otsus taotletud abi suhtes. Viimane siiski eeldusel, et pakutud kompensatsioonimeetmeid võib pidada piisavaks. Nagu alljärgnevalt näidatud (vaata servanumber 257 ja järgnevad), oli komisjonil selles osas nagu ennegi suuri kahtlusi, eriti võttes arvesse jaepangandust, kus pangal on Berliini piirkondlikul turul suurepärane positsioon, kuid ka kinnisvara finantseerimise valdkonnas, mis samuti sai abist märkimisväärset kasu. Kinnisvara finantseerimise valdkonnas lisandus asjaolu, et ka komisjoni nõustaja oli väljendanud kahtlusi seoses panga võimega selles valdkonnas tulevikus piisavalt uusi kasulikke tehinguid sõlmida. Seega parandaks komisjoni arvates vähemalt ühe osa kinnisvara finantseerimise valdkonna eraldi võõrandamine kompensatsioonina konkurentidele põhimõtteliselt ka ülejäänud kontserni elujõulisust ja erastamisväljavaateid.

(238) Lähtudes seni esitatud ümberstruktureerimiskavast ja oma nõustajate järeldustest palus komisjon seetõttu Saksamaal 2003. a sügisel, esitada arvuliselt Berliner Banki (tegevusmahu poolest ligikaudu 1/4 kuni 1/3 BGB jaepangandusest BGB) 2005. aasta lõpuks nagu ka BerlinHypi (ligikaudu 2/3 BGB kinnisvara finantseerimise valdkonnast) 2006. aasta lõpuks, seega *keskpika* tähtajaga eraldi võõrandamise mõjud. Komisjonile tuli selgusele jõuda, ega sellised edasised kompensatsioonimeetmed omalt poolt ei sea uuesti ohtu panga senise ümberstruktureerimiskava abil põhimõtteliselt kinnituse saanud alujõudu.

(239) Saksamaa ja pank koostasid kõigepealt lähteolukorra kokkuvõtte. 24. juuni 2003 keskpika plaani alusel kvantifitseeriti eeldatav lisakoormus, mis tuleneks komisjoni nõustajate ettepanekute kavasse sisseviimisest, juba nõustutud kinnisvarateenuste valdkonna eraldamisest ja IBB lahutamisest. Kokkuvõtteks saadi nende kolme meetme tulemusel ajavahemikus 2003 — 2006 baasstsenaariumis ühekordsete mõjudena miinus [...]* eurot, sellest miinus [...]* eurot riskieraldiste suurendamise tõttu ja miinus [...]* eurot negatiivsest müügitulemist ning osaluste bilansiliste väärtuste mahakandmisest ja tehingute muudest tagajärgedest kinnisvarateenuseid osutavate tütarühingute IBG ja IBAG eraldamisel. Nimetatud kolme meetme mõjud keskpikas ja pikas perspektiivis oleksid siiski väikesed. Nii väheneks plaanitud tulem enne maksusid aastal 2006 ainult minimaalselt [...]* euro võrra, s.t [...]* eurolt (24. juuni 2006 keskpika plaani kohaselt) [...]* eurole (uue arvestuse järgi) ja pank võiks sellega kokkuvõttes toime tulla ilma seni esitatud plaanilisi väärtusi oluliselt muutmata. 24. juuni 2003 keskpikk plaan põhineb kontsernile reitingu [...]* saavutamise eesmärgil ja omakapitali tootlusel [...]* % aastaks 2006.

(240) Seevastu avaldaks Saksamaa ja panga andmete kohaselt Berliner Banki võõrandamine 2005. aasta lõpuks kontserni keskpikale plaanile negatiivset mõju. Kokkuvõttes saavutatakse perioodil 2003 — 2005 ühekordne efekt [...]* eurot, sellest [...]* erakorralised müügikulud, ülejäänud reservid seoses personali, IT, hoonete ja täiendavate ümberstruktureerimiskuludega. Keskpikas ja pikas perspektiivis väheneks plaanitud

tulem enne maksusid aastal 2006 summalt [...]* eurot (kolme eelnimetatud meetme alusel ümbertöötatud keskpika plaani kohaselt) [...]* euro võrra summale [...]* eurot, sellest pool Berliner Banki panuse ärajäämise tõttu kontserni tuludesse, ülejäänu töötajate koondamise viibimise tõttu, vahendustulude kavandatud kasvu ärajäämise ja jääk(püsi)kulude tõttu (eelkõige tehingubüroo väikestest mahtudest tingitud halvemuste tõttu). See arvestus põhineb siiski eeldusel, et võõrandataks pakkujateringi maksimeerimiseks iseseisva pangana, mis toob enesega kaasa suuremaid kulusid. Müügi erakorralised kulud oleksid ühekordse mõjuna. Berliner Banki eeldatav müügitulem [...]* kuni [...]* eurot sisalduks juba erakorraliste müügikulude ühekordses mõjus. Panga andmete kohaselt neelaks selle ja veel enam siiski Berliner Banki [...]* % riskipositsioonide erakorraline varustamine tuumkapitaliga summas [...]* eurot, nii et tulemuseks oleks negatiivne mõju [...]* kuni [...]* eurot. Lisaks väheneks Berliner Banki eraldamise kaudu jaepanganduse tulude osa BGB kogutegevuses vähemalt [...]* protsendilt ligikaudu [...]* protsendile ja kapitalituru valdkonna osakaal tõuseks vastavalt [...]* protsendilt ligikaudu [...]* protsendile. Seetõttu ähvardaks antud esmaste omavahendite määra juures reitingu halvenemine, kuna kapitaliturgude valdkonda peetakse riskantsemaks kui jaepangandust. See avaldaks negatiivset mõju refinantseerimisele, nii et Berliner Banki võõrandamine tekitaks ümberstruktureerimise faasis ka tegevusega seotud probleeme. Berliner Banki võõrandamine vähendaks omakapitali tootlust ligikaudu […]* % võrra 24. juuni 2003 keskpika plaani kohaselt [...]* protsendilt aastal 2006 ligikaudu [...]* protsendile.

(241) Komisjon analüüsis Saksamaa ja panga esitatud argumente hoolikalt. Komisjoni arvates ei sisalda need siiski ületamatuid takistusi Berliner Banki eraldamisele konkurentsi põhjustel.

(242) Pank võib nimelt omal äranägemisel Berliner Banki eraldamise tõttu ähvardavat jaepanganduse tulude osa vähenemist panga kogutulemis tasakaalustada kapitaliturgude ja kinnisvara finantseerimise valdkondade proportsionaalse vähendamisega. Nii jääks panga struktuur ja nõuded esmaste omavahendite määrale muutumatuks. Veel enam, selline riskipositsioonide vähendamine vabastaks täiendavalt omakapitali, mis annaks omakorda panuse esmaste omavahendite määra suurendamisele. Alternatiivina sellistele vähendamistele võiks pank suuremate riskide tasakaalustamiseks suurendada esmaste omavahendite määra, kas edasiste oma pingutustega valitud riskipositsioone plaanitust intensiivsemalt vähendada ja nii esmase omakapitali vabastada või keskpikas perspektiivis hankida uut kapitali kapitaliturult. Sel moel saaks välistada märkimisväärset negatiivset mõju reitingule ja seega refinantseerimise tingimustele, nii et pank tuleks ka tegevuse osas eraldamisega toime.

(243) Saksamaa ja pank lähtusid Berliner Banki eraldamise ühekordse toime hindamisel sellest, et see võõrandatakse iseseisva pangana, et maksimeerida pakkujate ringi. Arvestades tõsiasja, et Berliner Bank on praegu integreeritud Landesbank Berlini kui mitteiseseisev tegevusvaldkond või filiaal, tuleks see võõrandamise eesmärgil asutada iseseisva juriidilise isikuna. Panga andmetel on selleks nõutav esmaste omavahendite määr [...]* % riskipositsioonidest ja seega esmased omavahendid summas ligikaudu [...]* eurot, mille peaks andma BGB. Vaatamata tuumkapitalile [...]* eurot ootab pank müügitulu ainult [...]* kuni [...]* eurot. Komisjon peab sellist arvestust väga konservatiivseks. Netoomakapital on reeglina ainult üks pidepunktidest ettevõtte väärtuse hindamisel. Kui Berliner Banki tuumkapital peaks olema ligikaudu [...]* eurot, on see komisjoni arvates pigem ebatõenäoline, et müügitulu võib saada ainult [...]* kuni [...]* eurot. Arvestades tõsiasja, et Berliner Bankil on tugev kaubamärk ja kliendibaas, peaks müügitulu pigem olema võrdne esmase omakapitali väärtusega, mida pank käsitleb kuluna, või seda koguni ületama, ja seega BGB kohustust oluliselt suuremal määral vähendama. Aga isegi kui see komisjoni arvates mitte oodatavatel põhjustel erandkorras siinkohal teisti oleks, ei oleks sellisel juhul BGB poolt mõistlik võõrandada Berliner Bank iseseisva pangana. Kaubamärk, kliendid, muud jooksva äritegevuse varalised vahendid ja muud omavahendid on kõik positiivse väärtusega. Kui BGB usub, et ei saa müügiga tagasi isegi tema poolt just käsutusse antavat tuumkapitali, on loomulikult võimalik müüa Berliner Banki varalised vahendid nn *Asset-Deal*'i raames, mis peaks tähendama vähemalt positiivset müügitulemit, mis välistaks BGB kahjumi Berliner Banki müügist. See vähendaks oluliselt ühekordset negatiivset mõju [...]* eurot.

(244) Korduv negatiivne mõju omakapitali tootlusele kehtestatud [...]* % tõttu võib võõrandamise ühe aasta võrra edasilükkamise tõttu olla samuti oluliselt väiksem.

(245) Komisjoni analüüsi arvestades nõustus Saksamaa lõpuks, et BGB on ka Berliner Banki eraldi müügi korral elujõuline. Saksamaa avaldas seejärel valmisolekut Berliner Banki eraldi võõrandamisega 1. veebruariks 2007 (jõustumine asja suhtes) alustades võõrandamismenetlust aastal 2005 ja lõpetades selle

lepinguga 1. oktoobriks 2006. Ametlik nõusolek esitati komisjonile 6. veebruaril 2004.

(246) Seega jääb kogu 2006. aasta tulem veel BGB-le, ja teiseks saab kohanemiskulud jaotada pikemale perioodile ning vastutoimega meetmeid on kergem tarvitusele võtta, nagu näiteks selleks ajaks juba ulatuslik IT, tehingubüroo personali ja hoonete lühiajaliste püsikulude vähendamine. BGB enda andmetel ei oleks negatiivsed mõjud, mis on tingitud LBB vahendustulude kavandatud äralangemisest, töötajate kindlustusest ja juhtkonna vahendite seotusest [...]* eurot, kontserni töötajate koondamise viibimisest [...]* eurot ja jääkkuludest väikestest mahtudest tingitud halvemusest [...]* eurot osalt nagunii kestva toimega. Komisjon jagab seda arvamust.

(247) Komisjoni arvamust kinnitab BGB omakapitali rentaablusele avalduvate ühekordsete ja kestvate mõjude analüüs. Saksamaa ja panga esitatud andmetest on need oluliselt väiksemad. Kui see ebasoodsate asjaolude kuhjumise või turu ebasoodsa arengu tõttu ei peaks õnnestuma, ei põhjustaks isegi omakapitali tootlus [...]* % aastaks 2007 (omakapitali tootlus [...]* % 24. juuni 2003 keskpika plaani järgi miinus [...]* % Berliner Banki eraldumise tõttu) komisjoni arvates seda, et allesjäänud kontsern sõltuks jälle riigiabist, mida abi puudutavate õigusaktide põhimõtte "one time — last time" tõttu enam anda ei saaks. Panga mõjusfääri jääb esmaste omavahendite määra suurendamine oma jõududega 7 protsendile või selle veelgi tugevam stabiliseerimine. See mõjuks positiivselt reitingule ja tegevuse seisukohast looks piisavalt head refinantseerimistingimused. Küll oleks aastaks 2006 ebasoodsate asjaolude korral oodatav omakapitali tootlus [...]* kuni [...]* % komisjoni arvates ka Saksa laenumajanduse praeguses raskes olukorras pigem spektri alumine serv, mida turul panga pikaajalise elujõu hindamisel piisavaks peetakse. Komisjon ootab aga, et aastaks 2007 lubatud erastamine panka täiendavalt tugevdab. Kuivõrd uus investor panga sellist omakapitali tasuvust või kapitali adekvaatsust rahuldavaks ei pea, võib oodata, et ta võtab oma huvides edasisi saneerimismeetmeid, näiteks vähendab ebarentaableid tegevusvaldkondi ja teeb kapitalieraldisi, mis parandavad vajalikul määral reitingut ja refinantseerimissituatsiooni.

(248) Seevastu nõustub komisjon Saksamaa ja panga arvamusega, et praegu ei saa piisava kindlusega välistada, et karm kohustus BerlinHypi eraldi võõrandamiseks keskpikas perspektiivis ei kujuta enesest liiga suurt koormust panga elujõulisusele. Komisjoni on — mida kinnitab tema sõltumatu nõustaja — nagu ennegi teatud kahtlusi, kas pangal õnnestub kinnisvara finantseerimise valdkonnas sõlmida plaanitud mahus uusi suurema marginaaliga tehinguid. Seetõttu oleks komisjoni arvates pikaajalise rentaabluse tugevdamiseks põhimõtteliselt positiivne, kui pank vähendaks tegevust kinnisvara finantseerimisel seni plaanitust ulatuslikumalt. Seda võiks teha eelkõige BerlinHypi eraldi müügiga, mida komisjon seetõttu põhjalikult uuris.

(249) Siduv kohustus eraldi müüa BerlinHyp pikas perspektiivis avaldaks Saksamaa andmetel ülejäänud kontsernile järgmist negatiivset tagasimõju ja esitaks järgmised, ostjale mitte ilmtingimata jõukohased nõuded: ostja peaks võrreldavatel tingimustel ulatuslikult üle võtma kontsernisisese refinantseerimise (praegu [...]* eurot), s.t tal peaks olema vähemalt sama hea reiting kui Landesbank Berlinil, ja BGB patronaaži BerlinHypi suhtes, et vältida suurte laenude sissenõudmist (praegune hinnanguline maht: ligikaudu [...]* eurot). Lisaks peaks ostja pakkuma BerlinHypi ostuhinnaks vähemalt selle bilansilise väärtuse, kuna vastasel korral võiksid teatud asjaoludel tekkida suured bilansilise väärtuse mahakandmised, [...]*. Ka pakkumismenetluse negatiivse tulemuse korral esineb bilansilise väärtuse mahakandmise risk. Lisaks on võõrandamine ilma ümberstruktureerimiskava oluliselt kahjustamata võimalik ainult siis, kui säiliks turustuskoostöö BGB ja BerlinHyp vahel. Eraldi võõrandamise kohustus nõuaks kehtiva bilansilise väärtuse ühekordset mahakandmist [...]* eurot väärtuselt [...]* euro võrra BerlinHypi omakapitali bilansilisele väärtusele 519 mln eurot. Aastaks 2006 oodatav ülejäänud kontserni tulem enne maksusid väheneks täiendavalt ligikaudu [...]* euro võrra (vahe BerlinHypi plaanitud tulemi ligikaudu [...]* euro ärajäämise ja oodatava müügitulu intressitulu ligikaudu [...]* euro vahel. Selle tagajärjeks oleks — koos Berliner Banki eraldi müügiga — ülejäänud kontserni aastaks 2006 eesmärgiks seatud omakapitali tootluse vähenemine ligikaudu [...]* % võrra kokku [...]* protsendile ja esmaste omavahendite määr veidi üle [...]* %.

(250) Kuna seega ülejäänud kontserni elujõu osas võiks BerlinHypi eraldi müügi siduva kohustuse tõttu tekkida täiendavaid riske, ei pea komisjon seda praeguse seisuga sobivaks meetmeks pikaajalise likviidsuse tugevdamiseks ega sobivaks kompensatsioonimeetmeks, millel otsus võiks põhineda. Komisjon võtab seetõttu teadmiseks Saksamaa kavatsuse, et

BerlinHypi eraldi müük tuleb hilisemal ajal, võttes arvesse ülejäänud kontserni erastamist, uuesti läbi vaadata selle teostatavuse suhtes, ja et BerlinHyp — vastavalt sellele, milline stsenaarium pakub paremaid erastamisväljavaateid — võõrandataks kas koos ülejäänud kontserniga või eraldi 2007. aasta lõpuks läbipaistva, avatud ja mittediskrimineeriva menetlusega. Komisjon peab reaalseks, et BerlinHyp võib vähemalt alates aastast 2006 taas strateegilisele investorile huvi pakkuda. Ka BerlinHypi äriplaan lähtub sinnani üldise turusituatsiooni paranemisest kinnisvara finantseerimise valdkonnas. Eraldi müügi väljavaateid tuleks komisjoni arvates seetõttu kontrollida aastal 2006. Lisaks sellele ootab komisjon, et pank — kooskõlas komisjoni nõustajate soovitustega nagu ka selle alusel ümbertöötatud ümberstruktureerimiskava baasil — [...]* ette võtab, niipea kui see halvema kui seni panga poolt oodatud arengu tõttu asjakohaseks osutub. Selle abinõuga minimeeritaks loomulikult potentsiaalset riski, et võiks tekkida vajadus uue amortiseerimise järele, [...]*. Sellised meetmed avaldaksid komisjoni arvates panga pikaajalisele elujõule ja ülejäänud kontserni erastamisväljavaadetele positiivset mõju.

(251) 29. jaanuaril 2004 esitas Saksamaa praeguse ümberstruktureerimiskava koos keskpika finantsplaaniga, mis põhineb 2004. aasta jaanuari keskpaiga numbritel. Sellega ajakohastatakse senine versioon juunist 2003, mis oli komisjonile ja tema nõustajale Mazarsile panga elujõu hindamise aluseks, ja võetakse näiteks arvesse Mazarsi soovitusi riskiennetuse osas. Mis puudutab Berliner Banki eraldamist, mis veel ei ole uusimasse keskpikka finantsplaani sisse võetud, esitas Saksamaa detsembris 2003 esitatud analüüsil põhineva hinnangu. Praeguse plaani numbrid ei erine oluliselt 2003. aasta juunikuu versioonist ja seetõttu ei muuda komisjoni hinnangut BGB elujõulisusele.

Komisjoni kokkuvõtvad järeldused seoses pikaajalise elujõulisusega ja erastamisväljavaadetega

(252) Komisjon peab ümberstruktureerimiskava pärast nõustaja Mazarsi soovituste sisseviimist vaatamata kirjeldatud veel esinevale ebakindlusele tulevase arengu osas kokkuvõttes loogiliseks ja täielikuks. Juba elluviidud või ettenähtud tegevust, funktsioone ja finantse puudutavaid meetmeid peab komisjon sobivaks, et taastada panga pikaajaline elujõulisus. Komisjon ei pea seni ette tulnud hälbeid plaanidest kokku nii oluliseks, et need võiksid tekitada püsivaid kahtlusi ümberstruktureerimiskava tugevuses. Osade meetmete elluviimisel ollakse plaanist maha jäänud. Seda tasakaalustab aga osaliselt plaani ületamine muudes valdkondades.

(253) Elujõulisuse väljavaated sõltuvad olulisel määral tulevastest kasumitest ja esmase omakapitalibaasi tugevdamisest, eriti võimest sõlmida uusi tehinguid ja ümberstruktureerimiskava täielikust elluviimisest. Eriti ümberstruktureerimisperioodil sõltub pank otsustaval määral kapitaliturgude valdkonna tuludest. Strateegia kinnisvara finantseerimise valdkonnas on ambitsioonikas ja ähvardab plaanist maha jääda. Kinnisvaraturu edasine halvenemine Berliini piirkonnas ja sisemaise kogutoodangu vähenemine ohustaksid panga elujõulisust. Komisjon pidas selle riski vähendamiseks põhimõtteliselt soovitatavaks kinnisvara finantseerimise valdkonna suurema osa eraldamist BerlinHypi eraldi müügiga ja ootab Saksamaalt selles suhtes põhjalikku kontrollimist. Võimaliku kahjumi BGB-sse ja LBB-sse jäävast väiksemast osast kinnisvara finantseerimise valdkonnas saaks pank siis hõlpsamini kompenseerida oodatavate positiivsete tulemitega jaepanganduse ja kapitaliturgude valdkonnas.

(254) Pangal ei ole praegu varjatud reserve ega muid finantsressursse, et absorbeerida ümberstruktureerimisperioodi suuremaid kahjumeid. Seda arvestades peab komisjon esmaste omavahendite määra 6,0 % panga elujõulisuse jaoks vajalikuks miinimumiks ja seega riigiabiga finantseerimise maksimumiks. Komisjoni ootab, et pank teeb kõik temast sõltuva esmaste omavahendite määra suurendamiseks ligikaudu 7 või enamale protsendile oma jõududega riskiinvesteeringute edasise vähendamise või turult täiendavate vahendite hankimisega. See ainult parandaks panga vastavust kapitalituru nõuetele ja panga erastamisväljavaateid.

(255) Berliner Banki eraldamisest kui täiendavast kompensatsioonimeetmest maksimaalselt oodatav omakapitali tootluse vähenemine aastal 2006 ligikaudu [...]* kuni [...]* protsendilt ligikaudu [...]* kuni [...]* protsendile komisjoni arvates panga pikaajalist elujõulisust ei ohusta. Komisjon lähtub sellest, et pärast panga erastamist võtab investor tarvitusele kõik vajalikud meetmed, et saavutada turumajanduslikult tegutsevale investorile vastuvõetav rentaablus.

(256) Komisjoni lähtub sellest, et panga erastamiseks pärast ümberstruktureerimise faasi lõpulejõudmist on piisavalt eduväljavaateid. Saksamaa on kohustunud algatama erastamismenetlust kohe pärast 2005. aasta aastaruande kinnitamist ja lõpetama erastamise 2007. aasta lõpuks. Komisjon peab seda ajakava realistlikuks. Seejuures eeldab komisjon, et Saksamaa ja pank sinnani teevad kõik neist oleneva erastamise teelt

kõigi raskuste kõrvaldamiseks. Siia kuulub muuhulgas kontserni ikka veel keeruline struktuur, mida ümberstruktureerimisprotsessi jätkudes tuleb kindlasti õhendada, nagu ka ikka veel liiga vähe kontsentreeritud tootevaliku kontsentreerimine ja ettevõttesisese läbipaistvuse suurendamine. Lisaks kaldub ostuhinda negatiivselt mõjutama ka tõsiasi, et pank on suure osa oma äriruumidest rendile võtnud turuhinnast kõrgema hinnaga. Komisjoni nõustajate arvestuste kohaselt jääb selle halvemuse brutoväärtus aastal 2006 [...]* euro ja [...]* euro vahele, ja investor tõenäoliselt võtab seda ostuhinna pakkumisel arvesse. Ettenähtud erastamine leiab aset üks kuni kaks aastat pärast riikliku vastutaja äralangemist. Komisjoni arvates annab selline periood potentsiaalsele investorile piisavalt võimalusi jälgida panga tegevust turul pärast riikliku vastutaja äralangemist 2005. aasta juulis ja seda oma hinnapakkumise määratlemiseks piisavalt analüüsida.

Konkurentsi lubamatu moonutamise vältimine

(257) Asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktis c sätestatud erandile kohaldatakse tingimust, et abi ei tohi kauplemistingimusi muuta viisil, mis on vastuolus ühiste huvidega. Suuniste punktid 35 kuni 39 määravad kindlaks, et tuleb võtta tarvitusele vastavaid meetmeid, et võimalikult vähendada abi negatiivseid mõjusid konkurentidele. Harilikult omandavad võetavad kohustused konkreetse vormi ettevõtte tegevuse piiramise või vähendamise näol asjaomasel turul või asjaomastel turgudel pärast ümberstruktureerimisfaasi lõppu. Punkti 37 kohaselt peab turuosa piiramine või sunnitud vähendamine olema proportsionaalne abi poolt põhjustatud moonutusefektidega ja eriti ettevõtte suhtelise osakaaluga asjaomasel turul või turgudel. Nõutavate kohustuste leevendamine tuleb punkti 38 kohaselt kõne alla ainult siis, kui turul esindatuse piiramine või vähendamine põhjustab turustruktuuri ilmse halvenemise, näiteks viib otseselt monopoli või kitsa oligopoli kujunemiseni. Nagu juba eespool teoreetilise maksejõuetuse juures kirjeldatud, võib monopoli või kitsa oligopoli tekkimine BGB turul esindatuse piiramise või vähendamise tõttu, samuti vastavate turustruktuuride ja ettevõtte vastava positsiooni tõttu neil turgudel välistada (vaata ka alljärgnevat).

(258) Kohustusi võib võtta erineval moel, näiteks võõrandades tootmisrajatisi või tütarettevõtteid või oma tegevusi likvideerides. Suuniste punkti 39 i kohaselt peavad võetavad kohustused infrastruktuuri ülevõimsuste olemasolu korral aitama asjaomasel turul lõpliku võimsuste likvideerimise kaudu kaasa turu saneerimisele. Lõpliku või tagasipöördumatu võimsuste likvideerimisega on punkti 39 i kohaselt tegemist siis, kui asjaomased rajatised muudetakse lõplikult kõlbmatuks senises mahus tootmiseks või võetakse lõplikult kasutusele teistsugusel otstarbel.

(259) Finantsteenuste turgusid ei iseloomusta struktuuri ülevõimsus suuniste punkti 39 i tähenduses, mis antud tähenduses puudutab tootmisrajatisi ja seega pigem tootvat tööstust kui teenindussektorit, kus põhimõtteliselt saab palju hõlpsamalt võimsusi turutingimustega kohandada. Kui pangandussektoris räägitakse võimsustest, näiteks seoses filiaalivõrgu tihedusega, on vähem tegemist struktuuri ülevõimsusega, see tähendab pidevast nõudluse vähenemisest tingitud ülevõimsusega, vaid personali- ja muude kulumahukate valdkondadega, mida vähendatakse peamiselt rentaabluskaalutlustest lähtuvalt.

(260) Kuid isegi kui finantsteenuste sektoris oleks ülevõimsusi, ei saa neid teha "lõplikult kasutamiskõlbmatuks" ega ümber seadistada kasutamiseks teistsugusel otstarbel. Võimsusi teenuste osutamiseks pangandussektoris — eelkõige töötajad, filiaalid, nõustamiskeskused, tehingubürood ning arvuti- ja telekommunikatsioonisüsteemid — iseloomustab suur kohandamisvõime ja neid saab ilma märkimisväärsete kuludeta uuesti palgata, rentida või muul viisil turul kasutada. Võimsuste tagasipöördumatu vähendamine on käesoleval juhul seetõttu võimatu ja ei saa seega kontrollimise esemeks olla.

(261) Järgnevalt kontrollitakse seetõttu, kas võetavate kohustustena pakutud tütarühingute ja varaliste väärtuste ja/või tegevusvaldkondade võõrandamised, sulgemised ja vähendamised punkti 39 ii tähenduses on piisavad, et leevendada abi konkurentsi moonutavat mõju.

(262) Algselt pakkus Saksamaa ümberstruktureerimiskava osana järgmisi, siinkohal kokkuvõtlikult esitatud meetmeid:

— tütarettevõtete ja osaluste võõrandamine: olulisemad võõrandamised puudutavad jaepanganduse valdkonnas kogu Saksamaal esindatud panka Allbank (juba müüdud), Weberbanki Berliinis (veel müümata), Zivnostenská Banka a. s. Tšehhimaal (müüdud) ja BG Polska S.A. (jaepangandus ja Internetipank "Inteligo" müüdud, ülejäänu on likvideerimisel),

— asukohtade sulgemised: loobumine ligikaudu 90 filiaalist era- ja äriklientide valdkonnas Berliini ja Brandenburgi piirkonnas (ülekaalukalt Berliinis),

6 kliendikeskusest Saksamaal, kinnisvara finantseerimise valdkonna 6 asukohast kodumaal ja 3 välismaal, kapitaliturgude valdkonna 3 asukohast välismaal ja 14 suurklientide/välismaa valdkonna esindust välismaal,

— tegevusvaldkondadest ja tegevustest loobumine: pikemas perspektiivis loobumine suurklientide/välismaa valdkonnast (näiteks laenutegevus välismaiste pankadega, suurklientide nõustamine, erastamine, lennukite finantseerimine),

— vähendamismeetmed: kapitaliturgude valdkonnas riskiaktivate vähendamine [...]* % võrra ja laenukapitali valdkonna vähendamine [...]* % võrra; kinnisvara valdkonnas fondide mahu vähendamine rohkem kui [...]* % (ligikaudu [...]* euro võrra) ja projektide arendamise mahu vähendamine [...]* % (ligikaudu [...]* euro võrra) ning filiaalide sulgemine ja personali koondamine 50 % võrra; väikese iseseisva avaliku sektori valdkonna vähendamine ja allesjäänud tegevuse integreerimine äriklientide valdkonda.

(263) Saksamaa selgitas, et need meetmed kokku põhjustavad töötajate arvu vähenemise 50 % võrra (ligikaudu 15 tuhandelt 7,5 tuhandele) ja bilansimahu vähenemise ligikaudu 190 mld eurolt 140 mld eurole.

(264) Komisjon selgitas menetluse algatamise otsuses, et ta ei saa neid kohati ainult ähmaselt kirjeldatud meetmeid — niihästi koosmõjus kui ka BGB üksikute tegevusvaldkondade ja nende turupositsioonide osas — piisavalt üksikasjalike andmete puudumise tõttu hinnata ja palus täiendavat informatsiooni. Saksamaa esitas seepeale tagantjärele täiendavaid üksikasjalikke andmeid mõjude kohta üksikutele tegevusvaldkondadele ja turgudele (vaata servanumber 291 jj) ja kogumõju kohta: senise koguvara vähenemine 51,5 mld euro ehk 25 % võrra, kõigi seniste kohustuste vähenemine 57,8 mld euro ehk 27 % ja bilansimahu vähenemine pärast konsolideerimist 50,2 mld euro ehk napilt 27 % võrra. ([25])

(265) Komisjon oli siiski juba menetluse algatamise otsuses väljendanud kahtlusi plaanitud kohustuste piisavuse osas. Näis küsitav, kas bilansimahu kavandatud vähendamist võib suurt abisummat ja komisjoni praktikat pankade ümberstruktureerimisabi osas ([26]) arvestades piisavaks pidada. Kõnealuses seoses viitas komisjon ka seadusega kehtestatud miinimumkapitali määradele, mis kapitalieraldisi arvestades võiks pakkuda üldise lähtepunkti võetavate kohustuste hindamiseks pangandussektoris. Seejuures on oluline järgmine kaalutlus: et suuta oma äritegevust alal hoida, peab alakapitaliseeritud pank kas vastavalt vähendama riskiinvesteeringuid, see tähendab äritegevust, (näiteks vähendama maksimaalselt 25 korda, võttes aluseks seadusega kehtestatud minimaalse esmaste omavahendite suhte riskidega kaalutud aktivatesse 4 %) või taotlema vastavat kapitalieraldist. Viimasel juhul väldib ta muidu nõutavat vähendamist. Selline "vähendamise alternatiivi" kaalutlus võib näitlikustada kapitalieraldisega tekitatud konkurentsimoonutust ja seetõttu pakkuda üldist pidepunkti võetavate kohustuste hindamiseks. Komisjon viitas siiski sellele, et siin ei ole tegemist "mehaaniliselt" kohaldatava reegliga ja konkreetse üksikjuhtumi korral tuleb arvestada majanduslikke asjaolusid, eelkõige ettevõtte elujõulisust ja konkurentsisituatsiooni tema turgudel.

(266) Saksamaa selgitas kogumõjude osas, et oluline pole ainult esmaste omavahendite määr üksi, vaid ka esmastest omavahenditest ja täiendavatest omavahenditest koosnev omakapital (seaduslik minimaalne määr 8 %) ja seega tuleb lähtuda mitte tegurist 25, vaid maksimaalselt tegurist 12,5, sest abi arvel võidakse äritegevust laiendada või tegevuse vähendamist vältida. Ainult siis, kui esmaste omavahendite suurendamisel on samaaegselt lisatud ka täiendavat omakapitali, võiks pank riskiinvesteeringuid tõepoolest 25 korda suurendada. Isegi kui pangal oleks seni arvestamata täiendavat omakapitali, ([27]) ei oleks äritegevuse laiendamisega arvestamine, mis alles selle nagunii olemasoleva täiendava omakapitali abil võimalikuks sai, asjakohane. Muus osas selgitas Saksamaa, et turul tegelikult nõutavad kapitalimäärad — vähemalt 6 % esmase omavahendite määr ja ligikaudu 10 % kapitali adekvaatsus — on selgelt suuremad kui seadusega kehtestatud miinimummäärad. Seda nägemust kinnitas BAFin ja esitas konkreetselt võrdlused Saksa pankade keskmisega (ligikaudu 6 — 7 % esmaste omavahendite määr, 9 — 11 % kapitali adekvaatsus, sellest erapangad 10 — 11 %) ja Euroopa suurpankadega, kusjuures viimaste keskmine on oluliselt kõrgem (8,5 % esmaste omavahendite määr). Saksamaa järeldas sellest, et ligikaudu 1,8 mld euro

([25]) Selles arvus sisaldus ka IBB abitegevuse eraldamine.

([26]) Vaata näiteks otsust 98/490/EÜ.

([27]) Täiendavat omakapitali tuleb kapitali adekvaatsuse leidmisel arvestada ainult kuni olemasoleva esmase omakapitali suuruseni.

suuruse kapitalieraldise majanduslik mõju turule võiks olla ligikaudu 18 mld eurot. Komisjon nõustub nende kaalutlustega.

(267) Riskikaitse osas esines algatamisotsuse tegemise ajal veel ebaselgust kõnealuse abi majandusliku väärtuse osas. Vahepeal on Saksamaa selgitanud, et majanduslikuks väärtuseks on 6 mld eurot (vaata servanumbrit 138). Lisaks selgitas Saksamaa, et kinnisvarateenuste valdkonnas ei ole tegemist maksevõime eeskirjadele alluva tegevusvaldkonnaga, nii et välditud äritegevuse vähenemist ei saa siin kapitalimääradest tuletada. Lisaks selgitati, et riskikaitse puudutab peamiselt kinnisvarateenuste valdkonna vanu tehinguid. Siiski võiks siinkohal väita, et uued tehingud said võimalikuks alles IBAG-i ümberstruktureerimisfaasis tänu nende tagamisele. Seetõttu võiks aga ainult uute tehingute maht (ümberstruktureerimisfaasis kokku hinnanguliselt ligikaudu [...]* eurot; vaata servanumber 90) või kõige enam riskikaitse väärtus kokku (6,1 mld eurot) kirjeldada turumoonutuse määra.

(268) Komisjon ei saa sellise hinnanguga nõustuda, kuna ilma riskikaitseta või — alternatiivselt — kapitalieraldiseta suuruses ligikaudu 6 mld eurot ei oleks BGB sisemise riskide põimumise tõttu saanud oma majandustegevust jätkata. Sedavõrd tuleb riskikaitse mõju pidada võrdseks hüpoteetilise kapitalieraldisega ligikaudu 6 mld eurot. Sama kehtib tagasimakselepingu deposiidi kohta, mille maksimaalne väärtus komisjoni tagasinõudeotsuse korral on 1,8 mld eurot. ([28])

(269) Võttes aluseks abi kogu majandusliku väärtuse 9,7 mld eurot ja tegurit 10 tegelikult vajaliku kapitali adekvaatsuse jaoks, tuleks turumoonutuse pidepunktiks kohustuste orienteeruva suuruse määramisel bilansimahu vähendamine 190 mld eurolt 100 mld eurole.

(270) See näitab niisuguse võimaluse kohaldatavuse piire. Kõnealuse mahu kohene vähendamine on võimalik ainult maksevõimetuse korral. Ilma abita oleks seega olnud võimalik ainult BGB majandustegevuse peatamine, mis ümberpööratuna tähendaks, et võetava kohustusena tuleks kõne alla ainult BGB maksevõimetus. Aga ka hariliku ümberstruktureerimise ajakavas on kohustused arvestades eelkirjeldatud mahtu lühemas ja keskpikas perspektiivis ilma ettevõtte elujõulisust jätkuvalt ohustamata rängad või teostatavad ainult suurte kahjumitega ettevõtte osade müügist ning pikaajaliste lepingute ja positsioonide lõpetamise teel. Niisugune tagajärg ei oleks sel juhul esiteks siiski ümberstruktureerimisabi eesmärgile ja kontrollikriteeriumidele, nimelt soodustatud ettevõtja pikaajalise rentaabluse loomisele vastav. Teiseks näib see ebaproportsionaalne, arvestades eri abi mõju tugevust üksikutele tegevusvaldkondadele ja turgudele. Seetõttu ei saa kõnealust võimalust kogu bilansimahu nõutavaks vähendamiseks kasutada.

(271) Sellisel taustal oli komisjoni eesmärk tagada komisjoni senist praktikat arvestades kohane kogumahu vähendamine, eelkõige aga ka kindlustada panga turgudel esindatuse tõhus vähendamine, arvestades üksikutes tegevusvaldkondades kavandatud meetmete mõju.

(272) BGB on peamiselt tegev era- ja äriklientide (jaepangandus), kinnisvara finantseerimise (tööstusliku kinnisvara finantseerimine), kinnisvarateenuste (fondide- ja projektide valdkond) ja kapitaliturgude (raha- ja väärtpaberitehingud) valdkonnas.

(273) Selle kõrval eksisteerivad tegevusvaldkonnad on mahu poolest väiksema tähtsusega, neid vähendatakse või need likvideeritakse täielikult ja edasise vaatluse jaoks ei oma need tähtsust. See puudutab avaliku sektori segmenti (laenude andmine), mida oluliselt vähendatakse ja mis edaspidi liidetakse äriklientide valdkonnaga, nagu ka suurklientide/välismaa valdkond (näiteks projektide ja ekspordi finantseerimine), mis tuleb likvideerida. Tegevus investeerimispanganduse valdkonnas hõlmas üksnes aktsiate ja võlakirjade emissioone suhteliselt väikeses mahus ja need ei ole edaspidi enam iseseisvad tegevusvaldkonnad. Lisaks eraldatakse IBB abitegevuse valdkond seoses avalikõigusliku rahastamiskohustuse ja tagatiseandja vastutuse äralangemisega LBBs 2005.

([28]) See teoreetiline ja ümardatud maksimumsumma saadakse komisjoni 8. juuli 1999 "WestLB" puhul kasutatud metoodika kohaldamisel turul tavapärase kompensatsiooni arvutamiseks, arvestades Esimese Astme Kohtu 6. märtsi 2003 otsust nagu ka LBB jaoks olulisi andmeid ja liitintressi.

(274) Menetluse algatamise otsuses Saksamaa esitatud andmete alusel veel kinnisvaravaldkonnaks nimetatud tegevusvaldkond tuli jagada võetavate kohustuste kontrollimise tarvis erinevate pakkumise ja nõudluse struktuuride tõttu kinnisvara finantseerimise ja kinnisvarateenuste alavaldkondadeks. Kinnisvara finantseerimise valdkond hõlmab täpsema BGB sisedefinitsiooni järgi suure mahuga finantseeringuid (ligikaudu alates 5 mln eurot) ja seega peamiselt tööstusliku kinnisvara finantseerimist (näiteks korterelamute ja ostukeskuste ehitus). Seda teostab peamiselt tütarfirma BerlinHyp (ligikaudu 2/3 tegevusmahust), aga ka LBB ja BGB ise. Erakinnisvara finantseerimine kuulub enamasti kontserni eraklientide valdkonna alla.

(275) Tegevus kinnisvarateenuste valdkonnas hõlmab peamiselt fonde ja tegevust ehituste tellijana. Mis puudutab uusi tehinguid, teostab seda 100 % BGB omandis olev osakontsern IBAG, varem tegi seda IBG.

(276) Kinnisvarateenuste tegevusvaldkond on peamine kriisi ja siinkohal hinnatava ümberstruktureerimisabi põhjustaja ja on saanud kõige enam kasu riskikaitsest kui kõige suuremate abisummadega meetmest.

(277) Sellisel taustal pakkus Saksamaa juba 2002. aasta suvel kinnisvarateenuste valdkonna eraldamist BGB-st ja selle ülekandmist Berliini liidumaale. Saksamaa täpsustas seda üldist kavatsust jaanuaris 2004 esitatud nõusolekus. Selle järgi kohustub Saksamaa tagama, et BGB bilansist on hiljemalt 31. detsembril 2005 kõik osalused kinnisvarateenuste ettevõtetes, mida hõlmas riskikaitse, võõrandatud või likvideeritud.

(278) Üksikasjalikult näevad korraldused ette, et liidumaa ja pank määravad 31. detsembriks 2004 lõplikult kindlaks, millised osalused näivad sobivad võõrandamiseks kolmandatele isikutele läbipaistva, avaliku ja mittediskrimineeriva pakkumisega. Saksamaa selgituse kohaselt on siin mõistlikest kaalutlustest lähtudes tegemist väheste osalustega. Seejuures on peamiselt tegemist ainult ühe tähtsama äriühinguga, kus on ligikaudu 160 töötajat, ning mis kuulub riskikaitse bilansilise väärtuse garantii alla, nii et detaillepingu sätete kohaselt tuleb võimalik võõrandamistulu maksta liidumaale. Võõrandamisel kolmandatele isikutele riskikaitse garantiid asjaomasele äriühingule enam ei laiene. Kõik 31. detsembriks 2005 võõrandamata või likvideerimata osalused omandab Berliini liidumaa turutingimustel, kusjuures ostuhinna määrab liidumaa tellitud audiitor ja pärast kontrollimist panga nimetatud audiitori poolt määratakse see vajaduse korral kindlaks vahekohtu menetlusega. Liidumaal on detaillepingu tingimuste kohaselt juba praegu erilised nõustumis-, informatsiooni- ja kontrolliõigused kinnisvarateenuste valdkonnas, mida realiseeritakse liidumaale kuuluva äriühingu Berliner Gesellschaft zum Controlling der Immobilien-Altrisiken mbH ("BCIA") kaudu.

(279) Saksamaa on ka menetluse ühes varasemas staadiumis teatanud oma kavatsusest IBB abitegevus nagu ka vähemalt osa praegu esmase omakapitalina LBB käsutuses olevatest IBB erireservidest uuesti LBB-st eraldada. Ka see kavatsus on Saksamaa jaanuaris 2004 esitatud nõusolekus täpselt ja üksikasjalikult lahti seletatud. Selle järgi kohustub Saksamaa tagama, et hiljemalt 1. jaanuariks 2005 on IBB abitegevus üle kantud Berliini liidumaa uuele asutatud iseseisvale abipangale ja kõnealuses seoses kasutatakse LBB erireserve IBB-s sellises ulatuses uue abipanga kapitaliseerimiseks ja seega LBB-st eraldumiseks, kuivõrd see on võimalik ilma, et esmaste omavahendite määr langeks 1. jaanuariks 2004 alla 6,0 %. BGB kapitaliseerimiseks vajaliku täiendava osa IBB erireservidest deponeerib liidumaa ühe või enama äriregistris registreerimata osalusena LBB-s ja sellelt arvestatakse turu harilikku intressi. Selleks leitakse vaikiva osaluse lepingu allakirjutamise ajaks LBB pikaajaliste reitingute baasil ja arvestades avalik-õigusliku rahastamiskohustuse ja riigi kui tagatiseandja vastutuse äralangemist ning arvesse võttes vaikiva osaluse kujundamise lepingu tingimustes sätestatud viitintressimäära lisaprotsent, mis moodustub vastavalt turul kaubeldavatele võrreldavatele esmase omakapitali instrumentidele. Esmase omakapitali instrumentide võrreldavus leitakse selliste instrumentide lepinguliste tingimuste ja vastava emitendi riskiportfelli alusel.

(280) 2003. aasta sügisel oli ajakohastatud koondpilt Saksamaa ettenähtud meetmetest majandustegevuse vähendamiseks (võrreldes varapositsioonidega) üksikutes tegevusvaldkondades ajavahemikus 2001 (aastaaruande näitajad) kuni 2006 (kavandatud bilanss ja kasumiaruanne) järgmine:

Vara ja bilansimahu vähendamine ([29])

(mld EUR)

Tegevusala	Segmendi vara		
	Bilanss	Kava	Muudatus
	2001	2006	
Jaepangandus	20,0	[...]*	[...]*
— erakliendid	12,2	[...]*	[...]*
— ärikliendid	7,8	[...]*	[...]*
Avalik sektor	11,0	[...]*	[...]*
Kapitaliturgudel kauplemine	109,7	[...]*	[...]*
Suurkliendid/välismaa	10,8	[...]*	[...]*
Kinnisvara finantseerimine	31,2	[...]*	[...]*
Kinnisvarateenused	3,2	[...*	[...]*
Vahesumma	**185,9**	[...]*	[...]*
Intressijuhtimine & konsolideerimine	-16,8	[...]*	[...]*
Vara kokku (ilma IBB)	**169,1**	[...]*	[...]*
IBB	20,1	[...]*	[...]*
Bilansimaht (konsolideeritud)	**189,2**	[...*	[...]*

(281) Saksamaa kavandatud meetmed selles staadiumis põhjustaksid kokku bilansimahu vähenemise ligikaudu 30 % võrra. See saavutatakse võõrandamistega (näiteks ligikaudu 6 mld eurot jaepanganduses Allbanki, BG Polska, Zivnostenska Banka ja Weberbanki võõrandamisega), sulgemistega (näiteks ligikaudu 90 filiaali ja 6 kliendikeskust) nagu ka vara vähendamisega. Suurklientide ja välismaa äritegevusvaldkondades ja kinnisvarateenuste valdkonnas, mis kuuluvad vähendamisele või eraldamisele, jäävad aastaks 2006 jääksuurused, mida saab ainult sammhaaval vähendada. Tugevalt vähendatakse avaliku sektori valdkonda. Panga põhimõttelised tugisambad pärast ümberstruktureerimist on seega jaepangandus Berliini piirkonnas, kinnisvara finantseerimine ja kauplemine kapitaliturgudel.

([29]) On võimalikud ümardamisest tingitud erinevused.

(282) Kui ka IBB abitegevuse eraldamist ei saa hinnata võetud kohustusena, kuna see toimub Berliini liidumaa avalikes huvides ja ei ole seega kommertstegevus, ([30]) tuleb nentida, et kogu vähendamine ligikaudu veerandi (IBB-d arvestamata) ehk vähemalt 40 mld euro võrra vastab põhimõtteliselt komisjoni praktikale finantsteenuste sektori sarnaste juhtumite puhul. Tuleb siiski viidata sellele, et vara ja bilansi positsioonide vähendamine toimub peamiselt kogumõju näitlikustamise huvides, seda ei saa aga üldiselt samastada majandustegevuse ja hoopiski mitte turul esindatuse efektiivse vähendamisega. See kehtib siinkohal eelkõige kolme allesjääva põhitegevusvaldkonna kohta. Nii küll müüdi või müüakse jaekaubanduse valdkonnas osalusi (Polska, Zivnostenka, Allbank, Weberbank) ja suletakse filiaale; sügiseni 2003 kehtivas ümberstruktureerimiskavas oli siiski ette nähtud hoida turuosa Berliinis ligikaudu samal tasemel ja üksikutes segmentides ja seda veel veidi laiendada, nii et meetmeid antud tegevusvaldkonnas tuleb näha peamiselt piirkondlikule tuumiktegevusele keskendumise ja filiaalide sulgemise kaudu kulude vähendamisele suunatud tegevusena. Ka kinnisvara finantseerimise valdkonnas tuleb kavandatud vähendamist suhtes kogumahtudega pidada suhteliselt väikeseks. Kapitaliturgude valdkonnas võib küll täheldada positsioonide olulist vähendamist, kuid alles jäävad siiski üsna suured tegevusmahud.

(283) Saksamaa ja BGB on avaldanud, et veel ühe terve tegevusvaldkonna kokkutõmbamine või lausa loovutamine on raske ja ohustab panga elujõulisust. BerlinHyp, LBB ja BGB kinnisvara finantseerimise valdkonda ei saaks praeguses turusituatsioonis ja tegevusvaldkonna täielikult lõpuleviimata ümberstruktureerimise tõttu kiiresti müüa või tuleks müümisel arvestada olulise bilansilise väärtuse vähenemisega. Lisaks kavandatakse juba enne kogu ümberstruktureerimisfaasi lõppu selle valdkonna positiivse panusega kasumisse, mis on ettenähtud kogukasumi saavutamiseks hiljemalt aastast 2004 vajalik.

(284) Komisjon on kõnealuseid argumente ja esitatud asjakohast informatsiooni kontrollinud ja jõudnud järelduseni, et kiire võõrandamine kinnisvara finantseerimise valdkonnas tõepoolest ohustaks panga

([30]) Abitegevus kujutab enesest Saksa abipankade kohta käiva lepingu kohaselt avalikku ülesannet ja seetõttu mitte konkurentsi seisukohast olulist kommertstegevust, mida seetõttu ei saa ka tunnustada kompensatsioonimeetmena. Riik kui vastutaja võib abipankades abitegevuse tagajana alles jääda ainult sellise tegevuse eraldamisel iseseisvasse abipanka.

elujõulisust (vaata servanumbrit 230). Lisaks on Saksa turul kinnisvara finantseerimise valdkonnas valitseva konkurentsiolukorra analüüs näidanud, et BGB ei kuulu siin juhtivate pakkujate hulka. Küll kuulus BGB-le deklaratsiooni esialgsete andmete kohaselt turuosaga ligikaudu 5 % aastal 2000 veel kolmas koht. Saksamaa esitatud ajakohasemate ja kommunaalkrediitidest puhastatud andmete kohaselt saavutati aastal 2000 tõepoolest siiski ainult turuosa ligikaudu 3 %, mis aastaks 2006 langeb tõenäoliselt 2 %-le. See kattub muude infoallikate andmetega, mille kohaselt aastal 2001 ei saavutanud BGB algselt nimetatud kolmandat kohta ega 5 %-list turuosa, ja seda ei hüpoteeklaenude koguturul ega erinevates segmentides. ([31]) Sellisel taustal ei näi BGB turuosa vähendamine kõnealuses valdkonnas konkurentsi lubamatu moonutuse vältimiseks esmatähtis.

(285) Siiski tuleks eelistada BGB kontserni lahkumist sellelt tegevusalalt seal püsimisele, kuna ainuüksi BGB kontserni majandustegevuse jätkamine kinnisvara finantseerimise turgudel põhjustab konkurentsimoonutusi, isegi kui need ei ole väga suured. See kehtib siiski ainult eeldusel, et ei ohustata pikaajalise rentaabluse taastamist. Selles suhtes võtab komisjon Saksamaa ja Berliini liidumaa esitatud kavatsuse kinnisvara finantseerimise valdkond eraldi või kogu BGB erastamise raames võõrandada hea meelega teadmiseks.

(286) Kapitaliturgude valdkond, mille segmendi vara on juba vähendatud napi 20 % võrra, saavutas aastal 2002 ainsa tegevusvaldkonnana nimetamisväärse, s.t positiivse tulemi ja sadadesse miljonitesse ulatuva kasumi. Pärast ümberstruktureerimisfaasi lõppu aastal 2006 peab see koos jaepangandusega moodustama ühe peamistest tugisammastest kontserni tulemi ja kasumi saavutamisel. Kapitaliturgude valdkond on seega elulise tähtsusega BGB rentaabluse taastamise seisukohast ja seda ei saa senisest oluliselt suuremas mahus vähendada. Teisest küljest ei ole BGB tähtsus kodumaiste, kuid järjest enam globaliseeruvate ja üleeuroopaliseks muutuvate raha- ja väärtpaberiturgude konkurentsis suur, s.t on veel väiksem kui kodumaistel kinnisvara finantseerimise turgudel.

(287) Komisjon kontrollis siiski, kas edasine vähendamine, kasvõi piiratud mahus, oleks võimalik. Arvestades ümberstruktureerimisabiga seotud üldisi eesmärke muuta BGB tagasi piirkondlikuks pangaks, kaalus komisjon seejuures peamiselt edasiste välismaiste tütarettevõtete loovutamist. Pärast juba läbiviidud sulgemisi ja võõrandamisi olid tütarettevõtted jäänud veel ainult kolme kohta — Londonisse, Luxembourgi ja Dublinisse — ning nende säilitamist oli Saksamaa esialgu kirjeldanud jaepanganduse ja panga refinantseerimise jaoks vältimatult vajalikuna. Lõpuks nõustuti siiski loovutama BGB Ireland plc. Dublinis., Servanumbri 286 all esitatud põhjuseid arvestades loobus komisjon edasistest meetmetest kapitaliturgude valdkonnas.

(288) Vastavalt suuniste punktile 37 on võetud kohustuste hindamisel oluline "eelkõige ka ettevõtte suhteline tugevus tema turul või turgudel." Era- ja äriklientide valdkond (jaepangandus) on seetõttu konkurentsi seisukohast selgelt kõige problemaatilisem. Juba menetluse algatamise otsuses põhjendas komisjon oma kahtlusi võetavate kohustuste sobivuse suhtes suurel määral BGB tugeva positsiooniga piirkondlikel ja kohalikel turgudel.

(289) Küll on BGB tütarettevõtete ja vara muude osade võõrandamisega ning filiaalide ja muude asukohtade sulgemisega selle tegevusvaldkonna juurde kuuluvat segmendi vara juba oluliselt vähendanud. Aastaks 2006 algselt kavandatud segmendi vara vähendamine 43 % võrra (vaata tabel servanumbri 280 all) on sellega peaaegu saavutatud, peamiselt seisab ees veel ainult Weberbanki müümine. Siiski märkis komisjon juba menetluse algatamise otsuses, "et BGB on era- ja äriklientide valdkonnas piirkondlikel ja kohalikel turgudel äärmiselt tugev, esitatud andmete kohaselt on turuosa üksikutes segmentides kohalikul tasandil 30 % ja 57 % vahel ning 23 % ja 46 % vahel piirkondlikul tasandil, kusjuures järgmised konkurendid on väga kaugel maas, ja — kuivõrd see andmetest nähtub — neile kuulub ainult pool, kolmandik või veerand BGB turuosadest." Komisjon on kõnealuses seoses juba avaldanud kahtlust, kas eesmärgiks võetud vähendamine era- ja äriklientide valdkonnas kavandatud meetmete abil on piisav, et leevendada abi konkurentsi moonutavat mõju Berliini piirkonnas.

(290) Kõnealuses seoses tuleb märkida, et juba ellu viidud või kavandatud võõrandamised jaepanganduse valdkonnas, välja arvatud väike ja jõukatele klientidele orienteeritud Weberbank, ei vähenda või vaevu vähendavad BGB turuosa Berliinis: Allbank tegutseb kogu Saksamaal ja tal on Berliinis ainult mõned filiaalid, BG Polska ja Zivnostenska Banka tegutsevad

([31]) Vastavalt SLV Kartelliameti otsusele "Eurohypo" 19. juunist 2002 olid asutatud Eurohypo, Hypovereinsbankgruppe, Depfa-Gruppe, BHF-Gruppe ja BayLB kinnisvara finantseerimise valdkonna eri osaturgudel nii varude kui uute tehingute poolest 2001. aastal juhtival kohal. Ka Deutsche Bank ise (s.t ilma Eurohyposse paigutatud osaluseta) on nende andmete kohaselt BGB-st eespool, mida kõnealuses otsuses ei nimetata juhtivate konkurentide seas, kelle turuosa on suurem või võrdne 5 %.

välismaal. Küll suleti Berliinis vastavalt ligikaudu 40 — 50 era- ja ärikliente teenindavat filiaali; filiaalide sulgemine tiheda filiaalivõrguga suurlinnas on aga siiski peamiselt suunatud kulude vähendamisele ja ajendab ka Saksamaa andmete kohaselt ainult väheseid kliente panka vahetama. ([32]) Lisaks kinnitavad ka edasised, juba mainitud Saksamaa edastatud andmed, et turuosa Berliinis ei plaanitud tuntavalt vähendada, vaid üksikutes segmentides hoida positsioon ligilähedaselt sama või seda veel veidi tugevdada.

(291) Saksamaa veenis komisjoni tema kahtluste osas, et algselt esitatud ja mahust lähtuvad BGB turuosa arvestused üksikutes Berliini turu segmentides on liialdatult suured. Selle põhjuseks on BGB teated liidumaa keskpangale, mida esitati kogu kontserni kohta ilma tegelikke turgusid piiritlemata ja piirkonniti eristamata. Nii näiteks sisalduvad kohalike era- ja äriklientide arvu hulgas ka kinnisvara finantseerimise ja kapitaliturgude laenu- ja deposiidimahud väljaspool Berliini. Seetõttu arvestati BGB laenu- ja deposiidimahu nagu ka sellega seonduva turuosa suuruseks aastatel 2000 ja 2001 ligikaudu 43-45 % ja laenude puhul ligikaudu 22 %. Äriklientide osas arvestati BGB turuosa ligikaudu suuruseks 25-26 % deposiitide ja maksekorralduse valdkonnas ning ligikaudu 23-25 % laenude juures aastatel 2000 ja 2001. Võrreldes algselt deklaratsioonis esitatud andmetega vähenesid Saksamaa esitatud BGB turuosad seega üksikutes segmentides, eelkõige äriklientide valdkonnas, kohati ligi poole võrra.

(292) BGB-le järgnevad Berliini jaepangandusturul kolm konkurenti — Berliner Volksbank, Dresdner Bank ja Deutsche Bank (kontsern), kelle kohta Saksamaa andis turuosade hinnangud aastal 2001 ligikaudu 11 — 13 % eraklientide laenude valdkonnas, ligikaudu 8 — 14 % eraklientide deposiitide valdkonnas, ligikaudu 5 — 16 % äriklientide laenude valdkonnas ja ligikaudu 9 — 18 % äriklientide deposiitide valdkonnas. Volksbanki kohaselt on BGB turuosad rohkem kui 50 % eraklientide valdkonnas (50 — 60 % deposiitide ja maksekorralduste segmendis ning ligikaudu 50 % laenude valdkonnas) ja napilt 60 % äriklientide valdkonnas (üle 40 % deposiitide ja maksekorralduse ning ligikaudu 50 — 60 % laenude valdkonnas). BGB ise hindab vastavate turuosade suuruseks ligikaudu 6 — 10 % eraklientide segmendis ja ligikaudu 4 — 10 % äriklientide segmendis.

(293) Saksamaa piirdus oma arvamuses ainult Berliini piirkonna turuosi puudutavate andmete korrigeerimisega, kuna see piirkond puutub asjasse ja jaepangandus on piirkondlik tegevus. ([33])

(294) Ka Berliner Volksbank selgitas oma arvamuses, et abi mõju hindamisel jaepanganduses on oluline Berliini turg. See on kooskõlas ka komisjoni muude hindamiskriteeriumidega turgude geograafilisel eristamisel ühinemiste kontrollimisel. Nii on pangandussektorit puudutavate otsuste puhul ühinemiste kontrollimisel nimetatud indikaatoreid nagu asjaolu, et pangakliendid üldiselt eelistavad kohalikke pakkujaid, tiheda filiaalivõrgu tähtsust ja oluline on kasutatava panga füüsiline kohalolek kliendi läheduses. ([34]) Kui komisjon siiski ühinemiste kontrollimisel finantsteenuste puhul on seni lähtunud pigem kodumaistest turgudest, on selle põhjuseks olnud asjaolu, et konkurentsialaste kahtluste puudumise (turgu valitseva seisundi indikaatorid) tõttu ei ole olnud nõutav põhjalik analüüs jaepanganduse valdkonnas. Piirdumine kodumaise turuga ei oleks aga siinkohal kõne all oleva abi mõju puhul konkurentsile Berliini jaepanganduses asjakohane. Just selles valdkonnas peaks BGB oma silmapaistva turupositsiooni tõttu pakkuma kohustuse võtmist turuosa vähendamiseks. BGB turupositsioon on kahe kaubamärgistrateegia tõttu muuhulgas ka suurem kui Saksa linnades tavapärane hoiukassade tugev piirkondlik positsioon. Selline situatsioon raskendab potentsiaalsete konkurentide turule tulekut ja on viinud ka selleni, et välismaiste pankade turuosa on Berliinis suhteliselt väike.

(295) Komisjonil pole alust käesoleva otsuse tegemisel kalduda kõrvale Saksamaa ja Berliner Volksbanki selgitustest Berliini geograafilise rolli kohta jaepanganduses. Nagu ta menetluse algatamise otsuses selgitas, on ühinemiste kontrollimisel seni küll üldiselt lähtutud sellest, et finantssektori turud on oma ulatuse

([32]) Selle kohaselt jäävad Berliinis filiaalide sulgemisel pangale alles ligikaudu 75 — 90 % asjaomastest klientidest.

([33]) Berliini ja Brandenburgi piirkonna turuosad (ümmarguselt 14 — 27 % eraklientide valdkonnas ja ümmarguselt 18 — 21 % äriklientide valdkonnas) esitati hiljem üksnes andmete täielikkuse huvides. Nende oluliselt väiksem suurus on tingitud sellest, et BGB oli Brandenburgis juba enne viimaste ümberstruktureerimismeetmeid (võõrandamisi ja sulgemisi) Brandenburgis väga nõrgalt esindatud. Ajakohastatud üleriigilisi andmeid ei ole rohkem esitatud.

([34]) Komisjoni otsus 11. märtsist 1997 (IV/M.873 — Bank Austria/Creditanstalt) , millega kinnitatakse ühinemise sobivust ühisturuga kooskõlas nõukogu määrusega (EMÜ) nr 4064/89 (EÜT C 160, 27.5.1997, lk 4).

poolest — välja arvatud raha- ja väärtpaberitehingud — siseturud; seejuures on aga ikkagi jäetud ruumi eraja äriklientide valdkonna vaatlemiseks piirkondlikus ulatuses. ([35]) Panga filiaalivõrgu ja füüsilise kohaloleku tähtsus jaepanganduses räägivad Berliini turu arvestamise kasuks. Seda näitab ka klientide käitumine, kui nad sellises suurlinnas nagu Berliin panga filiaalide sulgemisel või võõrandamisel, juhul kui nad üldse panka vahetavad, vaatamata interneti- ja telefonipanganduse järjest suuremale osakaalule reeglina valivad uueks pangaks samuti kohaliku esindusega krediidiasutuse. Seetõttu näib Brandenburgi kaasamine, välja arvatud Berliini äärealad, juba liiga kaugele ulatuvat, nagu ka BGB lahkumine Brandenburgi liidumaalt ja keskendumine tuumikpiirkonnale.

(296) Käesoleva otsuse tegemisel on oluline mitte turu täpne geograafiline piiritlemine, kuna siin ei ole oluline domineeriva seisundi tõendamine, vaid see, kas pakutud kohustused turuosa piiramise näol on piisavad kompenseerimaks kõnealuse abi konkurentsi moonutavat mõju. Et abi aitas pangal eri turgudel püsima jääda ja seejuures säilitada panga tugevat positsiooni Berliini jaepanganduse turul, selles pole kahtlusi ja see on vaieldamatu.

(297) Mis puudutab Saksamaa esitatud ja väiksemaks korrigeeritud turuosa hinnanguid, on komisjonil kahtlusi nende puhastatud andmete usaldusväärsuse osas, esiteks seetõttu, et sarnased probleemid registreerimisel, mis võivad jääda esitatud turumahtudes arvestamata, võivad eksisteerida ka konkurentidel. Teiseks on asjassepuutuvad isikud, kes menetluse käigus on esitanud märkusi ja kellelt on hinnangut palutud, kinnitanud esialgselt pakutud arvude õigsust. Siiski tuleb viidata sellele, et turuosade sõltumatut kalkulatsiooni koos kontrollitava faktilise ja piirkondliku eristusega ei ole. Nagu päringud näitasid, pole seni ei SLV Keskpank ega liidumaa keskpank, samuti ka SLV Kartelliamet ega komisjon kartelliõiguse ja ühinemiste kontrollimise valdkonnas teinud asjaomast konkurentsianalüüsi. Abipoliitika valdkonnas ei ole komisjonil endal selleks vajalikke ja konkurentide suhtes jõustatavaid uuringute läbiviimise volitusi.

(298) Käesoleva otsuse tegemisel võib täpset turuanalüüsi vältida, kuna nagu eespool juba kirjeldatud, abikontrollimisel ei ole domineeriva positsiooni tõendamine oluline. Et siinkohal kontrollitav abi konkurentsi moonutab või moonutada ähvardab ja et märkimisväärsete moonutustega on tegemist eelkõige turgudel, kus BGB-l on tugev turupositsioon, selles osas küsimusi ei ole. Selline tugev turupositsioon vastab ka BGB ettekujutusele endast kui Berliini juhtivast jaepangast. Seda ei vaidlusta isegi väiksemaks korrigeeritud turuosad 20 — 40 % üksikutes segmentides, isegi kui need oleksid õiged, mis on kaheldav. Kõnealuses seoses tuleb lisaks meenutada seda, et BGB turuosa oli aastal 2002 48 % vastavalt Saksamaa esitatud andmetele, mõõdetuna eraklientide esmaste arvelduskontode arvu alusel, ja et BGB juhatuse esimehe selgituste kohaselt kuulub BGB-le kaubamärkidega Berliner Sparkasse ja Berliner Bank turuosa, mis kohati ulatub üle 50 %. ([36])

(299) BGB tugeva turupositsiooni ja tema positsiooni suhtes juhtiva jaepangana Berliini piirkonnas, mis hõlmab ligikaudu 4 miljonit elanikku, ei ole seega kahtlusi. BGB turupositsioon ei ole alates selle asutamisest aastal 1994, kui "Berliner Bank" ja "Berliner Sparkass" (mis siis juba ühendas linna lääne- ja idaosa hoiukassad, kusjuures viimane oli idaosas monopoolses seisundis) ühe katuse alla viidi, oluliselt muutunud — ka mitte pärast kriisi algust 2001. aastal. Selline "stabiilsus" võib seega olla BGB suhtelise turuvõimu indikaator võrreldes tegelike ja potentsiaalsete konkurentidega.

(300) Sellist tausta arvestades selgitas komisjon, et ümberstruktureerimisabi lubamise sidumine kohustustega, mis jätavad BGB positsiooni Berliini turul peaaegu puutumatuks, ei vasta ühenduse riigiabiõigusele. Saksamaa seisis aga silmitsi panga esitatud argumentidega panga elujõulisuse kahjustamise kohta.

(301) Pärast edasisi intensiivseid läbirääkimisi 18. detsembril 2003 Saksamaa ja Berliini liidumaa esindajatega nõustus Saksamaa lõpuks Berliner Banki võõrandamise kui täiendava kohustusega, et saavutada abi kinnitamine ja vältida edasisi komisjoni kehtestatavaid kompensatsioonimakseid. Kõnealuse nõusoleku kohaselt kohustub Saksamaa tagama, et pangakontsern õigusjõuliselt võõrandab oma osakonna "Berliner Bank" kui majandusüksuse, kaasa arvatud vähemalt

([35]) Komisjoni otsus 11. märtsist 1997 (IV/M.873 — Bank Austria/Creditanstalt); komisjoni otsus 25. septembrist 1995 (IV/M.628 — Generale Bank/Crédit Lyonnais Bank Nederland), millega kinnitatakse ühinemise sobivust ühisturuga kooskõlas nõukogu määrusega (EMÜ) nr 4064/89 (EÜT C 289, 31.10.1995, lk 10).

([36]) Kõne üldkoosolekul 4. juulil 2003.

kaubamärgi, koos kõigi kaubamärgi juurde kuuluvate kliendisuhete, filiaalide ja juurdekuuluva personaliga avatud, läbipaistva ja mittediskrimineeriva menetlusega 1. oktoobriks 2006 (lõpetamine 1. veebruariks 2007). Klientide, filiaalide ja müügitöötajate arvu registreerimise kuupäev on 31. detsember 2003, välja arvatud komisjoni kinnitatud ümberstruktureerimiskava plaaniline elluviimine ja loomulik äritegevuse kulg, s.t klientide liitumine ja lahkumine, personal, aktiva ja passiva, mis põhineb individuaalsetel otsustel (nagu klientide ja töötajate voolavus rahulolematuse tõttu eelmise panga või tööandjaga) ja mida pank ei mõjuta. See tähendab eelkõige, et BGB ei tohi võtta meetmeid, mille eesmärgiks on Berliner Banki klientide üleminek BGB teistesse ettevõtetesse või valdkondadesse nagu Berliner Sparkasse. Usaldushaldur (Treuhänder), kelle määrab Saksamaa (Berliini liidumaa) ja kelle nimetamiseks on vajalik komisjoni nõusolek, tagab, et Berliner Banki ümberstruktureerimist jätkatakse äriliselt põhjendatud määral ning sellesse investeeritakse ega tehta midagi, mis Berliner Banki väärtust vähendaks, eelkõige era- ja äriklientide või müügipersonali ümberpaigutamise teel Berliner Sparkassesse või pangakontserni muudesse osadesse.

(302) Berliner Banki võõrandamisega väheneb segmendi vara jaepanganduse valdkonnas aastaks 2006 ([37]) täiendavalt [...]* euro (see tähendab kokku koos seni plaanitud ja nõustutud meetmetega ligikaudu [...]* euro) võrra. BGB turuosa väheneb võõrandamisega ligikaudu 1/3 kuni 1/6. Kokku väheneb bilansimaht ligikaudu 189 mld eurolt ligikaudu 124 mld eurole.

(303) Komisjoni arvamuse kohaselt on sellega juba elluviidud, kavandatud ja nõusoleku saanud võõrandamised, sulgemised ja muud liiki vähendamised kokku piisavad, et leevendada kõnealuse abi turgu moonutavat toimet.

(304) Lõpetuseks tuleb mainida, et Saksamaa oli algselt deklaratsioonis maininud, et Berliin on asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkti c tähenduses piirkond ja sellest tulenevalt võiks tegu olla regionaalabiga, ja viitas selles seoses suuniste punktidele 53 ja 54 ning nende arvestamisele võetavate kohustuste hindamisel, seda siiski täpsemalt selgitamata ja konkreetseid aspekte nimetamata. Punktides 53 ja 54 on öeldud, et suuniste hindamiskriteeriumid kehtivad ka arendatavatele piirkondadele, kuid struktuuriliste ülevõimsustega turgudel nõutava võimsuste vähendamise mõõdupuud võivad olla vähem karmid. Komisjon konstateeris menetluse algatamise otsuses, et ta ei ole edasiste täpsustuste puudumise tõttu võimeline kõnealuse kriteeriumi kohaldatavust hindama. Kuna Saksamaa menetluse edasises käigus ei ole selle punkti juurde tagasi pöördunud ja lisaks on eespool selgitatud, et panganduses ei ole tegemist struktuuriliste ülevõimsustega, tuleb suuniste punkte 53 ja 54 hinnata käesoleval juhul mittekohaldatavateks.

([37]) Berliner Banki võõrandamine peab jõustuma hiljemalt 1. veebruaril 2007. Seetõttu ei ole võimalik, et mõju avaldub alles 2007. aasta bilansis.

Miinimumiga piirduv abi

(305) Saksamaa on komisjoni arvates piisavalt tõendanud, et kolme antud abi — kapitalieraldised, riskikaitse ja leping Berliini liidumaa võimalike tagasinõudeõiguste kohta panga suhtes — summad piirduvad ümberstruktureerimiseks vältimatult vajaliku miinimumiga, arvestades panga ja tema aktsionäride käsutuses olevaid finantsvahendeid. Pangale ei ole võimaldatud liigset likviidust ega liigseid omavahendeid, mida ta oleks võinud kasutada oma tegevuse ebakohaseks laiendamiseks konkurentide kahjuks.

(306) Esialgu päästeabina antud kapitalieraldise summa 1,755 mld eurot augustis 2001 suurus arvutati välja selline, et abi arvelt saaks tagada panga esmaste omavahendite määr 5,0 % ja kapitali adekvaatsuse 9,7 %. Nagu eespool selgitatud, peab komisjon seda panga lähimas perspektiivis püsimajäämiseks vältimatult vajalikuks. Pangal õnnestus edaspidi oma jõupingutustega, eriti riskipositsioonide vähendamise teel tõsta esmaste omavahendite määra üle 5 %. 2003. aasta lõpuks on see ligikaudu 6 %. Komisjon peab, arvestades praegust finantsturgude praktikat ning reitinguagentuuride ja turul osalejate ootusi, esmaste omavahendite määra 6,0 % panga kapitaliturul osalemise võime tagamiseks pikemas perspektiivis vältimatult vajalikuks. 2001. aasta kapitalieraldis on vältimatult vajalik, et hoida esmaste omavahendite määr selles suuruses ja seda saab seetõttu ka ümberstruktureerimisabi hindamise raames tervikuna pidada vältimatult vajalikuks miinimumiks ja seega kinnitada. Pigem näeb pank — nagu juba eespool selgitatud — võttes arvesse riigi kui vastutaja äralangemist, rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite sisseviimist ja Basel II lepingu raames vajadust edasiste jõupingutustega tõsta oma esmaste omavahendite määr igapäevases äritegevuses mõistlike refinantseerimistingimuste tagamiseks vajalike reitingute saamiseks vähemalt 7 %-le. Komisjon kiidab sellised kavandatud meetmed panga edasiseks stabiliseerimiseks heaks.

(307) Riskikaitse nimiväärtusega 21,6 mld eurot on, nagu servanumber 138 all selgitatud, riigiabina hindamiseks majandusliku väärtusega 6,1 mld eurot. Berliner Volksbank on siinkohal arvamusel, et liidumaa riskikaitse vastab pigem piiramatu lisamakse kohustusele, kuna Berliini liidumaa vastavat kohustuste ülevõtmise kohustust praegu ei saa hinnata ja seega on see edasiste kahjumite jaoks välja antud "blankotšekk". Selle suurus ja kestus on ebaproportsionaalsed, annavad pangale praktiliselt piiramatu maksevõime, sisaldavad panga jaoks "lubakirja" pakkumiste tegemiseks mistahes tingimustel ja kuna lisamakse kohustust ei saa arvuliselt esitada, ei saa seda kinnitada. Komisjon ei pea neid argumente õigeks ja nõustub antud küsimuses pigem Saksamaaga. Riskikaitse konstruktsioon ei võimalda pangal — vastupidiselt Berliner Volksbanki selgitustele — laiendada panga- ega muid tehinguid. Loomulikult takistab see, et pank üldse turult kaoks. Aga see piirdub sellega, et kaitsta panka vanadest tehingutest tuleneva riski eest. Uute tehingute sõlmimiseks ei saa seda kasutada. See küll võimaldab uute tehingute sõlmimist seeläbi, et eelkõige riskikaitsega hõlmatud kinnisvarateenuste ettevõtted ja pank tervikuna turul üldse edasi püsivad. See on aga ainult kõigi abimeetmete kaudne tagajärg ja seda ei saa kasutada mõõdupuuna selleks, et hinnata, kas abi kui niisugune piirdub otseselt ettevõtte püsimajäämise kindlustamisega. Riskikaitse ei anna pangale likviidsust, vaid ainult vabastab panga kinnisvarateenuste tehingute edaspidi tekkivatest kahjumitest, millega pank omal jõul toime ei tule. Liidumaa maksed toimuvad ainult tagantjärele nõudeõiguse võlausaldajate poolt tegeliku sissenõudmise ulatuses. Lisaks on liidumaal talle kuuluva riskikontrolliettevõtte kaudu detaillepingu kohaselt ulatuslikud kontrollimise ja eelneva kinnitamise õigused. Detaillepingu täpse kirjelduse osas viitab komisjon Saksamaa selgitustele. Komisjon leiab seetõttu, et kogu riskikaitse piirdub miinimumiga.

(308) Samuti piirdub abi, mille maksimaalne majanduslik väärtus on 1,8 mld eurot ning mis sisaldub Berliini liidumaa ja panga lepingus liidumaa võimalike Landesbank Berlini vastu olevate nõuete käsitlemiseks menetluse C 48/2002 otsuses, komisjoni arvates miinimumiga. Ilma lepinguta oleks pank pidanud audiitorite nõudmisel 2002. aasta aastaaruandes esitama sadadesse miljonitesse ulatuvad reservid ähvardavate kohustuste katteks. See oleks mõjunud negatiivselt panga 2002. aasta aastaaruandele ja seejärel ka esmase omakapitali määrale, mis polnud rohkem kui 6 % ja kohati isegi alla selle. Täiendava koormusega esmase omakapitali määrale poleks pank selles ümberstruktureerimise faasis suutnud toime tulla. Nagu juba eespool selgitatud, peab komisjon pikemas perspektiivis vältimatult vajalikuks esmaste omavahendite määr 6,0 %. Kui komisjon otsusega menetluses C 48/2002 kohustatakse Berliini liidumaad teostama nõudeõigust panga ühisturuga kokkusobimatu abielemendi tagasimaksmiseks Berliini liidumaale, jätab Berliini liidumaa selle sissemaksena panka. Seda aga ainult sellises mahus, mis on vajalik, et 1. jaanuaril 2004 säiliks esmaste omavahendite määr 6,0 %, ja see kujutab endast komisjoni arvates vältimatult vajalikku miinimumi. Tagasimakselepingu kinnitamine komisjoni poolt maksimaalse majandusliku väärtusega 1,8 mld eurot on piiratud erandjuhtumiga nagu käesolev, see tähendab siis ja ainult sel määral, mil määral tagasimaksenõude maht vältimatult ähvardaks ettevõtte elujõulisust, ja ümberstruktureerimiskava on muus osas kinnitamiskõlblik. Tagasimakseleping kujutab enesest sellisel taustal täiendavat ümberstruktureerimisabi ja nõuab seega suurema kohustuse võtmist, millega Saksamaa lõpuks nõustuski, eriti soostudes tagama, et Berliner Bank võõrandatakse.

Järeldused

(309) Abi kogusummas 9,7 mld eurot koosnevad kolmest meetmest: esiteks, augustis 2001 Berliini liidumaa kapitalieraldis BGB kasuks summas 1,755 mld eurot; teiseks Berliini liidumaa detsembris 2001 ja aprillis 2002 BGB käsutusse antud riskikaitse maksimaalse nominaalsummaga 21,6 mld eurot ja majandusliku väärtusega 6,1 mld eurot; ja kolmandaks, Berliini liidumaa ja BGB vahel detsembris 2002 sõlmitud tagasimakseleping tulenevalt menetluses C 48/2002 (Landesbank Berlin — arvelduskeskus) komisjoni poolt langetatava võimaliku tagasinõudeotsusega majandusliku väärtusega kuni 1,8 mld eurot.

(310) Kõik tingimused, et tegemist oleks riigiabiga asutamislepingu artikli 87 lõike 1 alusel, on täidetud: riiklikud vahendid, ühe kindla ettevõtte soodustamine, konkurentsi moonutavad mõjud ja liikmesriikidevahelise kauplemise kahjustamine. Riigiabi ühisturuga kokkusobimatuse põhimõttest tehtavaid erandeid asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkti c ei saa kohaldada muidu kui koostoimes ühenduse suunistega riigiabi andmisest raskustes olevate ettevõtete päästmiseks ja ümberstruktureerimiseks.

(311) Oma hinnangus — ja mõõdetuna suuniste kriteeriumide alusel — järeldab komisjon, et juba elluviidud ja kavandatud ümberstruktureerimismeetmed on mõistlikud, loogilised ja põhimõtteliselt kohased, et võimaldada BGB-l taastada pikaajaline rentaablus.

(312) Kokku piisab komisjoni arvates juba läbiviidud, kavandatud ja lubatud võõrandamistest, sulgemistest ja vähendamistest, et kompenseerida kõne all oleva abi konkurentsi moonutav mõju.

(313) Kolm antud abi — kapitalieraldis, riskikaitse ja leping Berliini liidumaa panga vastu olevate nõuete võimaliku tagasimaksekohustuse käsitlemiseks — piirduvad komisjoni arvamuse kohaselt ümberstruktureerimiseks vältimatult vajaliku miinimumiga, võttes arvesse panga ja tema aktsionäride käsutuses olevaid vahendeid. Pangale ei võimaldata sellega liigset likviidsust ega liigseid omavahendeid, mida pank võiks kasutada oma tegevuse ebakohaseks laiendamiseks konkurentide kahjuks,

ON VASTU VÕTNUD JÄRGMISE OTSUSE:

Artikkel 1

1. Järgnevad meetmed Bankgesellschaft Berlin AG ("BGB") kontserni kasuks kujutavad enesest riigiabi asutamislepingu artikli 87 lõike 1 tähenduses:

a) Berliini liidumaa kapitalieraldis suuruses 1,755 mld eurot augustis 2001;

b) garantiid ("riskikaitse") maksimaalse nimiväärtusega 21,6 mld EUR, mille Berliini liidumaa andis 20. detsembril 2001 ja 16. aprillil 2002;

c) 26. detsembri 2002 leping Berliini liidumaa ja Landesbank Berlin ("LBB") vahel komisjoni käimasoleva menetluse C 48/2002 lõpliku otsuse kohaselt võimalike Berliini liidumaa LBB vastu olevate nõuete käsitlemiseks.

2. Lõikes 1 nimetatud abi on ühisturuga kokkusobiv niivõrd, kuivõrd Saksamaa peab kinni Liitvabariigi Valitsuse 6. veebruari 2004 deklaratsioonis edastatud, artikli 2 lõikes 1 ja käesoleva otsuse lisas kokkuvõtlikult loetletud lubadustest täies mahus ja lõike 1 punktis c nimetatud abi 1. jaanuariks 2004 ei põhjusta BGB kontserni esmaste omavahendite määra üle 6,0 % (arvestades IBB eraldamist vastavalt artikli 2 lõike 1 punktile d).

Artikkel 2

1. Saksamaa on nõustunud,

a) tagama esitatud ümberstruktureerimiskava õigeaegse elluviimise vastavalt lisas toodud tingimustele;

b) tagama, et Berliini liidumaa võõrandab oma osaluse BGBs vastavalt lisas toodud tingimustele;

c) tagama, et BGB kontsern võõrandab või likvideerib lisas toodud tingimuste kohaselt kõik osalused kinnisvarateenuste äriühingutes, millele laieneb 16. aprilli 2002 riskikaitse;

d) tagama, et IBB erireservid eraldatakse lisas toodud tingimuste kohaselt LBB-st;

e) tagama, et BGB kontsern võõrandab LBB osakonna "Berliner Bank" lisas toodud tingimuste kohaselt;

f) tagama, et BGB kontsern likvideerib hiljemalt 31. detsembriks 2005 oma osaluse ettevõttes BGB Ireland plc.

2. Komisjoni võib, kui see otstarbekaks osutub, Saksamaa piisavalt põhjendatud taotluse alusel:

a) võimaldada nõusolekutes kindlaks määratud tähtaegade pikendamist või

b) erakorralistel asjaoludel loobuda kõnealuste nõusolekute ühest või mitmest kohustusest ja tingimusest, neid muuta või asendada.

Kui Saksamaa taotleb tähtaja pikendamist, tuleb hiljemalt üks kuu enne asjaomase tähtaja möödumist esitada komisjonile piisavalt põhjendatud taotlus.

Artikkel 3

Saksamaa teatab komisjonile kahe kuu jooksul pärast käesoleva otsuse teatavakstegemist meetmed, mida ta on võtnud ja kavatseb võtta käesoleva otsuse täitmiseks.

Artikkel 4

Käesolev otsus on adresseeritud Saksamaa Liitvabariigile.

Saksamaa on kohustatud viivitamata saatma käesoleva otsuse koopia abisaajale.

Brüssel, 18. veebruar 2004

Komisjoni nimel

komisjoni liige

Mario MONTI

LISA [1]

Artikli 2 lõike 1 punkti a juurde

Saksamaa tagab, et esitatud ümberstruktureerimiskava, mida on viimati muudetud vastavalt Saksamaa Liitvabariigi Valitsuse deklaratsioonile 29. jaanuarist 2004, kaasa arvatud kõik nõusolekud, viiakse artikli 2 lõikes 1 vastavalt esitatud ajakavale täies mahus ellu. Kuivõrd ümberstruktureerimiskava teatud elementide puhul ei ole tähtaega määratud, viiakse need ellu viivitamata ja igal juhul selliselt, et kindlaksmääratud tähtaegadest on võimalik kinni pidada.

Artikli 2 lõike 1 punkti b juurde

Saksamaa tagab, et Berliini liidumaa algatab avatud, läbipaistva ja mittediskrimineeriva võõrandamismenetluse kohe, kui Bankgesellschaft Berlin AG 2005. aasta kontserni aastaaruanne on kinnitatud, ja lõpetab selle 31. detsembriks 2007.

Ostja peab:

— olema liidumaast sõltumatu ega tohi olla seotud BGB AG ega "Berliner Bank"-iga komisjoni grupivabastusmääruse (EÜ) nr 2790/1999 artikli 11 tähenduses [2] vertikaallepetega seotud,

— olema võimeline mõistlikul määral omandama kõik vajalikud load asjaomastelt konkurentsi- ja muudelt ametitelt BGB AG osaluse omandamiseks,

— oma finantsjõu, eriti reitingute alusel olema võimeline püsivalt tagama panga maksevõime.

Kontrollitingimuse kohaldamisel vastavalt võõrandamisnõusoleku artikli 2 lõikele 2 arvestab komisjon kohaselt pakkumise tingimusi ja olukorda kapitaliturgudel.

Artikli 2 lõike 1 punkti c juurde

Saksamaa tagab, et BGB-kontsern võõrandab või likvideerib järgnevate eeskirjade kohaselt kõik osalused kinnisvarateenuste äriühingutes, millele laieneb 16. aprilli 2002 riskikaitse, bilansilise jõustumisega hiljemalt 31. detsembriks 2005.

31. detsembriks 2004 määravad liidumaa ja pank lõplikult kindlaks need osalused kinnisvarateenuste äriühingutes, mis näivad olevat sobivad võõrandamiseks kolmandatele isikutele. Need osalused kuuluvad võõrandamisele läbipaistvas, avatud ja mittediskrimineerivas pakkumismenetluses.

Osalused kinnisvarateenuste äriühingutes, mis bilansipäevaks 31. detsember 2005 ei ole likvideeritud ega kolmandatele isikutele võõrandatud, omandab Berliini liidumaa turul kehtivatel tingimustel. Ostuhinna määrab liidumaa nimetatud sõltumatu audiitor ja seda kontrollib seejärel panga nimetatud sõltumatu audiitor 31. märtsiks 2005. See toimub tunnustatud hindamismenetluse alusel. Hinnangute lahknevuse korral ja kui lepingupooled ei jõua kokkuleppele, määrab väärtuse kolmas, Institut der Wirtschaftsprüfer in Deutschland e.V. poolt määratud ekspert. Sõltumatute audiitorite hinnangud esitatakse komisjonile hiljemalt 31. juuliks 2005.

---

[1] Alljärgnevalt esitatkse Saksamaa valitsuse 6. veebruaril 2004 esitatud deklaratsiooni kokkuvõte Saksamaa nõusolekutest. Käesoleva otsuse jaoks on määrav kõnealuses deklaratsioonis sisalduv saksakeelne originaaltekst.

[2] EÜT L 336, 29.12.1999, lk 21.

Liidumaale ülekandmisele või likvideerimisele määratud kinnisvarateenuste ettevõtete majandustegevus piirdub nõuetekohase haldusega detaillepingus hõlmatud riskide likvideerimiseks. Pank ei tee neisse ettevõtetesse investeeringuid, mis on nõutavast määrast suuremad.

Maaostumaksust tingitud suurte kohustuste vältimiseks võib äriühingus Immobilien- ja Baumanagement der Bankgesellschaft Berlin GmbH ("IBG") jääda pangakontserni jääkosalus suurusega maksimaalselt 6 %. Sellega ei seondu siiski mingid pangakontserni mõjuvõimalused IGB tegevjuhtimisele. Lisaks võib IBAG Immobilien und Beteiligungen Aktiengesellschaft ("IBAG") pärast nime muutmist ja ümberorienteerumist *Work-out-Competence Centeri* ja riskikaitsega mitte hõlmatud äriühingute niinimetatud negatiivsete nimekirjade valdusühinguna, ([3]) kus pangakontsernil on osalusi, pangakontserni jääda. Vaatamata toimimisele nn negatiivsete nimekirjade äriühingute valdusfirmana nende äriühingute nõuetekohaseks haldamiseks ja riskide likvideerimiseks nagu ka *Work-out-Competence Centerina* seoses kinnisvara finantseerimise alase tegevuse likvideerimisega, ei arenda IBAG siiski mingit kinnisvarateenuste alast tegevust.

Artikli 2 lõike 1 punkti d juurde

Saksamaa tagab, et hiljemalt jõustumisega 1. jaanuariks 2005 kantakse Investitionsbank Berlin ("IBB"), mitteõigusvõimelise asutuse, mida seni oli juhitud Landesbank Berlin ("LBB") osakonnana, abitegevus alljärgnevate eeskirjade kohaselt üle Berliini liidumaa uuele asutatavale iseseisvale abipangale.

Landesbank Berlini IBB erireserve kasutatakse uue abipanga kapitaliseerimiseks ja eraldatakse seega Landesbankist sel määral, nagu see on võimalik 1. jaanuaril 2004 ilma et esmaste omavahendite määr (Tier One) pangakontsernis (pärast IBB eraldamist) langeks alla 6 %, kusjuures Landesbank Berlini võib jääda siiski maksimaalselt 1,1 mld eurot.

Eeltoodud lõike kohaselt pangakontserni kapitaliseerimiseks täiendavalt vajalik osa IBB erireservidest, maksimaalselt siiski 1,1 mld eurot, teeb Berliini liidumaa sissemaksena otseselt või kaudselt väärtpaberikapitalina ühe või enama esmaste omavahendite kõlbulike vaikiva osalusena LBBsse. Selleks võib tekitada Berliini liidumaa nõude LBB vastu vastava osa IBB erireservide ülekandmiseks ja sellise nõude näol teha mitterahaline sissemakse vaikiva osalusena.

Äriregistris registreerimata osalustele arvestatakse intressi turul kehtivate tingimuste alusel. Selleks leitakse äriregistris registreerimata osaluste lepingu allakirjutamise päeval kehtivate LBB pikaajaliste reitingute alusel ja arvestades riigi kui vastutaja äralangemist ning pidades silmas äriregistris registreerimata osaluste lepingutingimusi, viitintressimäärale lisanduv protsent, mis sõltub turul kaubeldavatest võrreldavatest esmaste omavahendite instrumentidest. Esmaste omavahendite instrumentide võrreldavus leitakse nende instrumentide lepingutingimuste ja vastava emitendi reitingute alusel.

Artikli 2 lõike 1 punkti e juurde

Saksamaa tagab, et pangakontsern võõrandab LBB osakonna "Berliner Bank" kui majandusüksuse vähemalt koos kaubamärgiga (ja kõigi sellega seonduvate intellektuaalse omandi õigustega), kõigi era-, äri- ja muude klientidega, kes on seotud kaubamärgi Berliner Bank all sooritatud tegevusega, kõigi filiaalide ja müügipersonaliga (*front-office*). Klientide, filiaalide ja müügitöötajate arvu registreerimise kuupäev on 31. detsember 2003, välja arvatud komisjoni kinnitatud ümberstruktureerimiskava plaanipärane elluviimine vastavalt artikli 2 lõike 1 punktile a ja äritegevuse loomulik kulg, s.t klientide liitumine ja lahkumine, personal, aktiva ja passiva, mis põhineb individuaalsetel otsustel (nagu klientide või töötajate liikumine rahulolematuse tõttu eelmise panga või tööandjaga) ja mida pank ei mõjuta. Muid varalisi väärtusi või töötajaid võib kohasel määral võõrandamisse kaasata. Käendaja kontrollib täpselt kõnealustest eeskirjadest kinnipidamist. Võõrandamismenetlus peab olema avatud, läbipaistev ja mittediskrimineeriv ning seda tuleb alustada 2005. aastal. See peab olema lõpule viidud 1. oktoobriks 2006 nii, et võõrandamine jõustub õigusjõuliselt hiljemalt 1. veebruaril 2007 (Closing).

([3]) 16.aprilli 2002 detaillepingu lisad 4.1, 11.1, 22.1, 29.1, 37.1.2, 44.1 üksikasjaliku kokkuleppe kohta; lisa 25 teadmiseks.

Saksamaa teeb komisjonile kolme kuu jooksul pärast käesoleva otsuse kättetoimetamist ettepaneku sobiva usaldushalduri *(Treuhänder)* mandaadi ja seaduse alusel ametialast konfidentsiaalsust hoidma kohustatud sõltumatu usaldushalduri osas, kes Saksamaa kulul kontrollib, et võõrandamisprotsess kulgeks nõuetekohaselt ja tagab eriti, et Berliner Banki ümberstruktureerimine ka edaspidi ärilises mõttes mõistlikul määral jätkub ja sellesse investeeritakse ega tehta midagi, mis Berliner Banki väärtust vähendab, eelkõige ei paigutata era- või äriklientide või müügipersonali ümber Berliner Sparkassesse või pangakontserni muudesse osadesse. Usaldushaldur alustab oma tööd viivitamata pärast tema nimetamist. Kui usaldushaldur tuvastab kõrvalekaldumisi, tuleb sellest komisjoni viivitamata teavitada.

Ostja peab olema Bankgesellschaft Berlinist sõltumatu; ta peab omama finantsvahendeid, tõendatud erialaseid teadmisi ja motivatsiooni, et säilitada ja arendada "Berliner Bank"-i elujõulise ja aktiivse konkurentsijõuna konkurentsis Bankgesellschaft Berlini ja muude konkurentidega. See ei välista "Berliner Bank"-i integreerimist ostja ettevõttesse ja firma identiteeti.

Kõnealuse nõusoleku elluviimiseks vajalikud 29. jaanuari 2004 keskpika finantsplaani kohandamised esitab Saksamaa komisjonile viivitamata komisjoni nõusoleku saamiseks.

Elluviimise ja aruandluse üldised tingimused

a) Saksamaa ei muuda 29. jaanuaril 2004 esitatud ümberstruktureerimiskava, mis arvestab kõiki artikli 2 lõike 1 lubadusi, ilma komisjoni eelneva nõusolekuta.

b) Saksamaa tagab, et artikli 2 lõike 1 punktides b, c ja e ette nähtud võõrandamised ja müügid toimuvad läbipaistvas menetlustes, mis on avatud igale potentsiaalsele kodu- ja välismaisele ostjale. Müügitingimused ei tohi sisaldada punkti, mis ebakohaselt piirab potentsiaalsete ostjate arvu või on spetsiaalselt teatud potentsiaalse ostja järgi koostatud. Saksamaa tagab võõrandamiste ja müükide piisava avalikustamise. Seda tehakse, välja arvatud võõrandamised artikli 2 lõike 1 punkti c alusel, avaldamisega vähemalt ühes rahvusvahelises ajalehes, mis on kogu ühenduses ingliskeelsena kättesaadav. Pakkujatele võimaldatakse õiguslikult lubatud ulatuses otsene juurdepääs kogu vajalikule informatsioonile asjaoludega nõutava hoolikusega tutvumise raames. Ostjate valik toimub majanduslike kriteeriumide alusel. Panga müügitulu kasutatakse täielikult panga ümberstruktureerimiskava elluviimiseks, kuivõrd see 16. aprilli 2002 (deklaratsiooni lisa 25) detaillepingu alusel ei kuulu Berliini liidumaale.

c) Saksamaa tagab, et kõigi nõusolekute teostamist kuni nende täitmiseni võib igal ajal kontrollida komisjon või komisjoni heaks tegutsev ekspert. Saksamaa tagab komisjonile piiramatu juurdepääsu kogu informatsioonile, mis on käesoleva otsuse elluviimise järelevalve teostamiseks vajalik. Komisjon võib Saksamaa nõusolekul nõuda selgitusi ja täpsustusi otse pangalt. Saksamaa ja pank teevad komisjoniga või komisjoni eest tegutseva nõustajaga järelevalve ja käesoleva otsuse täitmise osas igakülgset koostööd.

d) Aastaks 2007, viimane kaasa arvatud, esitab Saksamaa komisjonile igal aastal eduaruande. Aruanne peab sisaldama ümberstruktureerimiskava elluviimisel saavutatud edusammude kokkuvõtet ning tütarettevõtete ja osakondade käesoleva otsuse artikli 2 lõike 1 alusel müümise ja sulgemise üksikasju, näidates ära müügi või sulgemise kuupäeva, bilansilise väärtuse kuni 31. detsembrini 2003, müügihinna, kogu kasumi ja kahjumi seoses müügi või sulgemisega ning ümberstruktureerimiskava veel ellu viimata meetmete kohta. Aruanne edastatakse ühe kuu jooksul pärast BGB grupi kontserni aastaaruande kinnitamist Bankgesellschaft Berlin AG nõukogu poolt, hiljemalt siiski iga aasta 31. maiks.

KOMISJONI OTSUS,

14. juuli 2004,

Saksamaa riigiabi kohta MobilCom AG-le

(teatavaks tehtud numbri C(2004) 2641 all)

(Ainult saksakeelne tekst on autentne)

(EMPs kohaldatav tekst)

(2005/346/EÜ)

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut, eriti selle artikli 88 lõike 2 esimest lõiku,

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingut, eriti selle artikli 62 lõike 1 punkti a,

võttes arvesse nõukogu 1999. aasta 22. märtsi määrust (EÜ) nr 659/1999, millega kehtestatakse üksikasjalikud eeskirjad Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 93 kohaldamiseks, [1] eriti selle artikli 7 lõikeid 3 ja 4,

olles palunud liikmesriigil ja muudel huvitatud isikutel esitada oma märkused eespool viidatud sätete [2] kohaselt ja võttes arvesse nende märkusi

ning arvestades järgmist:

I. MENETLUS

(1) 2002. aasta 18. oktoobri kirjas teatas Saksamaa komisjonile "päästmisabist", mis kujutas endast riiklikku tagatist 50 miljoni euro suurusele laenule, mille oli MobilCom AG-le, edaspidi "MobilCom", andnud riigile kuuluv Kreditanstalt für Wiederaufbau, edaspidi "KfW". Laenusumma maksti välja 19. septembril 2002.

(2) Nii 2002. aasta 21. kui ka 30. oktoobri kirjas palus komisjon lisateavet, mille Saksamaa esitas nõuetekohaselt 23. oktoobri kirjades, mis märgiti kättesaaduks vastavalt 23. ja 24. oktoobril, ja 5. novembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks viimati nimetatud kuupäeval.

(3) 2002. aasta 27. novembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 28. novembril 2002, teatas Saksamaa komisjonile täiendavast 80 % suurusest puudujäägitagatisest uuele, 112 miljoni euro suurusele laenule. Komisjon ja Saksamaa esindajad kohtusid 10. detsembril 2002.

(4) 2003. aasta 21. jaanuari kirjas teatas komisjon Saksamaale oma otsusest kiita heaks 50 miljoni euro suurusele laenule antud tagatis kui EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkti c ning raskustes olevate ettevõtete päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antavat riigiabi käsitlevate ühenduse suuniste [3] kohane päästmisabi.

(5) Samas kirjas teatas komisjon Saksamaale oma otsusest alustada EÜ asutamislepingu artikli 88 lõikes 2 nimetatud 112 miljoni euro suuruse laenu 80 % suurust puudujäägitagatist puudutavat ametlikku menetlust.

(6) Komisjoni otsus menetluse alustamise kohta avaldati *Euroopa Liidu Teatajas*. [4] Komisjon kutsus huvitatud isikuid üles oma arvamust esitama.

([1]) EÜT L 83, 27.3.1999, lk 1. Määrust on muudetud 2003. aasta ühinemisaktiga.

([2]) ELT C 59, 14.3.2003, lk 2.

([3]) EÜT C 288, 9.10.1999, lk 2.

([4]) Vt 2. allmärkust.

(7) 2003. aasta 24. veebruari kirjades, mis märgiti kättesaaduks 25. ja 26. veebruaril, esitas Saksamaa oma arvamuse komisjoni otsuse kohta alustada menetlust.

(8) 2003. aasta 14. märtsi kirjas, mis märgiti samal päeval kättesaaduks, andis Saksamaa komisjonile lisateavet, tehes samas teatavaks oma kavatsuse pikendada MobilComile antud 50 miljoni ning 112 miljoni euro suuruse laenu riiklikke tagatisi 2007. aasta lõpuni. Saksamaa märkis ka seda, et teisest laenust on ettevõttele välja makstud ainult 88,3 miljonit eurot.

(9) 2003. aasta 10. aprilli kirjas palus komisjon riiklike tagatiste planeeritava pikendamise kohta lisateavet, mille Saksamaa esitas 9. mai kirjas, mis märgiti kättesaaduks 12. mail. 21. mai kirjas, mis märgiti kättesaaduks 21. mail, esitas Saksamaa lisateavet.

(10) 2003. aasta 3. juuni kirjas, mis märgiti kättesaaduks 4. juunil, esitas MobilCom oma arvamuse komisjoni otsuse kohta alustada menetlust.

(11) 2003. aasta 9. juuli kirjas teavitas komisjon Saksamaad sellest, et artikli 88 lõikes 2 nimetatud, juba käimasolevat menetlust pikendatakse eesmärgiga hõlmata laenutagatiste kavandatud pikendamist 2007. aasta lõpuni.

(12) Komisjoni otsus menetluse pikendamise kohta avaldati *Euroopa Liidu Teatajas*. [5] Komisjon kutsus huvitatud isikuid üles avaldama oma arvamust.

(13) 2003. aasta 1. septembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 2. septembril, esitas Saksamaa oma arvamuse menetluse pikendamise kohta. 2003. aasta 9. septembri kirjas palus komisjon lisateavet. Saksamaa esitas 23. septembril kirjaliku vastuse, mis märgiti kättesaaduks 25. septembril ja milles ta teavitas komisjoni muu hulgas ka sellest, et 22. septembriks 2003 oli MobilCom täies ulatuses tagastanud talle väljastatud laenud, millele olid antud riiklikud tagatised, ning et KfW (konsortsiumi juht) oli võlakirjad tagastanud keskvalitsusele ning Schleswig-Holsteini liidumaale.

(14) 2003. aasta 5. novembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 6. novembril, märkis Saksamaa, et komisjonile laenutagatiste pikendamiseks kuni 2007. aasta lõpuni esitatava taotluse küsimusega on tegeldud pärast laenude tagastamist.

(15) Nii 2003. aasta 25. septembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 25. septembril, kui 2. oktoobri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 6. oktoobril, saatis kaks MobilComi konkurenti komisjonile menetluse pikendamise kohta oma arvamuse, mis edastati Saksamaale, saamaks viimase arvamust. Saksamaa vastas 5. novembri kirjas, mis märgiti kättesaaduks 6. novembril.

(16) 2004. aasta 9. ja 21. jaanuaril peeti komisjoni, keskvalitsuse, Schleswig-Holsteini liidumaa ning ettevõtte esindajate vahel läbirääkimisi küsimuses, kas konkurentsi ülemäärase moonutamise ennetamiseks on vaja kasutusele võtta lisameetmeid. 2004. aasta 13. veebruari kirjas, mis märgiti kättesaaduks 13. veebruaril, teatas Saksamaa komisjonile, et MobilCom on üldiselt valmis seitsmeks kuuks peatama MobilComi mobiiltelefonilepingute otsese *on-line*-sõlmimise. 2004. aasta 16. veebruari kirjas palus komisjon mitme punkti kohta selgitusi. 26. märtsil saatis komisjon täiendava kirja, millele Saksamaa vastas 2. aprilli kirjades, mis märgiti kättesaaduks samal päeval, ning 28. aprilli kirjas, mis märgiti kättesaaduks samal päeval, väites, et ta ei saa kindlalt lubada, et MobilComi *on-line*-kauplused suletakse. 2004. aasta 23. juuni kirjas, mis märgiti kättesaaduks 24. juunil, saatis Saksamaa komisjonile lisainformatsiooni MobilComi klientide käesoleva arvu kohta.

II. ABIMEETMETE ÜKSIKASJALIK KIRJELDUS

1. MobilCom AG

(17) MobilComi asutas 1991. aastal MobilCom Communicationstechnik GmbH nime all Gerhard Schmid. Ettevõte on registreeritud Schleswig-Holsteinis, Rendsburg-Eckernfördes asuvas Büdelsdorfis, mis on vastavalt EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktile c abi objektiks. Lisaks peakorterile Büdelsdorfis on MobilComil Saksamaal teisigi tegevuskohti (Kielis, Karlsteinis, Erfurtis ning Hallbergmoosis).

(18) Kõige suurem osa MobilComi aktsiatest kuulub France Télécomile (28,3 %), ülejäänud aktsiad kuuluvad väikeaktsionäridele.

[5] ELT C 210, 5.9.2003, lk 4.

(19) MobilCom alustas äritegevust teise põlvkonna (“2G”) mobiiltelefoniteenuste edasimüüjana teiste hulgas T-Mobilele, Vodafonele ning E-Plusile. 1996. aastal paisati ta väärtpaberiturule ning 1997. aastal oli ta üks esimestest Frankfurti väärtpaberituru Neuer Markt segmenti kuuluvatest ettevõtetest. 1998. aastal laiendas MobilCom oma tegevust teistesse ärivaldkondadesse, sisenedes Saksamaa lauatelefoni- ning Interneti-turule. Tegevuse laiendamine mobiiltelefonivaldkonna plahvatusliku tõusu aastatel võimaldas MobilComi kiiret kasvu.

(20) Ajavahemikus 1997 — 2000 ostis MobilCom üles teisi ettevõtteid, muu hulgas võrguteenuse pakkuja Topneti, mobiiltelefoniteenuse pakkuja Cellway ning Saksamaal tol ajal kõige suuremaks otsingumootoriks olnud DINO-Online'i. Samuti lisandusid tema portfelli telekommunikatsioonivettevõte TelePassport, teenuseosutaja D Plus ning enamusosalus Comtech'i arvutiketis. 1999. aastal paiskas MobilCom Frankfurti Neuer Markti aktsiaturule oma Interneti-tütarettevõtte, freenet.de AG, mis oli Saksamaa suuruselt teine *on-line*-teenus.

(21) 2000. aastal asutas MobilCom koos France Télécomiga ühisettevõtte, MobilCom Multimedia GmbH, taotlemaks kolmanda põlvkonna mobiilsidevõrkude (UMTS) litsentsi ning sisenemaks UMTSi turule. France Télécom vahetas oma osaluse ühisettevõttes 28,3 % MobilComi aktsiate vastu, mille tulemusel sai MobilCom AGst MobilCom Multimedia GmbH aktsiate ainuomanik. France Télécom tasus MobilCom AG aktsiate eest 7,5 miljardit eurot. UMTS-litsentsi jaoks vajaliku välisinvesteeringu pidi saama rahvusvaheliselt panganduskonsortsiumilt. Strateegilise koostöö aluseks UMTSi alal sai koostööraamistiku kokkulepe, mille osapooled allkirjastasid 2000. aasta märtsis.

(22) 2000. aasta augustis tegi MobilCom 8,4 miljardi euro suuruse pakkumise ning föderaalvalitsus väljastas talle UMTS-litsentsi. 2001. aastal ühinesid D Plus ning Cellway, valmistamaks ette UMTSi jaotusstruktuuri. Samal aastal algas UMTS-võrgu ehitamine.

(23) Mobiiltelefoni ning -teenuse pakkumise sektoris sai MobilComi eesmärgiks UMTS-i turule sisenemise abil areneda lihtsa teenuse pakkujast võrgupõhise mobiiltelefoniteenuse pakkujaks. ([6])

([6]) Pärast riigisisese roamingu lepingu sõlmimist E-Plus'iga 2001. aasta aprillis sai MobilComil võimalikuks edastada hääl- ning andmesõnumeid läbi E-Plus'i GSM/GPRS võrgu ning läbi selle pakkuda üleriigilist kõne- ning andmesideteenust enda kaubaärgi alla kuuluva GPRS-i kaudu juba enne enda UMTS-i käivitumist.

(24) Lauatelefoni-/internetiäri koosnes ühelt poolt kõnesideteenusest ning teiselt poolt Interneti-ühendusest, mida pakkus Internetiga tegelev tütarettevõte — freenet.de AG, mille aktsiatest kuulus 76,1 % MobilComile. Lauatelefoniteenust pakkus MobilCom enne kriisi ligi kaheksale miljonile kliendile, kellest umbes 3,2 miljonit olid Interneti kasutajad.

(25) 2001. majandusaastal oli MobilComi kontserni kuuluvate ettevõtete käive 2,59 miljardit eurot, mis oli umbes 10 % suurem kui eelmisel aastal. Sellest summast tuli 1,919 miljardit eurot mobiiltelefoniteenusest, 0,583 miljardit eurot lauatelefoni- ning Interneti-teenusest ning 88 miljonit eurot muudest valdkondadest. UMTSi valdkonna käive oli null, kuna seda alles ehitati.

(26) Aasta lõpuks kasutas MobilComi mobiiltelefoni 5,01 miljonit klienti, mis tähendab võrreldes eelmise aasta 4 miljoni kliendiga 25 % kasvu. See tähendab seda, et mobiiltelefonivaldkonnas oli MobilComi kasv kiirem kui turu kasv (2001. aastal 17 %). Abonentidest koosnes kaks kolmandikku kliendibaasist, samas kui turu keskmiseks näitajaks oli 44 %.

(27) 2002. aasta 31. juulil oli MobilComi töötajate nimekirjas 5 175 inimest, kaasa arvatud tähtajaliste lepingutega töötajad. See vastab 4 463 täiskohaga töötajale.

2. **Mobiiltelefonside turg**

(28) Pärast ümberkorraldusi keskendub MobilCom mobiiltelefonside teenuse pakkumisele. Enne kriisi pakkus ta ka UMTSi ning lauatelefoni-/Interneti-teenust.

(29) Vastavalt Saksamaa poolt esitatud ümberkorralduskavale lisatud turu-uuringule on mobiiltelefonside turg osa telekommunikatsiooniteenuste turust, mille alla kuuluvad veel lauatelefonid, kaabeltelevisioon, renditavad liinid, kullerteenus ning teised valdkonnad. Mobiil-telekommunikatsiooniteenuste turgu (“mobiiltelefonside turg”) tuleb vaadelda kui eraldi seisvat turgu, mis eristub teistest telekommunikatsiooniteenustest sellega, et tema poolt pakutavad tooted erinevad märgatavalt niisuguste teenuste turul olevatest toodetest.

(30) Mobiiltelefonside turul aktiivsed ettevõtted võib jagada võrguoperaatoriteks ning teenuseosutajateks. Võrguoperaatorid omavad mobiilsideteenuste pakkumiseks vajalikku infrastruktuuri ning opereerivad sellega. Nad müüvad neid teenuseid nii otse kui teenuseosutajate kaudu. Teenuseosutajate tegevus piirdub mobiiltelefonside teenuste pakkumisega vastavalt nende hinnakirjale.

(31) Vastavalt telekommunikatsiooni ja posti järelevalveorganile ("RegTP") oli telekommunikatsiooniteenuste kogukäibeks 2002. aastal Saksamaal 61 miljardit eurot. Tänaseks on telekommunikatsiooniteenuste turul kõige suurema käibega lauatelefoni- ning mobiiltelefoniteenuse valdkond, moodustades kumbki ligi kolmandiku kogukäibest.

(32) Vastavalt RegTP-le teenisid mobiiltelefonsideettevõtted 2002. aastal kokku 23,7 miljardit eurot. Ajavahemikus 1998 — 2002 oli mobiiltelefonsideteenuste aastaseks kasvuks keskmiselt 25,7 %, mis on palju suurem Saksamaa telekommunikatsiooniteenuste kogu turu kasvust (8,3 %). Siiski oli mobiiltelefonsideteenuste käibe keskmine aastane kasv väiksem selles valdkonnas tegutsejate arvu keskmisest aastasest kasvust, mille põhjuseks oli keskmise kuukäibe pidev kahanemine ühe ettevõtte kohta. 2001. ja 2002. aastal aeglustus mobiiltelefonside turgude kasv märgatavalt (2002. aastal 2,8 %).

(33) Kõik komisjonile kättesaadavad mobiiltelefoniside turu näitajate kohta käivad ennustused ning uuringud ([7]) põhinevad eeldusel, et järgmise kolme või nelja aasta jooksul jõuab mobiiltelefonikasutajate arv loomuliku küllastuspunktini ehk 80 %—90 %ni Saksamaa rahvastikust. 2002. aasta lõpuks moodustas turg 72,4 % rahvastikust (2001. aastal 68 %). Seetõttu on ootuspärane, et tulevikus ei keskenduta mitte klientide arvu suurendamisele, vaid olemasolevate tulusate klientide hoidmisele ning keskmise kuukäibe kasvatamisele. Konkureerivad ettevõtted pööravad üha enam tähelepanu klientidele, kes on valmis operaatorit vahetama. Pärast 1999. ja 2000. aastat, mis olid järsu kasvu aastateks, kasvab järgnevatel aastatel Saksamaal vajadus vahetada välja terminalivarustus (ja seetõttu ka mobiiltelefonsidelepingud).

(34) 2002. aastal jagunesid Saksamaa mobiiltelefonside turul osalejad järgmiselt (mobiiltelefoniside kasutajate arvust tulenevad turuosad): ([8]):

T-Mobile D1	27,20 %
Vodafone D2	25,60 %
E-Plus E1	9,30 %
O2	6,50 %
Quam ([9])	0,05 %
Vahesumma (võrguoperaatorid)	**68,65** %
Debitel	13,60 %
MobilCom	8,00 %
Talkline	3,20 %
Hutchison	1,40 %
Victor Vox	1,60 %
Drillisch	1,10 %
Vahesumma (teenuseosutajad)	**31,35** %
Kogusumma (mobiiltelefonside)	**100,00** %

(35) Teise põlvkonna mobiiltelefonside turu liidriteks on oma mobiiltelefonsidevõrkusid omavad T-Mobile ning Vodafone.

(36) Rääkides klientide ning töötajate arvust, on MobilComiga võrreldavad kolm mobiiltelefonioperaatorit.

(37) O2 Deutschland, mis on 100 % tütarettevõtteks mmO2 plc-le, mis varemalt oli British Telecommunications plc tütarettevõtteks, käitab Saksamaal mobiiltelefonisidevõrkusid ning pakub mobiiltelefonisideteenuseid. Tema töötajate arv on 3 500.

(38) Debitel on telekommunikatsiooniettevõte, millel ei ole oma võrguinfrastruktuuri; ta toimib kui telefoni kõneaja ning teise põlvkonna mobiiltelefonisidevõrgu funktsioonide edasimüüja. Tema töötajate arvu on 3 544 ning 2002. aastal oli tema käibeks 2,8 miljardit eurot.

(39) Talkline tegeleb teise põlvkonna mobiiltelefonisideteenuste edasimüügiga. 2001. aastal oli tema käive 1,26 miljardit eurot. Talkline'i sõnul on tal 1 000 töötajat.

([7]) Xonio Mobilfunkreport 2002; Saksamaa telekommunikatsiooni ja posti järelevalveorgani igaastane aruanne (RegTP) 2002; 2003. aasta 10. märtsi turu-uuring viidi MobilComi algatusel läbi Deloitte & Touche poolt.

([8]) Xonio Mobilfunkreport 2002; 2003. aasta 10. märtsi turu-uuring viidi MobilComi algatusel läbi Deloitte & Touche poolt.

([9]) Pärast seda on Quam Saksamaa mobiiltelefoniside turult tagasi tõmbunud.

2.3. **Finantsraskused ning ümberkorraldused**

(40) Ehkki aastatel 1997 — 2000 õnnestus MobilComil tänu klientide arvu järsule tõusule kasvatada oma käivet mobiiltelefonsideteenuste valdkonnas, hakkasid tulemused järjepidevalt halvenema. See juhtus eelkõige seetõttu, et samal ajal kui uute klientide saamiskulud tõusid, kahanes äritegevusest saadav tulu. Lisaks sellele kasvasid suured võlad, milleks eelkõige 2001. aastal tuli sätestada eritingimused.

(41) Lisaks sellele oli UMTSi valdkonna olukord, eelkõige aga turu, toodete ning terminalivarustuse arendamine kehvemas seisus kui kavandatud ning ilmselgelt graafikust maas.

(42) 2002. aasta 13. septembril teatas France Télécom oma koostöö lõppemisest MobilCom AGga, kuna ilmnes, et tema Saksa partneri iseseisev, UMTSga seotud tegevus ei olnud enam tulus. France Télécomi täielik loobumine UMTSga seotud koostööst tähendas UMTSi äri rahastamise kohest peatumist.

(43) Selleks hetkeks oli MobilComil lähtudes tema majandusaruandest 7,1 miljardi euro suurune võlg, millele lisandusid märkimisväärsed võrku investeerimise, organisatsiooni ülalpidamise kulud ning intressid. Kuna France Télécom oli mitmeid kuid olnud MobilComi ainsaks rahastamisallikaks ning kuna alternatiivseid rahastamisvõimalusi ei olnud, seisis MobilCom silmitsi maksujõuetusega.

(44) Sellel taustal võimaldas keskvalitsus päästmisabi 50 miljoni euro suuruse laenu puudujäägitagatise näol. Laenuandjaks sai riigi omanduses olev KfW, kes maksis laenu välja 2002. aasta 21. septembril. See võimaldas ettevõttel esialgu oma tegevust jätkata. Seda abi, mille komisjon kiitis heaks 2003. aasta 21. jaanuaril, käesolevas menetluses ei käsitleta.

(45) Samal ajal otsustas MobilCom France Télécomiga sõlmitud koostööleppe alusel esitada viimasele kompensatsiooninõude.

(46) 2003. aasta 22. novembril kirjutasid MobilCom AG, Mobilcom Holding GmbH, MobilCom Multimedia, France Télécom ning Wirefree Services Belgium S.A. alla MobilComi tulevikku puudutavale leppele (MC arvelduslepingu), millega tühistati oluline osa MobilComi võlgadest.

(47) Leppe alustalaks sai MobilComi kontsernile kuuluva UMTSi kohustuste ülevõtmine. Vastutasuks loobus MobilCom Télécomi kasuks igasugusest võimalikust UMTSi varade müügist saadavast tulust, välja arvatud oma 10 % osalus.

(48) Veelgi täpsemalt võttis France Télécom üle kohustused panga ees (4,692 miljardit eurot) ning tarnekrediidi (umbes 1,25 miljardit eurot). Samas loobus ta 1,009 miljardi euroni küündiva aktsionäride laenude kogusumma tagasimaksmisest. Nõuetest loobumine ning ülevõetud kohustused vastasid kogusummas 6,9 miljardile eurole, kusjuures sellele lisandusid veel ülekande ajaks kogunenud intressid.

(49) France Télécom kohustus tasuma ka UMTSi valdkonnaga tegelemise lõpetamise eest raha vaid 2003. aasta 31. detsembrini ning kogusummas 370 miljonit eurot. Osapooled loobusid kõigist vastastikustest, nende ärisuhtest tulenevatest nõuetest. ([10])

(50) Sellele vaatamata ei mõjutanud France Télécomi osaluse lõppemine UMTSi valdkonnas negatiivselt mitte ainult MobilComi UMTS-operatsioone, vaid tõstatas vajaduse ümberkorralduste tegemiseks ka teistes tegevusvaldkondades, eriti aga kahjumlikul põhitegevusalal — mobiiltelefonsides ning mobiiltelefonsideteenuste osutamises.

(51) France Télécom oli leppe kohta käivate läbirääkimiste ajal ilmselgelt keeldunud mobiiltelefonside ning mobiiltelefonsideteenuste osutamise valdkonna ümberkorraldamise jaoks vahendite eraldamisest. 2002. aasta 20. septembril andsid Saksamaa ning Schleswig-Holsteini liidumaa nimetatud valdkonna jaoks vajalike ümberkorraldamismeetmete rahastamise kindlustamiseks lisa 80 % puudujäägitagatise 112 miljoni euroni küündivale laenule.

2.4 **Ümberkorralduskava kirjeldus**

(52) Saksamaa esitas MobilComi kontserni ümberkorraldamise üldise kava, milles toodi välja kriisi põhjused ning moodus, mille abil oleks võimalik taastada kasumlikkus pikas perspektiivis.

([10]) MC arvelduslepingu on pärast seda heaks kiidetud MobilComi ja France Télécomi üldkoosolekul.

(53) Lähtuvalt kavast tuli MobilComi kontserni jätkuvate majandusraskuste peamisi põhjusi otsida põhitegevuse, st mobiiltelefonside ning mobiiltelefonsideteenuste osutamise vallast ning endisest UMTS-ärist.

(54) Vastavalt ümberkorralduskavale oli UMTSi valdkonna väline olukord kehvem kui ennustati. Kasuminäitajaid, mida UMTS-ärist oodati, tuli korrigeerida. Kriisi vallapääsemisel osutus otsustavaks aga France Télécomi loobumine UMTSi valdkonna laienemises osalemisest; võttes arvesse asjaolu, et UMTSi valdkonna arendamine nõudnuks märkimisväärseid rahalisi vahendeid, on selge, et just see muutus MobilComi kontserni likviidsust ähvardavaks.

(55) Mobiiltelefonside ja mobiiltelefonsideteenuste osutamise valdkonnas oli lähtudes ümberkorralduskavast kriisi peamiseks põhjuseks liigne keskendumine kasvule, mis toimus kasumlikkuse arvelt. Soovides võita kliente tulevasele UMTS-le, oldi liialt palju rõhutatud turuosa suurendamist. Kuna minevikus oleks uute klientide võitmine olnud võimalik ainult ebaproportsionaalselt suurte kulude abil ning peamiselt odavasse hinnaklassi, ning kuna samas oli käive madal, olid ka kasumimarginaalid väiksed.

(56) Lisaks sellele päädisid paljude klientide mitterahuldav maksekäitumine ning suurest võlast johtuvad sätted märkimisväärsete kuludega. Mobiiltelefonside ning — teenuseosutamise valdkond kandis tollel ajal korduvaid kahjusid.

(57) UMTS-le keskendumine tähendas muu hulgas seda, et teistes ärivaldkondades vajalikud kohandamised jäeti tähelepanu alt välja.

(58) Ümberkorralduskavas toodud strateegia aluseks, mille eesmärgiks oli ettevõtte kasumlikkuse taastamine, oli range keskendumine põhitegevusvaldkonnale, ehk siis mobiiltelefonside valdkonnas teenuse pakkumisele.

(59) Kasumit mittetootev UMTSi äri tuli täielikult peatada. UMTSi valdkonnast tagasi astumise kuludeks, milleks on näiteks UMTSga seotud varade mahamüümine või nende väärtuse kärpimine, ning UMTSi 1 000 täiskohaga töötaja koondamine, hinnati ümberkorralduskavas olevat maksimaalselt 370 miljonit eurot. Vastavalt kavale ei pidanud vajatama enamat kui MC arveldusleping alusel France Télécomi poolt lubatud 370 miljonit eurot.

(60) Kava kohaselt pidi MobilCom tagasi astuma ka Interneti- ning lauatelefoniteenuse valdkonnast. Sel eesmärgil pidi lauatelefoni divisjon integreeritama freenet.de AGsse ning seejärel freenet.de AGs olev osalus müüdama (osade kaupa).

(61) Kahjumis oleva mobiiltelefonside ning -teenuseosutamise valdkonna ümberkorralduskava alustalaks pidi saama 850 täiskohaga töötaja koondamine, müügi ning klienditeeninduse, mis paiknesid enne hajusalt mitmetes linnades, koondamine Büdelsdorfis asuvasse kontserni peakorterisse ning Erfurti, vähendamaks klientide omastamisele tehtavaid kulutusi (muu hulgas MobilComi kaupluste sulgemisega) ning efektiivsem majandamine klientide aktsiaportfellidega. Üldiselt pidi rõhku pandama klientide väiksemale arvule, kuid suuremale tulususele ning käibele.

(62) Neid meetmeid pidi rahastatama 80 % riigitagatisega laenu abil. Algselt hinnati vajaminevaks summaks 112 miljonit eurot, lõpuks kulutati aga ainult 88,3 miljonit eurot, mis vastavalt ümberkorralduskavale jagunes järgmiselt:

— Hinnastruktuuri optimeerimiseks kasutatavad kliendi/rahulolu meetmed: […]* (*) miljonit eurot

— Kasumit mitte andvate MobilComi kaupluste sulgemine: […]* miljonit eurot

— Koondamised teenuseosutamise valdkonnas: […]* miljonit eurot

— Väline konsultatsioon, 2003. aasta märtsiks: […]* miljonit eurot

— Karlsteini ja Hallbergmoosi tegevuskoha sulgemine ning infrastruktuuri ümberpaigutamine: […]* miljonit eurot

— Eelseisvad rahalised kohustused, eelkõige strateegia muudatuse tõttu mitte kasutatava varustuse liisinguga seotud kohustused: […]* miljonit eurot

— Sularaha sissemaksed […]*: […]* miljonit eurot

(*) Selle teksti osi on toimetatud kindlustamaks, et konfidentsiaalset infot ei avalikustata; need osad on pandud nurksulgudesse ja märgitud tärniga.

(63) Ümberkorralduskavale lisatud äriplaani ning tulu- ja kulueelarve kohaselt (koostatud ajavahemikuks kuni 2007. aasta), hakkab MobilCom taas teenuseosutamise valdkonnas tulu teenima 2005. aastal. Mis puutub riikliku tagatisega laenude tagasimaksmisse, siis vastavalt kolme stsenaariumi — soodne tulemus, keskmine või "realistlik" tulemus ning mittesoodne tulemus — alusel tehtud likviidsusanalüüsile peaks ka kõige mustema stsenaariumi järgi ennustatava käibe juures laenud tagasi makstama 2007. aasta lõpuks. Vastavalt ümberkorralduskavale on võimalik ka laenude varasem tagasimaksmine, eeldusel et freenet.de AG aktsiad suudetakse edukalt maha müüa.

2.5. **Ümberkorralduskava rakendamine**

(64) MobilCom alustas ümberkorralduskavas nimetatud meetmete rakendamist 2002. aasta novembris. UMTSi valdkond oli kavast lähtudes külmutatud ning müümiseks valmis. UMTSi ja teenuseosutamise valdkonnas kavandatud 1 850 töötaja koondamine viidi lõpule juba 2003. aasta märtsis. Lisameetmed, mis olid seotud teenuseosutamise valdkonna sisu ümberkorraldamisega, nagu näiteks Karlsteinis ja Hallbergmoosis asuvate kontorite sulgemine, kasumit mitte toovate kaupluste sulgemine ning uue organisatsioonistruktuuri sisseviimine, rakendati täies mahus 2002. aasta neljandas ning 2003. aasta esimeses kvartalis.

(65) Lisaks sellele koondati kõik MobilComi lauatelefoniäriga seotud tegevused MobilCom CityLine GmbH (MCL) alla ning kanti 2003. aasta 10. aprillil ostulepinguga üle freenet.de AG-le. 35. miljoni euro suuruse ostuhinna esimesed kaks osamakset, 10 miljonit eurot ning 8,5 miljonit eurot, mis tasuti MobilComile õigeaegselt 2003. aasta mais ning augustis, kasutati vastavalt kavale, tagastamaks teist riigi poolt tagatud laenu.

(66) UMTS-võrk müüdi 2003. aasta mais E-Plusile ning UMTS-litsents tagastati RegTP-le 2003. aasta detsembris. See võimaldas MobilComil pakkuda muu hulgas UMTS-teenust ning võtta osa turu arengust. ([11])

(67) 2003. aasta 17. septembril otsustasid juhatuse nõukogu ning järelevalvenõukogu müüa 20 % osalusest freenet.de AGs. Pärast nõudluse kiirendatud uurimist müüdi 20 % aktsiatest (3,75 miljonit) mitmesugustele kodu- ja välisinvestoritele. Müügist saadav kogutulu oli 176,1 miljonit eurot (47 eurot aktsia kohta). MobilComile jäi pärast seda 52,89 % freenet.de AG aktsiatest.

(68) Müügist saadud tuludest tasus MobilCom 2003. aasta 22. septembril riigi poolt tagatud kahe laenu krediidilimiidid ning seega sai võlgadest priiks. Tagatise obligatsioonid tagastati keskvalitsusele ning Schleswig-Holsteini liidumaale.

(69) Pärast laenude tagastamist jäi MobilComile ligi 60 miljonit eurot freeneti müümisest saadud rahast.

(70) Saksamaa sõnul ei ole freenet.de AG aktsiate edasist müüki kavas. MobilComi osalus freenet.de AGs oli tema sõnul vahepeal muutunud strateegilisest puhtalt rahaliseks valduseks, ehkki MobilComile jäi 52,89 % aktsiatest. Saksamaa kirjeldas allesjäänud operatsioonilisi sidemeid freeneti kontserniosa ja MobilComi kontserniosa vahel kui tähtsusetuid. MobilComi ja freenet.de AG vahel ei olnud ühtegi juhtimise ega kasumi ülekandmise lepet.

(71) 2003. aasta oktoobris toimus MobilComis uus märkimisväärne raha sissevool, kui eeskostja prof Helmut Thoma müüs MobilComi asutaja ning endise juhataja omanduses olnud aktsiad. ([12])

(72) MobilComi kasum taastus nii mobiiltelefonside ning -teenuseosutamise kui lauatelefoni- ja Interneti-teenuse valdkonnas. Teenuseosutamise valdkonnas saavutas MobilCom positiivse tulemuse 2003. aasta teises ja kolmandas kvartalis, tootes viimase üheteistkümne kvartali jooksul esimest korda kasumit. Tema tulu ilma intressi, maksude ja kulumita (EBITDA) mobiiltelefonside ning -teenuseosutamise ning lauatelefoninging Interneti-teenuse valdkonnas kasvas 2003. majandusaastal 103,6 miljonini, kusjuures käive oli 1,837 miljardit eurot. Ärikasum (EBIT) kasvas 22,3 miljoni euroni (võrreldes −372,9 miljoni euroga 2002. aastal).

([11]) Juhul kui litsentsi oleks alles hoitud, poleks see olnud võimalik, kuna litsentsi omanikel ei ole lubatud tegutseda teenuseosutajatena.

([12]) […]*

(73) Teenuseosutamise valdkonna arengutendentse ümberkorraldusfaasis võib kirjeldada järgmiselt: ([13])

Tulemus	I kv 2004	IV kv 2003	III kv 2003	II kv 2003	I kv 2003
Käive (miljonites eurodes)	349	371	336	329	321
EBITDA (miljonites eurodes)	15,2	– 11,2	17,4	13,5	– 5,2
EBITDA suhe käibega	4,4 %	– 3,0 %	5,2 %	4,1 %	– 1,6 %
EBIT (miljonites eurodes)	8,7	– 20,2	10,3	4,8	– 14,2
EBIT suhe käibega	2,5 %	– 5,4 %	3,1 %	1,5 %	– 4,4 %
Mobiiltelefonikliente (miljonites)	4,2	4,2	4,1	4,2	4,5
Kellest lepingulisi (miljonites)	2,4	2,6	2,6	2,7	3,0
Kellest ettemaksuga (miljonites)	1,8	1,6	1,5	1,5	1,5
Uute klientide koguhulk (miljonites)	0,42	0,43	0,19	0,13	0,16

(74) Kui võtta arvesse 3,75 miljoni euro väärtusega freeneti aktsiate arvelt tekkinud kapitali juurdekasvu, kasvas kontserni tulu 2003. aastal 160,4 miljoni euroni. Ettevõtte enda sõnul seisab MobilCom nüüd kindlal alusel.

2.6. Riigi poolt antud tagatiste detailid

(75) KfW poolt 2002. aasta 19. septembril antud laen kogusummas 50 miljonit eurot, millele keskvalitsus andis täieliku tagatise, pidi olema tagastatud 2003. aasta 15. märtsil, kuid võimalik oli selle tagastamine 2003. aasta 15. septembrini. Esialgu pikendati seda 2003. aasta 21. juulini. Lähtudes komisjoni otsusest ümberkorralduskava kohta, pikendas KfW 2003. aasta juulis taas laenu tagastamistähtaega, sel korral viimast korda 2004. aasta 20. maini. Laenu intressimääraks oli 6,814 %. Intress koosnes intressiperioodi Euriborist, millele lisandus 3,50 % aasta kohta.

(76) Teise, MobilCom AG-le ja MobilCom Holding GmbH-le Deutche bank AGst, Dresdner Bank AGst, KfWst ning LandesBank Schleswig-Holsteinist koosneva pankade konsortsiumi poolt, eesotsas KfWga, antud 112 miljoni euro suuruse laenu tagamise võtsid enda peale keskvalitsus ning Schleswig-Holsteini liidumaa koos. 2002. aasta 20. novembril väljastatud laenu tagastamistähtajaks oli 2004. aasta 20. mai (18 kuud). Laen pidi tagasi makstama osade kaupa. Laenu intressimäär koosnes iga osamakse tagastamistähtajale vastavast Euriborist liidetuna 2,50 %le aasta kohta. Keskvalitsuse ja Schleswig-Holsteini liidumaa poolt antud tagatis kattis 80 % laenusummast. Keskvalitsus käendas 48 % summast ning Schleswig-Holsteini liidumaa 32 % summast. Vastavalt 2002. aasta 20. novembri laenuleppele pidi laenu tagastamistähtajaks saama 2003. aasta 15. märts. Siiski jäi võimalus, et kui enne tagastamistähtaega esitatakse komisjonile ümberkorralduskava, pikendatakse tähtaega automaatselt ajani, mille komisjon määrab kõnesoleva ümberkorralduskava alusel abi andmiseks. Ümberkorralduskava esitamisega 2003. aasta märtsis pikendati teist tagatist, katmaks tagastamisaja kogukestust, kuni komisjon langetab kava kohta oma otsuse.

(77) Saksamaa teavitas komisjoni sellest, et tasu, mille MobilCom pidi keskvalitsusele maksma 50 miljoni euro ning 112 miljoni euro suuruse laenu tagamise eest, oli kummalgi juhul 0,8 % aastas. Samuti tasus MobilCom nõutava avaldustasu suurusega 25 000 eurot. Schleswig-Holsteinile tasuti tagatise eest 1 % aastas ning avalduse töötlemise ühekordne tasu oli 25 564 eurot.

(78) Saksamaa väitis, et kuna ümberkorralduseks läks vaja ning kulutati ainult 88,3 miljonit eurot, esitas MobilCom 2003. aasta 1. aprillil KfW-le kui konsortsiumi juhile avalduse allesjäänud laenust (kogusummas 23,7 miljonit eurot) loobumiseks.

([13]) Interimi aruanne, 2004. aasta I kvartal, MobilCom AG.

2.7. **Menetluse alustamise/pikendamise põhjused**

(79) Komisjon kiitis 50 miljoni euro suuruse võla tagatise heaks kui Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktist c ning ühenduse juhistest lähtuva päästmisabi.

(80) Otsusega alustada ametlikku uurimist kinnitas komisjon keskvalitsuse ning Schleswig-Holsteini liidumaa poolt teisele laenule antud tagatise kuulumist Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 87 lõikes 1 nimetatud riigiabi mõiste alla. Võttes aluseks oma esialgse hinnangu, otsustas ta, et nimetatud abi tuleks hinnata lähtudes ühenduse juhistest, ning kahtles, kas see oli ühisturu jaoks kohane.

(81) Konkreetsemalt öeldes ei olnud komisjoni jaoks selge, kas hilisemas staadiumis antud laenu (112 miljonit eurot) kasutati ainult selleks, et hoida ettevõtet töös nimetatud päästmisperioodil, või kasutati seda juba ettevõtte ümberkorraldamiseks. Kuna ümberkorraldusabi omab konkurentsile eriti moonutavat mõju, võib seda lubada ainult ümberkorralduskava alusel; siiski ei olnud see komisjonile kättesaadav hetkel, kui alustati Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 88 lõikes 2 nimetatud menetlust.

(82) 2003. aasta 9. juuli otsusega lisas komisjon käimasoleva uurimise käsitlusalasse esialgselt kavandatava laenutagatiste pikendamise 2007. aastani.

(83) Eriti kahtles komisjon selles, kas MobilCom vajas riigi poolt tagatud laenude tagastamistähtaja pikendamist. Tol ajal ei oleks olnud võimalik välistada võimalust, et MobilCom oli võimeline tagama piisavalt vahendeid laenu tagastamiseks, müües kiiresti maha oma osaluse Internetiga tegelevas tütarettevõttes freenet.de AG.

III. **SAKSAMAA MÄRKUSED**

(84) Kuna laenud tagastati 2003. aasta 22. septembril, mille järel tagatiste obligatsioonid tagastati käendajatele, siis võtab Saksamaa arvesse, et avaldus, millega taotleti laenutagatiste pikendamist 2007. aastani ning mis nii või naa esitati ettevaatusabinõuna, on praeguseks tühistatud.

(85) Teiseks abimeetmeks oli 112 miljoni euro suuruse laenu tagatis, mille kohta Saksamaa säilitab oma arusaamise, et ka see kuulub ühenduse juhiste kohaselt päästmisabi kategooriasse.

(86) Saksamaa kinnitab, et laenusid kasutati ainult selleks, et rahastada teenuseosutamise valdkonnas rakendatud meetmeid, mille eesmärgiks oli optimeerida kliendi tollistruktuuri, kohandada müügikulusid ning vähendada käesoleva töötajaskonnaga seotud kulusid, aga samuti lihtsalt hoida ettevõtte tavalist äri tegevuses ning vähendada päästmisfaasis vajadust likviidsuse järele. Ilma nende meetmeteta oleks likviidsusnõue 2003. aasta märtsiks olnud 110 miljoni euro võrra suurem.

(87) Lisaks sellele ei olnud üldine ümberkorralduskava abi andmise hetkeks veel esitatud ning ega tegelikult poleks selle kokkupanemine nii lühikese aja jooksul võimalik olnudki.

(88) Juhul kui komisjon ei nõustu selle hinnanguga, palub Saksamaa kinnitada teise laenu tagatis komisjonile järgnevalt esitatud ümberkorralduskava alusel kui ümberkorraldusabi. Saksamaa võtab seisukoha, et ümberkorralduskavast lähtunud MobilComi taganemine UMTSi ärist ning lauatelefoni- ja Interneti-teenuse valdkonnast tasakaalustas kõikvõimalikud riigitagatisega laenu poolt mobiiltelefonside turu konkurentsile tekkida võivad moonutused.

IV. **KOLMANDATE ISIKUTE MÄRKUSED**

4.1. **MobilComi märkused**

(89) Märkustes, mille MobilCom esitas ametliku uurimise alustamise ning pikendamise kohta, lükkas ta kõrvale kõik kahtlused selle kohta, kas abi oli kohane ühisturule.

(90) Tema väitel oleks MobilComi olemasolu lakkamisel mobiiltelefonsideteenuste turg jäänud seisakusse. Tema väitel domineerivad mobiiltelefonside turul võrguoperaatorid, kelle koguosalus turul on pea 70 %, ning kellest umbes 52 % annab aru kahele domineerivale varustajale — T-Mobilele ning Vodafonele. MobilComi kadumine oleks andnud Debitelile tõelise monopoliseisuse oma võrguta teenuseosutajate hulgas, vabastades selle ettevõtte survest koondada kõige soodsamad hinnad ning pakkuda neid oma klientidele. Teenuseosutajate roll hinnakonkurentsi katalüsaatoritena oleks seeläbi oluliselt nõrgenenud, mille tagajärjeks oleks olnud Saksamaa mobiiltelefonside turu oligopolistliku struktuuri tugevnemine.

(91) MobilCom väitis ka seda, et riigi tagatis ei oleks viinud konkurentsi moondumisele — see oli viidud absoluutse miinimumini. Tagatisega kaeti kokku kõigest

80 % laenusummast. Olemasolevad rahalised vahendid olid täies ulatuses määratud ümberstruktureerimiskava rakendamiseks ning olid rangelt piiritletud teenuseosutamise valdkonna ümberkorraldusega. Iga meede, mida ümberkorralduskavas kirjeldati, oli hädavajalik pikaajalise elujõulisuse taastamiseks. MobilCom selgitas põhjalikult ja kirjutas lahti ümberkorralduskava üksikasjalikud kulud.

(92) MobilCom tõi välja ka selle, et allesjäänud konkurendid said ümberkorralduskavast kasu, kuna sellest tulenevalt loobus ta kõigist tegevustest, mis ei kuulunud otseselt põhitegevuse alla, ent millest viimasele oleks võinud kasu olla — eriti puudutab see UMTS-võrgu operatsioone.

(93) Ühtegi negatiivset mõju konkurentidele ei oodatud, kuna ümberkorraldamisega pidi kaasnema ka teenuseosutamise valdkonna tootlikkuse kahanemine. Eelkõige tähendas töötajate suuremahuline koondamine ning tegevuskohtade sulgemine MobilComi oluliselt väiksemat võimet kliente omastada.

(94) 2004. aasta 9. ja 21. jaanuaril Saksamaa ja komisjoni vahel peetud kõnelustel, millest võtsid osa ka MobilComi esindajad, selgitas ettevõte oma kirjalikke märkusi, väites, et ta on säilitanud oma seadusliku vaatenurga, mis on ka Saksamaa poolt omaks võetud, ning milleks on see, et teine abimeede oli päästmis-, mitte aga ümberkorraldusabi. Seetõttu ei tõstatatud küsimust kohastest kompensatoorsetest meetmetest.

4.2. **Talkline GmbH & Co KG märkused**

(95) Mobiiltelefonsideteenuse osutajana on Talkline GmbH & Co KG ("Talkline") MobilComi otsene konkurent. Ta tõi välja, et nagu teisedki otsesed konkurendid, on temagi pidanud kahe aasta jooksul oma kuludega, ilma riigiabita kohanema turu tingimustega ning muutma oma tegevussuunda.

(96) Esiteks väitis Talkline, et MobilComile antud teine laen, millele anti riiklik tagatis, ei olnud mitte päästmis-, vaid ümberkorraldusabi. Ettevõtte ümberkorraldamine oli teise laenu andmise ajaks novembris juba alanud.

(97) Ettevõte oli ka seisukohal, et MobilComile antud abi põhjustas konkurentsi tõsise moondumise. Ilma piisava kompensatsioonita ei olnud antud abi ühisturu jaoks kohane.

(98) Talkline tõi välja konkurentsi moondumise põhjused, millest esimene oli asjaolu, et tagatis võimaldas MobilComil jätkata tegevust ilma piiranguteta, viies samal ajal läbi täieliku ning kiire ümberkorralduse. Tõsi, MobilCom küll kaotas ümberkorralduse ajal oma endise osa turul, ent tema olemasolu turul oli konkurentide jaoks siiski selgelt tuntav.

(99) Teiseks võimaldasid riikliku tagatisega laenud MobilComil tõsta oma kliendibaasi kasumlikkust. Pärast oma kliendibaasi ümberkorraldamist oli MobilComi kasv olnud pea sama kiire kui turu kasv, ent tema kliendibaasi toodetud kasum oli ebaproportsionaalselt kõrge.

(100) Lisaks sellele võimaldasid laenud viivitada fikseeritud võrgu väljapakutud müügiga freenet.de AG-le, millest johtus ka viimases oleva osaluse osaline müük, võimaldamaks ära kasutada sellega seotud oodatavat turuhinna tõusu, mis tegi võimalikuks mitte ainult laenu tagasimaksmise, vaid ka mobiiltelefonside valdkonda investeerimise, kuna pärast 2003. aasta septembris toimunud 20 % aktsiate müüki jäi talle pärast laenude täielikku tagasimaksmist kätte pea 60 miljonit eurot.

(101) Talkline kahtleb ka selles, kas teise tagatise andmine oli vajalik. Selle andmise ajaks oli MobilComil juba piisavalt põhivara, millest Talkline rõhutas eriti osalust freenet.de AGs. Alles 2003. aasta septembris aset leidnud 20 % freenet.de AG osaluse (3,65 miljonit aktsiat) müümine oleks 2002. aasta novembris tekitanud ettevõttele vähemalt 18,75 miljoni euro suuruse sissetuleku, müües aktsiaid hinnaga umbes 5 eurot. Kogu osaluse (13,65 miljonit aktsiat) müük oleks taganud ettevõttele 68 miljoni euro suuruse sularaharessursi, mis oleks suures osas muutnud laenamise ning veel enam riikliku tagatise mittevajalikuks. Selle arvutuse aluseks oli ainult freenet.de AG aktsiaturuhind, mitte aga põhiväärtus, mille MobilComi ning freenet.de AG juhatus olid tõstnud märkimisväärselt kõrgemale.

(102) Juhul kui komisjon otsustab, et teise laenu riikliku tagatise nimetamine ümberkorraldusabiks on lubatav, võib ta seda Talkline'i seisukohast lähtudes lubada ainult juhul, kui Saksamaa pakub ühenduse juhiste punktist 35 et seq. lähtuvaid kompensatoorseid meetmeid.

(103) Talkline'i arvates ei olnud Saksamaa poolt rakendatud meetmed piisavad kompenseerimaks abi ebasoodsaid mõjusid. Mobiiltelefonside valdkonna tootlikkuse vähendamine ning sellest lähtuv kliendibaasi vähendamine on laias laastus seotud asjaoluga, et MobilCom loobus kasumit mitte toovatest kliendisuhetest. Selline

vähendamine oli vajalik majanduslikust vaatepunktist, mistõttu seda ei saa mõista *quid pro quo*'na.

(104) MobilCom ei astunud täiesti välja lauatelefoni- ja Interneti-teenuse valdkonnast. Veelgi enam, freeneti osaluse müük, olles mõjutanud mobiiltelefonside valdkonnas olevat konkurentsi, oligi sisuliselt kapitali ümberkorraldamine. Konkurentsi võimalike moonutuste *quid pro quo*'na polnud see mitte väärtusetu, vaid see raskendas oluliselt moonutust, kuna alates sellest hetkest investeeris MobilCom freeneti aktsiate müügist saadava tulu otse teenuseosutamise valdkonda.

(105) UMTSi külmutamise põhjuseks oli majanduslik vajadus ning seetõttu ei saa seda vaadelda ei sobiva ega kompenseeriva meetmena tasakaalustamaks mobiiltelefonside valdkonnas tekkinud konkurentsi moonutusi. Sellest said kasu ainult allesjäänud UMTS-litsentsi omanikud, kellel oli seega üks konkurent vähem.

(106) Lõpuks esitas Talkline nimekirja võimalikest meetmetest, mis võiksid tasakaalustada tema arvates tekkinud moonutusi. Meetmete hulgas oli välja toodud klientide *pro rata* "müük" konkurentidele, *on-line*-kaupluste ning teiste otseste kanalite sulgemine piiratud ajaks, ning tagasiastumine UMTSst teenuseosutajana ("võimendatud teenuseosutamine") piiratud ajaks.

4.3. Märkused kolmandalt isikult, kes soovis, et tema nime ei avalikustataks

(107) Komisjon sai märkusi ka ühelt teiselt konkurendilt, kes oli samuti isikliku võrgustruktuurita teenuseosutaja.

(108) Ka selle konkurendi arvates pole väljapakutud *quid pro quo* piisav, saavutamaks MobilComi põhitegevusala tootlikkuse kahandamist, mis on vajalik konkurentsis tekkinud moonutuste tasakaalustamiseks. MobilComi sooviks oli koondada kõrget kasumit tootvad kliendid keskmisesse ning kõrgemasse segmenti. Selle tagajärjel oleks tal vaatamata klientide arvu vähenemisele võimalik säilitada oma positsioon turul, kuna koondades kõrget kasumit tootvaid kliente, väheneksid kulud ning käive kasvaks.

(109) Käesolevate turutingimuste, nimelt küllastuse, kliendi kohta käiva madalama keskmise käibe ning langevate kasumimarginaalide juures oli MobilComi poolt üritatav ümberpositsioneerumine just see, mille suunas kõik teenuseosutajad püüdlesid. Abi, mis ei olnud kättesaadav otsestele konkurentidele, kasutati MobilComi poolt selleks, et kindlustada konkurentsieelis selles klientide kihis, mis on niivõrd väärtuslik, et kõik üritasid sellest iga hinna eest oma osa saada. Saksamaa oli seega toetanud MobilComi ümberkorraldust otse tema konkurentide arvelt, mis ei olnud ilma täiendavate kompensatoorsete meetmeteta vastuvõetav.

V. SAKSAMAA VASTUS KOLMANDATE ISIKUTE ESITATUD MÄRKUSTELE

(110) Vastuseks kolmandate isikute poolt esitatud märkustele väidab Saksamaa, et teine abimeede oli hädavajalik, kuna 2002. aasta novembri keskpaigaks oli MobilComi tegevuseks vajalik sularahareserv otsa saanud. Ilma KfW konsortsiumilt saadud laenuta oleks MobilCom olnud sunnitud kohe taotlema maksujõuetuks tunnistamist. MobilComi juhatuse hinnangul oleks maksujõuetuse väljakuulutamise korral oluline osa klientidest kiiresti kaotatud: seega oleks MobilComi ümberkorraldamine maksujõuetuse alusel olnud võimatu.

(111) Saksamaa lisab, et 2002. aasta septembri teisel poolel peetud arvelduslä birääkimistel ütles France Télécom selgelt välja, et ta võiks MobilComi vabastada tema UMTSga seotud kohustustest ainult juhul, kui ta oleks kindel, et MobilCom ei kuuluta välja maksujõuetust ajavahemikul, mil maksujõuetuse seadusest lähtudes oleks võimalik talle kahjunõudeid esitada. Seega oli France Télécom läbirääkimiste algusest peale soovinud välisaudiitorilt saada aruandeid, milles räägitaks MobilComile jäänud ärivaldkondade jätkuvast toimimisest, ning nõudnud kolmandatelt isikutel tegutsemist selles suunas, et eduka ümberkorraldamise rahastamise jaoks vajalikud vahendid oleksid tagatud. Sellel eesmärgil KfW konsortsiumi poolt antud 112 miljoni euro suurune laen oli seega MC arvelduslepingu tingimuseks. France Télécom nõudis ka seda, et laenu väljavõtmine oleks võimalik vähemalt 18 kuu jooksul. Asjaolu, et laenu ning tagatise tähtaeg oli 2004. aasta 20. mai, tähendas Saksamaa jaoks seda, et see nõudmine oli täidetud.

(112) Saksamaa väidab ka seda, et riiklik tagatis oli laenu saamiseks hädavajalik. KfW konsortsiumiga sõlmitud laenuleping eeldas, et MobilCom korraldab kõik võimalikud tagatised. Kuid sellest ei piisanud, veenmaks konsortsiumi väljastama vajalikku summat. Vaatamata keskvalitsuse suurtele pingutustele, veenmaks konsortsiumi kuuluvaid pankasid võtma enda peale suuremat riskiproportsiooni, nõudsid pangad keskvalitsuselt ning Schleswig-Holsteini liidumaalt puudujäägitagatist, mis kataks 80 % laenust. Ilma ametliku tagatiseta (riskikaitse) poleks ükski pankadest olnud valmis andma MobilComile vahendeid ning MobilCom oleks kuulutatud maksujõuetuks.

(113) Küsimusele, kas antav abi oli nii väike kui võimalik, vastas Saksamaa, et KfW konsortsiumiga sõlmitud laenuleping kohustas MobilComi kasutama kogu peamiste füüsiliste ning rahaliste varade müügist saadud tulu laenude ning seega ka riikliku tagatise tagasimaksmiseks. Samuti kohustas see peagi müüma lauatelefonivõrku ning Interneti-äri. Samal ajal algas nii nende kui UMTSi varade müük. Nendest saadi lahti nii kiiresti ning nii edukalt, et MobilCom oli võimeline laenu ning riigitagatised ennetähtaegselt tasuma.

(114) Lauatelefoniäri ning UMTSi varade müük ning hiljem ka Milleniumi aktsiate ülekandmine tähendas seda, et laenusumma oli oluliselt vähenenud, ning 2003. aasta 17. septembril aset leidnud freenet.de AG osaluse müügist saadava summaga kustutati laen täielikult. Seega oli riigitagatis kasutuses ainult poole KfW laenu eluajast.

(115) Varade realiseerimist ning seega riigi poolt tagatud laenude tagasimaksmist poleks saanud enam kiiremini korraldada. See oli tõsi nii lauatelefoniäri müügi puhul, mis toimus 2003. aasta märtsis, ning UMTSi varade müügi puhul, mis lepiti kokku 2003. aasta mais, kui ka MobilComi aktsiate müügi puhul eeskostja dr Dieter Thoma poolt, mis oli lubatav alles alates 2003. aasta aprillist (MobilComil ei olnud dr Thoma otsuste üle võimu; lähtudes tema eeskostjalepingust Gerhard Schmidi ning Milleniumiga oli tema kohustuseks hoida hind nii kõrge kui võimalik).

(116) Saksamaa väitel kehtib sama ka freeneti aktsiate müügi kohta. Lähtudes Saksamaa seadusest, mis puudutab riiklikke aktsiaseltse, oli juhatusel ettevõtte ning aktsionäride huvides kohustus ennetada ettevõtte varade müüki allpool nende väärtust. Saksamaa rõhutab, et tol ajal oleks osalust saanud kiiresti müüa ainult aktsiaturu kaudu. Freeneti aktsia turuhind oli madal, umbes 5 eurot, mis andnuks kogu osaluse eest 68 miljonit eurot; juhul kui 76,1 % freeneti aktsiatest oleks pidanud kiiresti maha müüdama, oleks hind tõenäoliselt veelgi langenud. Pealegi poleks ettevõtte juhtkond 2002. aasta novembris müügiga nõustunud, kuna sel ajal polnud France Télécomi juhatuse koosolek veel kinnitanud MC arveldusleping.

(117) Saksamaa väitel polnud tollal alternatiivseid tegevusi, mis oleksid võimaldanud MobilComi edasist toimimist turul. Maksujõuetus oleks parimal juhul teeninud konkurentide huvisid, kuna MobilComi kliendid oleksid olnud valmis nende juurde üle minema. Saksamaa rõhutab, et tol hetkel ei olnud ühtki mõistlikku põhjendust MobilComi maksujõuetuks kuulutamisele. Sellele rääkisid vastu konkurentsi, infrastruktuuri ning tööturu küsimused, mis olid riigitagatise andmisel tugev argument.

(118) Algselt pidas Saksamaa kinni oma seisukohast, et märkimisväärsed kompensatoorsed meetmed olid juba rakendatud, millest olulisemateks oli UMTS- ning lauatelefoniäri müük, MobilComi osaluse vähendamine freenet.de AGs arvestatavast enamusest finantsvara tasemele ning Hallbergmoosis ja Karsteinis olevate kontorite sulgemine. 2004. aasta jaanuaris Saksamaaga peetud otsestel kõnelustel tõi komisjon välja võimalikke kompensatoorseid lisameetmeid, eelkõige aga MobilComi *online*-kaupluste sulgemise seitsmekuuliseks perioodiks, millega Saksamaa algselt nõus oli. Siiski teatas Saksamaa 2004. aasta aprillis komisjonile, et ta ei saa teha *online*-kaupluste sulgemise otsust.

VI. HINNANG MEETMETELE

(119) EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 kohaselt on mis tahes liikmesriigi poolt või riiklikest ressurssidest antav teatud ettevõtteid või teatud kaupade tootmist eelistades konkurentsi moonutav või moonutada ähvardav abi sobimatu ühisturgu mõjutava liikmesriikidevahelise kaubanduse raames, välja arvatud juhul, kui leping sätestab teisiti.

(120) Komisjon märgib, et Saksamaa taotlus komisjonile lubamaks laenutagatiste pikendamist 2007. aastani on nüüd peatatud, kuna laenud tagastati 2003. aasta 22. septembril järgnevalt käendajatele tagastatud tagatud võlakirjadega. Seega ei pea komisjon enam kaaluma vastavat taotlust.

(121) Komisjon kiitis heaks 50 miljoni euro suuruse laenu riikliku tagatise päästeabi näol ühenduse 2003. aasta 21. jaanuari juhtnööride raames. Seega ei tule vastavat abi võtta uuesti kaalumisele.

1. 112 miljoni euro suuruse laenu riiklik tagatis abi näol

(122) Komisjon leiab, et on näidatud, et 20. novembril antud 112 miljoni euro suuruse laenu 80 % riikliku tagatise näol on tegemist abiga EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 raames.

(123) Tagatise tagasid Saksamaa rahandusministeerium ja Schleswig-Holsteini liidumaa majandus-, tehnoloogia- ja kommunikatsiooniministeerium, kusjuures mõlemad neist on riigiasutused. Seega tuleb abi lugeda riigi poolt antuks.

(124) Riigitagatised kuuluvad tavaliselt artikli 87 lõike 1 reguleerimisalasse juhul, kui ei maksta mingeid turuobligatsioone ega mõjutata riikidevahelist kaubandust. ([14])

(125) Komisjon on seisukohal, et riigitagatise eest makstud tasu näol ei olnud tegemist turuobligatsiooniga. Saksamaa väitis, et MobilComi poolt riigi valitsusele makstud tasu oli 0,8 % aasta kohta, millele lisandus igal korral 25 000 euro suurune taotlustasu. Schleswig-Holsteini liidumaal oli õigus maksta tagatistasu suurusega 1 % aasta kohta ja 25 564 euro suurust menetlustasu. Aga Saksamaa ei andnud rohkem teavet selle kohta, kas tasud vastavad riskidele ja turutingimustele. Pigem viitab ka Saksamaa ise alati teise laenu tagatisele kui abile. Vaatamata eelnevalt mainitule ning arvestades MobilComi rasket majanduslikku olukorda ja tõsiasja, et ta oli maksujõuetuse piiril, leiab komisjon, et tagatistasu ei peegeldanud tagatise lubamisega kaasnenud riski Saksamaa valitsusele ja liidumaale. Ükski erainvestor ei oleks andnud tagatist sellistel tingimustel.

(126) Seega andis tagatis MobilComile selektiivse eelise, mida ei oleks normaalsetes turutingimustes tekkinud. Eriti paranesid tema laenuvõimalused. MobilCom oli majanduslikes raskustes ja tagatis võimaldas tal võtta laene tingimustel, mis ei vastanud tema tegelikule rahanduslikule olukorrale või samasuguses seisus olevale riigitagatiseta ettevõttele laenava laenuandja võetud riskile. Normaalsetes turutingimustes keelduvad vähesed pangad andmast laenu ettevõttele, kui tasumise tagab riik.

(127) Lisaks sellele võib tagatis mõjutada liikmesriikidevahelist konkurentsi ja kaubandust. MobilCom osutab teise põlvkonna mobiilsideteenuseid üle Saksamaa. Saksamaa poolt antud laenutagatis parandas MobilComi konkurentsivõimet ja sellel on ebasoodus mõju teiste teise põlvkonna mobiilsideteenuse osutajate võimele konkureerida. Tagatis aitas ka tugevdada MobilComi positsiooni ühenduse tasandil, kuna nüüd oli vähem tõenäoline, et teiste liikmesriikide teenuseosutajad looksid võrgustiku või laieneksid Saksamaale. Ühenduse raames on telekommunikatsiooniturul tugev konkurents erinevatest liikmesriikidest teenuseosutajate vahel. Paljud MobilComi praegustest potentsiaalsetest konkurentidest teise põlvkonna mobiilsideteenuse osutamisel on ettevõtted, millel on peakontorid teistes liikmesriikides (nt O2, E-Plus, Vodafone D2, Talkline ja Debitel).

(128) Riigitagatise näol on vastavalt EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 sätetele tegu riigiabiga.

(129) Komisjon on seisukohal, et tagatise saanud laen ei sisalda abi elemente. Tagatis tähendas, et laen on kindlustatud vastavalt turunõuetele. MobilComi 112 miljoni euro suurusele laenule määratud intress (2,5 % aasta kohta üle Euribori määra) oli võrreldav edukate ettevõtete intressimääraga ja ei olnud alla komisjoni viitemäära. ([15])

2. **Kokkusobivus ühisturuga**

(130) EÜ asutamislepingu artikkel 87 sätestab erandid põhimõttest, mille kohaselt riigiabi ei sobi kokku ühisturuga. Esiteks tuleb kaaluda, kas kõnealune abi sobib kokku ühisturuga EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 2 kohaselt. Kuid asjaomane abi ei ole (a) sotsiaalse iseloomuga abi ja seda ei anta eratarbijatele; (b) looduskatastroofi või muu eraolukorra poolt tekitatud kahjusid kattev abi; (c) Saksamaa liiduvabariigi teatud piirkonna majandusele suunatud abi. Mis puutub EÜ asutamislepingu artikli 87 lõikesse 3, siis punktides a ja c (regionaalne aspekt) sätestatud vabastused ei ole kohaldatavad, kuna abi MobilComile ei ole mõeldud kindla majandusvaldkonna arengu soodustamiseks. Artikli 87 lõike 3 punktides b ja d sätestatud vabastused ei ole samuti kohaldatavad. Nendes viidatakse abile üleeuroopalist huvi pakkuva tähtsa projekti elluviimiseks ning kultuuri edendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks.

(131) Mis puutub EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktis c ja sellel põhinevates ühenduse suunistes sätestatud eranditesse, siis on komisjon seisukohal, et teised ühenduse suunised, nt teadus- ja arendustegevuse, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele või

([14]) Komisjoni teatis EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamisest riiklikele toetustele tagatiste kujul, punkt 2.1.1 (ELT C 71, 11.03.2000, lk 14).

([15]) Toetuse andmise hetkel oli asjakohane viitemäär 5,06 %; vaata viite- ja diskontomäärasid riiklikele toetustele komisjoni 1997. aasta 18. augusti kirjas SG (97) D/7120.

tööhõive- ja koolitustegevusele antavat abi käsitlevad suunised ei ole kohaldatavad. Kui raskustes olevate ettevõtete päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antavat riigiabi käsitlevates ühenduse suunistes sätestatud tingimused on täidetud, võib abi panustada majandustegevuse arengusse ebasoodsalt kaubandust mõjutamata (suuniste punkt 20) ning seda võib seega pidada ühisturuga kokkusobivaks.

a) *Hinnang teisele abimeetmele ümberkorraldusabina*

(132) Pärast põhjalikku kaalumist on komisjon otsustanud, et vastupidiselt Saksamaa ja abisaaja ettevõtte seisukohale on teise abimeetme näol tegemist ümberkorraldusabi, mitte päästmisabiga.

(133) Päästmisabi on ühenduse suuniste raames oma iseloomult ajutine. Selle eesmärk on hoida raskustes vaevlevat ettevõtet pinnal seni, kuni töötatakse välja ümberkorraldus- või likvideerimiskava. Abi peab hoidma ettevõtte toimivana, kuni on välja töötatud ümberkorralduskava (nt katma töötasu- ja palgakulud ning jooksvad kulud).

(134) Samas põhineb ümberkorraldus teostataval, koherentsel ja kaugeleulatuval plaanil taastada ettevõtte pikaajaline elujõulisus. Tavaliselt kätkeb see ettevõtte tegevuse ümberkorraldamist ja tõhustamist, mis tavaliselt sisaldab loobumist kahjumit tootvatest tegevustest ja selliste olemasolevate tegevuste ümberkorraldamist, mida saaks muuta taas konkureerivaks. Töökorra ümberkorraldusega peavad tavaliselt kaasas käima ümberkorraldused finantsvallas.

(135) Komisjon on seisukohal, et teine tagatis ei kvalifitseeru päästmisabina. Laen, mida see kattis, ei olnud mõeldud rahastamaks konkreetselt jooksvaid kulusid, sealhulgas tavalisi arenguid hoidmaks ettevõtet pinnal piiratud aja jooksul kuni ümberkorralduskava koostamiseni.

(136) Saksamaa väitel oli aga 112 miljoni euro (ehk 88,3 miljoni euro) suuruse riigi poolt tagatud laenu eesmärk võimaldada MobilComil kasutusele võtta rida meetmeid kahjumit tootvas teenindavas üksuses. Järelikult olid meetmed selgelt suunatud ettevõtte selle ala jätkuva kahjumi põhjuste pikaajalisele lahendamisele.

(137) Riiklikult tagatud laenuga rahastati konkreetselt 850 täisajalise töökoha koondamist teenindavas sektoris, mis pidi vähendama ülepaisutatud personali, mis oli ümberkorralduskava määratluste kohaselt peamine kahjumiallikas.

(138) Teine osa kuludest kaasnes ebasoodsate lepingute lõpetamise või tühistamisega ja üleminekuga ettevõtte oma UMTS-võrgustiku jaoks hangitud klientide teenindusele kohastele tariifidele. Selline kliendibaasi ja tariifide ümberkorraldamine pidi looma pikaajalised suhted klientidega ja panema piiri kogukaubanduse kasumimarginaali langusele.

(139) D-Plus Telecommunications GmbH ülevõtmisega MobilComi kontserni kaasatud Karlsteini tegevuskoha ja Cellway Kommunikationsdienste ülevõtmisega kaasatud Hallbergmoosi tegevuskoha sulgemise ja kõikide turustus- ja teenindusstruktuuride koondamisega peakorterisse Büdelsdorfis ja Erfurti tegevuskohta parandati MobilComi sõnul UMTS-äri ülesehitamisel hooletusse jäetud vead.

(140) Sellest tulenevalt on komisjon rahul sellega, et olles suunatud teenindusüksuse ja ettevõtte pikaajalise tootlikkuse kindlustamisele ja mitte kõigest ettevõtte tööshoidmisele ümberkorralduskava väljatöötamiseni, oli riigitagatisega laenu poolt rahastatud meetmestikul peamiselt strukturaalne mõju. Struktuurimeetmeid ei saa rahastada päästmisabiga. Seega leiab komisjon, et teise tagatise näol on tegemist ümberkorraldusabiga ühenduse suuniste raames.

(141) Komisjon eeldab ka, et teenindusäriga seotud meetmed põhinesid kindlal plaanil taastada ettevõtte pikaajaline kasumitootlikkus. Komisjon lükkab selgesõnaliselt tagasi Saksamaa vastuväite, mille kohaselt ei olnud riigitagatisega laenu andmise hetkel 2002. aasta novembris esitatud veel ühtegi ümberkorralduskava.

(142) 2002. aasta septembris määras haldusnõukogu järelevalvenõukoguga tihedalt konsulteerides kindlaks ümberkorraldusstrateegia peamised punktid. [16] MobilCom oli kindlal seisukohal, et UMTSi projekti ei saaks ellu viia ilma France Télécomi osalemiseta ja sellest tuleks sellisel juhul loobuda.

(143) Haldusnõukogu esitas ka mobiilteenindusüksuse ümberkorralduse üldprogrammi, mille peamised punktid olid ka sellel hetkel 850 täisajalise töökoha

[16] Vt MobilComi poolt 2002. aasta 27. septembril väljastatud pressiteateid.

koondamine ettevõtte tuumikus, seni viie tegevuskoha vahel jaotatud turustus- ja teenindustegevuste koondamine peakontorisse Büdelsdorfis ja Erfurti tegevuskohta ja kliendihanke kulude vähendamine kasumit mittetootvate MobilComi poodide sulgemise abil.

(144) Ümberkorralduskava, mis oma põhiosas oli identne sellele järgnenud 2003. aasta märtsis komisjonile esitatud ümberkorralduskavaga, uuris audiitorbüroo Deloitte & Touche. Oma 2002. aasta 25. oktoobri raportis jõudis Deloitte & Touche järeldusele, et ajapuuduse ja lepingu volituste ringi tõttu ei olnud võimalik võtta lõplikku seisukohta küsimuses, kas MobilComi kontserni ümberkorralduskava oli täielikult hõlmanud kõiki nõrku kohti. Olulisemaid nõrku kohti oli aga raportis tõepoolest arvesse võetud ja kirjeldatud. Ümberkorralduskavas sätestatud meetmed võisid kokkuvõttes eeldatavasti heastada seniks kindlaks määratud nõrku kohti ja asetada MobilComi kontserni positsiooni, mis võimaldanuks positiivsete tulemuste saavutamist ühe kuni kahe aasta jooksul.

(145) Komisjon on seega seisukohal, et on piisavalt tõestatud, et hiljemalt 2002. aasta novembriks oli olemas koherentne kava ettevõtte ümberkorraldamiseks, mis oli aluseks mitte ainult KfW konsortsiumi otsusele anda ettevõttele laenu, vaid ka novembris ette võetud teenindussektori ümberkorraldusmeetmetele. Seda otsust ei lükka ümber ka tõsiasi, et selleks hetkeks ei olnud France Télécom andnud oma lõplikku nõusolekut koostööraamistiku kokkuleppele. Kui koostööraamistiku kokkulepe ei oleks jõustunud, oleks MobilCom pidanud igal juhul end maksujõuetuks kuulutama. Väljavaadete hinnang põhines algusest peale eeldusel, et kaugeleulatuv võlgadest vabastamine on võimalik, ja seega oletati, et jõutakse tegeliku kokkuleppeni. Seega alustas MobilCom viivitamata meetmete elluviimist ning ei oodanud France Télécomi üldkoosoleku lõplikku heakskiitu.

(146) Samuti on komisjon seisukohal, et otsustav viide sellele, et teise abimeetme näol oli tegemist ümberkorraldusabiga, on tõsiasi, mille kohaselt oli riigitagatisega laenu andmise hetkel selle kestuseks 18 kuud, tähtajaga 2004. aasta 20. mai. Esialgu pidi tagatis kehtima kuni 2003. aasta 15. märtsini, aga seda tähtaega pidi automaatselt pikendatama juhul, kui enne selle aegumist esitatakse komisjonile ümberkorralduskava. Ühenduse suuniste punkt 23 ütleb, et päästmisabi laenu tagatiste kujul peab olema seotud laenudega, mis tuleb tagastada mitte hiljem kui 12 kuu jooksul pärast viimase väljamakse tegemist ettevõttele. Käesoleval juhul ei olnud see nii.

(147) Kokkuvõttes on teise abimeetme näol tegemist ümberkorraldusabiga, mida komisjon võib lubada ainult juhul, kui ühenduse suunistes sätestatud tingimused on täidetud.

b) *Kokkusobivus ümberkorraldussuunistega*

Ettevõtte abikõlblikkus

(148) Ühenduse suuniste kohaselt peetakse ettevõtet "raskustes olevaks" siis, kui ettevõte ei ole võimeline ei omaenda ressursside ega raha abil, mis on võimalik saada omanikelt/osanikelt või võlausaldajatelt, tõkestama kahjumi tekkimist, mis ilma avalik-õiguslike organite välise sekkumiseta sunniks ettevõtet peaaegu kindlasti lühema või keskmise perioodi jooksul (suuniste punkt 4) tegevust lõpetama. Kasvav kahjum, langev rahakäive ja kahanev või nullis aktivate puhasmaksumus on tavaliselt märgid selle kohta, et ettevõte on raskustes, nagu ka olukorrad, kus ettevõte ei suuda taastuda oma ressursside või omanikelt/osanikelt või võlausaldajatelt saadud raha abil (suuniste punkt 6).

(149) France Télécomi loobumine UMTS-äri rahastamisest tähendas kõikide MobilComi kui ettevõtte rahade likvideerimist.

(150) 2002. aasta kolmandas kvartalis kandis MobilCom enne intressiarvutust ja maksustamist (EBIT) kahju summas 2,9 miljardit eurot, samal ajal kui tema kapitalivarud ulatusid 606,7 miljoni euroni (2001: 3 769 miljonit eurot); 2002. aasta septembris ähvardama hakanud maksujõuetust võis ära hoida ainult KfW poolt antud 50 miljoni euro suuruse riigi tagatisega likviidsusabilaenuga.

(151) Vaatamata koostööraamistiku kokkuleppe edukale sõlmimisele, mille raames võttis France Télécom üle UMTSi kohustused kogusummas 6,9 miljardit eurot, millele lisandub intress, ulatus kontserni kahjum 2002. aasta neljandas kvartalis 289 miljoni euroni, mis ületas ikkagi kriisieelse kahjumi (2002. aasta teine kvartal: 172,8 miljoni euro suurune kahjum; 2002. aasta esimene kvartal: 116,4 miljoni euro suurune kahjum; 2001. aasta neljas kvartal: 91,9 miljoni euro suurune kahjum).

(152) Lisaks järeldab komisjon saadaval olevatest likviidsusnäitajatest, et negatiivse sularaha liikumise arengut MobilComi kontsernis ei olnud võimalik peatada ka 2002. aasta novembris. 2002. aasta septembriks olid juba olemasolevad likviidsusvarud ammendunud. Päästmisabi võimaldas ainult katta lühiajaliselt jooksva likviidsuse nõuet ja vältida otsest maksujõuetuse ohtu.

(153) Veelgi enam, Saksamaa näitas, et ilma ümberkorralduskavas esitatud ümberkorraldusmeetmeteta oleks jooksev kahjum 2003. aasta märtsis olnud ilmselt 110 miljoni euro võrra suurem. Saksamaa arvates ei oleks olnud võimalik rahastada sellist kahjumit pangalaenu abil.

(154) Samuti järeldab komisjon, et MobilCom ei oleks samuti olnud võimeline katma 2002. aasta novembri rahastamisnõuet oma olemasolevatest kapitaliressurssidest.

(155) Nagu juba selgitatud, ei olnud likviidsusreservid sel ajal enam saadaval. Komisjon on lisaks kohustatud olemasoleva teabe põhjal järeldama, et ümberkorralduskavas ettenähtud freeneti aktsiate (osaline) müük riiklikult tagatud laenu tagastamiseks, mis toimus lõpuks 2003. aasta septembris, ei oleks olnud võimalik lühemas perspektiivis.

(156) Saksamaa on veenvalt tõestanud, et enne koostööraamistiku kokkuleppe sõlmimist 2002. aasta novembris ei olnud võimalik müüa freeneti aktsiaid olemasolevate laenukohustuste tõttu kreeditorpankade ees UMTSi projekti raames. Mis tahes selline müük ei oleks olnud võimalik ilma nõusolekuta kreeditorpangalt, millele freeneti aktsiad olid tagatiseks. Arvestades suuri võlgu UMTSi sektoris, ei oleks kreeditorpangad nõustunud müügiga. Lisaks oleks ettevõtte tulu pidanud kasutama ainult UMTSi projektiga kaasnenud laenukohustuste tagasimaksmiseks pankadele.

(157) Samuti ei ole komisjonil tõendusmaterjali väitmaks, et terava kriisi ajal 2002. aasta kolmandas ja neljandas kvartalis oleksid investorid näidanud üles mingit huvi osta MobilCom AG aktsiaid. Seega puudus MobilComil ka see rahahankimise võimalus.

(158) Saksamaa on samuti piisavalt demonstreerinud, et pangakonsortsium ei oleks ilma riigitagatiseta andnud 112 miljoni euro suurust laenu, kuna makseriski oleks peetud liiga kõrgeks ja eriti kuna tavaline pangalaenutagatis ei olnud piisav.

(159) Saksamaa esitas muu hulgas pangakonsortsiumi juhtivpanga FfW poolt 2003. aasta 1. juunil koostatud arvamuse, milles hinnati 112 miljoni euro suuruse laenu lisatagatise väärtust. 112 miljonilise euro laenu lepingus võttis MobilCom endale muu hulgas kohustuse pantida kõik MobilCom AG ja MobilCom Holding GmbH tütar- ja sidusettevõtete, sealhulgas ka freenet.de AG aktsiad, ning loovutada kogu kasu hagidest Millenium GmbH ja endise tegevjuhi Gerhard Schmidi vastu, mille kogusumma ulatus 71 miljoni euroni. Loovutada tuli ka kogu tavaline ettevõttel olemasolev pangalaenutagatis.

(160) 2002. aasta detsembris juba panditud freeneti aktsiate väärtust ei saanud KfW kohaselt aktsiate märkimisväärse ebastabiilsuse tõttu hinnata.

(161) Hagidest Gerhard Schmidi ja Millenium GmbH vastu saadud kasu üleandmise pangakonsortsiumile pidi MobilComi aktsiate müügi teel teostama volitatud isik prof Dieter Thoma 2003. aasta 31. detsembril. Nende tagatiste väärtus põhines MobilComi aktsia börsihinnal. Kuna see hind sõltub MobilComi maksevõimest, ei olnud KfW Saksamaa sõnul võimeline tagatisele tavaliste panganduspринtsiipide kohaselt omistama mingit tagatisväärtust.

(162) Teine tagatis hiljem ülekantud 35 miljoni euroni ulatuva lauatelefoniteenuse sektori müügist tulnud tulu näol rahanõudest freenet.de AG-le ei olnud laenu andmise ajal kättesaadav.

(163) Komisjon peab seega järeldama, et 80 %lise valitsuse ja liidumaa tagatise andmine oli vajalik, võimaldamaks pankadel õigustada 112 miljoni euro suuruse laenu andmist.

(164) Seega leiab komisjon, et teise laenu andmise ajal ei olnud ettevõte ilma riigi panuseta võimeline oma ressursside või omanikelt/osanikelt või võlausaldajatelt saadud raha abil ennast ümber korraldama. Sellest lähtuvalt on piisavalt tõendeid selle kohta, et 2002. aasta novembris oli MobilCom endiselt raskustes ettevõte ühenduse suuniste raames.

Pikaajalise elujõulisuse taastamine

(165) Vastavalt ühenduse suuniste punktile 31 ja järgmistele punktidele sõltub ümberkorraldusabi andmine ümberkorralduskava täideviimisest, kusjuures kava iga üksik abimeede peab saama komisjoni heakskiidu ja tuleb kontrollida, kas on tõenäoline, et see taastaks ettevõtte pikaajalise elujõulisuse.

(166) Komisjon ei kahelnud selles, et pärast MC arveldusleppingu edukat sõlmimist France Télécomiga on võimalik MobilComi kontserni tugevdada. Komisjonile 2003. aasta märtsis esitatud üksikasjalik ümberkorralduskava sisaldas ulatuslikku probleeme põhjustavate struktuuripuudujääkide analüüsi ja ulatuslikku tuvastatud nõrkustest ülesaamiseks vajalike

meetmete loetelu. 2007. aasta lõpuni ulatuva prognoositava kasumi-kahjumi aruande ning stsenaariumi- ja riskianalüüsi põhjal võis komisjon otsustada, et meetmete ettepanekud olid mõistlikud, loogilised ja põhimõtteliselt sobivad võimaldamaks MobilComil taastada oma pikaajaline elujõulisus.

(167) Lisaks hindas Deloitte & Touche MobilComi palvel ümberkorralduskava ja jõudis järeldusele, et kava oli kooskõlas audiitorbüroo hinnangutega 2002. aasta 25. oktoobri raportis ja igakuiste raportitega ümberkorraldusprotsessi kohta.

(168) Seda eelhinnangut kinnitavad ka tegelikud arengud. MobilCom oli teenindussektoris taas kasumis 2003. aasta teises kvartalis (esimest korda 11 kvartali jooksul) ning võis 2003. aasta septembris täielikult tasuda oma võlad freeneti aktsiate müügist saadud tulu abil.

Miinimumini piiratud abi

(169) Ühenduse suuniste punkti 40 kohaselt peab abi kogus ja intensiivsus olema piiratud range miinimumini, mis on vajalik ümberkorralduse ettevõtmiseks. Abisaajad peavad tegema märkimisväärse panuse ümberkorralduskavasse oma ressurssidest, sealhulgas ettevõtte eluspüsimiseks mittevajaliku vara müügist ja turutingimustes välisrahastamisest tulenevast tulust.

(170) Komisjon leiab, et Saksamaa on piisavalt näidanud, et ümberkorraldusabi riigitagatise näol 112 miljoni euro suurusele laenule on piiratud ümberkorralduseks vajaliku miinimumini, arvestades ettevõtte, osanike või kontserni, millesse ettevõte kuulub, olemasolevaid rahalisi ressursse. Ümberkorraldamise käigus ei teinud MobilCom ühtki lisahanget ega -investeeringut, mis ei olnud hädavajalikud pikaajalise elujõulisuse taastamiseks. Sellegipoolest peab komisjon vajalikuks lisada oma abi heakskiidule tingimused vältimaks tõsiseid konkurentsi moonutamisi (vt lõiked 176 — 189).

(171) Mis puutub riikliku tagatisega laenu kestusesse, siis märgib komisjon, et Saksamaa poolt antud teabe kohaselt nõudis France Télécom tungivalt vähemalt 18 kuu pikkust riigitagatisega ümberkorralduslaenu eeltingimusena UMTS-äriga kaasnevate kohustuste ülevõtmisele, mis oli vajalik MobilComile, ja et sellest tulenevalt poleks olnud võimalik rakendada lühemat perioodi, ohustamata sealjuures MC arvelduslepingu sõlmimist. Komisjon peab seega nõuet, mille kohaselt abi piiratakse miinimumini, täidetuks.

(172) Mis puutub abisaaja enda panusesse ümberkorraldamisse, märgib komisjon, et riigitagatis kattis ainult 80 % tagatud laenust. Ülejäänud 20 % suhtes kandsid riski ettevõte ja kreeditorpangad. Lisaks aitas MobilCom rahastada ümberkorraldamist ümberkorralduskavas sätestatud varade müügiga. Esimesi sissemakseid, mida võimaldas lauatelefoniteenuse sektori müük freenetile 35 miljoni euro eest 2003. aasta märtsis, kasutati laenude tagastamiseks. Ülejäänud laen tagastati täielikult vähem kui aasta jooksul freeneti 20 % aktsiate aktsiamüügitulust.

(173) Võttes arvesse kõike eelnevat ning seda, et abi võttis laenutagatise ja mitte tagastamatu abi kuju, leiab komisjon, et MobilCom panustas piisavalt ümberkorraldustesse oma ressurssidest ühenduse suuniste punkti 40 raames ja abi vähendati miinimumini.

Tõsiste konkurentsi moonutuste vältimine

(174) Ühenduse suuniste punkti 35 ja järgmiste punktide kohaselt tuleb võtta meetmeid, et võimaluste piires leevendada abi võimalikku kahjulikku mõju konkurentsile. See tingimus kehtestatakse tavaliselt ettevõttele turul või turgudel viibimise piirangu või vähendamise kujul, kusjuures selline piirang või vähendamine on vastavuses abi moonutavate mõjudega ja eeskätt ettevõtte suhtelise tähtsusega turul või turgudel.

(175) Komisjon leiab, et MobilCom kasutas ümberkorralduskavas piiritletud abi ainult mobiilside/teenindusäri valdkonna kindlustamiseks. Abi mõjutas seega peamiselt mobiilsideturgu. Komisjoni arvates ei mõjutanud see eriti lauatelefoniteenuste turgu, kõneside- ja Interneti-teenuseid, milles MobilCom jätkuvalt tulevikus osaleb oma freenet.de AG aktsiate kaudu.

(176) Järgnevalt uurib komisjon esiteks seda, kas abil on olnud negatiivne mõju MobilComi konkurentidele mobiilsideturul ja kas see on viinud konkurentsi moonutusteni, mis teevad vajalikuks tasakaalustavate meetmete kasutuselevõtu.

(177) Vaadates mobiilsideturgu tervikuna, on MobilCom 8 % koguturuosaga enne kontserni ümberkorralda-

mist ja 6 % turuosaga pärast ümberkorraldamist üks väiksematest teenuseosutajatest. Lisaks võttis MobilComile antud abi laenutagatise ja mitte toetuse kuju. Tagatud laen tagastati täielikult 2003. aasta septembris, ainult 10 kuud pärast laenu andmist 2002. aasta novembris.

(178) Teisest küljest rakendas MobilCom kasumitootlikkuse arvelt 2002. aasta kriisile eelnevatel aastatel agressiivset laienemisstrateegiat, mis oli suunatud just kasvule mobiilside-/teenindussektoris. MobilComi keskendumist ainult oma turuosa laiendamisele tuli vaadata plaanitud UMTS-võrgu laiendamise kontekstis, kuna võrguoperaatorid teenivad oma klientide pealt kõrgemaid marginaale kui tavalised teenuseosutajad.

(179) Koondades oma tegevuse UMTSi valdkonda ja üritades hakata tegutsema UMTSi operaatorina, võttis MobilCom suure riski. Lõppkokkuvõttes kukkus see äristrateegia läbi, mida näitavad raskused, millesse MobilCom sattus 2002. aasta teisel poolel. MobilCom loobus seepeale UMTSi sektori operaatori positsioonist ja suunas oma turundusstrateegia olemasolevate tulutoovate klientide hoidmisele ja igakuise käibe suurendamisele.

(180) Samas ei pidanud MobilCom tänu abile kandma oma suure riskiga strateegia tagajärgi, kuna ettevõte sai jätkuvalt kasu positiivsetest mõjudest, nagu võimalus uuendada kliendibaasi, meelitades ligi laiemat klientuuri. See andis MobilComile selge eelise oma konkurentide ees.

(181) MobilCom möönis, et ilma riigiabita oleks ta pidanud kuulutama välja maksujõuetuse, misläbi oleks kaotatud suur osa olemasolevatest klientidest. Abi mitte ainult ei võimaldanud MobilComil edasi tegutseda, vaid aitas läbi viia ka füüsilise ümberkorralduse, panna paika uued suunad turundusstrateegias, loobuda madalama kasumimarginaaliga klientidest ja keskenduda kasutoovatele klientidele. Kokkuvõttes kasvas kliendi pealt saadav kogutulu vaatamata ümberkorralduse ajal toimunud klientide arvu langemisele. ([17])

(182) Komisjon võtab arvesse ka tõsiasja, et abi andmine andis MobilComile aega valmistuda hoolikalt plaanitud freeneti aktsiate müügiks, et saada müügist maksimaalne tulu tagastamaks laenud ja loomaks täiendavat likviidsust. Tegelikult õnnestus MobilComil saada tulu 176 miljoni euro ulatuses, müües kõigest 20 % aktsiatest. Pärast märkimisväärse riigitagatisega laenu krediidi piirsumma tagastamist andis ülejäänud tulu MobilComile 60 miljoni euro väärtuses lisalikviidsust teenindustegevuseks.

(183) MobilCom sai seega, muutes oma äristrateegiat, otsest kasu tagatud laenust, nagu ka kaudset kasu, kuna tagatis aitas võtta ületuslaenu, mis võimaldas müüa aktsiad freenet.de AGs sobival hilisemal kuupäeval. Varasem müük oleks ilmselt toonud kaasa väiksema tulu.

(184) Abil on seega negatiivne mõju eriti konkurentidele, kes oodatud loomuliku küllastuspunkti saabudes lähima paari aasta jooksul peavad samuti suunama oma äristrateegia ümber kasutoovamatele kliendirühmadele, aga seda ilma riigiabita. Vaatamata tõsiasjale, et MobilComi osa Saksamaa mobiilsideturul on alla 10 % ja kuigi riigitagatisega laenud maksti kiiresti tagasi, on komisjon otsustanud, et abi viis tõsiste konkurentsi moonutusteni sellel turul.

(185) Komisjoni arvates ei ole Saksamaa poolt viidatud meetmed ettevõtte turul domineerimise vähendamiseks, eriti selle loobumine UMTS-ärist, piisavalt leevendanud neid moonutusi.

(186) MobilComi loobumine UMTS-ärist ei korva täielikult abi kahjustavat mõju konkurentidele, kuna ülejäänud UMTSi loaomanikud olid peamised loobumisest kasusaajad ja moodustasid ainult väikese osa konkurentidest mobiilside turul. Samuti ei saa pidada loobumist lauatelefoni-/Interneti-teenuse pakkumise ärist, kandes lauatelefoniteenused üle freenetile ja muutes freeneti aktsiad strateegilistest rahalisteks aktsiateks, piisavaks tasakaalustavaks meetmeks abi poolt põhjustatud tõsiste konkurentsi moonutuste eest, kuna enamasti said sellest kasu lauatelefonioperaatorid ja Interneti-teenuse pakkujad, mitte mobiilsideoperaatorid.

(187) Saksamaa viitas 1 850 täisajalise töökoha koondamisele, sealhulgas 850 koha koondamisele teenindussektoris, ja filiaalide sulgemisele kui täiendavatele tasakaalustavatele meetmetele. Lisaks näitas Saksamaa, et MobilCom oli kaotanud klientide arvus ja seega turuosas. 2003. aasta lõpus oli ettevõttel ainult 4,2 miljonit klienti võrreldes 4,9 miljoni kliendiga kriisi

([17]) 2003: 30 eurot tellija kohta (2002: 28,60 eurot) ja 6,80 eurot ettemaksnud kliendi kohta (2002: 5,20 eurot).

alguses, mida peegeldas ka 7,2 % käibelangus teenindussektoris (1,356 miljardit eurot 2003. aastal võrreldes 1,487 miljardi euroga 2002. aastal).

(188) Samas tõi komisjon välja tõsiasja, et töökohtade koondamine ja filiaalide sulgemine olid ümberkorralduskava raames igal juhul vajalikud efektiivsust suurendavad meetmed. Ettevõttel on samal ajal õnnestunud peatada ümberkorraldusfaasi ajal täheldatud negatiivne käibe kasvutendents. Käive oli teenindussektoris 2004. aasta esimeses kvartalis juba 349 miljonit eurot võrreldes 321 miljoni euroga 2003. aasta esimeses kvartalis. MobilComi klientide arv on samuti jäänud stabiilselt 4,2 miljoni juurde. 2003. aasta neljandas kvartalis ületas uute klientide arv (426 000) lepingu lõpetanud klientide arvu samal perioodil (338 000). ([18]) On tõsi, et ettevõtte näitajate kohaselt on abonendid märkimisväärselt valmid operaatorit vahetama, mis viis taas mõningase klientide arvu vähenemiseni 2004. aasta kahes esimeses kvartalis. Kokkuvõttes on aga MobilCom saanud 2004. aasta kahe esimese kvartali jooksul juurde palju rohkem abonente kui samal ajavahemikul 2003. aastal. Ettevõtte enda andmeil oli MobilComi valduses uute klientide osas 2004. aasta esimeses kvartalis 10 % turuosast ([19]).

(189) Arvestades lõigetes 175 — 184 kirjeldatud tõsiseid konkurentsi moonutusi leiab komisjon, et abi poolt tekitatud ebasoodsaid tagajärgi MobilComi konkurentidele ei ole Saksamaa poolt viidatud meetmetega veel piisavalt leevendatud, samas kui otsustada edasisi tasakaalustavaid meetmeid, tuleks arvesse võtta juba esinenud kahjumit klientide arvus, kahjumit käibes ümberkorraldusfaasi ajal ja loobumist UMTS-ärist.

(190) Komisjon tegi Saksamaale selgeks, et teist abimeedet ei saa tunnistada ümberkorraldusabiks ja lugeda kokkusobivaks ühisturuga ilma lisanduvate tasakaalustavate meetmeteta. Samas, arvestades MobilComi eelmainitud kahjumit klientide arvus ja käibes ümberkorraldusfaasis ning loobumist UMTS-äri võrguoperaatori positsioonist, ei tohiks need meetmed olla liiga kahjustavad ettevõtte äritegevusele.

(191) Pärast 2004. aasta 9. ja 21. jaanuari läbirääkimisi komisjoni, Saksamaa valitsuse, Schleswig-Holsteini liidumaa ja ettevõtte esindajate vahel arutati täiendavaid tasakaalustavaid meetmeid, sealhulgas komisjoni ettepanekul võimalikku ajutist MobilComi mobiilsidelepingute Interneti-otsemüügi peatamist. Nende läbirääkimiste käigus avaldas Saksamaa, säilitades oma õigusliku seisukoha, oma põhimõttelist valmidust võtta endale kohustus lõpetada MobilComi mobiilsidelepingute Interneti-otsemüük seitsmeks kuuks, eesmärgiga saada heakskiit abile. 2004. aasta 13. veebruari kirjavahetuses teavitas Saksamaa komisjoni sellest, et ka MobilCom oli üldiselt valmis sulgema mobiilsidelepingute otsemüügiks oma Interneti-poed maksimaalselt seitsmeks kuuks. Kirjavahetus sisaldas ka täiendavaid üksikasju selle kohta, kuidas meetme täideviimist tuleks korraldada, mille kohta andis lisaselgitusi Saksamaa poolt 2004. aasta 18. veebruaril komisjoni nõudmisele vastuseks saadetud e-kiri.

(192) 2004. aasta aprillis teavitas Saksamaa komisjoni aga sellest, et ta ei saa võtta endale kindlat kohustust sulgeda Interneti-poed, lähtudes lõpuks MobilComi poolt võetud õiguslikust seisukohast. Ettevõte kahtles endiselt, kas meetme näol oli siiski tegu ümberkorraldusabiga. Samas, kui komisjon oleks sellegipoolest otsustanud, et tegu oli ümberkorraldusabiga, oleks plaanitud seitsmekuuline mobiilsidelepingute Interneti-otsemüügi peatamine pannud ettevõttele ülemäärase koorma.

(193) Vastavalt lõikude 132 — 147 üksikasjalikele sätetele on komisjon seisukohal, et teise abimeetme näol on tegemist ümberkorraldusabiga. Samuti leiab komisjon, nagu eelpool mainitud, et täiendavad tasakaalustavad meetmed on olulised korvamaks tõsist konkurentsi moonutamist, mille põhjustas abi andmine.

(194) Kuna Saksamaa ja ettevõtte vahel ei jõutud võimalike tasakaalustavate meetmete asjus kokkuleppele, kiidab komisjon heaks teise abimeetme vastavalt määruse (EÜ) nr 659/1999 artikli 7 lõikele 4 tingimusel, et MobilComi mobiilsidelepingute (ettemaksuga ja/või järelmaksuga) Interneti-otsemüük peatatakse seitsmeks kuuks.

(195) See tingimus nõuab konkreetselt seda, et Saksamaa tagaks selle, et MobilCom AG ja kõik ettevõtted MobilComi kontsernis sulgevad oma MobilComi mobiilsidelepingute Interneti-otsemüügiga tegelevad Interneti-poed seitsmeks kuuks, et ühtki uut mobiilsidelepingut (ettemaksuga või järelmaksuga) ei sõlmitaks otse MobilCom AGga või selle kontserni

([18]) Ettevõtte andmed.

([19]) 2004. aasta 13. mai pressiteade.

ettevõtetega. Teiste mobiilside pakkujate lepingute turustamist freenet.de AG kaudu see ei mõjuta.

(196) Saksamaa tagab selle, et seni, kuni Interneti-poed on suletud, peatab MobilCom ka mobiilsidelepingute otsemüügi MobilComi poodide koduleheküIgede kaudu ja et MobilCom AG ja teised ettevõtted kontsernis ei võta kasutusele mingeid teisi meetmeid selle tingimuse vältimiseks.

(197) Kinnioleku perioodi jooksul ei või kliendid sõlmida otse MobilCom AGga või kontserni ettevõtetega Internetis ühtki uut mobiilsidelepingut (ettemaksuga/järelmaksuga). Komisjon väidab selgelt, et kõiki teisi teenuseid, mis ei ole suunatud uute mobiilsidelepingute sõlmimisele lõplike klientidega, võib Internetis jätkuvalt pakkuda. Sinna kuuluvad kõik teenused, mida pakutakse olemasolevatele klientidele (nt teenindus, lepingu pikendamine, helinad ja mängud).

(198) Kinnioleku aja jooksul võib asjaomastel koduleheküIgedel teavitada kliente sellest, et uue mobiilsidelepingu sõlmimine Internetis ei ole antud ajahetkel võimalik. Samas võib MobilCom AG täpsustada oma koduleheküIgedel oma turustuspartnerite aadresse, kust kliendid võivad saada soovitud teenust. Kliente ei või otse suunata teiste turustuspartneriteni automaatse lingi kaudu.

(199) Samuti kohustab komisjon Saksamaad algatama meetmete rakendamist kahe kuu jooksul alates käesoleva otsuse vastuvõtmisest. Pikem rakenduseelne ettevalmistusperiood näib ebavajalik ja vähendaks meetme efektiivsust, kuna see ei oleks enam ajaliselt lähedal ettevõtte ümberkorraldamisele.

(200) Selle tingimuse formuleerimisel on komisjon lähtunud Saksamaa esialgsetest ettepanekutest.

(201) Pärast kõikide asjaolude põhjalikku kaalumist on komisjon jõudnud seisukohale, et Interneti-otsemüügi lõpetamine aitab piisavalt hüvitada esinenud konkurentsi moonutusi. Ettevõtte andmete kohaselt sai MobilCom 2003. aastal juurde [...] uut klienti (koguarv), kellest [...] olid abonendid Interneti-otsemüügi kaudu. Kokku oli uute klientide koguarv 2003. aastal […], kellest […] olid abonendid. See tähendab, et 2003. aastal sai MobilCom 1 — 1,5 % klientide koguarvust ja umbes 2 % abonentidest oma Interneti-poodide kaudu. 2004. aastaks võib eeldada, et MobilCom saab Interneti-otsemüügist 2 — 5 % oma klientidest. Tõsiasi, et kinnioleku aja jooksul ei saa kliendid sõlmida otse MobilCom AGga või teiste kontserni ettevõtetega Internetis ühtegi uut mobiilsidelepingut (ettemaksuga/järelmaksuga), tähendab seda, et MobilComil piiratakse juurdepääsu järjest olulisemaks kujunevale turustuskanalile. Meetme tulemus konkurentidele on eelis, mille kohaselt külastavad kliendid ajutiselt pigem nende koduleheküIgi ja sõlmivad seal lepinguid.

(202) Samuti näib sobiv olevat seitsmekuuline periood, mille jooksul tuleb meedet rakendada. Riiklikult tagatud laen anti MobilComile 2002. aasta novembris ja maksti ettevõtte poolt tagasi 2003. aasta septembris. Kui võtta arvesse ka tõsiasja, et tagatud laen maksti välja ositi, millest viimane oli 2003. aasta märtsis, siis vastab seitse kuud ajale, mille jooksul MobilCom tegelikult oma ümberkorraldamise vältel riiklikult tagatud laenust täielikult kasu sai. Mis puutub põhjustatud konkurentsi moonutamise hüvitamisse, siis oleks seega sobiv kindlaks määrata MobilComi mobiilsidelepinguid otse turustavate Interneti-poodide sulgemine samuti seitsmeks kuuks.

(203) Lisaks ei näe komisjon mingit põhjust eeldada, et mobiilsidelepingute müümise peatamine Interneti-otsemüügis seitsmeks kuuks paneks ettevõttele ülemäärase koorma. Komisjon leiab vastupidi, et meede sekkub — nagu käesoleval juhul on vajalik — ettevõtte äritegevusse ainult piiratud määral. Ettevõte saab endiselt enamiku oma klientidest MobilComi poodide ja sõltumatute turustuspartnerite kaudu. MobilComi peamisi turustuskanaleid ei mõjuta seega otseturustuse lõpetamine Internetis.

(204) Samuti ei saa eeldada, et kõik kliendid, kes oleksidki sõlminud kinniolemise jooksul MobilComiga otselepingu Internetis, pöörduvad teiste (Interneti kaudu) pakkujate poole. Pigem võib arvata, et osa nendest klientidest sõlmib lepingu MobilComiga teiste turustuskanalite kaudu. Isegi kui kõik kliendid, kes oleksid tahtnud sõlmida MobilComiga otselepingu Internetis, pöörduksid kinnioleku aja jooksul konkurentide poole, oleks sellest tulenev kahjum mõistlik, arvestades esinenud konkurentsi moonutamist.

(205) Lisaks on olemasolevatel klientidel endiselt võimalik uuendada oma lepinguid kehtivusaja lõppedes Internetis. MobilComil on samuti võimalus pakkuda klienditeenuseid ja teisi teenuseid, mille eesmärk ei ole uute mobiilsidelepingute sõlmimine Internetis. Lisaks võib MobilCom isegi kinniolekuaja jooksul teha Interneti-poodides oma mobiilsidetoodetele intensiivset reklaami, tõstes konkreetselt esile soodsaid ettemaksu ja järelmaksuga tooteid, mida kliendid võivad hankida MobilComi poodidest ja ülejäänud turustuskanalitest.

(206) Komisjon märgib, et MobilComi mobiilsidelepingute Interneti-otsemüügi lõpetamisega ei kaasne tõenäoliselt silmanähtavat turustruktuuri halvenemist ühenduse suuniste punkti 38 raames. Interneti-poodide sulgemine on suhteliselt piiratud tasakaalustav meede, mis ei ohusta mingil moel MobilComi edasist eksisteerimist. Seega ei ole ohtu, et seeläbi elimineeritaks või nõrgestataks oluliselt suurt konkurenti turul, misläbi tugevdataks kaudselt kahte turuliidrit, T-Mobilet ja Vodafonet.

(207) Komisjon ei pea vajalikuks teiste meetmete rakendamist, nagu klientide proportsionaalne "müük" konkurentidele või MobilComi kõrvaldamine teenuseosutaja positsioonilt UMTS-ärist piiratud ajaks. Komisjon ei pea neid meetmeid sobivateks tasakaalustavateks meetmeteks. MobilComi klientide "müük" ei ole õiguslikult ega praktiliselt võimalik. Mis puutub keelamisse MobilComil olla teenuseosutaja UMTS-äris piiratud aja jooksul, siis on komisjon seisukohal, et see takistaks uuenemist mobiilsideturul ja ei oleks seega konkurentsi huvides, kuna piiraks selle dünaamikat.

VII. **JÄRELDUS**

(208) Komisjon leiab, et riigitagatis 112 miljoni euro suurusele laenule MobilCom AG-le on ümberkorraldusabi, mis on raskustes olevate ettevõtete päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antavat riigiabi käsitlevate ühenduse suuniste kohaselt kokkusobiv ühisturuga vastavalt EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punktile c eeldusel, et Saksamaa täidab lõikudes 195 — 199 üksikasjalikult kirjeldatud tingimused, nimelt lõpetab MobilComi mobiilisidelepingute otsemüügi Internetis. Juhul kui seda tingimust ei täideta, on komisjonil õigus kasutada määruse (EÜ) nr 659/1999 artiklitega 16 ja 23 talle antud volitusi,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Riigiabi, mille Saksamaa valitsus ja Schleswig-Holsteini liidumaa andsid 80 % puudujäägitagatise kujul MobilCom AG ja MobilCom Holding GmbH 112 miljoni euro suurusele laenule, mille ettevõte sai pangakonsortsiumi juhtivpangalt Kreditanstalt für Wiederaufbau, on kokkusobiv ühisturuga EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 3 punkti c kohaselt juhul, kui Saksamaa täidab käesoleva otsuse artiklis 2 sätestatud tingimused.

Artikkel 2

1. Saksamaa tagab, et MobilCom AG ja kõik MobilComi kontserni kuuluvad ettevõtted sulgevad oma MobilComi mobiilsidelepingute Interneti-otsemüügiga tegelevad Interneti-poed seitsmeks kuuks, et ühtki uut mobiilsidelepingut (ettemaksuga/järelmaksuga) ei sõlmitaks otse MobilCom AGga või selle kontserni ettevõtetega kõnealuse turustuskanali kaudu. Teiste mobiilside pakkujate lepingute turustamist freenet.de AG kaudu see ei mõjuta.

2. Saksamaa tagab, et seni, kuni Interneti-poed on suletud, peatab MobilCom ka mobiilsidelepingute otsemüügi MobilComi poodide koduleheküljegede kaudu, ja et MobilCom AG ja teised kontserni kuuluvad ettevõtted ei võta mis tahes muid meetmeid sellest tingimusest kõrvalehoidumiseks.

3. Lõikes 1 sätestatud ajavahemikul võib asjaomastel koduleheküljegedel teavitada kliente sellest, et uue mobiilsidelepingu sõlmimine Internetis ei ole võimalik. Samas võib MobilCom AG esitada oma koduleheküljegedel oma turustuspartnerite aadressid, kust kliendid võivad saada soovitud teenust. Kliente ei või suunata teiste turustuspartnerite juurde automaatse lingi kaudu.

4. Saksamaa tagab Interneti-poodide sulgemise alguse kahe kuu jooksul alates käesoleva otsuse vastuvõtmisest.

Artikkel 3

Saksamaa teavitab komisjoni Interneti-poodide sulgemise algusest. Interneti-poodide esimese kinniolekukuu jooksul esitab ta aruande, mis sisaldab üksikasjalikku ülevaadet meetme rakendamiseks astutavatest sammudest. Lisaks teavitab ta kohe komisjoni, kui meede on lõpetatud.

Artikkel 4

Käesolev otsus on adresseeritud Saksamaa Liitvabariigile.

Brüssel, 14. juuli 2004

Komisjoni nimel
Mario MONTI
komisjoni liige